РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ГРАД ВАЉЕВО

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВАЉЕВА

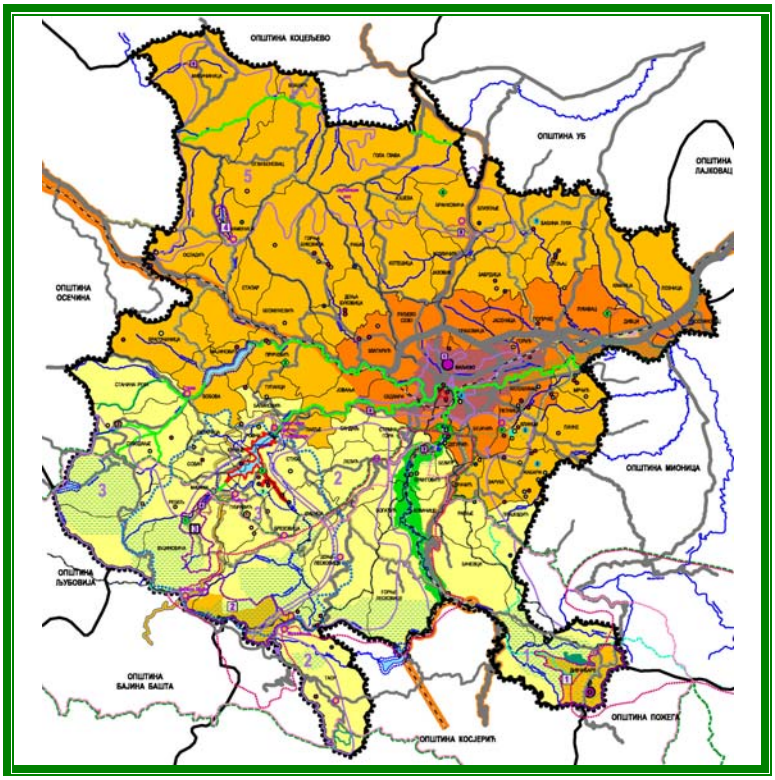

Књига 1

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND URBAN&SPATIAL PLANNING OF SERBIA

У Београду, марта 2013. године

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВАЉЕВА

Књига 1

Наручилац:
Скупштина града Ваљево

Председник
Проф. др Михаило Јокић

Носилац посла:
Дирекција за урбанизам, грађевинско земљиште и изградњу Ваљева

Директор
мр Драган Јеремић, дипл. економиста

Извршилац:
Институт за архитектуру и урбанизам Србије

Директор
др Игор Марић, дипл. инж. арх.

Одговорни планери:
др Марија Максин, дипл. инж. арх.
лиценца број 100 00 14 03

мр Весна Јокић, дипл. просторни планер
лиценца број 100 00 26 03

У Београду, марта 2013. године

САДРЖАЈ:

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ 1

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ 3

1. ИЗВОД ИЗ ТЕКСТУАЛНОГ ДЕЛА УСВОЈЕНОГ КОНЦЕПТА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА 3

1.1. ОБУХВАТ И ГРАНИЦА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА 3

1.2. ПЛАНСКИ И ПРАВНИ ОСНОВ ЗА УСКЛАЂИВАЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА 3

1.3. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА 4

1.3.1. ПРОСТОРНИ ПЛАНОВИ ВИШЕГ РЕДА 4

1.3.1.1. Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10) 4

1.3.1.2. Регионални просторни план Колубарског округа погођеног земљотресом („Службени гласник РС", број 70/02) 5

1.3.1.3. Просторни план подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни“ („Службени гласник РС“, број 20/09) 11

1.3.1.4. Просторни план за подручје посебне намене инфраструктурног коридора железничке пруге Ваљево – Лозница (Липница) 13

1.3.2. ОСТАЛА ПЛАНСКА ДОКУМЕНТА 13

1.3.2.1. Нацрт Регионалног просторног плана за подручје Колубарског и Мачванског управног округа (2012) 13

1.3.2.2. Остали релевантни документи 14

1.4. ПРИКАЗ И ОЦЕНА СТАЊА, ПОТЕНЦИЈАЛА И ОГРАНИЧЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА 15

1.4.1. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА СТАЊА 15

1.4.1.1. Природни системи и ресурси 15

1.4.1.2. Становништво, мрежа насеља и јавне службе 20

1.4.1.3. Привреда и туризам 23

1.4.1.4. Саобраћај и инфраструктурни системи 25

1.4.1.5. Заштита животне средине, природних и непокретних културних добара и заштита од елементарних непогода 29

1.4.1.6. Тенденције у изградњи и рођењу простора 30

1.4.2. ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА РАЗВОЈА 31

1.4.2.1. Природни системи и ресурси 31

1.4.2.2. Становништво, мрежа насеља и јавне службе 35

1.4.2.3. Привреда и туризам 36

1.4.2.4. Саобраћај и инфраструктурни системи 37

1.4.2.5. Заштита животне средине, природних и непокретних културних добара и заштита од елементарних непогода 39

1.4.2.6. Тенденције у уређењу и изградњи простора 40

1.4.3. СИНТЕЗНА SWOT АНАЛИЗА (ПРЕДНОСТИ, СЛАБОСТИ, МОГУЋНОСТИ-ОПАСНОСТИ) 40

1.5. ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА 41

1.5.1. ВИЗИЈА И ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА 41

1.5.2. ОПШТИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА 42

1.5.3. ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА 42

1.5.3.1. Природни системи и ресурси 42

1.5.3.2. Становништво, мрежа насеља и јавне службе 44
1.5.3.3. Привреда и туризам 45
1.5.3.4. Саобраћај и инфраструктурни системи....47
1.5.3.5. Заштита животне средине, природних и непокретних културних добара и заштита од елементарних непогода 50

1.6. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, РЕГИОНАЛНЕ САРАДЊЕ И ФУНКЦИОНАЛНИХ ВЕЗА 52

II ПЛАНСКИ ДЕО 55

1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА....55

1.1. ОПИС И ОДРЕЂЕНЕ НАМЕНЕ ПРОСТОРА 55

1.2. ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ.... 56

1.2.1. Одрживо коришћење и заштита пољопривредног земљишта.... 56

1.2.2. Одрживо коришћење и заштита шума и шумског земљишта.... 60

1.2.3. Одрживо коришћење и заштита ресурса воде.... 62

1.2.4. Одрживо коришћење минералних сировина.... 64

1.3. СТАНОВНИШТВО, МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ.... 65

1.3.1. Пројекције становништва 65

1.3.2. Организација мреже насеља и руралних подручја.... 68

1.3.3. Организација мреже објеката и услуга јавних служби 72

1.3.3.1. Образовање 72
1.3.3.2. Здравствена и социјална заштита 74
1.3.3.3. Остале јавне службе 75

1.4. ПРИВРЕДА И ТУРИЗАМ 76

1.4.1. Основни правци и просторна организација привредног развоја 76

1.4.2. Развој пољопривреде, шумарства и ловства.... 80

1.4.3. Развој туризма, организација и уређење туристичких простора.... 83

1.5. САОБРАЋАЈ И ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ 87

1.5.1. Саобраћај и саобраћајна инфраструктура 87

1.5.1.1. Путна мрежа 87
1.5.1.2. Железничка мрежа 94
1.5.1.3. Ваздушни саобраћај 96
1.5.1.4. Интермодални саобраћај 96
1.5.1.5. Остали модалитети саобраћаја 96

1.5.2. Водна инфраструктура 97

1.5.2.1. План снабдевања водом насеља 97
1.5.2.2. План снабдевања водом индустрије и термоенергетике....101
1.5.2.3. Заштита од поплава 102
1.5.2.4. Хидроенергетско коришћење акумулације и водотока 102
1.5.2.5. Хидротехничке мелиорације 103
1.5.2.6. Заштита квалитета вода 104
1.5.2.7. Рибарство 106

1.5.3. Енергетска инфраструктура 106

1.5.3.1. Електроенергетска мрежа 106
1.5.3.2. Гасоводна мрежа 107

1.5.3.3. Нови и обновљиви извори енергије 108
1.5.3.4. Централизовано снабдевање топлотном енергијом Ваљева 109
1.5.4. Телекомуникације и поштански саобраћај 109
1.5.5. Комунална инфраструктура 111
1.6. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДНИХ И НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА И ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА 112
1.6.1. Заштита животне средине 112
1.6.1.1. Просторна диференцијација животне средине 113
1.6.1.2. Правила и мере заштите животне средине 113
1.6.2. Заштита предела 117
1.6.3. Заштита природних добара 118
1.6.4. Заштита непокретних културних добара 121
1.6.4.1. Утврђивање и заштита непокретних културних добара 121
1.6.4.2. Мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине 123
1.6.4.3. Приоритети заштите непокретних културних добара 128
1.6.5. Заштита од елементарних непогода, прихватљив сеизмички ризик и обезбеђење интереса за одбрану земље 129

2. ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ГРАДА ВАЉЕВО 133
2.1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА 133
2.1.1. Правила уређења и грађења за зоне са посебним режимом заштите 133
2.1.1.1. Зоне заштите изворишта водоснабдевања и водотока 133
2.1.1.2. Зоне заштите природних добара 135
2.1.1.3. Зоне заштите непокретних културних добара 135
2.1.1.4. Заштитни појасеви у коридорима инфраструктурних система 136
2.1.2. Правила уређења и грађења јавних површина за насељску мрежу саобраћајница .. 140
2.1.3. Правила уређења и грађења објеката јавне намене 140
2.1.4. Правила уређења и грађења објеката стамбене и пословне намене 142
2.1.4.1. Величина и облик парцеле 142
2.1.4.2. Индекс заузетости 143
2.1.4.3. Индекс изграђености 143
2.1.4.4. Грађевинска линија 143
2.1.4.5. Регулациона линија 143
2.1.4.6. Међусобна удаљеност објеката 144
2.1.4.7. Висина објеката и делова објеката 144
2.1.4.8. Енергетска ефикасност објеката 144
2.1.4.9. Габарит, спољни омотач и кров објекта 145
2.1.4.10. Ограде 145
2.1.4.11. Приступ парцели 145
2.1.4.12. Економски објекти породичних газдинства са чисто пољопривредним и мешовитим изворима прихода 146
2.1.4.13. Паркирање и гаражирање 149
2.1.4.14. Реконструкција постојећих објеката 149
2.1.4.15. Изграђени објекти на парцелама које су мање од дозвољених 150
2.1.4.16. Изградња стамбених и економских објеката породичног газдинства са чисто пољопривредним изворима прихода изван постојећег и планираног грађевинског подручја 150
2.1.4.17. Примери изградње објеката и уређења парцела 150

2.1.5. Правила уређења и грађења за телекомуникационе објекте мобилне телефоније ... 162
2.1.6. Правила уређења и грађења за објекте привредне намене ... 162
2.1.7. Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене ... 164
2.1.8. Правила уређења и грађења за зону мХЕ „Ровни" ... 166
2.1.8.1. Обухват и граница ... 166
2.1.8.2. Правила уређења Зоне мХЕ „Ровни" ... 167
2.1.8.3. Правила грађења зоне мХЕ „Ровни" ... 170
2.1.8.4. Правила парцелације и препарцелације ... 172
2.1.8.5. Смернице за директно спровођење детаљних планских решења за зону мХЕ „Ровни" ... 174
2.2. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ... 175
2.2.1. Смернице за израду планске документације и спровођење Просторног плана ... 175
2.2.1.1. Смернице за израду урбанистичких планова и спровођење Просторног плана (Референтна карта 4) ... 175
2.2.1.2. Опис и одређење зона и целина грађевинског земљишта за које је дат шематски приказ уређења насеља ... 177
2.2.1.3. Смернице за спровођење Просторног плана у секторским плановима и програмима ... 178
2.2.2. Приоритетна планска решења и пројекти ... 180
2.2.2.1. Заштита, уређење и развој природних система и ресурса ... 180
2.2.2.2. Становништво, мрежа насеља и објеката јавних служби ... 181
2.2.2.3. Привреда и туризам ... 182
2.2.2.4. Саобраћај и инфраструктурни системи ... 184
2.2.2.5. Заштита животне средине, природних и непокретних културних добара ... 186
2.2.3. Мере за подстицање равномерног регионалног развоја и кооперације са суседним јединицама локалне самоуправе ... 187
2.2.4. Учесници у имплементацији ... 187
2.2.5. Мере и инструменти за имплементацију ... 188
2.2.5.1. Мере и инструменти опште економске политике ... 189
2.2.5.2. Мере и инструменти других политика ... 189

III ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ... 195

РАДНИ ТИМ ЗА ИЗРАДУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ... 197

РЕФЕРАЛНА КАРТЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Референтна карта бр. 1. НАМЕНА ПРОСТОРА

Референтна карта бр. 2.1. МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ, САОБРАЋАЈНА И ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Референтна карта бр. 2.2. МРЕЖА НАСЕЉА ЕНЕРГЕТСКА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

Референтна карта бр. 3. ТУРИЗАМ И ЗАШТИТА ПРОСТОРА

Референтна карта бр. 4. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Тематска карта бр. 1 СЕВЕРНА ОБИЛАЗНИЦА ВАЉЕВА И ИЗМЕШТАЊЕ ДЕОНИЦЕ ДП IБ 23

На основу члана 35. став 6. Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10 УС, 24/11 и 121/12), члана 32. став 1. тачка 5. и члана 68. став 3. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник РС”, бр. 129/07) и члана 35 Статута града Ваљева („Службени гласник града Ваљева”, број 19/08), Скупштина града Ваљева на седници од 18. марта 2013. године, донела је

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ВАЉЕВА

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Усклађивање Просторног плана града Ваљева са Законом о планирању и изградњи започело је на основу Одлуке о усклађивању Просторног плана општине Ваљево („Службени гласник града Ваљево“, број 12/09 од 7. децембра 2009. године).

Носилац послова на усклађивању Просторног плана града Ваљева са законом и подзаконским актима је Јавно предузеће „Дирекција за урбанизам, грађевинско земљиште и изградњу Ваљева“, које је поверило послове на усклађивању планског документа обрађивачу Институту за архитектуру и урбанизам Србије из Београда (уговор број 2119/11 од 29.09.2011. године).

Усклађивање Просторног плана општине Ваљево („Службени гласник општине Ваљево“, број 14/07) обухвата усклађивање, измене и допуне донетог просторног плана јединице локалне самоуправе са Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС“, бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10 УС и 24/11, у даљем тексту: Закон), Правилником о садржини, начину и поступку израде планских докумената („Службени гласник РС“, број 31/10, 69/10 и 16/11, у даљем тексту: Правилник), Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС“, број 88/10) и другим релевантним законима, уредбама и планским документима. У складу са Законом, Правилником и Одлуком о усклађивању Просторног плана општине Ваљево предмет допуна просторног плана јединице локалне самоуправе јесу правила уређења и грађења и шематски прикази уређења насеља.

У складу са Законом о планирању и изградњи, Нацрт Просторног плана града Ваљева припремљен је на основу Концепта Просторног плана града Ваљево, прихваћеног од стране Комисије за планове Скупштине града Ваљево на седници од 28.05.2012. године. Нацрт просторног плана града Ваљево прошао је стручну контролу Комисије за планове Скупштине града Ваљево (Извештај о стручној контроли са закључком о упућивању Нацрта плана на јавни увид, бр. 350-205/12-07 од 26.06.2012. године). Јавни увид у Нацрт просторног плана града Ваљево обављен је у периоду од 23.07.2012. до 21.08.2012. године. У Просторни план града Ваљево унете су све прихваћене примедбе из Извештаја о обављеном јавном увиду у Нацрт просторног плана града Ваљева Комисије за планове града Ваљева (бр. 350-329/2012-07 са седнице одржане 12.09.2012. године).

Просторни план усклађен је са Извештајем о извршеној контроли усклађености Просторног плана града Ваљева припремљеног од стране Комисије за контролу усклађености регионалног просторног плана за подручје АП Војводине, регионалног просторног плана за подручје Београда и просторног плана јединице локалне самоуправе (број 350-01-00076/2/2012-01 од 28.12.2012. године). Добијена је сагласност Министарства природних ресурса, рударства и просторног планирања број 350-01-00076/2012-01 од 12.03.2013. године на Просторни план града Ваљева.

Прострони план града Ваљево (у даљем тексту: Просторни план) усклађен је са Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС“, бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10 УС и 24/11), Правилником о садржини, начину и поступку израде планских докумената („Службени гласник РС“, број 31/10, 69/10 и 16/11), Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС“, број 88/10, у даљем тексту: ППРС) и другим релевантним законима и уредбама.

Просторни план представља основни плански документ за усмеравање и управљање дугорочним одрживим развојем, коришћењем, организацијом и уређењем територије града Ваљево. Овим планом

разрађују се основна стратегијска опредељења, планска решења и смернице утврђене Регионалним просторним планом Колубарског округа погођеног земљотресом и Нацртом Регионалног просторног плана за подручје Колубарског и Мачванског управног округа.

Хоризонт Просторног плана је **2022. година**, с првом фазом и приоритетима реализације планских решења до 2016. године.

Приликом припреме Просторног плана коришћена је Стратегија одрживог развоја града Ваљево 2010-2020. године (2010), Стратегија руралног развоја Ваљева од 2012. до 2022. године (2012) и други локални развојни документи, Регионални просторни план Колубарског округа погођеног земљотресом (2002), Просторни план подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни“ (2009), Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора железничке пруге Ваљево-Лозница (2012) и Нацрт Регионалног просторног плана за подручје Колубарског и Мачванског управног округа (2012).

У припреми Просторног плана учествовале су стручне службе града Ваљево, Јавно предузеће „Дирекција за урбанизам, грађевинско земљиште и изградњу Ваљева”, Јавно комунално предузеће „Водовод Ваљево” и „Електродистрибуција” Ваљево. Расположиве податке, услове и предлоге дала су надлежна министарства, јавна предузећа и посебне организације (Министарство животне средине, рударства и просторног планирања, Министарство за инфраструктуру и енергетику, Републички хидрометеоролошки завод, Републички сеизмолошки завод, Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе”, Југоросгаз – Предузеће за изградњу гасоводних система, транспорт и промет природног гаса а.д., Телеком Србије, Рател, ВИП, Дирекција за цивилно ваздухопловство Србије, ЈП „Електромрежа Србије”, ЈП Склоништа, ЈП „Железнице Србије”, Теленор, Телеком Србије – дирекција за технику, Завод за заштиту природе Србије, Завод за заштиту споменика културе Ваљево).

Просторни план елабориран је у три књиге:

1) Књига 1. – Просторни план града Ваљево;
2) Књига 2. – Шематски прикази уређења насеља; и
3) Књига 3. – Документациона основа Просторног плана.

Просторни план (Књига 1.) садржи: полазне основе за израду плана, планска решења за заштиту, уређење, коришћење и развој природних система и ресурса (пољопривредног земљишта, шума и шумског земљишта, вода, минералних сировина); просторни развој и дистрибуцију становништва, насеља, јавних служби и привредних делатности; развој туризма, организацију и уређење туристичких и рекреативних простора; просторни развој саобраћаја и инфраструктурних система (саобраћајних, водопривредних, енергетских и телекомуникационих); заштиту животне средине, предела, природних и непокретних културних добара, заштиту од елементарних непогода и обезбеђење интереса за одбрану земље; намену простора, правила уређења и грађења; и имплементацију Просторног плана, са пет реферaлних карата у размери 1:50 000 (1. „Намена простора”; 2.1 „Мрежа насеља и јавних служби, саобраћајна и водопривредна инфраструктура”; 2.2. „Мрежа насеља, енергетска и телекомуникациона инфраструктура”; 3. „Туризам и заштита простора”; и 4. „Спровођење Просторног плана”). Правила уређења и грађења утврђена су за целине и зоне одређене планским документом и садрже урбанистичке и друге услове за уређење и изградњу површина и објеката јавне и осталих намена и мреже саобраћајне и друге инфраструктуре и друге посебне услове у складу са Законом о планирању и изградњи. У делу о имплементацији Просторног плана дате су мере за подстицање равномернијег територијалног разоја и кооперације са суседним јединицама локалне самоуправе и смернице за израду урбанистичких планова и друге развојне документације, утврђена су приоритетна решења коришћења и уређења простора, кључни учесници/актери, основне мере и инструменти разних политика.

Просторни план (Књига 2) садржи шематске приказе уређења насеља у размери 1 : 2500 за централне делове осам насеља: Ваљевска Каменица, Бобова, Доње Лесковице, Лелић, Причевић, Осладић, Миличиница и Гола Глава; као и детаљна планска решења за зону мХЕ „Ровни”.

Просторни план (Књига 3) садржи услове надлежних министарстава, јавних предузећа и посебних организација. Саставни део документационе основе Просторног плана чини Аналитичко-документациона основа Просторног плана општине Ваљево, донетог 2007. године.

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

1. ИЗВОД ИЗ ТЕКСТУАЛНОГ ДЕЛА УСВОЈЕНОГ КОНЦЕПТА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

1.1. ОБУХВАТ И ГРАНИЦА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Просторни план обухвата територију града Ваљево површине 905 km^2 у његовим административним границама.

Град Ваљево налази се у северозападном делу централне Србије. Границе града су географски јасно дефинисане, на северу источним обронцима планине Влашић и горњим током реке Уб, на западу и југу врховима Ваљевских планина са Колубарском котлином у централном делу, која је отворена према истоку.

У административном погледу град Ваљево граничи се са општинама Уб и Коцељево на северу, Осечина и Љубовија на западу, Косјерић и Пожега на југу и Мионица и Лајковац на истоку. Према организацији републичке управе по управним окрузима припада Колубарском округу. Према Закону о регионалном развоју ("Службени гласник РС“, бр. 51/09 и 30/10) обухваћен је регионом Шумадије и Западне Србије.

Саобраћајно-географски положај града условљен је како односом према другим територијалним целинама у Србији и окружењу, тако и природним условима који су омогућили добро саобраћајно повезивање долинама река у правцу исток-запад и север-југ са Београдом и Републиком Српском, Војводином и југозападном Србијом.

1.2. ПЛАНСКИ И ПРАВНИ ОСНОВ ЗА УСКЛАЂИВАЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Плански основ за усклађивање Просторног плана града Ваљево јесте Регионални просторни план Колубарског округа погођеног земљотресом („Службени гласник РС“, број 70/02), који је био и плански основ за израду Просторног плана општине Ваљево. Просторни план града Ваљево усклађује се и са Регионалним просторним планом за подручје Колубарског и Мачванског управног округа чија је израда започела 2011. године.

Правни основ за израду Просторног плана града Ваљево налази се у:

- члану 19. и ставу 9. члана 35. Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС“, бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10 УС и 24/11);
- Одлуци о усклађивању Просторног плана општине Ваљево („Службени гласник града Ваљево“, број 12/09).

1.3. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА

1.3.1. ПРОСТОРНИ ПЛАНОВИ ВИШЕГ РЕДА

1.3.1.1. Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС", број 88/10)

Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС", број 88/10) утврђена су основна стратегијска опредељења, планска решења, смернице и пропозиције које се односе и на територију града Ваљева и предмет су даље разраде у Регионалном просторном плану за подручје Колубарског и Мачванског управног округа и у Просторном плану града Ваљева, и то:

Природа, еколошки развој и заштита

За Колубарски округ предвиђена је оптимална шумовитост од 34%.

Утврђена је просторна диференцијација на четири категорије животне средине, од којих три преовлађују на територији града Ваљева – квалитетна (Ваљевска подгорина и друга подручја под шумама, воћњацима, ливадама и пашњацима), угрожена животна средина (субурбана зона Ваљева, зоне интензивне пољопривреде, државни путеви), загађена и деградирана животна средина (урбани центар Ваљево). На подручјима квалитетне животне средине треба обезбедити решења којима се елиминишу или умањују постојећи извори негативних утицаја односно увећавају позитивни као компаративна предност у планирању развоја. На подручју угрожене животне средине треба спречити даљу деградацију и обезбедити побољшање постојећег стања, како би се умањила деградираност животне средине као ограничавајућег фактора развоја. На подручју загађене и деградиране животне средине потребно је санирати и ревитализовати деградиране и угрожене екосистеме и санирати последице загађења, у циљу стварања квалитетније животне средине.

Предвиђеним регионалним центром за управљање отпадом на територији општина Уб и Лајковац обухваћена је територија града Ваљева. Регионални центар за управљање отпадом обухвата: регионалну депонију за најмање 20 година, постројења за сепарацију рециклабилног отпада и компостирање поред депоније, трансфер станице за претовар отпада и локалне центре за одвојено сакупљање рециклабилног отпада.

Предвиђена је заштита природних вредности Ваљевских планина.

Становништво, насеља и социјални развој

Према оптимистичком сценарију прогнозе развоја становништва у Колубарском округу просечна густина настањености 2020. године износила би 67 ст/km^2, а према песимистичком сценарију 59 ст/km^2, у односу на процењених 74 ст/km^2 у 2008. години.

Ваљево је сврстано у центар државног значаја. Функционално подручје овог центра обухвата 2010. године, поред територије града, територију општине Мионица, док би 2020. године требало да обухвати и територију општине Лајковац.

Одржив развој економије, транспорта и инфраструктуре

У развоју пољопривреде Колубарсог округа главна грана тржишне производње на равничарском подручју је ратарство, комплементарна говедарство и свињарство, на брдском подручју воћарство и

комплементарна мешовито сточарство, а на планинском подручју пашњачко сточарство и комплементарна лековито биље и пчеларство.

Ваљево је сврстано у индустријски центар средње величине (10-20.000 запослених у индустрији) са планираним индустријским зонама.

Територија града Ваљева сврстана је у туристички кластер Средишња и Западна Србија. Делови територије града обухваћени су примарном туристичком дестинацијом Ваљевске и Подрињске планине – Дрина са знатним учешћем целогодишње понуде. Ваљево је сврстано у град националног туристичког значаја.

Међу стратешке приоритете до 2014. године назначене су активности на: изградњи аутопута Е-763 на правцу Београд – Чачак – Пожега – Ариље – Ивањица – Сјеница (Дуга Пољана) – Бољаре (граница са Црном Гором), изградња железничке пруге Ваљево – Лозница, ревитализација и модернизација пруге Београд – Врбница (Бар) са доградњом другог колосека на деоници Београд-Ваљево. После 2014. године у приоритете су сврстане активности на: реконструкцији и рехабилитацији деонице Лозница – Ваљево државног пута првог реда М-4, завршетку изградње обилазнице Ваљева, путном правцу Љиг – Мионица – Дивци.

У потенцијалне регионалне аеродроме сврстан је аеродром у Ваљеву (Дивци).

У стратешке приоритете електропреноса до 2014. године сврстан је ДВ 110 kV Ваљево 3 – Зворник.

Закључено је да је у садашњим тржишним условима реално очекивати изградњу малих хидроелектрана на 5 до 10% од укупног броја локација предвиђених Катастром малих хидроелектрана.

Кључни објекат Колубарског регионалног система за снабдевање водом насеља и Колубарског речног система јесте акумулација Стубо-Ровни. Стратешки значај за заштиту од поплава има акумулација Стубо-Ровни, са вишегодишњим регулисањем протока. У стратешке приоритете до 2014. године сврстано је стављање у функцију акумулације Стубо-Ровни и ширење Колубарског система (цевоводи од бране до ППВ и према Лазаревцу), регулација Колубаре, израда карата плавних зона и области значајног ризика од поплава.

1.3.1.2. Регионални просторни план Колубарског округа погођеног земљотресом („Службени гласник РС", број 70/02)

Регионалним просторним планом Колубарског округа погођеног земљотресом („Службени гласник РС", број 70/02) утврђена су основна стратегијска опредељења, планска решења, услови и смернице које су разрађене Просторним планом општине Ваљево.

Регионалним просторним планом као основно стратегијско опредељење издвојено је постизање већег степена функционалне интегрисаности подручја у простор Републике Србије, обезбеђењем знатно веће саобраћајне и економске интеграције планског подручја у односу на окружење, у првом реду са суседним функционалним подручјима, окрузима и метрополитенским подручјем Београда, чему посебно погодују његов саобраћајно-географски положај и планирани развој инфраструктурних система.

Један од важнијих предуслова јесте побољшање саобраћајне приступачности. Изградња железничке пруге Ваљево-Лозница представљаће битан фактор већег отварања и интегрисаности са окружењем, пре свега подрињским подручјем, као и са Републиком Српском. Реализацијом аутопута који ће повезати Војводину са Црном Гором ово подручје ће имати далеко повољнији саобраћајни положај, што ће се непосредно одразити на привредни развој.

Постизање већег степена интегрисаности простора подразумева смањење унутрашњих суб-регионалних разлика, односно квалитативне промене у просторној, економској и социјалној структури, нарочито брдско-планинских подручја са израженим дисфункцијама социјалног и економског развоја.

Индустријски развој, посебно металопрерађивачка индустрија, уз неопходно преструктурирање, остаће и даље окосница развоја, специјализације производње и привредног повезивања овог подручја са Београдом и другим индустријским центрима.

Компаративне предности овог подручја за интензивирање развоја туризма и пратећих делатности заснивају се на туристичким ресурсима од националног значаја (Ваљевске планине, сеоска подручја, манастири и др.) погодним за развој специфичне, препознатљиве туристичке понуде.

Изразито заостајање терцијарног сектора привреде неопходно је што пре отклонити интензивирањем и диверзификовањем услужних делатности, у складу са функцијама појединих центара у мрежи насеља и приоритетима у развоју сеоских подручја.

Приоритет у селективном подстицању и усклађивању привредног развоја са развојем заједничког и индивидуалног стандарда (отварањем мањих и средњих прерађивачких погона, изградњом мреже локалних путева, подизањем јавних служби и услуга и сл.) имаће заједнице села са центрима заједнице села и већа, развијенија села и регионални центар.

Развој новог облика просторно-функционалне организације подручја по заједницама села остваривање се децентрализацијом појединих производних делатности, јавних служби и активности из Ваљева у центре заједнице села и већа сеоска насеља, ради квалитетнијег задовољавања потреба заједничке потрошње и ефикаснијег координирања активности локалних заједница.

Даљи развој Ваљева заснивање се на обезбеђењу вишег квалитета урбаних функција регионалног значаја, а посебно услужних делатности, образовања, здравства, културе, информатике и сличних делатности.

Развој сеоских насеља и подручја, као вишефункционалних производних, социјалних и културних простора и јачање економске снаге сеоских домаћинстава представља најзначајније питање будућег равномерног развоја планског подручја. Сви циљеви и стратегије које воде ка развоју села, а тиме и решавању питања популационог развоја и размештаја становништва, претстављају, у извесном смислу, подциљеве једног основног циља који би се могао дефинисати као добростојећи пољопривредни произвођач/сељак.

Једно од основних упоришта Регионалног просторног плана односи се на штедњу, рационално коришћење и заштиту природних ресурса, нарочито дефицитарних и стратешки значајних за развој и квалитет живљења. Међу приоритетним опредељењима је заштита пољопривредног земљишта, а нарочито стриктно ограничавање претварања земљишта I-IV бонитетне класе у непољопривредне намене, очување квалитета и природне плодности земљишта, затим пошумљавање, обнављање и побољшање квалитета шума и очување и унапређење квалитета вода. Тежиште је дато и унапређењу и заштити животне средине, заштити и промоцији вредне природне баштине и очувању подручја посебне намене са природним вредностима од значаја за биодиверзитет и квалитет животне средине.

Коришћење и заштита природних ресурса

Пољопривредно земљиште

Издвојени су следећи пољопривредни рејони са основним ресурсним обележјима и приоритетима развоја:

- ***равничарско-долински/сточарско-ратарски рејон*** – обухвата терене до 250 mнв на којима су лоцирана најквалитетнија земљишта без већих ограничења за интензивну обраду и наводњавање. Приоритети развоја овог рејона су: смањивање распрострањености мешовитих облика привређивања; интензификација производње са ослонцем на повећање нивоа техничке опремљености земљишта; развој хидромелиорационих система; повећање удела млечно-месног говедарства у структури сточарске и укупне тржишне производње;
- ***брежуљкасти/сточарско-воћарско-ратарски рејон*** – простире се средишњим делом планског подручја, углавном, на теренима до 500 mнв, на којима су најзаступљенија земљишта IV бонитетне класе, граничне за ратарење. Приоритети развоја овог рејона су: повећање продуктивности земљишта, применом одговарајуће агротехнике и потпуније искоришћавање агро-еколошких погодности за рентабилну производњу воћа и прерађевина од воћа, у складу са домаћом и извозном тражњом; и
- ***брдско-планински/сточарско-воћарски рејон*** – има висински неуједначену северну границу, док јужну чине врхови венца Ваљевских планина, са високом заступљеношћу шумско-травне вегетације и повољним условима за производњу воћа, посебно малине, местимично и на теренима изнад 800 mнв. У бонитетној структури апсолутно преовлађују земљишта V и виших класа, непогодна за обраду. Приоритети развоја овог рејона су: доминантна производња органске хране и природног узгоја стоке, посебно овчарства и развој других допунских делатности (сакупљање лековитог биља, шумских производа, итд.).

Шуме и шумско земљиште

Унапређивање стања постојећих шума обезбедиће се: постепеним превођењем прашумских типова у пребирне шуме; увећањем обраслости и неге високих шума букве и побољшањем квалитета и поправком размере смесе у шумама оплодне сече кратког подмладног раздобља; интезивним мерама неге у културама и вештачким подигнутим састојинама четинара на површини од 1681 ha (у државним шумама), високим младим и средњедобним састојинама и изданачким шумама; форсирањем, природним и вештачким путем, обнављања аутохтоних врста дрвећа у културама четинара, посебно оним на бољим стаништима; индиректном конверзијом зрелих изданачких шума на бољим стаништима у високи узгојни облик; директном конверзијом изданачких шума на лошијим стаништима истом или другом одговарајућом врстом; директном конверзијом дела састојина багрема на бољим стаништима и супституција врсте (аутохтоним); и спровођењем мера заштите шума и свих осталих заштићених објеката природе.

Пошумљавање, односно повећање површина под шумом на подручју општине Ваљево предвиђено је на шумском земљишту VI, VII и делом VIII бонитетне класе на површини од 2.813 ha и у оквиру биолошких антиерозивних радова у сливном подручју водоакумулације „Ровни“ на површини од 1.356 ha (општина Ваљево).

Воде и водопривредна инфраструктура

Укупан биланс водних ресурса, као и њихов просторни и временски размештај захтева изузетно пажљиво коришћење и у потпуности обезбеђен систем заштите од загађења и непланског коришћења.

Водопривредном основом Републике Србије („Службени гласник РС“, број 70/02), Просторним планом Републике Србије („Службени гласник РС“, број 13/96) и Регионалним просторним планом концепција заштите и коришћења вода и уређења водног режима у сливу Колубаре сагледана је у оквиру следећа два регионална система:

- Регионалног Колубарског система за снабдевање становништва водом, тј. за обезбеђење воде највишег квалитета (даље: Регионални Колубарски систем); и
- Колубарског речног система, за обезбеђење воде за технолошке потребе индустрије, заштиту квалитета вода и уређење водних режима у сливу реке Колубаре.

Заједнички, кључни објекат ова два водопривредна система је вишенаменска акумулација "Стуборовни" на Јабланици, која ће омогућити вишегодишње регулисање протока и обезбедити тзв. просечно изравнати проток од 1140 L/s. Користиће се за Регионални Колубарски систем и за Колубарски речни систем за снабдевање техничком водом рударско-енергетско-индустријског комплекса (даље: РЕИК) у Колубарском лигнитском басену и обезбеђење (испуштање) прописаног гарантованог еколошког протока од 130 L/s.

Становништво – мрежа насеља - индустрија

Становништво

Посматрано по типу насеља, у периоду до 2021. године очекују се дијаметрално супротне тенденције у кретању становништва у градским и осталим насељима. Смањење укупног становништва ће бити присутно искључиво у насељима која 1991. године нису сматрана за градска, док ће се наставити популациона експанзија у градским насељима периоду до 2021. године.

Табела 1. Пројекција укупног становништва по заједницама насеља 1991-2021. године

Општина, Заједнице насеља	Број становника						
	1991	1996	2001	2006	2011	2016	2021
Општина Ваљево	98226	97757	95595	92994	89798	87090	84369
Ваљево	74780	76790	77307	77180	76271	75484	74468
Дивци	3457	3172	2836	2515	2206	1939	1694
Бранковина	4746	4340	3817	3338	2887	2504	2158
Каменица (Ваљевска)	4181	3665	3144	2669	2241	1886	1577
Бобова	2606	2278	1960	1667	1402	1182	990
Тубравић	2663	2353	2034	1741	1473	1250	1054
Доње Лесковице	2916	2593	2255	1942	1654	1412	1197
Дивчибаре	130	132	132	131	129	128	127
Драчић	2747	2434	2110	1810	1536	1306	1104

Мрежа насеља

Организација мреже насеља заснивaће се на следећој хијерархијској структури центара у мрежи насеља:

1) регионални и општински центар - Ваљево;
2) секундарни центри општине (1-3) - Ваљевска Каменица, потенцијално и Попучке и Дивци;
3) центри заједница села - Дивци, Бранковина, Бобова-Ставе, Тубравић-Пећута, Доње Лесковице и Драчић;
4) насеља са специфичним/специјализованим функцијама; и
5) локални центри са специфичним функцијама у мрежи услужних садржаја и објеката јавних служби, нарочито у периферним подручјима са разбијеним типом сеоских насеља.

Индустрија

На основу локационо-развојних потенцијала за смештај индустрије, размештаја производних фондова, производних снага, привредног, природног и кадровског потенцијала, инфраструктуре и изграђених друштвених сервиса, положајних и саобраћајних предности за усмеравање привредно-индустријског развоја утврђују се следећи индустријски центри:

- велики индустријски центар Ваљево; и
- мали развојни/секундарни општински центри, центри заједнице села и поједина насеља која имају специфичан локационо-развојни потенцијал за одређене производње и активности, и то Каменица, Забрдица, Дивци, Драчић, Бранковина, Доње Лесковице, Дивчибаре.

За смештај већих индустријских погона/предузећа, најповољнији локалитети великих површина су индустријске зоне Ваљева.

У планираном центру заједнице села Пећута није предвиђено лоцирање индустријских капацитета, с обзиром да се ово насеље налазе у широј зони заштите изворишта, узводно од планиране водоакумулације "Стуборовни".

Инфраструктурни системи

Саобраћајна инфраструктура

Просторним планом Републике Србије предвиђена је обилазница Ваљева. Побољшање квалитета регионалне мреже обезбедиће се комплетирањем и модернизацијом регионалних путева. Регионалним просторним планом приоритет је дат модернизацији (асфалтирање) следећих регионалних путева на подручју општине Ваљево: Р-207 Р-270.а, Р-213, Р-270 и Р-111. Предвиђено је подизање нивоа саобраћајне опремљености подручја потпуном модернизацијом 60-70% локалне путне мреже до нивоа савременог коловоза, чиме ће се омогућити организовање и проширење мреже локалних аутобуских линија и достизање нивоа развијености локалне мреже у Републици. Приоритет је дат изградњи и модернизацији (до нивоа савременог коловоза) локалних путева којима се обезбеђује веза центара заједнице села са магистралном и регионалном путном мрежом.

Утврђени су следећи приоритети развоја железничког саобраћаја:

- завршетак изградње железничке пруге Ваљево-Лозница, која ће омогућити оптималнији превоз путника и роба и формирање мултимодалних терминала;
- иградња другог колосека железничке пруге Ваљево-Београд, која ће, поред интензивирања коришћења железничких капацитета, омогућити и повезивање овог система са приградским системом "Беовоз"-а; и
- реконструкција железничке станице и чвора у Ваљеву.

Полазећи од предности саобраћајног положаја, значаја магистралних саобраћајница (М-4 и М-21), железничке пруге и функција регионалног центра, Просторним планом Републике Србије предвиђен је робно-транспортни центар (даље: РТЦ) у Ваљеву и могућност формирања одређеног транспортног терминала (нижег ранга од РТЦ) у Дивцима.

Просторним планом Републике Србије предвиђена је доградња и модернизација постојећег аеродрома Дивци у пословно-туристичке сврхе, за пољопривредну авијацију и отпрему/допрему одређених врста терета.

Енергетска инфраструктура

На подручју општине Ваљево Просторним планом Републике Србије предвиђена је изградња ДВ 220 kV ТС Бајина Башта-Ваљево 3 и увођење ДВ бр. 213 Бајина Башта – Обреновац у ТС 220/110 kV Ваљево 3.

Регионалним просторним планом предвиђена је реконструкција постојећих и изградња нових дистрибутивних водова и постројења, и то:

- реконструкција и повећање инсталисане снаге постојеће ТС 110/35 kV Ваљево 1;
- изградња нових ТС 110/35 kV Ваљево 4 и повезивање на мрежу 110 kV;
- изградња новог ДВ 110 kV ТС Ваљево 3 у правцу Коцељева за повезивање са мрежом 110 kV, која се напаја из ТС 220/110 kV Шабац;
- изградња ТС 35/10 kV на Дивчибарама и повезивање на мрежу 35 kV из правца Осечине и Ражане, и
- изградња нових и проширење постојећих ТС 35/10 kV и повезивање на мрежу 35 kV у центрима заједнице села.

У складу са Просторним планом Републике Србије, снабдевање гасом подручја вршиће се путем магистралног гасовода Београд-Лазаревац-Ваљево. Магистрални гасовод у Ћелијама ће скренути од Ибарске магистрале у правцу Ваљева и завршиће се у индустријској зони Ваљева, где је предвиђена главна мерно регулациона станица "Ваљево".

Телекомуникације и поштански саобраћај

Ваљево је поштански центар Колубарског округа. Предвиђено је да једна пошта долази на 3131 становника и да један шалтер опслужује 1785 становника. За мрежну групу Ваљево планиран је просек од преко 35 телефона на 100 становника.

Развој, организација и уређење туристичких простора

Туристички простор планског подручја обухваћен је северним делом подринско-ваљевског огранка Централне туристичке зоне и северним делом Туристичке регије Ваљевске планине. Ваљево је утврђено за градски туристички центар III степена у националном рангу и за центар туристичке регије Ваљевске планине.

Туристичка регија Ваљевске планине генерално је подељена на три субрегије и то: источну (Сувобор и Маљен са Дивчибарама), средњу (Повлен, Јабланик, Медведник и западни крај Соколских планина) и западну. Регионалним просторним планом субрегије су диференциране на следеће рејоне туристичке и рекреативне понуде:

- Маљенско-Сувоборски рејон са туристичким комплексом и центром Дивчибаре;
- Повленско-соколски рејон са туристичким комплексом "Ровни"-ски-стадион "Повлен"; и
- Ваљевски рејон са градским туристичким центром Ваљево.

Према природним и створеним туристичким ресурсима планског подручја и критеријумима тражње ширег круга туристичке и рекреативне клијентеле, понуда ће се заснивати на следећим доминантним видовима туризма: планинском туризму и рекреацији на Ваљевским планинама, туризму, спорту, рекреацији и забави на водама и долинским спортско-рекреативним теренима, сеоском, градском и транзитном туризму.

Заштита животне средине

Полазећи од стања квалитета животне средине утврђене су следеће категорије животне средине на подручју општине Ваљево, према категоризацији Просторног плана Републике Србије за Посавско-подунавску и Западно-моравску индустријску зону, укључујући подручје Колубарског округа, и то:

- у трећој категорији су локалитети са индустријским капацитетима који емитују загађујуће материје у ваздух, воду и штетне индустријске отпатке са епизодним загађењем класичним загађивачима

ваздуха која су изнад дозвољених ГВЗ и незадовољавајућом контролом квалитета животне средине;

- у четвртој категорији су локалитети периурбане зоне са индустријским капацитетима који емитују загађујуће материје у ваздух, воду и штетне индустријске отпатке; као и са бесправном изградњом и незадовољавајућим решењима контроле квалитета животне средине;
- у петој категорији су локалитети са: релативно неизмењеном природном средином; неадекватно регулисаним саобраћајем; индивидуалним грејањем; нерешеним системом прикупљања и каналисања отпадних вода; неадекватном употребом агрохемијских средстава;
- у шестој категорији су локалитети јужно од Ваљева дуж коридора саобраћајне инфраструктуре, са скоро неизмењеном природном средином и недовољно регулисаним саобраћајем, одсуством система за канализацију отпадних вода; и
- у седмој категорији су локалитети са неизмењеном природном средином на северном ободу Ваљевских планина.

Основна намена простора

Табела 2. Основна намена површина 1999-2020. године

Територија општине	Укупна површина km2	Година	Пољопривр. површине		Шумске површине		Остале површине	
			(km2)	%	(km2)	%	(km2)	%
Ваљево	905	1999	585.2	64,7	270.4	29,9	47.2	5.2
		2020	542.5	59,9	313.1	34,7	47.2	5.2

1.3.1.3. Просторни план подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни“ („Службени гласник РС“, број 20/09)

Просторним планом подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни“ („Службени гласник РС“, број 20/09) обухваћен је простор целих 11 катастарских општина (Балиновић, Брезовице, Вујиновача, Доње Лесковице, Кунице, Ровни, Совач, Стубо, Сушица, Таор и Тубравић) и делова четири катастарске општине (Бобова, Ребељ, Ситарице и Суводање), укупне површине 170,5 km^2, или око 19% територије на југозападном периферном делу града Ваљево. Просторним планом обухваћено је подручје слива акумулације, изворишта републичког значаја, на 116 km^2 и вансливно подручје површине 54,4 km^2.

Акумулација "Стуборовни" је заједнички објекат два регионална система: Регионалног Колубарског система за снабдевање становништва водом и Колубарског речног система, за обезбеђење воде за технолошке потребе индустрије, заштиту квалитета вода и уређење водних режима у сливу реке Колубаре, и за хидроенергетско коришћење преко прибранске мХЕ (900 kVA). Вишенаменска акумулација „Стуборовни“ омогућиће вишегодишње регулисање протока и обезбедити тзв. просечно изравнати проток од 1.140 l/s. Користиће се за: снабдевање водом становништва и насеља у зони обухвата Регионалног Колубарског система; снабдевање техничком водом рударско-енергетско-индустријског система "Колубара" у Колубарском лигнитском басену и обезбеђење (испуштање) прописаног гарантованог еколошког протока од 130 L/s.

На сливном подручју утврђене су зоне са режимима санитарне заштите водоакумулације:

- зона непосредне заштите изворишта површине 3,35 km^2 која обухвата простор у ширини од 100 m низводно од круне бране у односу на коту нормалног успора (КНУ) акумулације од 360 mнм и и појас ширине минимум 20 m дуж узводног обода круне бране и обала акумулације и у акваторији око водозахватног торња и шахтног прелива;

- ужа зона заштите изворишта површине 8,24 km^2 која обухвата простор узводно од профила бране у појасу ширине 500 m дуж обала акумулације рачунајући од обалске линије у односу на коту максималног успора од 362,5 mнм; и
- шира зона заштите на подручју слива узводно од бране „Стуборовни“ површине 104,58 km^2, у делу који није обухваћен непосредном и ужом зоном заштите изворишта.

На простору зоне непосредне заштите водоакумулације „Стуборовни“ успостављен је режим строгог санитарног надзора са забраном изградње, коришћења простора и одвијања активности које нису у функцији водопривреде.

На подручју уже зоне заштите водоакумулације успостављен је режим сталног санитарног надзора, са забраном изградње и контролисаним коришћењем простора. Изузетно, дозвољава се проширење или изградња новог стамбеног објекта као замена постојећег, или за решавање стамбених потреба чланова постојећег домаћинства, као и реконструкција економских објеката уз обавезу контролисаног елиминисања чврстог отпада и обезбеђења санитарно безбедног прикупљања и пречишћавања отпадних вода. За потребе туристичко-рекреативног коришћења водоакумулације дозвољава се уређење излетничких и риболовних стаза и планирано уређење приобаља (плаже, отворени спортски терени, понтони, сидришта и сл.) са санитарно обезбеђеним објектима за дневни боравак посетилаца и пратећом инфраструктуром (ложишта, заклони од кише и сл). Поред наведених изузетака, на простору уже зоне заштите забрањује се градња свих инвестиционих објеката, осим објеката у функцији заштите и коришћења водоакумулације. У ужој зони заштите забрањена је експлоатација камена, шљунка као и сви други рударски радови. Забрањено је формирање депонија комуналног отпада, проширење и формирање нових гробаља, превоз, складиштење и испуштање опасних и штетних материја, и други радови који могу да угрозе водоакумулацију. Постојећа локална гробља се затварају (без измештања гробница). По успостављању уже зоне заштите, потребно је извршити санитацију постојећих стамбених и економских објеката, објеката за одмор и рекреацију, као и санитарно уређење терена (уклањање депонија, одлагалишта сточног отпада, осоке и сл., као и изградњу санитарних објеката и повезивање економских објеката са хигијенским депонијама на начин да се спречи испирање у водотоке) што обезбеђује инвеститор водопривредног објекта. Развој саобраћајне инфраструктуре ограничава се на категорију локалних јавних, пољских и шумских путева. Дуж јавних путева обезбеђује се инфраструктура за прикупљање атмосферских вода, са сепараторима нафтних деривата. Изградња преносне и дистрибутивне електроенергетске и телекомуникационе мреже, локалних водовода и сл. није ограничена.

На подручју шире зоне заштите водоакумулације успоставља се режим селективног санитарног надзора, са контролисаном изградњом и коришћењем простора. У насељима и зонама са стамбеним, туристичким и економским објектима, код којих се на било који начин могу угрозити изданске, површинске воде и водоакумулација, мора се обезбедити санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање или одвођење отпадних вода ван слива водоакумулације, што условљава: реализацију канализационих система и одговарајућих ППОВ; односно, тамо где то није рационално ни изводљиво, изградњу и уређење непропусних септичких јама, уз организовање службе која ће се старати о њиховом пражњењу (по принципу обавезности, без захтева корисника) и одвожењу ван слива. За потребе туристичко-рекреативног коришћења слива водоакумулације дозвољена је реализација скијалишта "Повлен" и зоне изградње изнад засеока Добрићи (између регионалног пута Р-111 и Стубичке реке) у функцији сеоског туризма и алтернативне сеоске економије, под условом санитарно безбедног прикупљања и одвођења отпадних вода ван слива водоакумулације. Рударски објекти и радови могу се изводити условно, само ако је у њиховом пројектовању и извођењу обезбеђено каналисање и пречишћавање отпадних вода, као и њихова рециркулација у производном процесу.

У вансливном подручју предвиђен је подбрански "аква-сити", са укупним капацитетом до 5.000 једновремених корисника.

1.3.1.4. Просторни план за подручје посебне намене инфраструктурног коридора железничке пруге Ваљево – Лозница (Липница)

Према Просторном плану подручја посебне намене инфраструктурног коридора железничке пруге Ваљево-Лозница („Службени гласник РС, број 1/2013), железничка пруга Ваљево-Лозница простираће се на подручју целих катастарских општина: Беомужевић, В.Каменица, Осладић, Причевић, Седлари, Ваљево и Златарић на територији града Ваљево.

Траса пруге пружаће се долином река Колубаре и Градац, а изнад ушћа Јабланице и Обнице прелазиће реку Јабланицу и тунелом „Јованја" избијати у долину реке Обнице, да би код Причевића ушла у долину реке Каменице до тунела „Трифковић" (на подручју општине Осечина).

Пруга је планирана као електрифицирана једноколосечна за брзину до 120 km/h, за мешовит саобраћај. Предвиђене су железничке станице Причевић и Осладић, и железничка стајалишта Пивара, Златарић и Каменица. Укрштаји пруге са јавним путевима биће денивелисани.

1.3.2. ОСТАЛА ПЛАНСКА ДОКУМЕНТА

1.3.2.1. Нацрт Регионалног просторног плана за подручје Колубарског и Мачванског управног округа (2012)

Нацрт Регионалног просторног плана за подручје Колубарског и Мачванског управног округа прошао је стручну контролу Комисије за стручну контролу регионалних просторних планова, просторних планова подручја посебне намене и просторних планова општине 2012. године. Са тим планским документом координирана је израда овог Просторног плана.

У просторно-функцијској организацији мреже насеља у првој хијерархијској равни су регионални центри Ваљево и Шабац сличних функцијских капацитета, а у петој категорији туристички центар Дивчибаре. Функције микроразвојних центара дефинисане су на основу Нацрта Просторног плана града Ваљева (субопштински центри Попучке и Дивци; ЦЗН В.Каменица, Бобова-Ставе, Тубравић-Пођута, Доње Лесковице и Драчић; насеља са специфичним функцијама Дивчибаре, Бранковина, Петница и Таор).

У просторној структури индустрије водећу улогу имаће и даље полифункционални привредно-индустријски центри националног (и регионалног) значаја средње величине – Ваљево и Шабац. Предвиђена је BID зона Ваљево (зона унапређеног пословања – Business Improvement District) и могућност изградње индустријског парка у Ваљеву (ХК "Крушик").

Организација просторног развоја туризма предвиђена је по туристичким дестинацијама: Ваљевско-планинска дестинација (на северној страни Ваљевских планина, у оквиру града Ваљева и општина Љиг, Мионица, и Осечина); и Ваљевско-подгоринска дестинација у Подгорини, у оквиру општина Ваљево и Мионица.

Планирана је модернизација ДП II реда бр. 207 (од границе града Ваљева до села Убић на путу ка Ваљевској Каменици), бр. 270а (од Грковог брда према граници са општином Коцељева), бр. 213 (од села Мравињци до границе града Ваљева), бр. 270 (од границе са општином Уб према селу Попучке), бр. 270 (од границе са градом Ваљево према Убу); бр. 111 (Ваљево - Дебело Брдо); као и реализација државног пута II реда (тзв. гребенског пута) преко планина: Сувобор, Маљен, Повлен и Соколских планина. Планиран је завршетак изградње магистралне железничке пруге Ваљево-

Лозница, изградња другог колосека магистралне железничке пруге Ваљево-Београд, реконструкција железничке станице и чвора у Ваљеву; као и реконструкција и модернизација постојећег аеродрома „Дивци“, у циљу трансформације постојећег спортског у пословно-туристички аеродром (прилагођен за слетање авиона са максимално 50 седишта). Колубарски регионални систем за снабдевање насеља водом развијаће се са формирањем акумулације "Стуборовни", изградњом магистралног цевовода и кракова према резервоарима у насељима града Ваљева и општинама Лајковац, Мионица, Уб и Лазаревац (подручје града Београда), а у перспективи и према Дивчибарама (једна од варијанти тог система). Акумулација омогућава да се у коначној III фази развоја ППВ "Пећине" може обезбедити 1.800 L/s воде највишег квалитета. На овај начин, регионални систем омогућава дуготрајно снабдевање водом насеља града Ваљева (резервисано 1.030 L/s вршне потрошње).

Предвиђена је регионална депонија "Каленић" (на подручју општина Уб и Лајковац) за Колубарски округ са 2 трансфер станице (уз могућност проширивања броја трансфер станица, према потреби), од којих једна у Ваљеву (за Ваљево, Осечину и Мионицу).

Утврђене су следеће категорије животне средине на територији града Ваљево: виши степен загађености (подручје загађене и деградиране животне средине) у регионалном центру и индустријским зонама Ваљева, и преовлађујући удео категорије мали степен загађености (подручје претежно квалитетне животне средине) и незагађено подручје (подручје квалитетне животне средине).

Спровођење поступка проглашења заштите предвиђено је за Ваљевске планине (планина Сувобор, строги природни резерват Забалац и Црна река и планине Медведник Повлен и Маљен, 57.509 ha). Идентификована су IBA подручја (Important Bird Areas) – Ваљевске планине; и PBA (Prime Butterfly Areas) – Ваљевске планине (Повлен, Маљен и Сувобор).

1.3.2.2. Остали релевантни документи

Просторни план је усаглашен са националним документима који су непосредно релевантни за овакву врсту планског документа, као што су:

- Национална стратегија одрживог развоја („Службени гласник РС“, број 44/05);
- Стратегија развоја железничког, друмског, водног, ваздушног и интермодалног транспорта у Републици Србији од 2008. до 2015. године („Службени гласник РС“, бр. 4/2008);
- Стратегија развоја туризма Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 91/06);
- Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2015. године („Службени гласник РС“, број 44/05) са Програмом остваривања стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2015. године за период од 2007. до 2012. године;
- Стратегија развоја пољопривреде Србије („Службени гласник РС“, број 78/05);
- Стратегија развоја слободних зона РС за период 2011. до 2016. године („Службени гласник РС“, бр. 22/2011);
- Стратегија управљања отпадом РС 2010-2019. године („Службени гласник РС“, број 29/10);
- Стратегија развоја шумарства Републике Србије („Службени гласник РС“, број 59/06);
- Водопривредна основа Републике Србије („Службени гласник РС“, број 11/02); и
- друге националне стратегије (Смањења сиромаштва, Приступања ЕУ, Запошљавања, Реформе државне управе, Реформе система социјалне заштите, Развоја образовања, Унапређење положаја жена, Научног и технолошког развоја Републике Србије и др.).

Консултовани су регионални и локални стратешки развојни документи:

- Средњорочни Програм примене Регионалног Просторног плана Колубарског округа (2005),

- Припрема елемената просторног плана у оквиру плана управљања водама на сливу Колубаре (2009)[1],
- Регионални план управљања отпадом за 11 општина Колубарског региона (2010);
- локални стратешки, развојни и акциони планови и документи: Стратегија одрживог развоја града Ваљево 2010-2020. године (2010); Стратегија руралног развоја Ваљева од 2012. до 2022. године (2012); Локални еколошки акциони план града Ваљева (2010); Локални план (стратегија) развоја културе града Ваљева 2012-2016 (радна верзија, 2011) и др.

1.4. ПРИКАЗ И ОЦЕНА СТАЊА, ПОТЕНЦИЈАЛА И ОГРАНИЧЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1.4.1. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА СТАЊА

1.4.1.1. Природни системи и ресурси

1.4.1.1.1. Природни услови

Подручје града Ваљево има низијске и брдско-планинске карактеристике, с тим да преовлађују терени између 200 и 600 mнв (око 70% укупне територије). Најнижа тачка је у котлинском делу реке Колубаре око 130 mнв, а највиша је врх Мали Повлен на планини Повлен са 1.347 mнв.

Природне целине обухватају морфолошке и сливне површине града (*карте 1 и 5 поглавља V Аналитичко-документационе основе, 2007*). Морфолошке целине чине планинско подручје, подгорина и долинско подручје.

Планинско подручје обухвата северни део масива Ваљевских планина, односно Маљен, Повлен, Јабланик и Медведник, који издваја изохипса од око 600 mнв на северу, планински гребен на југу, границе општина Мионица и Пожега на истоку и Осечина и Љубовија на западу. Планинско подручје покрива око 228 km^2 или 25,2% укупне територије. Подручје Подгорине обухвата дно и ниже делове Ваљевске котлине у којој су горњи ток Колубаре и притоке Јабланица, Обница, Градац и горњи ток реке Уб усекли плитке долине уоквирене изохипсом од око 600 mнв на југу и ниским побрђем на северу, истоку и западу. Подручје Подгорине обухвата око 490 km^2 или 54,1% укупне територије. Долинско подручје обухвата средњи ток Колубаре и Уба и уоквирено је ниским побрђем на југу и западу, границом општине Мионица на истоку, Коцељева и Уба на северу. Долинско подручје покрива око 186 km^2 или 20,6% територије града.

Подручје града Ваљево подељено је мрежом долина, котлина и клисура које највећим делом припадају сливу Колубаре, а мањим делом сливовима Дрине и Моравице. Сливно подручје Колубаре обухвата део слива реке Колубаре, Градца и Уба, као и цело подручје сливова Јабланице и Обнице. Сливно подручје Дрине обухвата део слива Завојштице, док сливно подручје Моравице обухвата сливове потока (Таор) на југозападним обронцима ваљевских планина (*Табела 3*).

Предеоне целине одликује прожимање природних и антропогених, историјско-цивилизацијских и културних фактора, по којима се на подручју града Ваљево посебно издвајају Бранковина, Колубара и Лелић. Предео Колубаре обухвата простор источно и северно од Подгорине, односно од Јаутинске косе и реке Градац према истоку и реци Љиг и Бабалучке косе, тј. Словца према југу. Предео Лелића

[1] Наручилац и корисник решења: Штокхолм, Влада Краљевине Шведске, Swedish environmental pretoction agency (SEPA), Београд: Министартсво пољопривреде, шумарства и водопривреде

обухвата карстне делове слива реке Градац и Сушице. Предео Бранковине обухвата насеље Бранковину са побрђем на западу и долином реке Рабас на истоку.

Табела 3. Сливне површине града Ваљево

Слив/река	Површина	
	km²	%
Слив Колубаре	873.55	96.5
Колубара	240.75	26.6
Јабланица	166.54	18.4
Обница	211.59	23.38
Градац	158.18	17.47
Уб	96.49	10.66
Слив Моравице (планински потоци)	8.21	0.09
Слив Дрине (Завојштица)	23.51	2.6
Укупно	**905**	**100,00**

Велика рашчлањеност терена, нарочито у планинском делу, условила је сложену структуру површина према нагибу (*Карта 2 поглавља V Аналитичко-документационе основе, 2007*). Терени са нагибом до 5% захватају велики део (око 45%) града. То је подручје алувијалне равни Колубаре и тераса на странама долина, посебно у северном и источном делу града, али и виших тераса и површи, као што је простор Лелићког карста. Терени са нагибима од 5% до 10% заузимају око 24% подручја града и простиру се у западном делу и нижим брежуљкастим подручјем развођа Колубаре и Уба, а у планинском подручју на Дивчибарама, у околини насеља Бачевци, Горње и Доње Лесковице, Стубо и сл. Нагиби терена преко 30% имају најмање учешће.

Преовлађују јужне експозиције у односу на северне, а најзаступљеније су западне и источне експозиције. Скоро подједнако су заступљене хладне експозиције (С, СЗ, СИ) са укупно 37%, условно повољне или неповољне за највећи број активности, затим топле експозиције (Ј, ЈИ, ЈЗ) са 34%, изразито повољне за скоро све активности, као и неутралне експозиције (И,З) са 29%, повољне за поједине активности. Неутралне експозиције преовлађују у северном делу подручја града, док је у јужном делу већа заступљеност северних и јужних експозиција (*Карта 3. поглавља V Аналитичко-документационе основе, 2007*).

На основу микро-рејонизације сеизмичких активности подручје града се налази у 6., 7. и 8. зони интензитета земљотреса. Јужни и југозападни делови припадају зони 6°MCS и заузимају оком 25% подручја града. Средишњи и источни делови припадају зони 8°MCS и заузимају око 30% површине у алувијалним равнима и квартарним творевинама. Највећи, северни и западни део, који заузима око 45% подручја града, налази се у зони 7° интензитета земљотреса (*Карта 6 поглавља V Аналитичко-документационе основе, 2007*).

На подручју града ерозијом је нападнуто око 70% површине. Углавном је заступљена ерозија III, IV и V категорије, тј. осредњи и слаби процеси ерозије (84,2%), док је у горњим токовима река Јабланице, Сушице и Градца заступљена и I категорија ерозије – ексцесивна.

Највећи део подручја града Ваљева чине земљишта I-IV бонитетне класе (70,2%), тако да преовлађује обрадиво земљиште (*Карта 7 поглавља V Аналитичко-документационе основе, 2007*). Земљиште I и II бонитетне класе заузима ниско котлинско подручје Колубаре и њених левих притока (Рабас и Буковица), малих нагиба, на коме су се формирала највећа насеља. Земљиште III бонитетне класе јавља се у мањим издвојеним поршинама на подручју Рабаса, Буковице, Пећуте и Петнице. Земљиште IV класе простире се подручјем Подгорине, Лелићког и Бачевачког краса, северно и јужно од Колубаре, до око 600 mнв са нагибима до 10%. Земљишта V-VIII бонитетне класе обухватају око 30% укупних површина и простиру се на теренима с већим нагибима у планинском подручју, које је дисецирано бројним речним долинама клисурастог и кањонског карактера.

Планинско залеђе на западу, југозападу, југу и југоистоку и отворена долина Колубаре према северу, североистоку и истоку, с обзиром на одређени степен континенталности, условљавају умерено-континентално поднебље с извесним специфичностима које се манифестују као елементи субхумидне и микротермалне климе.

Прелазна годишња доба одликују се променљивошћу времена, са топлијом јесени од пролећа, док је лети услед померања субтропског појаса високог притиска према северу, подручје Ваљева често под утицајем тзв. Азорског антициклона, са доста стабилним временским приликама и повременим краћим пљусковима локалног карактера. Зими су временске прилике под утицајем циклонске активности са Атлантског океана и Средоземног мора, као и зимског тзв. Сибирског антициклона. Клима овог подручја је пријатна за човека, јер нема већих колебања ни једног климатског елемента.

На основу геолошког састава и стабилности терена утврђена су четири геотехничка рејона на подручју града (*Карта 8 поглавља V Аналитичко-документационе основе, 2007*):

- *геотехнички рејон 1* заузима средишњи простор града тј. најнижи део Колубарске котлине површине око 38 km^2 (око 4% подручја града), са одликама равничарског терена нагиба до 5%, просечне надморске висине 150 m, ниским и неравномерним протицајима на рекама, ниским теренима угроженим поплавним таласом и незнатним нестабилностима терена;
- *геотехнички рејон 2* заузима простор северно и јужно од рејона 1, обухватајући долине и међуречје притока реке Колубаре (леве притоке Буковица, Кривошија, Рабас и Лозничка река и десна притока Бања), површине око 172 km^2 (око 19 % територије града), с одликама ниског побрђа преовлађујућег нагиба до 5 % и локално заступљеним нагибима до 10 %, надморске висине између 150 и 350 m, карактеристичним процесима денундације, јаружења, распадања и клижења на бројним локацијама ограничених димензија (подручја Рађевог Села, Ваљевске Каменице, Буковице, Оглађеновца и др.), већи део простора припада зони 8^0 MCS, а мањи зони 7^0 сеизмичког интензитета.
- *геотехнички рејон 3* заузима највећи део простора града (око 560 km^2, тј. 62 %), северно, западно и јужно од ваљевске котлине, са висинским зонама од 350 до 800 mнв, тако да је терен у северном делу брежуљкаст, у јужном брдовит и планински, са нагибима до 5 % (Лелићка и Бачевачка површ) и преко 30 % (дуж горњих кањонских долина Сушице, Градца и др.), изданима воде на великој дубини, знатне снаге и капацитета, површинским водотоцима бујичног карактера, најзаступљенијом IV бонитетном класом земљишта, терен је угрожен разним облицима ерозије, распадањем, спирањем и линијском ерозијом поготово у вишим деловима, нестабилности терена и активних клизања готово да нема, углавном припада зонама 7 и 6^0 MKS; и
- *геотехнички рејон 4* обухвата крајњи југозападни, јужни и југоисточни део подручја града од око 135 km^2 или 15% укупне површине, са одликама брдовитог терена нагиба углавном између 20 % и 30 %, изузев подручја Дивчибарске висоравни, просечне надморске висине између 700 - 800 mнв, северним и јужним експозицијама, развијеним различитим облицима ерозије, великим и дубоким клизиштима, мрежом мањих водених токова углавном бујичног карактера, у југозападном делу преовлађује земљишта V бонитетне класе, а у јужном и југоисточном се смењују VI-VIII бонитетна класа, углавном припада зони 6^0 MKS.

1.4.1.1.2. Природни ресурси

Пољопривредно земљиште

Пољопривредно земљиште (57.786 ha) обухвата око 64% подручја града. Одликује се релативно ниском просечном заступљеношћу ораничних површина (52,2%), односно високом – воћњака (14%), ливада (16,4%) и пашњака (17,4%), уз велику просторну диференцијацију која је, углавном, усклађена с природним погодностима и ограничењима.

Највредније агроеколошке локације обухватају:

- оранице равничарско-долинских терена и брежуљкастих атара насеља Дивци, Попучке, Белошевац, Доња Буковица, Мрчић, Пауне и Ваљево; највише су угрожене стихијским ширењем насеља и другим видовима изградње; и
- воћњаке на целој територији града, а нарочито на теренима с највећим површинама засада 1. и 2. кат. кл. (катастарске општине Ваљево, Грабовица, Попучке, Доња Буковица, Рађево Село и др.); потребно је обнављање и преуређење најслабијих воћњака који се претежним делом налазе у планинско-брдском висинском појасу.

Шуме и шумско земљиште

Шуме на територији града Ваљево припадају Подрињско–колубарском шумском подручју.

Укупна површина шума и шумских култура на подручју града Ваљева износи 27.227 ha. Степен шумовитости је 30%, што је испод оптималне од 34% за Колубарски округ. Остварено је око 0,3 ha површине шума по становнику. У укупној површини државне шуме покривају 27% (7.343 ha), а приватне 73% (19.884 ha).

Воде

Површинске воде на подручју слива Колубаре су веома оскудне, са изразитом временском неравномерношћу, највећом у Србији, са краткотрајним поводњима и врло дугим маловодним периодима, што је веома неповољно са гледишта могућности захватања воде из водотока. Подземне воде на сливу се због скромних капацитета могу користити само за потребе појединих мањих локалних сеоских водовода. Једино су значајније воде карстних врела, од којих се сада експлоатише укупно око 270 L/s, док се од алувијалних вода користи само око 85 L/s због њихове мале издашности и угрожености загађивањем услед врло лошег стања санитације насеља.

За све водотоке на подручју града, али и на низводном току Колубаре, Водопривредном основом Републике Србије прописане су високе класе квалитета. Реке у изворишним деловима слива (Јабланица, њене притоке и саставнице вишег реда у горњем делу слива) треба да се одржавају у I и I/II класи квалитета.

Отворени карстни масиви Лелићког и Бачевачког карста представљају зоне прихрањивања и акумулирања подземних вода које су регистроване у околини Ваљева. У Петници код Ваљева, добијено је преко 10 L/s воде са температуром око 30^0C. Једна од бушотина користи се за рекреативне сврхе у отвореном олимпијском базену, док се друге користе за флаширање под комерцијалним називом "Вујић вода".

Минералне сировине

Од минералних сировина на подручју града су заступљеније неметаличне минералне сировине, и то: кварцни песак (у околини села Миличиница), кречњаци (у рејону Бачевац-Лелић-Причевић, где се неорганизовано експлоатишу), украсни камен (у оквиру дијабаз-рожначке формације на падинама Маљена и Повлена - локалитет Дебело Брдо и Букови), цементни лапорци (у широј околини Радовића, Шушове и Пећуте), дијабаз (у реону Мравињци-Букови), доломит (у долини реке Јабланице), магнезит (жична лежишта у масиву Маљена “Дивчибаре”) и битуминозни шкриљци (на потесу Станковић-Шушовка-Белошевац и Грабовица-Дивци, уз могућност јављања око Горње Грабовице и Дупљаја).

Бакар и антимон су у јужном делу града у дијабаз-рожначкој формацији (сулфидни бакар у селу Ребељ, долини Ребељске реке и сливу Јабланице; значајна појава бакра у рудном пољу

Радановићи-Таор). Економске рудне резерве бакра, злата и сребра налазе се у зонама Лајковача-Таор и Новаковача са локалитетима у К.О. Таор: Горњи Таор, Каменита коса, Говеђа глава, Доњи Таор. Антимон је уочен у тријаским доломитима изнад Повленске реке у К.О. Вујиновача и Брезовице. Бокситна лежишта се налазе у широј околини Пећуте, испод цементног лапорца.

На подручју Просторног плана до сада нису пронађена лежишта нафте и природног гаса. Детаљна геолошка истраживања нафте и гаса на овом подручју спровешће се у склопу Пројекта геолошких истраживања нафте и гаса на територији Србије јужно од Саве и Дунава који ће се реализовати у периоду од 2010. до 2020 године.

Иако у укупним резервама енергетских сировина у Републици Србији уљни шкриљци имају запажен удео, они још увек нису у довољној мери истражени. У Ваљевско-Мионичком басену, на површини од око 40 km^2, налазе се знатне резерве уљних шкриљаца. Степен истражености је релативно низак. Континуалност дебљине и простирања није утврђена, али је према површинским изданцима на неким местима оцењена на 15 до 20 m. Извршена је процена потенцијалних резерви, Д1, које износе око 800 мил. t са садржајем керогена у узорцима од 1 до 13%, односно уља од 0,3-10%. Доња топлотна вредност се креће на нивоу 2500 kJ/kg са укупном влагом и пепелом.

Досадашња геолошка истраживања показала су да се геотермални извори налазе у Петници, у алувијалној равни речице Бања, на локалитету у селу Пауне код Петнице и на локалитету “Млаква” у Грабовици. Главни геотермални потенцијали су око Ваљева, Белошевца, Попучака, Диваца и даље према Мионици и Љигу на простору површине око 200 km^2, на дубини од 400-700 m (очекивана температура вода од 30-35°C).

Према доступним подацима надлежног Министарства, оверене су резерве минералних сировина на четрнаест (14) лежишта и локација: "Крањани–Миличиница"–глина, "Балиновић" – доломит, "Забрдица" – доломит, "Стубо" – доломит, "Катића Мајдан" – кречњак, "Бобије" – кречњак, "Козличић" – кречњак, "Козличић" – кречњак, "Равње" – кречњак, "Вучјак" – кречњак, "Чубрица"–кречњак, "Крст" – кречњак, "Каменитовац" – кречњак и "Стубички висови" – дијабаз. У експлоатацији је тринаест (13) лежишта и локација: "Виногради" – глина, "Крањани - Миличиница" – глина, "Забрдица" – доломит, "Балиновић" – доломит, "Стубо" – доломит, "Козличић" – кречњак, "Равње" – кречњак, "Чубрица" – кречњак, "Крст" – кречњак, "Каменитовац" – кречњак, "Подбукови" – кречњак и "Катића Мајдан" – кречњак. Истражни радови обављају се на следећим лежиштима и локацијама: "Осладић"-литијум и борати, "Ваљевско-мионички басен"-литијум, бор, стронцијум, "Јабланка и Повлен" – бакар и пратећи метали, "Крстивојевића Мајдан"-доломит и "Виногради" – кречњак. Концесиона подручја која су највећим делом на територији суседних општина задиру делимично и на територију града Ваљева и то: Коцељева – "Радуше" (литијум, бор, стронцијум) и "Крањани-Миличиница" (пешчар и глина), Лајковац – "Словац" (кречњак) и Љубовија – "Торничка Бобија" (полиметалична сировина).

Идентификовано је укупно 9 објеката геонаслеђа, и то: историјско-геолошког и стратиграфског наслеђа кредне старости - Профил горњокредног стуба Пећута; петролошког наслеђа – седиментне стене, уљни шкриљци Ваљевско-мионичког басена, Сушичка бела стена; геоморфолошког наслеђа – површински крашки рељеф бигар Таорског врела и тресава Дивчибаре; неотектонске активности – раседни покрети долине Рибнице и Рабаса (притоке Колубаре); спелеолошки објекти геонаслеђа Петничка пећина; објекти хидрогеолошког наслеђа извориште Петница и врело Петница (контактног типа).

1.4.1.2. Становништво, мрежа насеља и јавне службе

1.4.1.2.1. Становништво

Према Попису 2011. године на подручју града Ваљева живи 90.312 становника. Популациони раст у периоду 1948-2011. године (индекс 128,2) нешто је виши од просека за Централну Србију (индекс 126,5). Истовремено, Колубарски округ бележи опадање броја становника (индекс 90,6; стопа – 1,5‰). Посматрано по међупописним периодима пораст броја становика на подручју града Ваљева био је слабијег интензитета, а у последњем међупописном периоду (2002-2011) број становника се смањио за 6.449 становника.

Графикон 1. Промена броја становника у периоду 1948-2011. година на подручју града Ваљеа и према типу насеља

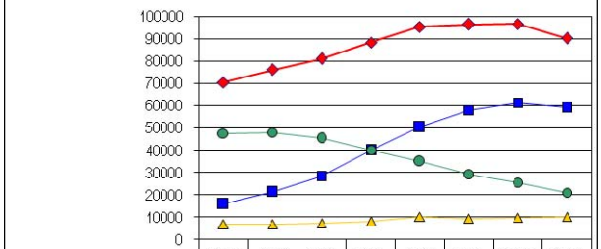

	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	2011
Град ВАЉЕВО	70459	76104	81173	88267	95449	96530	96761	90312
градска насеља	15869	21208	28519	39850	50286	58015	61270	59073
приградска насеља	6912	6835	7387	8251	10304	9289	9822	10150
остала/сеоска насеља	47678	47961	45267	40166	34859	29226	25369	21089

Промене у броју становника одликују се изразитом просторном диференцијацијом у динамици и размештају, што се одражава на свеукупне просторно-демографске односе, а посебно на обележја демографског развоја руралних простора. Раст броја становника бележе само административни центар/градско насеље Ваљево и приградска насеља, док је у сеоским насељима евидентно опадање (*Графикон 1).* Број становника урбаног центра расте све до 2002. године, интензивно до 1980-тих година, а у последњој деценији број становника се смањио са 61.035 у 2002. на 58.932 лица у 2011. година. У приградским насељима број становника се повећао са 6.912 у 1948. на 10.150 у 2011. години. Такође, у последњој деценији пораст броја становника бележе само приградска насеља (Петница, Белошевац, Горић, Бујачић, Рађево Село, Седларе и незнатно Дегурић и Јасеница) и села Јазовик, Рабас и Близоње. Истовремено, процес депопулације у сеоским насељима евидентан је у свим међупописним периодима од 1953. године, тако да се број становника смањио са 47.961 на 25.699 у 2002. години, односно на 21.089 лица у 2011. години. Највеће опадање броја становника забележено је у селима заједнице насеља Бобова и Тубравић (индекс 33,6 и 34,6) и Доња Лесковица и Ваљевска Каменица (индекс 38,3 и 39,4). У селима заједнице насеља Драчић и Бранковина број становника се преполовио, док села у заједници насеља Дивци имају нешто умереније опадање становништва (индекс 61,5).

Број домаћинстава се у периоду 1948-2011. година повећао са 15.037 на око 31.500. *Просечно домаћинство* има 2,9 чланова, а према структури око половине (46,6%) чине четворочлана и двочлана домаћинства. У селима је евидентан пораст самачких и двочланих домаћинстава (50,9%).

Промене у плодности и смртности становништва довеле су до значајних преусмеравања трендова у природном прираштају – од нивоа веома ниског (стопа 2,9‰ у периоду 1981-1990) до негативног у последњем међупописном периоду (–2.7‰). Истовремено, тренд погоршања израженији је у демографском билансу мањих насеља.

По Попису 2011. године жене су у односу на мушкарце бројније (51,1% : 48,9%), и у градским и у приградским насељима, а у сеоским насељима жена је мање од мушкараца (49,3% : 50,7%). У погледу старосног састава младо становништво (до 19 година) заступљено је са 18,2%, млађе средовечно становништво (20-39 година) са 25,9%, старије средовечно (40-64 године) са 37,9%, а сваки шести становник (18,0%) био је старији од 65 година[2]. Сумарно, сва насеља су прешла праг

[2] У селима је однос становништва до 19 година старости и становништва преко 65 година 15,7% : 27,7%.

демографске старости, односно нема насеља у коме је просечна старост испод 35 година. Највећи број насеља (63 од 78) је у стадијуму најдубље демографске старости (просечна старост преко 43 године), 14 је у стадијуму дубоке демографске старости (просечна старост 40-43 године), а само једно, приградско насеље Бујачић, у стадијуму демографске старости (35-39).

Потенцијали *предшколског контингента* (0-6 година) чинио је 2011. године 5,8% укупне популације подручја града Ваљева, а *основношколског контингента* (7-14 година) 7,0%, и при том је у Ваљеву и приградским насељима концентрисано 81,1% предшколског и 79,7% школообавезног контигената. Потенцијали у *радно способном становништву* износили су за жене (15-59 година) 28.216 лица или 61% женске популације, а за мушкарце (15-64 година) 31.063 лица или 70,3% мушке популације. У Ваљеву је било концентрисано око две трећине (67,4%) од укупног радно способног становништва (70% женског и 65,2% мушког), а у сеоским насељима свега 20,7%, односно мање од петине женског (18,4%) и четвртине мушког радног контигента (22,8%). Потенцијал *женског фертилног становништва* (15–49 година) чинило је 20.278 жена (44% укупног женског становништва), а концентрација у Ваљеву са приградским насељима и осталим насељима била је у односу 82,1% : 17,9%.

Промене у економској структури становништва резултирале су повећањем непољопривредног становништва на преко 90% (75% у сеоским насељима) у 2002. години, са релативно ниским стопама активности (око 49%) и високим учешћем издржаваних лица (око 32%). Такође, стопе активности су ниже код градске (47%) у односу на сеоску популацију (53,6%).

Образовна структура становништва је неповољна. У 2002. години без школе и са непотпуном основном школом било је око 24% становништва са 15 и више година (у градским 11%, приградским 28% и у сеоским насељима 53%). Становништво са вишим и високим образовањем (око 10%) концентрисано је у административном/градском центру, где један на седам одраслих становника има више или високо образовање, док у приградским насељима овај однос износи 22, а у сеоским насељима 56.

1.4.1.2.2. Мрежа насеља

На подручју града Ваљево изражено је повећања удела малих насеља у мрежи насеља и слаба доступност сеоског подручја, услед лошег стања локалних путева, као и ширење урбаног центра, агломерирањем/концентрацијом становништва, активности и функција у његовој периурбаној зони, дуж државних и других улазно-излазних путних праваца.

Највећи број насеља налази се у висинском појасу од 200-500 mнв (59 од 78 насеља, или око 75%). У све три природне целине и свим висинским појасевима доминантно је заступљен разбијени тип сеоских насеља.

Тенденција редуковања/смањења функција Ваљева у секундарном сектору, недовољна развијеност терцијарног и, нарочито, квартарног сектора, затим развојних, истраживачко-иновативних, информатичких, финансијских и других институција могу довести у питање регионални значај Ваљева. Уколико Ваљево не ојача своје привредне функције, може се очекивати да ће са изградњом аутопута ка Јужном Јадрану попримити улогу секундарног (спољнег/периферног) субцентра београдске агломерације.

Дневном урбаном систему Ваљева, од 20.679 запослених, мигрира 2.727 дневних миграната (око 13% укупног броја запослених,) из 156 насеља, претежно са подручја града Ваљева и општине Мионица.

У периоду 1991-2002. године дошло је до значајније трансформације насеља. Иако и даље преовлађују аграрна насеља, повећава се удео услужно-индустријских и услужно-аграрних насеља, највише у периурбаној зони Ваљева. Према типу кретања становништва удео насеља у фази изумирања повећао се са 55 (70%) на 60 (77%), а удео насеља у фази регенерације имиграцијом

удвостручио са 5 (око 6%) на 10 (око 13%). Експанзија и регенерација насеља имиграцијом становништва одвија се у периурбаној зони и појединим центрима у мрежи насеља (Бранковина, Тубравић, Дивчибаре).

Према степену социоекономске трансформације становништва удео насеља са различитим степеном урбанитета у истом периоду се удвостручио са 14 (18%) на 32 (41%). У погледу организације, уређења, начина изградње и уклапања насеља и грађевинских целина у пејзаж, поред урбаног центра, врло мало је насеља са одликама урбаног (3) или зачецима урбаног начина изградње и уређења простора (6), у односу на број насеља без тих одлика, са израженом дезорганизацијом и дерегулацијом простора (10), или у односу на број сеоских насеља са очуваном организацијом атара и насеља и традиционалним начином изградње и уређења парцела пољопривредних домаћинстава (око 60).

1.4.1.2.3. Јавне службе

Предшколска заштита деце. Услуге дечјих вртића обезбеђене су само у Ваљеву, Ваљевској Каменици и Бранковини. Објекти задовољавају комуналне стандарде (вода, канализација, грејање, клозети). Према подацима из 2010. године у целодневном боравку је било 1.628 деце, док 361 дете није примљено због попуњености капацитета, а исто толико деце је било на листи чекања. Обавезни предшколски разреди су организовани при основним школама.

Основно образовање организовано је у 55 основне школе, од тога *13 матичних осморазредних школа, 2 подручне осморазреден* и *40 подручних четвороразредних* у сеоским насељима. Недостатак школског простора и овде је као и у целој Србији, решен организовањем наставе у две смене. Све градске школе раде у две смене. У четвороразредним школама са малим бројем ученика, настава је организована у комбинованим разредима. Школе у граду су комплетно инфраструктурно опремљене (насељски водовод, канализација и централно грејање), а у сеоским поједине имају насељски водовод већина бунар са хидрофором и користе сенгруп. Неколико сеоских школа у свом саставу има и стан за учитеља. Такође, школе имају организован превоз за ученике старијих разреда (5-8 разред) којима је та услуга потребна због удаљености до места становања.

Средње образовање. На подручју града Ваљева ради пет средњих школа. Зграде су релативно добро опремљене (учионице, кабинети, спортске сале), са одговарајућом инфраструктуром. У оквиру Пољопривредне школе, 2009. године обновљен је дом ученика. За смештај у дом могу конкурисати сви редовни ученици средњих школа у Ваљеву.

Више и високе школе. У Ваљеву ради Висока пословна школа струковних студија, а поседњих година отворено је и неколико одељења факултета из Београда.

Здравствена заштита. Примарна здравствена заштита организована је у оквиру Дома здравља у Ваљеву, 16 амбуланти, од тога 12 у сеоским насељима. Две амбуланте (у В. Каменици и Пећутама) имају сталног лекара, а у осталим лекар долази једном недељно. Од 2011. године обновљена је здравствена акција „Медицинско село“ у оквиру које се обављају општи и специјалистички прегледи (ЕКГ, покретни ултра звук, трансфузија, стоматолошки преглед, гинеколошки преглед, офталмолог) присутне су и мобилне екипе кућне неге за непокретне у домаћинствима, пружају се лабораторијске и апотекарске услуге. У акцију су укључени Црвени крст, Центар за социјални рад, Завод за јавно здравље, месна заједница, Саветдавна стручна служба за пољопривреду, школе, средства јавног информисања, предузетнички сектор, јавна и приватна предузећа као и појединци. Секундарну здравствену заштиту пружају две болнице у Ваљеву.

Социјална заштита је организована преко Центра за социјални рад у Ваљеву. Према подацима за 2010. годину, социјалну помоћ је користило 1.472 малолетна и 2.020 пунолетних лица.

Објекти **културе** концентрисани су у Ваљеву. Домови културе у осталим насељима су ван функције, а самосталне библиотеке постоје само у два насеља (В. Каменица и Бранковина). Објекти физичке културе (20 спортских терена и два објекта) дисперзно су размештени у 17 насеља на сеоском подручју, тако да су доступнији у односу на остале јавне службе на подручју града Ваљева.

1.4.1.3. Привреда и туризам

1.4.1.3.1. Привреда

Криза деведесетих година 20-ог века, потом транзицијска рецесија, дугогодишња изолација са светског тржишта, дугорочно дезинвестирање и значајно технолошко заостајање привреде и светска економска и финансијска криза проузроковала је нови пад привредне активности на планском подручју. Упркос томе, очувана је конкурентност водећих сектора привреде, посебно појединачних успешних предузећа. Према степену развијености, град Ваљево припада другој групи локалних самоуправа чији је степен развијености 80-100% републичког просека (8. место од 33 општине у овој групи)[3]. Међу најзначајнијим структурним проблемима ваљевске привреде налазе се незапосленост, релативно низак ниво конкурентности укупне привреде и појединих сектора и релативно слаби ефекти транзицијске трансформације, односно приватизације предузећа. Стечај, банкротство дела великих индустријских система (Србијанка, Стефил, Крушик-Фабрика машина и опреме, Арматуре и др.), незавршено реструктурирање и снажан процес деиндустријализације утицао је на велики пад индустријске запослености, пад БДП и допринео је продубљавању економско-социјалне и територијалне поларизације унутар подручја града и региона. Град Ваљево одликује надпросечан регионални значај према индустријској развијености, мерено на основу локацијског квоцијента (LQ=1,8), што указује да је индустрија главна привредна грана.

На подручју града у периоду 1990-2011. године евидентан је пад укупне запослености са 29.654 на 27.420, тј. за 7,5%. У истом периоду индустријска запосленост је драстично смањена, за око 43%, тј. са 14.988 радника на 6.496 радника. Снажан процес деиндустријализације произашао је из недовољно конкурентне и нетрансформисане структуре, спорости реструктурирања и приватизације предузећа. Упркос томе, подручје Ваљева има надпросечну стопу запослености (43,5%) у односу на републички просек (35,3%).

У структури запослености на подручју града Ваљева секундарни сектор учествује са 27,7% уз доминацију сектора услуга са 71,4%. У укупној запослености доминира комплекс прерађивачке индустрије (21,7% или 6.442 запослених), трговина (5%), здравство и социјални рад (7,1%), образовање (5,4%), саобраћај и складиштење (3,1%), грађевинарство (4%), државна управа (3,2%), производња електричне енергије и гаса (1,2%), активности са некретнинама (0,2%), и др. Најмањи удео у укупној запослености имају пољопривреда, рибарство, шумарство и водопривреда (0,7%), сектори смештаја и исхране - хотела и ресторана (1%), финансијско посредовање (0,6%), вађење руда (0,1%). Марта 2011. у сектору предузетништва запослено је 10.130 лица (34,16%).

Ваљево има подпросечне зараде по запосленом – у новембру 2011. године (нето 31.913 динара) или 83,2% просека Србије (38.363 динара).

На подручју града Ваљева 31.12.2009. године било је 7.766 незапослених лица, са стопом незапослености (9,7%) нижом од републичког просека (16,3%). Квалификациона структура незапослених је неповољна због удела 35,1% лица без квалификација.

[3] Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2011., Службени гласник РС, бр.69/2011.од 19. септембра 2011. године.

Привредна структура на подручју Ваљева је релативно диверзификована, уз велики значај прерађивачке индустрије, пољопривреде и сектора услужних делатности. У прерађивачкој индустрији најзначајнији удео имају комплекс прехрамбене индустрије, метални комплекс (металопрерада, електроиндустрија, машине, апарати, опрема и др.), хемијска, текстилна индустрија, наменска, производња производа од гуме и пластике, дрвна, комплекс неметала и грађевинских материјала, итд.

На подручју града Ваљева, 30.06.2010. године пословало је 2.451 привредних друштава, установа и других правних лица. Највећи број друштава регистровано је у области трговине (137), прерађивачке индустрије (116) и пољопривреди (53). Према подацима Агенције за приватизацију РС (јануара 2012.), приватизована је већина привредних друштава, од чега је 27 продато аукцијом, једно на тендеру, у стечају је шест привредних друштава, док се у процесу реструктурирања налази једно привредно друштво. Приватизација се не може оценити нарочито успешном с обзиром да велики број предузећа ни након приватизације није поправио пословне резултате. Према подацима АПРС, 2012.године, на подручју Ваљева има 40 предузећа са именованим заступницима капитала[4], раскинут је уговор о купопродаји за 6 предузећа[5], уз 6 привредних друштава у стечају (Србијанка, Стефил, Крушик-Фабрика машина и опреме, Крушик-Арматуре, ПДП Каменица, Геобиро). На боље пословне резултате и раст извоза утицао је долазак неколико већих СДИ у сектору текстила (Golden Lady), електроиндустрији (Gorenje), производњи стиропора (Austrotherm), прехрамбеној индустрији (Виндија, Вараждин), итд., који су и највећи извозници. У структури извоза доминира прерађивачка индустрија са око 80%. Најважнији извозни производи су одећа, прибор, котлови, машине, апарати, воће, воћни производи, жива стока, млеко и млечни производи, оружје.

Од 100 најуспешнијих привредних предузећа у Србији у 2009. години, три се налази на подручју Ваљева: Горење д.о.о. Ваљево, Austrotherm д.о.о., Ваљево, ГП Греда д.о.о. Ваљево (грађевинарство). Од 100 најуспешнијих привредних друштава у прерађивачкој индустрији Србије, три се налази на подручју Ваљева: Горење д.о.о. Ваљево, Austrotherm d.o.o., Ваљево и Valy d.o.o., Ваљево. Поред наведених, значајнија предузећа су и Вега а.д., Вујић-Ваљево, Публик – Ваљево, Босис, Инос-Балкан, итд.

У територијалној дистрибуцији привредних делатности доминира улога урбаног центра. Највећи економски раст на подручју Просторног плана реализује се у урбаном центру Ваљево где су највећим делом концентрисани производни и услужни капацитети, стварајући тиме значајне неравномерности у привредном и индустријском развоју. Ваљево представља привредно средиште, чвориште преферираних локација за привредне активности које захтевају квалификовани кадар. Мањи део привредних ресурса лоциран је у функцијски фрагментисаном простору слабије развијеног руралног подручја. Неравномерности у алокацији природних и створених ресурса и доминација секторских политика над структурним и просторно-еколошким критеријумима територијалног развоја, условила је и неравнотеже у развоју и просторној организацији подручја града. У просторној структури привреде издваја се:

- Ваљево као регионални привредно-индустријски центар средње величине (са 27.420 укупно запослених од којих је 6.442 лица у прерађивачкој индустрији); и
- сеоска насеља у којима су лоцирани различити привредни, производни, туристички, услужни и други садржаји; производни погони смештени су у индустријским зонама и појединачних

[4] Србијанка, Крушик-Фабрика машина и опреме, Крушик-Акумулатори, Градац, Елинд-Теур, Ферум, УНИП, 15.септембар, Ваљевска пивара, Узор, ВИК, Машиносервис, Иверак, Индустромонт, Здравко Јовановић (Каменица), Стефил, Инос-ангросировина, Јабланица, Изградња, Предузеће за путеве, Ваљево пут, Геобиро, ДВП Ерозија, Георудар, Брђани ГЗДП, Стрела-комерц, ПДП Каменица, Дива-трејд, Стрела-трејд, ДТП Српски опанак, ДНИП Напред, ЈИП Радио Ваљево, ЈП РТВ Ваљево, Ваљевопројект, Урбпројект, Неимар, Истер-инжењеринг, Ветеринарска станица Ваљево, ДЕС, Рад.

[5] ГП Јабланица, ВИК (ваљевска индустрија крзна), Бршани ГЗДП, ДТП Српски опанак, ЈП РТВ Ваљево, Ваљевопројект.

локалитетима у селима В.Каменица, Забрдица, Дивци, Попучке, Петница, Драчић, Иверак, Бранковина, Белошевац, Лукавац, Ставе, Тубравић, Причевић, Јасеница, Горић, Миличиница, Таор.

1.4.1.3.2. Туризам

И поред значајних туристичких ресурса и потенцијала за развој приоритетне туристичке дестинације Ваљевске и Подрињске планине са Дрином, туризам на територији града још увек је недовољно развијен.

Према Мастер плану одрживог развоја руралног туризма у Србији (*Diagnostic Report, 2010*), подручје града је 2010. године располагало са 70 различитих смештајних капацитета (категорисаних и некатегорисаних) и са 2.547 лежаја. У Туристичком центру Дивчибаре постављене су три жичаре и уређено је пет ски-стаза, од којих три за децу и почетнике. Реконструисани су и модернизовани хотели и одмаралишта, изграђени мањи смештајни капацитети и активиране викенд куће. Према подацима Туристичке организације Ваљево (*www.divcibare. rs, 2012*), Туристички центар Дивчибаре располаже са 1.927 лежаја (или 76% укупног броја лежаја), од тога 1.528 у хотелима и 399 у приватном смештају свих категорија.

Остварени доласци туриста на подручју града у 2010. години (38.708) виши су у односу на 2009., али нижи у односу на 2008. годину (42.226), док доласци страних туриста имају тренд пораста. Број ноћења у 2010. години (139.569) нижи је у односу на период 2009-2007. године, али је порастао број ноћења страних туриста у односу на овај период (9.541)[6].

Јаки су интереси и иницијативе за заштиту животне средине и одрживи развој туристичко-рекреативних активности као потенцијалне покретаче привредног и руралног развоја, унапређење живљења на селу и стварање услова за рекреацију и одмор становништва града Ваљева и окружења. Носиоци промоције туризма, координације понуде и потражње и културно-едукативне делатности у туризму су: Удружење домаћина Ваљева, Еколошко бициклистичко друштво „Green bike“, Гљиварско друштво Ваљево, Авантуристичко удружење „Wild Serbia“, Удружење за унапређење и очување традиционалних заната и културне баштине „Тешњарска ризница“, ЈП Ваљево-турист (са профитним центром Ваљево који обухвата туристичко информативни центар, водичку службу и др., као и са информативним центрима Дивчибаре и Бранковина).

1.4.1.4. Саобраћај и инфраструктурни системи

1.4.1.4.1. Саобраћај и саобраћајна инфраструктура

На подручју града Ваљево заступљена су два вида саобраћајних система – друмски[7] и железнички.

На овом простору укрштају се два значајна државна пута I реда (ДП I), који имају централну позицију у путној мрежи западног дела средишње Србије: ДП I бр. 4, са правцем пружања запад-исток, Лозница – Ваљево – Лајковац – веза са Ибарском магистралом; и ДП I бр. 21, са правцем пружања север-југ, Шабац – Ваљево – Ужице-веза са Црном Гором.

Укупна дужина основне путне мреже износи 499 km, од тога државних путева I реда 90 km (18%), државних путева II реда 172 km (34,5%) и општинских путева 237 km (47,5%). Дужина остале путне мреже (улица у насељима, некатегорисаних и шумских путева) износи 405 km. Дужина и густина

[6] Према: Општине и региони у Србији 2011, Општине и региони у Србији 2010, Општине у Србији 2009, Општине у Србији 2008.

[7] У оцени стања коришћена је категоризација путева која је важила до доношења Уредбе о категоризацији државних путева 2012. године („Службени Гласник РС“, бр. 14/2012).

путне мреже двоструко су већи од просека за Републику. Основна путна мрежа је највећим делом изграђена са савременим коловозом (100% ДП I, 88% ДП II и 72% општинских путева).

Обим саобраћаја на државним путевима I реда на подручју града је у благом порасту на деоници пута од Ваљева према Пожеги, а опадању на деоницама путева од Ваљева према Београду, Шапцу и Лозници последњих неколико година. На правцу ДП I бр.4 је у благом паду/стагнацији ПГДС са 8.815 (2007) на 8.709 (2009) и 8.771 (2010) на деоници Ваљево-Лајковац и већем паду са 5.242 (2007) на 4.404 (2009) и 3.860 (2010) на деоници Ваљево – Осечина. На правцу ДП I бр. 21. после раста, ПГДС бележи пад са 3.394 (2007) на 3.793 (2009) и 3.146 (2010) на деоници Ваљево – Коцељева, а после пада бележи опоравак са 2.952 (2007) на 2.656 (2009) и 3.438 (2010) на деоници Ваљево – Косјерић.

Степен моторизације је изнад просека за Републику, посебно у урбаном центру, док је знантно мањи, али задовољавајући на сеоском подручју.

Град је повезан са железничком мрежом Републике магистралном електрифицираном железничком пругом Београд – Бар, али је превоз путника и робе у железничком саобраћају веома мали.

На територији града налази се аеродром Дивци-Ваљево (референтна тачка 440 17’ 52,7" N 200 01’ 17,61" E), који се користи за спортске намене.

1.4.1.4.2. Водна инфраструктура

Брана „Стуборовни“ са пратећим објектима је изграђена. Формирање акумулације и изградња магистралног цевовода треба да започну крајем 2012. године.

На подручју града различито је стање у области снабдевања насеља водом. Ваљевски водовод је након изградње новог постројења за пречишћавање воде (даље: ППВ) „Пећине“ и новог контра резервоара „Гајина“ постао један од најбољих водовода Србије, са одличним квалитетом воде. На Ваљевски водовод прикључена су приградска насеља Белошевац, Д. Грабовница, Петница, Клинци, Попучке, Седлари, део Рађевог Села. Након изградње новог ППВ на Дивчибарама, увођењем реверсне осмозе решен је горући проблем квалитета воде у том водоводу. Сеоска насеља имају, веће или мање, проблеме у снабдевању водом. За снабдевање водом села на подручју града заједничко је да се: (а) снабдевају водом преко мањих групних водовода који се ослањају на мање изворе, или се ради о индивидуалном снабдевању домаћинстава, најчешће из подземних вода (бунари) или каптирањем малих извора; (б) доста су велики губици у мрежи и лоша хидрауличка осмотривост система; (в) недовољан је капацитет каптираних изворишта и резервоара; и (г) недовољна је обезбеђност у снабдевању, нарочито у дуготрајним сушним раздобљима. Већина локалних водовода захтева реконструкцију.

Стање санитације насеља варира – од врло добре санитације, која се остварује у Ваљеву после реконструкције градског канализационог система, до веома лоше санитације у селима и приградским насељима. Обновљено је и стављено је у функцију ППОВ Ваљева на локацији Горић, чији је капацитет 975 l/s, са примарним и секундарним третманом отпадних вода. Осим делова насеља Седлари и Д. Грабовица, остала насеље немају канализациони систем. Мањи део домаћинстава има септичке јаме (веома ретко прописаног квалитета), док се већина отпадних вода одстрањује потпуно неконтролисано (изливањем у мање водотокове).

Заштита од поплава на подручју града обављана је реализацијом тзв. пасивних хидротехничких линијских система – регулацијом река, са уређењем мајор и минор корита. На подручју урбаног центра радови на уређењу водотока имали су карактер тзв. урбане регулације.

1.4.1.4.3. Енергетска инфраструктура

На подручју града једини енергетски потенцијали су уљни шкриљци, обновљиви извори енергије и хидропотенцијал малих хидроелектрана.

Појаве уљних шкриљаца су откривене на простору између Ваљева и Мионице, реке Колубаре и Топлице, на површини од око 40 km^2 (потенцијалне резерве Д1 износе око 800 мил. тона). Просечна дневна сума дозрачене енергије глобалног сунчевог зрачења на подручју града износи око 3.8 kWh/m^2/дан, односно у просеку око 1400 kWh/m^2 год. Биомаса представља значајан енергетски потенцијал који се данас користи највећим делом некомерцијално. Геотермални извори налазе се у Петници, у алувијалној равни речице Бања, на локалитету у селу Пауне код Петнице и на локалитету "Млаква" у Грабовици (на простору укупне површине од око 200 km^2, на дубини од 400-700 m и са очекиваном температуром вода од 30-35°C). Децентрализована производња електричне енергије на планинском подручју града може се реализовати на више локација за мале хидроелектране снаге од 130 kW до 3,5 MW.

Подручје града упућено је на снабдевање електричном енергијом и горивом из енергетског система Србије. И поред централизованог система снабдевања топлотном енергијом у Ваљеву, проблем је што се на градском подручју налази 11 топлана и већи број блоковских и других котларница, тако да систем није рационалан у погледу одржавања и сигурности снабдевања потрошача. Топлана „Ваљево" је, 2008. године, пустила у погон нову градску топлану инсталисане снаге 30 MW, што је омогућило искључивање 15 котларница на мазут и угаљ.

Електропреносна и дистрибутивна мрежа је развијена и омогућава снабдевање скоро свих потрошача на подручју града. Ваљево представља значајан електроенергетски чвор и регионални центар у Републици. Преко Ваљева су изграђени далеководи 220 kV на правцу ТС Бајина Башта-Ваљево-Обреновац, далеководи 110 kV који повезују ТС Пожега са ТС Ваљево и ТС Ваљево са ТС Зворник и ТС Колубара, као и већи број далековода 35 kV. Као основни извор електричне енергије града служи ТС 220/110 kV Ваљево снаге 300 MVA. Инсталисана снага постојећих трафостаница (110/35, 35/10 и 10/0,4 kV) задовољава садашње потребе потрошача, а напајање из више праваца обезбеђује квалитетно и сигурно снабдевање електричном енергијом конзума града.

На подручју Просторног плана надлежност над електродистрибутивном мрежом имају ЈП „Електропривреда Србије", Привредно друштво за дистрибуцију електричне енергије „Електросрбија" д.о.о. Краљево и то у оквиру електродистрибутивног предузећа ЕД „Ваљево".

Мрежа трафостаница (у даљем тексту ТС) се састоји из:

- ТС 220/110/10 kV „Ваљево 3";
- Две (2) ТС 110/35 kV: „Ваљево 1" и „Ваљево 2";
- Десет (11) ТС 35/10 kV: „Ваљево 2", „Ваљево 3", „Ваљево 4", „Ваљево 5", „Ваљево 6", „Ваљево 7", „Ваљево 8", „Ваљево 9", „Ваљево 11" „Ваљевска Каменица" и „Дивци".

Мрежу далековода (у даљем тексту ДВ) чине:

- 220 kV (4 деонице): „Бајина Башта - Београд 3", „Бајина Башта–Обреновац А", „Бајина Башта–Ваљево 3" и „Ваљево 3 - Обреновац А";
- 110 kV (7 деоница): двоструки „Ваљево 1 - Ваљево 2", „Ваљево 3– Лозница" –„Ваљево 3 - Осечина", „Јабучје – Ваљево 3", „Ваљево 3 - Ваљево 1", „Ваљево 3–Тамнава Западно поље", „Косјерић– Ваљево 1" и „ЕВП Словац - Ваљево 3";
- 35 kV (19 деоница): „Ваљево 1–Ваљево 2", „Ваљево 1–Ваљево 4", „Ваљево 1–Ваљево 5", „Ваљево 1– Ваљево 6", „Ваљево 1–Ваљево 7", „Ваљево 1–Мионица 2", (2) „Ваљево 2–Ваљево 3", „Ваљево 2–Ваљево 9", „Ваљево 2–Ваљево 7", „Ваљево 2–Ваљевска Каменица", „Ваљево 3–Ваљево 4", „Ваљево 3–Осеченица", „Ваљево 4–Vally", „Ваљево 5–Ваљево 9", „Ваљево 5–Ваљево

6“, „Ваљево 6–Ваљево 2“, „Ваљево 7–Ваљево 2“, „Ваљево 9–Ваљево 6“ и „Осеченица - Дивчибаре“.

1.4.1.4.4. Телекомуникације и пошта

Телекомуникациона инфраструктура фиксне јавне мреже на подручју града је добро развијена. Укупно је укључено 38.530 телефона на око 97.000 становника (по попису из 2002. године), што је 39,7 телефона на 100 становника. Сва насеља имају фиксне телефонске прикључке. На подручју града у раду су укупно 37 комутационих чворова (14 у урбаном центру и 23 у селима). Само два комутациона чвора нису дигитална.

Значајан број постојећих комутација не подржава рад широкопојасних ИСДН система. Ови системи захтевају замену, односно паралелно увођење нових мултисервисних приступних чворова (МСАН), односно ДСЛАМ уређаја који омогућавају пренос података, широкопојасни интернет и остале савремене услуге. Тај процес је увелико у току. Од доношења Просторног плана општине Ваљево 2007. године до краја 2011. године уграђено је девет МСАН чворова у урбаном центру и три у селима, а 10 ДСЛАМ уређаја у сеоским насељима. Ово је омогућило пуштање у рад 7.995 широкопојасних (АДСЛ) приступа.

Поред 37 комутационих чворова фиксне кабловске мреже на подручју града су у раду четири мреже бежичне фиксне телефонске мреже (ЦДМА), намењене за ређе насељено брдско-планинско подручје. Овим системом покривено је 1.185 претплатника. Базне станице ових система су на локацијама Дивчибаре, Маглеш, Пећута и Ровни.

Фиксна телекомуникациона инфраструктура на подручју града добро је покривена мрежом оптичких каблова (од 37 телефонских централа само две нису повезане оптичком каблом). У наредном периоду предстоји знатно већа изградња оптичких каблова у приступним мрежама и реконструкција неких међумесних каблова.

Мобилна телефонија се интензивно развија. Телеком Србија има у раду 18 базних станица, а у плану је изградња још 14. ВИП има у раду 14, а у плану још велики број. Слично је и са оператором Теленор. Завршетком планираних базних станица добиће се квалитетно покривање већег дела подручја основним телефонским сигналом и обезбедиће се могућност коришћења свих савремених услуга преко GSM мреже.

Покривање радио-дифузним сигналом је добро. Оно што предстоји у овој области то је дигитализација постојеће мреже, што ће сигурно захтевати изградњу неких нових репетитора и омогућити знатно квалитетнији пријем свих врста радиодифузије.

Поштанска инфраструктура је релативно добра. Према критеријума броја становника по поштанској јединици, односно шалтеру, стање је сасвим задовољавајуће. Према критеријуму доступности, стање је нешто лошије на руралном подручју.

1.4.1.4.5. Комунална инфраструктура

Комунална опремљеност на подручју града Ваљева може се оценити као неадекватна, посебно у руралном подручју, док је ситуација нешто боља у градском/урбаном центру.

Најзначајнији проблем је управљање комуналним отпадом и он се мора решавати системски за цело подручје града. Системом прикупљања комуналног отпада покривено је 95% становништва у урбаном центру Ваљево, 100% у туристичком центру Дивчибаре, 64% у Дувцима, 27% у Ваљевској Каменици и 16% у Бранковини[8]. Комунални отпад се одлаже на градску депонију, која има веома

[8] Према: Стратегија одрживог развоја града Ваљево 2010-2020. године, Скупштина града Ваљева, 2010.

ограничене могућности за прихват отпада. Према пројекту санације извршена је санација градске депоније, али није извршена рекултивација земљишта, док је урађена нова ћелија као санитарна депонија.

У осталим насељима није организовано прикупљање комуналног отпада, нити су дефинисане локације за његово привремено одлагање. То за последицу има постојање неконтролисаних 40 локалних депонија/сметлишта у селима (*Министарство животне средине и просторног планирања, Стање депонија у Републици Србији са карактеристичним примерима, 2010*), најчешће поред путева и обала водотока. Највеће су на локацијама: Бело Поље, Пауне, Пећута, Ставе и Кунице (*Локални еколошки акциони план града Ваљева, 2010*).

1.4.1.5. Заштита животне средине, природних и непокретних културних добара и заштита од елементарних непогода

1.4.1.5.1. Заштита животне средине

Полазећи од просторне диференцијације животне средине дефинисане у Просторном плану Републике Србије 2010-2020. године, према стандардима и искуствима ЕУ, и узимајући у обзир постојеће стање квалитета животне средине и тренд у наредном периоду, на територији града Ваљева јављају се све четири категорије квалитета животне средине. Урбани центар припада категорији I квалитета животне средине – подручје загађене и деградиране животне средине, са негативним утицајима на човека, биљни и животињски свет и квалитет живота. Њега карактеришу прекограничне вредности загађивања, повишен интензитет буке, неадекватно поступање са отпадним водама, индустријским и комуналним отпадом и ризици од удеса приликом превоза и/или коришћења опасних материја. У категорију II – подручја угрожене животне средине са мањим утицајима на човека, живи свет и квалитет живота, може се сврстати периурбана зона, првенствено насеља са више од 1000 становника (Попучке, Горња Грабовица, Седлари, Горња Буковица, Лукавац) у којима постоје проблеми са третманом отпадних вода, одлагањем комуналног отпада и отпада из пољопривреде и неправилним коришћењем агрохемикалија, туристички центар Дивчибаре, подручја дуж коридора државних путева I и II реда и железничке пруге. У категорију III – подручја квалитетне животне средине са преовлађујућим позитивним утицајима на човека, живи свет и квалитет живота сврставају се ненасељена шумска подручја, пољопривредне, воћарске и виноградарске зоне, водотоци II класе, Бранковина, територије малих сеоских насеља. У категорију IV – подручја веома квалитетне животне средине у којима доминирају позитивни утицаји на човека и живи свет, сврставају се подручја заштићених природних добара, планинска подручја/врхови, тешко приступачни терени и водотоци I класе. На подручју града Ваљева то је клисура реке Градац (предео изузетних одлика и водоток I класе), Петничка пећина (споменик природе), Црна Река (строги резерват природе), Таорска врела и Ваљевске планине.

Према расположивим подацима главни узроци загађивања животне средине су незадовољавајућа комунална инфраструктура и услуге, саобраћај, индустријска производња.

1.4.1.5.2. Заштита природних и непокретних културних добара

На подручју града Ваљево заштићена су ***четири природна добра***, подручје „Таорска врела“ је предложено за заштиту, а подручје „Ваљевске планине“ је планирано за заштиту.

Утврђено је 48 непокретних културних добара, 3 добра су у процесу утврђивања, евидентирана су четири непокретна културна добра која уживају претходну заштиту и пописано 113 археолошких локалитета. Највећи број утврђених (30) и сва евидентирана непокретна културна добра лоцирана су у Ваљеву. Међу непокретним културним добрима доминантно су заступљени споменици градске

архитектуре (24), затим сакрални (13) и објекти народног градитељства (9), нешто је мање археолошких налазишта (5), док је категорисан само један споменик техничке културе (хидроцентрала у Дегурићу).

1.4.1.5.3. Заштита од елементарних непогода, прихватљив сеизмички ризик и обезбеђење интереса за одбрану земље

На подручју Просторног плана налази се 16 објекта и комплекса посебне намене од чега којих су шест (6) „перспективни“, а десет (10) су намењени отуђењу према „Мастер плану“. За перспективне објекте и комплексе дефинисани су услови заштите кроз забрану или различите степене ограничења градње. Неки војни комплекси нашли су се у близини, или у самом градском језгру, што онемогућава функционисање комплекса, али и функционисање самог насеља.

Прелиминарном списку постројења која подлежу обавезама из SEVESO II, а које се могу сматрати потенцијално опасним са аспекта ризика од удеса је и ХК „Крушик“ Ваљево (разне врсте експлозива и муниције). Од посебног значаја за организацију простора у ванредним ситуацијама је објекат бране акумулације „Стуборовни“. Угрожавање функционисања овог комплекса и пратећих објеката могуће је ратним разарањима или природним катастрофама, са значајним последицама по становништво, насеља, инфраструктуру и стање животне средине.

Реализацијом бране и антиерозионим уређењем слива акумулације ”Стуборовни” опасност од бујичних поплава ће се смањити и локализовати на бујичне притоке реке Колубаре низводно од Ваљева.

Потенцијална опасност од елементарних непогода посебно је изражена у брдско-планинском делу подручја Просторног плана: атмосферске падавине, поплаве, одроњавање и клизање земљишта, пожари и др. Јаки ветрови, сметови, снеголомови у зимском, односно невремена са електричним пражњењима, олује, бујице и сл. у летњем периоду значајно угрожавају живот становништва, посебно у тешко доступним подручјима. С обзиром на повећану шумовитост јужног дела подручја, пожари и угроженост од биљних и животињских шумских штеточина представљају значајну претњу.

1.4.1.6. Тенденције у изградњи и уређењу простора

Основна одлика је да преовлађују негативне тенденције у изградњи и уређењу подручју града. Један од разлога је што је за подручје града Ваљево постојао (до 2002. године) само један донет/важећи плански документ (генерални план за Ваљево), док је први Просторни план општине донет 2007. године.

Најинтензивнија изградња и густине насељености изграђеног простора су, поред урбаног центра Ваљево, у појединим приградским насељима и насељима дуж државног пута I реда бр. 4 ка Београду, старог пута за Београд, државног пута I реда бр. 21 ка Ужицу и државног пута II реда бр. 259 за Мионицу.

1.4.2. ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА РАЗВОЈА

1.4.2.1. Природни системи и ресурси

1.4.2.1.1. Природни услови

Потенцијали

У односу на становање и изградњу насеља

Велика је заступљеност терена геотехнички повољних за изградњу насеља, нарочито индивидуалних објеката. Просторно гледано то су терени до 400 mнв, низијски појас и појас ниског побрђа у северном и средишњем делу града (око 57% подручја), са преовлађујућим нагибом до 10% на око 68,5% подручја (*Карта 2 поглавља V Аналитичко-документационе основе, 2007*). За градњу већих насеља повољни су терени у подручју Колубаре (где су повољни нагиби до 5% и носивост, али уз обавезу хидромелиорација). То су подручја у геотехничким рејонима 1, 2 (повољни нагиби и носивост уз обавезу обезбеђења стабилности терена) и 3 (повољни нагиби на мањим површинама, што условљава градњу карактеристичну за сеоска насеља).

У односу на пољопривреду

Природни услови повољни за развој ратарства и воћарства су на земљиштима од I до IV бонитетне класе (око 635 km^2 тј., 70% подручја), а сточарства од I до VI бонитетне класе (око 867 km^2 тј. 96%). Може се закључити да је велика распрострањеност земљишта погодних за обраду, посебно у геотехничким рејонима 1, 2 и 3 (*карте 7 и 8 поглавља V Аналитичко-документационе основе, 2007*).

У односу на квалитативне особине бонитетних класа потенцијали развоја су следећи:

- земљиште I бонитетне класе (5,3%) погодно је за гајење свих култура које успевају на подручју;
- земљиште II бонитетне класе (1,3%) погодно је за гајење свих или већине култура подручја;
- III бонитетна класа земљишта (4,2%) погодна је за већину култура, посебно за оснивање воћњака, изузев на ливадском земљишту;
- земљишта IV бонитетне класе (59,4%) су са локално различитим ограничењима за успевање озимих житарица, кукуруза и легуминоза, гајење поврћа и воћа, услед појаве високих подземних вода, стагнирања површинских вода и ерозије на нагнутим земљиштима; због тога је код земљишта на нагибу већем од 8% потребно применити биолошке или техничке мере заштите против ерозије;
- велика распрострањеност терена IV, V и VI бонитетне класе (85%) погодује развоју воћарства, а ливаде и пашњаци развоју сточарства уколико нагиби то дозвољавају.

У односу на шумарство

Повољни терени за шумарство обухватају појас Ваљевских планина на југу, југозападу и југоистоку подручја града, као и нагнутије терене у зонама клисурастих долина Јабланице, Градца и других токова који обухватају земљишта од V до VII бонитетне класе на око 262 km^2 (29%).

Терени V и VI бонитетне класе су повољни како за узгој шума, тако и за квалитетне пашњаке, ливаде и воћњаке.

У односу на изградњу индустријских објеката

Повољни су терени у 1. и 2. геотехничком рејону, а на најповољнијим нагибима и у 3. рејону, који су распрострањени углавном уз речни ток на равним и благо нагнутим теренима (нагиби до 3% за веће и до 5% за мање индустријске капацитете), у близини постојећих центара заједница насеља и урбаног центра који су се већ просторно развили на сличним теренима.

Најповољнији природни потенцијали (повољни терени и могућности водоснабдевања и одвођења отпадних вода) за развој већих индустријских зона постоје у долини Колубаре.

У односу на лоцирање објеката комуналне инфраструктуре
Изградња гробља могућа је у: рејону 1 на свим средње водопропустљивим лесоидима на падинама и старијим речним терасама; рејону 2 на понтским и панонским лапоровитим глинама и лапорима, тј. на падинама и бреговитим зонама; и рејону 3 на целом простору нижег падинског типа, као и на падинама водотока (површинским лесоидима и посним глинама делувијалног типа). Што се тиче рејона 4, ради се о изолованим подручјима где преовлађују глинени шкриљци, у којима је споро процеђивање вода.

Изградња депонија је могућа у геотехниким рејонима 1 и 2 на локацијама као за гробља, уз поштовање свих техничких прописа за изградњу ове врсте објеката. У рејонима 3 и 4 могућа је градња само уз додатна улагања и неопходно обезбеђивање тла и подземних вода од загађења.

У односу на успостављање саобраћајних комуникација
Најповољнији терен за успостављање свих видова комуникација је долина Колубаре, уз обавезну регулацију терена у смислу заштите од вода. На осталим теренима повољне су уске стране долина Градца, Јабланице и Обнице и других река. У кречњачким зонама могућа је изградња саобраћајница на блаже нагнутим теренима уз обавезно техничко обезбеђење. Потенцијал за друмски саобраћај на правцу исток-запад постоји и дуж северних падина и развођа Ваљевских планина, уз прецизирање свих услова градње на теренима који се одликују високим потенцијалима нестабилности.

Ограничења

У односу на становање и изградњу насеља
Ограничење представља висок ниво подземних вода у рејону 1, за све објекте. Друго ограничење је слаба стабилност терена, посебно у рејону 2 на ограниченим површинама и локално на већим нагибима, као и клизању подложне падине у рејону 4. Сеизмичка активност карактеристична је за цело подручје, посебно за Колубарску котлину која је и најзграђенија, те се морају поштовати захтеви асеизмичке градње. Површинска безводност знатних површина у рејону 3 и 4 је посебно ограничење, јер смањује могућности водоснабдевања насеља.

Због угрожености терена повољних за изградњу насеља различитим облицима ерозије и нестабилности, неопходни су хидротехнички објекти заштите од ерозије и бујичних вода у рејонима 3 и 4, од поплавних вода у рејону 1 и ерозије у рејону 2.

У односу на пољопривреду
Висок ниво подземних вода на површинама са плодним земљиштем уз реке захтева мелиорационе радове, ради побољшања услова за обраду.

Ширење урбаног центра Ваљева и потребе индустрије угрожавају најплоднија пољопривредна земљишта.

Неповољни хидролошки услови, посебно у кречњачким теренима, условљавају локална ограничења за пољопривредну производњу.

Клисурасте долине и терени на великим нагибима су искључени за пољопривредно коришћење и када се налазе на мањим надморским висинама.

У односу на шумарство
Нема посебних ограничења.

У односу на изградњу индустријских објеката
Ограничења се јављају због појаве високог нивоа подземних вода у рејону 1 и појаве локалних нестабилности у рејонима 2 и 4.

Сеизмичка активност карактеристична је за цео простор града, те се морају поштовати захтеви асеизмичне градње за услове потреса већег од 6^0MCS.

Ограничења су везана и за подручја која представљају ресурсе за водоснабдевање насеља (сливно подручје акумулације, али и кречњачки терени западно, јужно и источно од Ваљева).

У односу на лоцирање објеката комуналне инфраструктуре
Код лоцирања гробља постоје знатна ограничења у подручју алувиона Колубаре, због висине подземних вода. Такође, неповољни су сви кречњачки терени. У рејону 4 неповољни су терени због водозасићења или снажне испуцалости стена. Градња је ограничена на терене изграђене од глинених шкриљаца. У рејону 2 ретки су терени с ограничењима. За подизање депоније ограничења су таква да онемогућавају подизање оваквих грађевина посебно на теренима алувијалних заравни и на падинама изграђеним од грубозрних материјала.

У односу на успостављање саобраћајних комуникација
Обвезбеђивање веза исток-запад у јужном делу града отежано је бројним дубоким речним долинама и развођима меридијанског правца пружања.

1.4.2.1.2. Природни ресурси

Пољопривредно земљиште

Брежуљкасто-брдовити предели, који се простиру у висинском појасу 250-500 mнв, имају изванредне агроеколошке погодности/потенцијале за призводњу квалитетног воћа, меса и млека. Захваљујући специфичним микрорељефним и хидролошким утицајима, брдско-планински предели су, такође, погодни за рентабилну производњу квалитетног воћа, напоредо са коришћењем бујне вегетације пространих природних травњака за развој говедарства и овчарства, уз искоришћавање природних предиспозиција за примену биолошких/еколошких метода производње хране.

Апсолутна већина пољопривредних површина има већи број озбиљних ограничења за интензивну обраду, тако да је њихово еколошки одрживо и економски рационално коришћење условљено развојем сточарства, посебно млечно-месног говедарства и овчарства на целој територији града. Основна ограничења су: куповно способна баријера тражње за главним тржишним вишковима ваљевске пољопривреде који спадају у ред скупљих намирница, појачана колапсом локалне прехрамбене индустрије; исувише уситњен земљишни посед, који не дозвољава успостављање таквих факторских релација, посебно земљишта према радној снази и механичкој опреми, којима се обезбеђује остваривање задовољавајућег нивоа пољопривредних доходака, с једне, и ценовна конкурентност пољопривредних производа, с друге стране; слаб квалитет и низак ниво опремљености пољопривреде одговарајућим врстама машина и уређаја; успорена дифузија научно-техничког прогреса, савремених еколошких стандарда, економских знања и тржишних информација у пољопривредну праксу, не само због ниског нивоа општег и стручног образовања претежног дела пољопривредних произвођача, већ пре свега због непостојања одговарајуће инфраструктуре, посебно у домену стручне пољопривредне службе, контроле примене и атестирања средстава за заштиту биљака од болести и штеточина и институционализоване дистрибуције/продаје ветеринарских лекова.

Шуме и шумско земљиште

Потенцијал представља необрасло шумско земљиште које, према важећим плановима газдовања шумама (у државном власништву), износи 494 ha (6,3%) од којих на површине погодне за пошумљавање отпада 160 ha.

Од укупне обрасле површине државних шума високе шуме чине 53%. Чисте састојине покривају 57%, а мешовите 43% обрасле површине шума. У дрвном фонду доминирају лишћари са учешћем у укупној запремини од око 86% и учешћем у укупном запреминском прирасту од око 82%. Од врста дрвећа најзаступљенија је буква, која у укупној запремини учествује са 70% и запреминском прирасту са 67%.

Подручје града Ваљево подељено је на два ловишта – "Јелина Бреза" и "Маглеш". Намењена су узгоју, заштити и коришћењу племените крупне и ситне дивљачи - срне, дивље свиње, зеца, фазана и пољске јаребице.

Ограничење је неповољно стање по узгојном облику у приватним шумама: високе шуме чине свега 10%, доминирају изданачке шуме са 70% и зашикарене састојине са 20%. Доминирају чисте и мешовите изданачке шуме различитих храстова (китњака, сладуна и цера), а на брдско-планинском подручју и изданачке шуме букве.

Шумски фонд у државном власништву оптерећује знатно учешће вештачки подигнутих састојина и састојина различитог степена деградације. Четинари покривају 16%, а разређене, девастиране састојине, шикаре и шибљаци покривају око 20% укупно обрасле површине државних шума.

Воде

Највећи потенцијали већ ангажованих изворишта подземних вода налазе се у зони кречњака и карстних издани у делу слива Колубаре на северним падинама Ваљевских планина. Највеће је врело "Пакље", чији протоци најчешће осцилују између 130 L/s у минимуму, па до око 1000 L/s у периоду великих вода. То је уједно једини карстни извор на подручју Колубарског регионалног система чија је издашност и при најнеповољнијим хидролошким условима већа од 100 L/s.

Реализацијом акумулације "Стуборовни" формираће се значајан водни потенцијал који ће у будућности представљати значајан вид прихода општине Ваљево по основу убирања природне (ресурсне) ренте, која је предвиђена свим стратешким документима за област вода Е3.

Заштита и коришћење водних ресурса има већи број ограничења. Површинске и подземне воде на подручју слива Колубаре су веома оскудне. Вода Колубаре може се користити у водопривредне сврхе само у условима регулисања протока путем акумулације. У погледу технички и економски искористивих енергетских потенцијала, слив Колубаре спада у најсиромашнија подручја Србије. Технички искористив потенцијал се може реализовати само на малим хидроелектранама.

Због особености генезе великих вода на сливу Колубаре јављају се велики и рушилачки поводњи, који угрожавају низводна подручја.

Минералне сировине

Потенцијали заштите и коришћења минералних ресурса су: значајна лежишта металичних минералних сировина са могућношћу започињања и проширивања производње, пре свих бакра, злата и сребра; технички и архитектонски камен високог квалитета и повољног положаја у односу на саобраћајнице; спелеолошки објекти, нарочито у широј околини Ваљева (Лелићки карст), као значајни колектори великих количина подземних вода и др.

Ограничења заштите и коришћења минералних ресурса су: недовољна истраженост резерви минералних сировина, отварање нових погона за експлоатацију минералних сировина захтева велика материјална улагања, а процедура за добијање потребних одобрења је дуга и компликована; одсуство одговарајуће контроле експлоатације ресурса, нарочито шљунка и песка, режими заштите и коришћења простора у зонама заштите акумулације „Стуборовни" и др.

1.4.2.2. Становништво, мрежа насеља и јавне службе

1.4.2.2.1. Становништво

Раст становништва евидентиран је само у градским и приградским насељима. Потенцијали града у радно способном (66,4%) и фертилном становништву (69,6%) концентрисани су у урбаном центру Ваљево и приградским насељима

У сеоским насељима се непрекидном емиграцијом умањују потенцијали стечени природним обнављањем становништва. Овакви токови донели су поремећаје у старосној и полној структури становништва у сеоским насељима која имају веома слабе ресурсе младог становништва, што је последица укупне величине њихове популације (2011. године 25 села је имало мање од 200 становника) и одмаклог процеса старења (индекс старења у већини села је изнад 1, а у 40 села изнад 2), с неповољним утицајима на радне потенцијале. Демографски оквир за нову радну снагу је исцрпљен, с обзиром да је искоришћеност радног контингента 96% (код жена 89%, а код мушкараца 101%). Веома слаби ресурси овог контингента становништва у највећем броју села биће важан лимитирајући фактор за укупан развој руралног простора. Друго ограничење јавља се услед обима биолошке депопулације на руралном подручју града који делује на укупни популациони потенцијал, а посебно потенцијал у млађем репродуктивном добу, што је и лимитирајући фактор за рехабилитацију рађања.

Старење становништва има неколико директних последица на карактеристике привређивања и програме социјалне заштите:

- пропорционално смањивање контингента радно способног становништва и увећање контингента старијих група, које ће у таквим околностима морати да продужавају свој радни век; другим речима, треба очекивати продужавање радне активности старијих становника, у модалитетима прилагођеним њиховим радним, квалификационим и здравственим способостима;
- у таквим околностима, разумно је подржавати радне програме прилагођене способностима и интересима ове старосне групе, којима се обезбеђује њихова економска самосталност и смањује потреба за заштитним програмима социјалног збрињавања и помоћи; и
- промене у структури и организацији рада јавних служби у сектору здравствене и социјалне заштите, и њихово прилагођавање специфичним потребама старих.

Ниска образовна структура становништва је следећи озбиљан ограничавајући чинилац у програмима економског и социјалног развоја. Економско, социјално и културно заостајање сеоских подручја стално повећава јаз у квалитету живљења између села и градског центра, а тиме и мотивацију младих људи да напусте село. Сразмерно већи интензитет миграције жена из сеоских насеља и смањење контингента фертилног становништва намеће ову групу као једну од најважнијих циљних група у програмима социјалног и економског развоја сеоских насеља.

1.4.2.2.2. Мрежа насеља

Основни потенцијали за развој мреже насеља су: релативно развијена путна мрежа и телефонија; формирани центри на сеоском подручју, насеља са специфичним функцијама, као и насеља са појединим функцијама у ужој и широј гравитационој зони Ваљева и у периферним деловима

простора града; зачеци дисперзије малих и средњих предузећа, односно микро-бизниса у индустријском, пре свега прехрамбено-прерађивачком, услужном сектору и сеоском туризму у центрима заједнице насеља и појединим насељима. У мрежи насеља, по својим специфичним функцијама, издвајају се Петница, Бранковина, Дивчибаре, Поћута и Осладић, а по индустријско-услужним функцијама – Ваљево, Попучке, Белошевац и Дивци.

Основна ограничења за развој мреже насеља су депопулација и старење становништва свих насеља на сеоском подручју и редукција појединих функција центара у мрежи насеља. Редукцију функција урбаног центра није пратило преношење дела активности индустријског и терцијарног сектора у друга насеља града, већ њихово померање из урбаних у рубну зону. Функционална организација мреже насеља сведена је на урбани центар са прстеном приградских насеља и неколико центара са специфичним функцијама.

1.4.2.2.3. Јавне службе

Значајан потенцијал за квалитетније организовање услуга јавних служби су изграђени објекти. С тог становишта веома је важно да локална управа ограничи/онемогући продају и промену намене објеката који су намењени организовању ових услуга. Од интереса за организовање широког спектра услуга у области бриге о деци, здравствене и социјалне заштите и слично, је да се садашњи објекти (месне заједнице, домови културе, задружни домови и др.) у власништву локалне самоуправе и даље задрже за те и сличне намене, а да се утврде модалитети њиховог ефикаснијег коришћења и одржавања, давањем у закуп за организовање непрофитних активности од интереса за квалитет свакодневног живота становништва.

Основна ограничење за развој и организацију јавних служби су: слаба саобраћајна доступност појединих делова руралног подручја због неквалитетних путева и недовољне опслужености јавним превозом; неравномеран размештај корисника и ниска густина изграђености и насељености у сеоским подручјима; и лоше стање грађевинског фонда и опремљености већине објеката јавних служби на руралном подручју (истурених одељења и појединих матичних школа, здравствених станица и амбуланти, а нарочито објеката културе који су, углавном, изгубили своју функцију). Осим тога, државне службе се суочавају са недостатком средстава за адекватно одржавање простора којим располажу, као и за доградњу или проширење ових објеката. Значајно ограничење је и недовољно ангажовање, односно не схватање цивилног сектора као активног и продуктивног учесника у организацији услуга јавних служби. Такође, један од разлога је и пасиван положај грађана и корисника у процесу планирања и организовања ових услуга.

1.4.2.3. Привреда и туризам

1.4.2.3.1. Привреда

Потенцијал за привредни развој подручја града чини: релативно квалитетан стручни кадар и остали људски ресурси, изграђени привредни капацитети, услужни капацитети, крупна регионална инфраструктура (саобраћајнице, железница, енергетски капацитети и инфраструктура, телекомуникације, планирани гасовод), образовно-истраживачке институције, природни ресурси, комунална инфраструктура, дуга индустријска традиција, постојање индустријских зона, итд. Ово, уз повољан геосаобраћајни положај Ваљева, регионалну и суседску сарадњу, инициране институционалне промене у управљању локалним и регионалним развојем, јесу кључне конкурентске предности подручја.

Највећи потенцијал има даљи развој МСП која би требало да запошљавају највећи део радне снаге и да буду фактор раста ефикасности привреде и квалитета производа и услуга. На подручју града

Ваљева постоје запуштени индустријски/привредни локалитети који се више не користе (браунфилди, као напуштени производни, складишни и други капацитети предузећа у стечају или ликвидираних предузећа), као и нове локације предвиђене урбанистичким плановима. Значајан ресурс чини и имовина локалне самоуправе – пољопривредно и грађевинско земљиште, пословни простор, објекти.

Најважнија ограничења за развој су: депресирана привредна ситуација са релативно високом стопом незапослености, релативно ниском конкурентношћу, ниским нивоом инвестирања и опремљености; недостатак тржишта, недоступност финансијских средстава и неповољни услови финансирања; слаба предузетничка култура на делу територије; релативно неповољна демографска структура; недостатак менаџерског и високостручног кадра и радника одговарајућих знања и вештина, одлив кадра, недовољно изграђена и развијена инфраструктура на руралном подручју. Међу ограничењима су и слаба понуда комунално опремљених привредних локација, недовољна опремљеност саобраћајном инфраструктуром дела постојећих локација, као и услови и стандарди заштите средине.

Проблеми развоја пољопривреде су слаба конкурентност и недостатак повољног тржишног амбијента за производњу у газдинствима, диспаритет цена, слабо организовање откупа и тржишта за пласман производа, пораст броја старачких домаћинстава, неразвијени канали дистрибуције средстава за пољопривредну производњу, дифузије савремених знања, тржишних информација за пољопривреду.

1.4.2.3.2. Туризам

Највећи потенцијал за развој туризма има шири простор Ваљевских планина са туристичким центром Дивчибаре, уз активирање нове туристичке целине Повлен, интегрисане са будућом акумулацијом "Стуборовни". Потенцијали за планински туризам и рекреацију су првенствено у морфометријским, климатским и биолошким погодностима за планинарење и излете, активну рекреацију и боравак у очуваној природи. Зимски туризам и рекреација су по потенцијалима скромнији од летњег.

Подручје града Ваљево потенцијално је значајан транзитни простор (правац север-југ Шабац-Ваљево-Ужице, правац запад-исток Београд-Ваљево-Лозница-Република Српска, железничка пруга Београд-Бар), посебно у летњој сезони због близине будућег аутопута према Републици Црној Гори, што с аспекта туризма може имати велики значај. Потенцијале за развој туризма имају урбани центар Ваљево и његова околина – Петница, као центар младих истраживача, с вредном природном и културном баштином, Бранковина с очуваним етно-вредностима, пределом и знаменитостима, Ваљевска Каменица с афирмисаним сеоским туризмом и друга културна баштина на подручју града.

Посебан проблем/ограничење представља недовољна доступност и развијеност саобраћајне, комуналне и туристичке инфраструктуре за комплетирање и активирање туристичких центара и целина.

1.4.2.4. Саобраћај и инфраструктурни системи

1.4.2.4.1. Саобраћај и саобраћајна инфраструктура

Потенцијал представља релативно добра покривеност простора основном путном мрежом, која се може доградити недостајућим краћим попречним везама. Изграђена је југоисточна обилазница Ваљева и измештена деоница државног пута II реда бр. 111 у дужини од око 11 km на деоници Ровни – Поћута, због изградње бране и акумулације "Стуборовни". Резервисан је и сачуван простор

за други колосек пруге Београд-Ваљево, планирану пругу Ваљево – Лозница и проширење спортског аеродрома у Дивцима.

Ограничење за саобраћајно повезивање центара заједнице села и насеља са специфичном функцијом у северном, југозападном и јужном делу града представља радијална путна мрежа са правцем пружања ка Ваљеву. И поред релативно добре изграђености путне мреже савременим коловозом, њено стање је веома лоше због нередовног одржавања. Једно од основних ограничења су недовољна финансијска средства за одржавање постојеће саобраћајне инфраструктуре, као и застарелост опреме. Непланска изградња поред путева угрожава безбедност саобраћаја и онемогућава/отежава реконструкцију и, евентуалну, доградњу саобраћајница и смештање техничке инфраструктуре у саобраћајне коридоре. Због недовољног одржавања железничке пруге смањена јој је експлоатациона брзина са 100 km/h на око 60 km/h. Аеродром у Дивцима је запуштен, тако да је задржао спортску, уместо планиране опште намене.

1.4.2.4.2. Водна инфраструктура

Завршетком пуњења акумулације „Стуборовни“, реализације магистралних цевовода планираним проширењем постројења за пречишћавање воде „Пећине“ из Регионалног Колубарског система обезбеђиваће се само недостајуће количине воде, након оптималне експлоатације локалних изворишта. Развој Регионалног Колубарског система на подручју града Ваљево фазно ће обухватити: долинска насеља, у близини магистралног цевовода; и сеоска насеља у ширем залеђу главних довода овог система.

Акумулација „Стуборовни“ омогућава да се уз одговарајуће технолошке мере заштите (ППОВ „Горић“) активно управља стањем квалитета воде у реци Колубари. Завршетком изградње канализационог система на подручју града Ваљева и приградских насеља и уз одговарајуће управљање акумулацијом, стање квалитета реке Колубаре низводно од града Ваљева се може одржавати у IIb класи квалитета.

Активну заштиту од поплава обезбеђиваће акумулација „Стуборовни“ врло великом релативном запремином, са вишегодишњим регулисањем протока.

Кључна ограничења развоја на руралном подручју јесу: губитак воде у сеоским водоводним системима и потпуно нерегулисана санитација насеља. У насељима која су ослоњена на мале водотоке, приоритетно у сливу акумулације, неопходна су ППОВ са високим степеном пречишћавања и продуженом биоаерацијом, како би се остварио доста строг захтев излазног квалитета воде из ППОВ (БПК5 ≤ 4 mg O2/L), који је потребан за остварење тражене IIa класе вода малих водотока у маловодним месецима.

1.4.2.4.3. Енергетска инфраструктура

Потенцијал у електроенергетској инфраструктури представљају могућности за рационализацију потрошње, повећање енергетске ефикасности и смањење губитака у преносу и дистрибуцији електроенергије, као и коришћењу конвенционалних и обновљивих извора енергије (у даљем тексту: ОИЕ) нарочито хидроенергије, геотермалне, биомасе, соларне енергије и ветроенергије.

Основна ограничења су: нерационално коришћење електричне енергије за грејне потребе, као и велика специфична потрошња енергије по јединици производа у индустрији; неодговарајући квалитет и квантитет електроенергетске мреже и објекта на дистрибутивном нивоу; застарелост делова мреже по свим напонским нивоима; недефинисан однос снага трансформације на 110 kV напону; непостојање чворишта на напону 35kV који би смањили дужину водова 10 kV; недостатак финансијских средстава у санирању и модернизацији слабих тачака у систему преноса и дистрибуцији електричне енергије и др., као и изразито слабо коришћење ОИЕ. Посебно ограничење

се јавља због нереализованог гасовода Београд-Лазаревац-Ваљево, који би омогућио прикључивање подручја на постојећи гасоводни систем Републике.

1.4.2.4.4. Телекомуникације и поштански саобраћај

Основни потенцијал развоја телекомуникација је постојећа мрежа оптичких каблова која покрива готово сва насеља. Оваква мрежа је потенцијал за развој како фиксне телефонске мреже, тако и интернет мреже и осталих мултимедијалних услуга. Основни потенцијал развоја поштанских услуга је развој уговорних или мобилних поштанских шалтера за ређе насељена и слабије доступна насеља.

Главно ограничење развоја телекомуникација представља слаба развијеност приступне мреже. Модернизација мреже у тим деловима захтева значајна улагања.

1.4.2.4.5. Комунална инфраструктура

Основни потенцијал је развој регионалног система управљања отпадом са предвиђеним регионалним центром Каленић на подручју општина Уб и Лајковац, трансфер станицом у Ваљеву и проширењем обухвата организованог прикупљања отпада на рурално подручје града.

Ограничење представља досадашњи начин прикупљања (претежно са подручја урбаног центра и периурбане зоне) и одлагања комуналног отпада на ограничен простор постојеће градске депоније "Горић". Ограничења за развој представља велики број неконтролисаних и санитарно небезбедних сметлишта на руралном подручју града, нарочито у сливу акумулације "Стуборовни". Ограничење представљају неуређена и попуњена сеоска гробља на територији града.

1.4.2.5. Заштита животне средине, природних и непокретних културних добара и заштита од елементарних непогода

1.4.2.5.1. Заштита животне средине

У погледу заштите животне средине град се превасходно суочава са проблемима: управљања чврстим отпадом на читавој својој територији; управљања отпадним водама и развоја канализационе мреже у граду и на сеоском подручју, нарочито када је реч о заштити планиране акумулације "Стуборовни"; загађености ваздуха у Ваљеву и приградским насељима, услед неадекватно решеног грејања и саобраћаја, посебно транзитног саобраћаја кроз град.

На подручју града значајни су потенцијали за развој водопривреде, шумарства, органске пољопривреде и туризма, под условом да се реализују циљеви и одговарајући услови заштите животне средине. Потенцијал представљају и подручја сврстана у категорије II и III квалитета животне средине, на којима се са минимумом комуналног уређења простора могу остварити више категорије квалитета животне средине, као и подручја у категорији IV која треба очувати и заштити.

1.4.2.5.2. Заштита природних и непокретних културних добара

Потенцијал представљају бројна непокретна културна добра и делови подручја града са очуваним природним вредностима, у првом реду подручје Ваљевских планина које је евидентирано за заштиту потенцијално као парк природе.

Основна ограничења за ефикаснију заштиту природних и непокретних културних добара јављају се услед: недовољне презентације и туристичке интерпретације; слабе доступности природног и културног наслеђа услед неквалитетне мреже путева и осталих инфраструктурних система;

неадекватне намене и губитка основне функције појединих непокретних културних добара, у првом реду народног градитељства; неефикасне контроле непланске изградње у заштићеној околини непокретних културних добара и др.

1.4.2.6. Тенденције у уређењу и изградњи простора

Потенцијал за рационалније и ефикасније коришћење простора имају насеља са одликама или са зачетком урбаног начина изградње и уређења простора, као и сеоска насеља са очуваном организацијом атара и насеља и традиционалним начином изградње објеката.

Основно ограничење за наставак ширења урбаног центра Ваљева је заштита најквалитетнијег пољопривредног земљишта од пренамене у грађевинско земљиште у долини Колубаре, низводно од Ваљева. Друго су геотехничка ограничења за изградњу у најнижем делу Колубарске котлине, који је угрожен високим подземним водама, локалном нестабилношћу терена и сеизмичким ризиком од земљотреса јачине 8^0 MSC. Треће значајно ограничење за изградњу објеката су плавне зоне реке Колубаре и њених притока, са високим водостајима бујичног типа.

У насељима без одлика урбаног начина изградње и уређења простора, ограничење је изражена дезорганизација и дерегулација изградње објеката, тако да је врло тешко увести минимум урбаног, комуналног и грађевинског реда.

Ограничење за рационалнију организацију и уређење простора представљају ниске густине настањености у већини приградских и свим сеоским насељима, као и појединим зонама урбаног центра.

1.4.3. СИНТЕЗНА SWOT АНАЛИЗА (ПРЕДНОСТИ, СЛАБОСТИ, МОГУЋНОСТИ-ОПАСНОСТИ)

Анализом потенцијала и ограничења за развој на територији града Ваљево, утврђене су основне снаге, слабости, могућности и претње будућем развоју, које су дате у *табели 4.*

Табела 4. Синтезна SWOT анализа

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• агроеколошки услови који пружају могућност широког асортимана квалитетних пољопривредно-прехрамбених производа; • очувана традиција, знања и афинитет локалног становништва за производњу воћа, меса и млека – производа препознатљивог/географског имена порекла; • расположиви обновљиви извори енергије – хидроенергија, биомаса, сунчева и геотермална енергија; • надпросдечна запосленост у односу на републички просек; • привредни потенцијал (МСПП), традиција развоја појединих индустријских сектора (прерађивачка индустрија) и интензиван развој услужних делатности; • развијене поједине функције регионалног центра (развојне, високообразовне, услужне и трговинске, саобраћајне, јавне службе) Ваљева; • развијене специфичне функције појединих насеља (Петница, Бранковина) и туристичког центра Дивчибаре; • релативно развијена мрежа путева; • очувана животна средина на највећем делу подручја; • изузетне вредности великог броја непокретних културних и природних добара; • потенцијали за развој различитих видова туризма – планински и климатски, градски, културни, туринг, рурални и	• оскудност и веома изражена просторна и временска неравномерност атмосферских падавина и отицаја површинских вода на подручју слива Колубаре; • недовољна шумовитост у односу на биоеколошке карактеристике простора; • ограничења пољопривредних површина за интензивну обраду и трајан губитак пољопривредног земљишта, нарочито ораница равничарско-долинских терена услед стихијног ширења приградских и долинских насеља; • опадање броја и старење становника на руралном подручју; • незавршено реструктурирање и снажан процес деиндустријализације, праћен падом индустријске запослености; • традиционалан начин функционисања привреде без савремених модела повезивања привредних субјеката и просторно-организационих форми; • велика неравномерност у просторној структури привреде, са концентрацијом активности у урбаном центру и дуж улазно-излазних путних праваца у Ваљево; • релативно низак ниво туристичког промета и недовољно развијена туристичка понуда у односу на потенцијале; • велика уситњеност мреже насеља, која је слабо функцијски умрежена и отежава рационално инфраструктурно опремање

туризам специјалних интереса.	насеља (лош квалитет општинских путева, неадекватно водоснабдевање, проблем евакуације отпадних вода, нерешено питање евакуације комуналног отпада и др.); • неразвијена и неквалитетна мрежа објеката и услуга јавних служби на руралном подручју.
МОГУЋНОСТИ	**ПРЕТЊЕ**
• одрживи развој сточарства и воћарства, производа препознатљивог географског имена порекла и органских производа; • развој регионалних водопривредних система; • модернизација и ревитализација производње, активирање браунфилд локација и развој нових форми за развој МСПП (индустријски парк, предузетничка зона, пословни инкубатор, регионални кластери МСП); унапређење пословног амбијента за привлачење инвестиција; • коришћење малих хидроелектрана, биомасе, сунчеве и геотермалне енергије; повећање енергетске ефикасности зграда, производње и транспорта; • јачање повезаности између привредних сектора (пољопривреда-услуге-туризам-саобраћај и др.); • санитација руралних насеља изградњом постројења за пречишћавање отпадних вода; • развој микроразвојних центара јачањем њихових функција, инфраструктурне опремљености и производних делатности, ради задржавања младе и радноспособне популације на руралном подручју; • побољшање саобраћајне доступности подручја изградњом аутопута Београд-Јужни Јадран, измештањем ДП I бр. 4, реконструкцијом и модернизацијом аеродрома Дивци-Ваљево, рехабилитацијом државних путева, реконструкцијом и доградњом општинских путева и магистралне железничке пруге; • развој претежно целогодишње туристичке понуде на Ваљевским планинама, у туристичком центру Дивчибаре и у Ваљеву; • развој регионалног система управљања отпадом.	• исувише уситњен земљишни посед и низак ниво техничко-технолошке опремљености пољопривредних газдинстава; • неповољан размештај становништва, са тенденцијом наставка концентрације становништва и активности у урбаном центру и његовој периурбаној зони; • неефикасност реформских процеса, повећање незапослености и сиромаштва, нарочито руралног становништва; • недовољно финансирање развоја мреже државних и локалних путева; • проблем финансирања развоја мреже објеката и услуга јавних служби на руралном подручју; • угрожавање животне средине услед неадекватно решених комуналних и саобраћајних проблема и неспровођења мера заштите околине, нарочито МСПП у периурбаној зони Ваљева и др; • појаве загађења слива и угрожавање квалитета воде акумулације Стуборовни и других водотока услед неадекватне санитације насеља, а нарочито услед нереализоване канализације насеља туристичког центра Дивчибаре; • угрожавање туристичких простора, нарочито природног и културног наслеђа, недовољно контролисаном и непримереном градњом туристичких, викенд и других објеката.

1.5. ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1.5.1. ВИЗИЈА И ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Визија просторног развоја града Ваљево је да буде равномерније развијен, конкурентан и интегрисан са окружењем (својим функционалним подручјем и регијом Шумадија и Западна Србија), атрактиван за инвестирање, што подразумева активирање и мобилизирање територијалног капитала, одрживо коришћење природних и створених ресурса, дугорочну обнову и развој људских ресурса, саобраћајну приступачност према коридору Београд-Јужни Јадран и другим паневропским и државним саобраћајним коридорима, као и инфраструктурну опремљеност, развој привреде и институција, заштиту животне средине, природног и културног наслеђа као фактора развоја.

Територија града Ваљево располаже значајним али недовољно активираним природним потенцијалима и територијалним капиталом. Основни принципи просторног развоја града Ваљева су:

– унапређење територијалне кохезије;
– одржива животна средина;
– заштита, уређење и одрживо коришћено природног и културног наслеђа;
– просторно-функционална интегрисаност са окружењем;

- повећање конкурентности и ефикасности;
- полицентричан територијални развој (посебно јачање везе села и центара у мрежи насеља);
- унапређење саобраћајне приступачности и доступности информацијама и знању;
- развој културног и локалног идентитета;
- принцип субсидијарности и јавно-приватног партнерства;
- принцип веће транспарентности у доношењу одлука;
- перманентна едукација грађана и администрације и учешће јавности у одлучивању;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби.

1.5.2. Општи циљеви просторног развоја

Општи циљеви развоја и уређења територије града Ваљево јесу:

1) одговорно управљање развојем, уређењем и заштитом простора у складу са реалним потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и дугорочним потребама економског и социјалног развоја и заштите животне средине;
2) уравнотеженији развој територије града и функционалног подручја Ваљева, јачањем функција центра државног значаја, мањих урбаних центара и субцентара у његовом пољу утицаја, подстицањем развоја тржишно конкурентних сектора привреде (индустрије, туризма, пољопривреде, услуга и инфраструктуре);
3) повећање доступности подручја и развој регионалних програма са градовима и општинама у окружењу;
4) унапређење квалитета живота и стварање услова за демографску обнову руралног дела територије града, инвестирањем у развој мултифункционалних руралних подручја, пре свега у обнављање и развој инфраструктуре, јавних служби и услуга, очување и уређење туристичких простора са природним и културним наслеђем, развој економски исплативих и статусно привлачних активности.

1.5.3. Посебни циљеви просторног развоја

1.5.3.1. Природни системи и ресурси

1.5.3.1.1. Пољопривредно земљиште

Основни дугорочни циљ у области заштите и коришћења пољопривредног земљишта јесте очување и унапређење услова за производњу квалитетних пољопривредно-прехрамбених производа, упоредо с континуалним побољшавањем материјалних и социјалних услова живљења на селу, с једне стране, и неговањем и промовисањем природне хетерогености, културно-историјског идентитета и других природних и створених вредности руралног простора, с друге.

Посебни циљеви **одрживог коришћења пољопривредног земљишта** су:

- очување површина и плодности пољопривредног земљишта;
- усклађивање начина коришћења пољопривредног земљишта с природним погодностима и ограничењима, у склопу политике интегралног управљања природним ресурсима;
- очување мозаичне структуре предела, задржавањем наслеђеног начина смењивања пољопривредних и шумских култура у простору и другим мерама неговања природне хетерогености, културно-историјског идентитета и свеукупних природних и створених вредности руралног простора;

– обезбеђење подршке опстанку породичних газдинстава и коришћењу пољопривредног земљишта на брежуљкастим и брдско-планинским и другим теренима с природним, инфраструктурним и економским ограничењима за вођење рентабилне пољопривредне производње.

1.5.3.1.2. Шуме и шумско земљиште

Основни циљ је **одрживо коришћење шума**, које подразумева управљање и коришћење шума и шумског земљишта на такав начин и у таквом обиму да се очува биодиверзитет и да продуктивност, обнављање, виталност и потенцијал шума буду на нивоу који задовољава одговарајуће еколошке, економске и социјалне потребе како на локалном, тако и на националном нивоу.

Посебни циљеви одрживог коришћења шума јесу:

1) очување и заштита основних природних вредности, биодиверзитета и биоеколошки лабилних система;
2) заштита изворишта водоснабдевања;
3) заштита земљишта од водене ерозије;
4) очување производног потенцијала станишта;
5) одржавање разнородне слике предела.

1.5.3.1.3. Воде

Основни циљ је **интегрално коришћење, уређење и заштита водних ресурса** на целом подручју града Ваљево.

Кључни циљеви и критеријуми интегралног коришћења, уређења и заштите водних ресурса су следећи:

– трајно обезбеђење квалитета свих површинских и подземних вода задржавањем свих водотока на подручју града у I и II класи квалитета;
– заштита слива изворишта воде акумулације "Стуборовни";
– побољшање режима малих вода на Колубари у зони око и низводно од Ваљева (тзв. оплемењавање малих вода), наменским испуштањем воде из акумулације "Стуборовни" у маловодним периодима, тако да проток никада није мањи од мале месечне воде обезбеђености 95%;
– заштита од поплава Ваљева и других насеља у долини Колубаре најмање од тзв. стогодишњих великих вода ($Q_{1\%}$) и заштита пољопривредног земљишта од тзв. педесетогодишњих великих вода ($Q_{2\%}$);
– антиерозиона заштита сливова применом биолошких и других мера заштите.

1.5.3.1.4. Минералне сировине

Основни циљ **заштите и коришћења геолошких/минералних ресурса** је планско и одрживо коришћење металичних и неметаличних минералних сировина, енергетских извора, геолошких грађевинских материјала и подземних вода као фактора привредног развоја, уз предузимање свих мера заштите животне средине и окружења.

Посебни циљеви јесу:

– пуна истраженост потенцијала терена у погледу минералних сировина;
– обезбеђење контроле негативних утицаја локалитета експлоатације минералних сировина на окружење и ревитализација и рекултивација деградираног простора;

- санирање и постизање пуне производње у лежиштима у којима је експлоатација била у прекиду и активирање нових капацитета експлоатације и прераде минералних сировина, уз предузимање неопходних мера заштите животне средине;
- обезбеђење већег удела јединица локалне самоуправе у расподели средстава из рударске ренте, како би се повећала њихова заинтересованост за истраживање и отварање нових лежишта.

1.5.3.2. Становништво, мрежа насеља и јавне службе

1.5.3.2.1. Становништво

Основни циљ јесте одржавање популационе виталности и ублажавање процеса опадања броја становника. Посебни циљеви спецификовани су за поједине групе **становништва** и њихове интересе и потребе:

- задржавање млађих контингената становништва, нарочито у сеоским подручјима, побољшавањем услова школовања (основног и средњег, посебни програми квалификовања и сл.) и различитим облицима финансијске подршке организовању пољопривредне производње и приватног предузетништва и сл.;
- стимулисање млађег женског становништва за остајање у сеоским насељима, применом специфичних програма за побољшање услова живљења ове друштвене групе;
- подршка мешовитим домаћинствима на руралном подручју, стимулисањем запошљавања чланова домаћинстава и побољшања услова за обављање одговарајућих делатности и самозапошљавање у склопу домаћинства (кредитирање, пореске олакшице и др.); и
- заштита и помоћ старим грађанима путем усклађених програма помоћи и збрињавање.

1.5.3.2.2. Мрежа насеља

Посебни циљеви организације **мреже насеља** на територији града Ваљево јесу:

- интензивнији развој функција центра државног значаја развојем секундарних делатности, терцијарно-квартарног сектора и различитих институција (банкарске, информатичке и развојне услуге, високо школство, здравство, наука и др.) у Ваљеву;
- контрола концентрације становништва и привредних активности, коришћења и изградње простора у периурбаној зони Ваљева, нарочито на улазно-излазним правцима у град и дуж саобраћајних коридора, уз санацију и регулацију непланске изградње;
- очување и трансформација мреже насеља у Подгорини и на планинском подручју града, повећањем квалитета живљења и доступности сеоског подручја; очувањем, реконструкцијом и изградњом сеоских насеља и унапређењем традиционалног начина уређења атара, заштите предеоних целина и амбијенталних вредности насеља;
- побољшање доступности (саобраћајне и телекомуникационе) центара у мрежи насеља и њихове опремљености комуналном инфраструктуром и јавним службама; и
- децентрализација појединих економских активности развојем средњих и малих предузећа и микро-бизниса у секундарном и терцијарном сектору у центрима и другим насељима која имају локационо-развојне погодности и интерес за развој МСП.

1.5.3.2.3. Јавне службе

Основни циљ организовања **јавних служби** (образовање, здравствена заштита, социјална заштита, култура и физичка култура, управа) је да се на релативно уједначен начин обезбеди доступност услуга од јавног интереса и остваривање загарантованих социјалних и културних права грађанима.

Посебни циљеви развоја и организације јавних служби јесу:

- повећање капацитета предшколских установа, тако да сваком заинтересованом детету буде обезбеђено место;
- остваривање релативно уједначених услова основног образовања рационализацијом мреже објеката, подизањем квалитета наставе и повећањем просторне доступности;
- повећање доступности средњег образовања стимулисањем формирања интерната и других форми смештаја средњешколаца у непосредној близини средње школе;
- флексибилнија организација услуга и мреже објеката јавних служби (у јавном и приватном сектору), нарочито у домену примарне здравствене и социјалне заштите, којом ће се омогућити равноправно коришћење за све категорије корисника;
- унапређење доступности и квалитета примарне здравствене заштите становницима сеоских насеља, рањивим и угроженим друштвеним групама (деца, труднице, стари, сиромашни, лица са сметњама у развоју и др.);
- интегрисање услуга здравствене и социјалне заштите;
- остваривање минималних стандарда социјалних услуга на целој територији града Ваљева; и
- ширење различитих облика подршке организацијама цивилног друштва у организовању социјалних услуга.

1.5.3.3. Привреда и туризам

1.5.3.3.1. Привредни развој

Општи дугорочни циљ одрживог (социоекономског) развоја на подручју града јесте привредни опоравак, повећање конкурентности привредних сектора (посебно индустрије, пољопривреде, туризма и услуга), остваривање динамичног, одрживог и инклузивног привредног раста, запошљавање и просперитет локалног становништва на основу мобилизације и јачања креативних ресурса, применом европских принципа индустријске политике и политике развоја предузетништтва као фактора веће територијалне кохезије. Основни циљ подразумева ефикасно окончање реформских процеса који могу да активирају територијални капитал подручја и да допринесу да простор града Ваљева постане привлачан за улагања и за јачање конкурентности у области економије засноване на знању, ресурсно-ефикасне и нискоугљеничке економије, која је у стању да обезбеди одрживи привредни раст са новим радним местима и већом социјалном кохезијом. Основни циљ развоја индустрије је опоравак, повећање секторске и територијалне конкурентности и запослености обезбеђењем повољних општих, инфраструктурних и просторних услова, као и просторна дистрибуција капацитета усклађена са потенцијалом подручја и конкретним захтевима инвеститора.

Посебни циљеви **привредног развоја** града Ваљево јесу:

- општа просечна стопа раста БДП око 5% до 2020. и раст инвестиција на 25% БДП (планирани просек РС);
- успостављање одрживе структуре привреде, подршком ефикасном реструктурању и јачању индустријског комплекса, агро-комплекса и туризма;
- раст конкурентности привреде обезбеђењем општих повољних услова пословања; активирањем привредних делатности заснованих на знању, подршкама иновацијама и усвајању нових технолошких решења и производа;
- економско-еколошко реструктурирање дела постојећих капацитета и повећање учешћа high-tech грана;

- обликовање адекватног тржишта радне снаге са кадровима који одговарају захтевима савремене структуре локалне економије;
- стварање услова за формирање савремених локационо-организационих форми (ревитализација постојећих браунфилд локација, развој индустријских и предузетничких зона, индустријског парка, пословних инкубатора, кластерског повезивања) као ефикасних инструмената за подстицање развоја МСПП;
- ублажавање територијалне неравномерности децентрализацијом индустријског развоја и диверзификацијом руралне економије сагласно локационо-развојним потенцијалима мањих просторних целина; и
- подстицај ефикасном коришћењу ИКТ у привређивању, јачању регионалне и међународне сарадње, унапређењу сарадње приватног и јавног сектора, јачању партнерстава регионалних и локалних институција ради подршке локалном развоју.

1.5.3.3.2. Пољопривреда, шумарство и ловство

Посебни циљеви **развоја пољопривреде** су:

- унапређење производње, понуде и пласмана високо квалитетних локалних пољопривредно-прехрамбених производа ради постизања тржишне конкурентности, подршком реструктурирању и унапређењу људског и физичког потенцијала пољопривредног сектора, искоришћавањем компаративних погодности хетерогених агроеколошких услова, модернизацијом прерађивачких капацитета, усвајањем савремених стандарда квалитета хране и инвестирањем у развој потребне саобраћајне, техничке и тржишне инфраструктуре;
- промовисање модела мултифункционалне породичне пољопривреде у склопу подршке повећању запослености и доходака сеоског становништва, поларизацији аграрне структуре и диверсификацији економских активности на руралном подручју града; посебно одрживог туризма и других комплементарних делатности;
- успостављање партнерства локалних актера из јавног и цивилног сектора при утврђивању и спровођењу локалне стратегије/планова интегралног руралног развоја, којима се идентификују потребне мере подршке у погледу инвестиција на газдинствима, преузимања газдинстава од стране младих пољопривредника, стручне обуке, опстанка пољопривредне производње на подручјима суоченим са еколошким и/или инфраструктурним ограничењима, модернизације прераде и пласмана пољопривредних производа, развоја непољопривредних активности и унапређења услова живљења на селу и др.

Основни циљ газдовања шумама јесте рационално вишенаменско коришћење шума. Посебни циљеви **газдовања шумама** јесу:

- повећања приноса, укупне вредности шума и општекорисних функција шума;
- производња осталих производа из шуме у складу са потенцијалом станишта; и
- вишенаменско рекреативно-туристичко коришћење укупних потенцијала шумског подручја, усклађено са захтевима заштите изворишта водоснабдевања.

Посебни циљеви узгоја дивљачи и развоја **ловства** су:

- побољшање услова станишта у ловиштима, значајно повећање бројности популације ситне дивљачи и постизање еколошког и економског капацитета у бројности крупне дивљачи (нарочито аутохтоних и економски највреднијих врста);
- побољшање полне и старосне структуре главних врста крупне дивљачи и квалитета трофеја; и
- очување ретких и угрожених врста ловне дивљачи и остале фауне.

1.5.3.3.3. Туризам

Посебни циљеви развоја **туризма** јесу:

- развој туристичких производа и дестинација са најповољнијим условима за што веће продужење туристичке сезоне, повећање степена искоришћености капацитета понуде, и задовољавање доминантне тражње емитивних центара Београда, Новог Сада и других оближњих градова;
- комплетирање и заокруживање постојеће туристичке понуде градског туризма (Ваљево), планина (Дивчибаре, изградња туристичке инфраструкуре за летње и зимске садржаје на планинама), руралног и других видова туризма;
- организација туристичког простора, према природним и створеним условима и ресурсима, на целовите и интегрисане комплексе туристичке понуде са квалитетним и разноврсним туристичким производима;
- обезбеђење подршке државе уређењу нових туристичких простора, финансирањем планске изградње/побољшања квалитета саобраћајног приступа и модалитета кретања, комуналне и туристичке инфраструктуре и некомерцијалних садржаја јавних служби;
- обезбеђење подршке државе туристичком активирању села, првенствено за: комунално опремање, смештајне капацитете пољопривредних домаћинстава, обнову традиционалних активности, развој туристичких активности и садржаја; и
- унапређење управљања развојем туристичких дестинација; организовање локалног становништва кроз активности њихових акционих група, кооператива, предузетника и корпорација и повезивање у ланац произвођача атрактивне туристичке понуде у простору засноване на природним, културно-историјским, етнолошким и гастрономским специфичностима подручја, са циљем подизања стандарда живљења.

1.5.3.4. Саобраћај и инфраструктурни системи

1.5.3.4.1. Саобраћај и саобраћајна инфраструктура

Основни циљ развоја саобраћаја и саобраћајне инфраструктуре јесте побољшање доступности подручја, развојем више модалитета саобраћаја, подизањем квалитета и безбедности саобраћаја и унапређењем јавног саобраћаја. Посебни циљеви **развоја саобраћаја и саобраћајних система** на територији града су:

- проширење, модернизација и реконструкција државних путева;
- повећање саобраћајне доступности и повезаности центара у мрежи насеља, привредних капацитета и туристичких садржаја, реконструкцијом, доградњом и изградњом појединих деоница општинских путева и побољшањем квалитета и организације приградског јавног аутобуског саобраћаја;
- регулисање даљинских токова транзитног саобраћаја, изградњом обилазнице Ваљева и денивелисаних веза са државним путевима;
- изградња и модернизација железничких пруга, развој и побољшање железничког транспорта;
- формирање и развој робно-транспортних капацитета, ради повећања учешћа железничког теретног транспорта;
- развој јавног ваздушног саобраћаја; и
- заштита коридора свих постојећих и планираних објеката саобраћајне инфраструктуре.

1.5.3.4.2. Водна инфраструктура

Основни циљ је **развој интегралних водопривредних система** који су оптимално уклопљени у окружење и усклађени са свим другим корисницима простора, а уједно су уклопљени и у водне системе вишег реда утврђене Водопривредном основом Републике Србије и Просторним планом Републике Србије.

Посебни циљеви **развоја водне инфраструктуре** су:

- трајно решење снабдевања водом свих насеља, са специфичном потрошњом од максимум 250 Л/корисник дан и са обезбеђеношћу потрошача од најмање 97%, уз обавезност испоруке воде од бар 70% у односу на тражене количине и у периодима неопходних редукција, и свођење губитака у доводима регионалних система и у мрежи дистрибутивних система на 15-18%;
- снабдевање индустрије на подручју града са обезбеђеношћу од 95 ÷ 97% и снабдевање РЕИС "Колубара" са обезбеђеношћу од 97%;
- потпуна санитација урбаног, приградских насеља и насеља са више од 5000 еквивалентних становника проширењем и реконструкцијом сепарационих канализационих система на око 95% домаћинстава која су прикључена на водоводе; изградња заједничких ППОВ општег типа, са примарним и секундарним (биолошким) пречишћевањем (у зони изворишта и са продуженом биоаерацијом);
- санитација осталих сеоских насеља, посебно у сливу акумулације Стуборовни и зонама локалних изворишта, реализацијом вододрживих септичких јама и стварањем оперативне огранизације њиховог пражњења и одношења до ППОВ, односно, уклањања и коришћења у пољопривреди на санитарно безбедан начин; и
- стварање услова за развој комплексних хидромелиорационих система на земљиштима виших бонитетних класа.

1.5.3.4.3. Енергетска инфраструктура

Основни циљеви развоја **енергетике** града јесу:

- одрживи развој усклађен са енергетским, економским, еколошким, просторним и другим локалним специфичностима;
- обезбеђење довољног, сигурног, квалитетног и економичног снабдевања електричном енергијом свих потрошача на подручју града; и
- рационална употреба електричне енергије и повећање енергетске ефикасности, бржим увођењем нових технологија и обновљивих извора енергије.

Посебни циљеви јесу:

- повећање енергетске ефикасности код производње, преноса, дистрибуције и потрошње енергије, доношењем и обавезном применом стандарда енергетске ефикасности, економских инструмената и организационих мера;
- интензивирање истраживања свих енергетских потенцијала у циљу повећања и проналажења нових резерви и њиховог ефикасног коришћења, нарочито необновљивих (угаљ, уљни шкриљци) и обновљивих извора (геотермална енергија, ветар, сунчева енергија, биомаса);
- веће коришћење нових и обновљивих извора енергије, а нарочито малих хидроелектрана за аутономне и локалне сврхе, за потребе "мале" енергетике, ради задовољења нискотемпературних топлотних потреба;
- одржавање и побољшање квалитета рада и поузданости постојеће електропреносне и дистрибутивне мреже, изградњом нових и реконструкцијом постојећих елетроенергетских

објеката, ради њиховог довођења на максималну пројектовану снагу, у складу с очекиваном потрошњом електричне енергије до 2022. године;

- изградња магистралног разводног гасовода Београд-Лазаревац-Ваљево и гасификација широке потрошње и индустрије у граду; и
- заштита коридора постојеће и планиране енергетске инфраструктуре (електроенергетске, топлификационе и гасоводне мреже).

1.5.3.4.4. Телекомуникације и поштански саобраћај

Посебни циљеви развоја **телекомуникационе мреже и поштанског саобраћаја** јесу:

- техничко осавремењавање постојеће телекомуникационе мреже у насељима;
- изградња технички квалитетне и поуздане телекомуникационе мреже којом ће се постићи густина телефона од око 60 телефона на 100 становника и широкопојасног ИСДН приступа 25/100;
- изградња посебне мреже РР система за слабо насељена подручја, којом би се појачала улога центара заједнице насеља (микроразвојних нуклеуса) ради стварања услова за квалитетнији живот;
- изградња приступне фиксне или бежичне (CDMA) мреже у планинским насељима;
- увођење нових мултимедијалних услуга;
- модернизација система мобилне телефоније која подразумева укупну покривеност 3G сигналом и сигналима четврте генерације;
- дигитализовање радиодифузног система (дигитална ТВ), изградњом КДС; и
- равномернија покривеност заједница насеља услугама поштанског саобраћаја, у првом реду центара заједнице села мобилним поштанским шалтерима.

1.5.3.4.5. Комунална инфраструктура

Посебни циљеви развоја **комуналне инфраструктуре** јесу:

- успостављање савременог система управљања отпадом и његово усклађивање са регионалним концептом управљања отпадом за подручје Колубарског региона;
- санација, ремедијација и рекултивација постојећих несанитарних депонија ради привођења новим наменама на територији града;
- координација активности новоформираних регионалних и постојећих локалних јавних комуналних предузећа; подстицање и промоција јавно/приватног партнерства и рада невладиних организација у области прикупљања и прераде комуналног отпада;
- планско проширење, адекватно уређење, комунално опремање и одржавање гробља на подручју града;
- адекватно уређење, опремање и одржавање пијаца на подручју града; и
- увођење елемената урбане опреме за уређење јавних површина у центрима и насељима на руралном подручју.

1.5.3.5. Заштита животне средине, природних и непокретних културних добара и заштита од елементарних непогода

1.5.3.5.1. Заштита животна средина

Посебни циљеви **заштите животне средине** на територији града су:

- предострожност за активности које могу да изазову негативне утицаје на околину или еколошки ризик обезбеђиваће се применом система процене утицаја пре доношења инвестиционих одлука о развоју саобраћаја, привредних активности и изградње објеката;
- апсолутни приоритет има заштита изворишта водоснабдевања и квалитета вода, природних и непокретних културних добара;
- рационалније коришћење природних ресурса, приоритетно смањењем потрошње воде (у домаћинствима и индустрији) и губитака воде у дистрибутивним мрежама, повећањем енергетске ефикасности производње, потрошње и изградње објеката;
- рационалније и интензивније коришћење постојећег грађевинског земљишта у урбаном центру и приградским насељима и ограничавање ширења изградње у коридорима државних путева;
- заштита пољопривредног и шумског земљишта од загађивања и пренамене у грађевинско земљиште;
- рекултивација (ремедијација) простора оштећених изградњом објеката и другим радовима, као и санација ерозије и клизишта;
- смањење емисије буке из саобраћаја и индустријских постројења;
- израда Катастра загађивача и утврђивање нултог стања животне средине на територији града;
- израда програма праћења стања животне средине и развој система праћења стања животне средине (мониторинга);
- унапређење система управљања заштитом животне средине у граду и у предузећима;
- реализација локалног еколошког акционог плана града Ваљево; и
- унапређење едукације и информисања о стању и проблемима заштите животне средине и укључивање јавности у процес доношења планских и инвестиционих одлука и у акције за очување и унапређење животне средине.

1.5.3.5.2. Заштита природних добара и предела

Основни циљ је очување и унапређење биолошке и геолошке разноврсности, лепоте и разноликости природних и културних предела, објеката и феномена геонаслеђа и одрживо коришћење и презентација природних вредности, заштићених подручја и реткости.

Посебни циљеви **заштите природних добара и предела** на територији града јесу:

- унапређење доступности, презентације и интерпретације заштићених подручја и подручја од међународног значаја (Емералд, IBA и PBA);
- утврђивање статуса заштићеног подручја за природна добра која су међународно значајна подручја за птице и лептире, и за која су у припреми студије заштите или су истаживања у току;
- очување станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја;
- спровођење процеса валоризације и утврђивања приоритетних станишта за заштиту;
- јачање (повећање бројности) и просторно ширење популација ретких, угрожених и критично угрожених биљних и животињских врста;
- очување/одржање разноврсности дивље флоре и фауне и њено повећање реинтродукцијом несталих аутохтоних врста животиња и биљака;

- очување и унапређење природних и полуприродних елемената еколошких коридора; и
- очување разноврсности и унапређење уређености предела, нарочито у саобраћајним коридорима, приградским и туристичким подручјима.

1.5.3.5.3. Заштита непокретног културног наслеђа

Основни циљ је заштита, очување, презентација и интерпретација културног наслеђа ради укључивања у туристичку понуду и успостављања регионалног и локалног културног индетитета.

Посебни циљеви **заштите непокретних културних добара** на територији града јесу:
- утврђивање заштићене околине непокретних културних добара и зона са диференцираним режимима заштите, коришћења и изградње простора, којима ће се, поред забрана, утврдити и могућности за развој комплементарних активности (туризма, пољопривреде и сл.) и изградњу простора у функцији презентације културног наслеђа и развоја локалне заједнице;
- обављање систематских археолошких истраживања и рекогносцирања народног градитељства, утврђивања статуса и категоризације непокретних културних добара за археолошка налазишта, просторне културно-историјске целине и појединачне објекте народног градитељства;
- спровођење интегралне заштите непокретних културних добара;
- повећање доступности непокретних културних добара, побољшањем квалитета локалне путне мреже, презентације и интерпретације њихових културних вредности;
- утврђивање адекватне намене и корисника непокретних културних добара у јавном/државном власништву, ради ефикасније заштите, презентације и економског вредновања тих добара; и
- подизање свести локалног становништва и приватног сектора о вредностима и значају културног наслеђа за друштвени и економски развој локалне заједнице.

1.5.3.5.4. Заштита од елементарних непогода, прихватљив сеизмички ризик и обезбеђење интереса за одбрану земље

Циљеви организације и уређења простора у **ванредним ситуацијама** на територији града су:
- дефинисање зона просторне заштите око перспективних војних комплекса као простора од посебног значаја за одбрану земље;
- дефинисање правила коришћења и пренамене војних комплекса из категорије „Мастер план“ и „неперспективан“;
- израда планова за одбрану од бујичних поплава и заштите од ерозије;
- дефинисање мера заштите и спасавања становништва, културних добара и животне средине у случају елементарних непогода и техничко-технолошких несрећа;
- изградња и реконструкција грађевинских структура без већих физичких концентрација и са значајним учешћем слободних простора и зеленила у насељским структурама;
- обезбеђивање саобраћајне приступачности и мобилности подручја, са алтернативним саобраћајним правцима, без могућности запречавања у случају урушавања објеката;
- заштита саобраћајница и техничких система (адекватним решењима надземних и високим учешћем подземних објеката и мрежа);
- организовање служби и изградње објеката у функцији заштите од елементарних непогода и ратних разарања (цивилна заштита, противпожарна заштита и др.); и
- успостављање информатичке подршке планирању и управљању активностима у ванредним ситуацијама.

1.6. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, РЕГИОНАЛНЕ САРАДЊЕ И ФУНКЦИОНАЛНИХ ВЕЗА

Основно опредељење јесте постизање већег степена **функционалне интегрисаности подручја града у окружење**. Битним се сматра обезбеђење услова за знатно већу интеграцију простора:

- са подручјем Колубарског и Мачванског округа, што подразумева смањење унутрашњих субрегионалних разлика, односно квалитативне промене у просторној, саобраћајној, економској и социјалној структури подручја са израженим дисфункцијама социјалног и економског развоја;
- са Републиком Србијом, у првом реду са функционалним урбаним подручјима Београда, Ужица и Чачка и статистичко-планским регионом Шумадија и Западна Србија (нарочито у домену инфраструктуре, енергетике, саобраћајних услуга, индустрије, туризма и др.); и
- са најближим пограничним општинама и регијама у БиХ - Републици Српској што захтева припрему и реализацију трансграничних програма (нарочито у домену инфраструктуре, енергетике, туризма, екологије и др.).

Интеграцији погодују саобраћајно-географски положај и планирани развој инфраструктурних и водопривредних система, што ће се одразити и на појасеве регионалног и субрегионалног развоја, и туристичку дестинацију Ваљевске планине. За постизање веће територијалне кохезије и одрживости неопходно је јачање функција Ваљева и његових функцијских веза са Београдом, као и јачање функција и функцијских веза мањих урбаних центара и микроразвојних центара са Ваљевом. Од приоритетног значаја биће јачање функцијских веза у постојећим и планираним развојним појасевима:

- регионалног значаја: јадарско-колубарски појас Лозница–Осечина–Ваљево–Лајковац са везама са дринском и ибарском развојном осовином и Шабац–Владимирци–Коцељева–Ваљево са везом са савском развојном осовином; и
- субрегионалног и локалног значаја: Ваљево–Љубовија са везама за дринску и јадарско-колубарску развојну осовину; ТЦ Дивчибаре–Мионица–Љиг са везом са колубарском и ибарском развојном осовином.

За **одрживи просторни развој града** суштинско питање је промена негативних и подржавање позитивних тенденција у досадашњем развоју у планском хоризонту до 2022. године.

Основно опредељење је већа дисперзија економских активности, у првом реду у индустријском сектору, а затим и у сектору услуга. Другим речима, стратегијом привредног развоја треба мењати данашњу слику стања, а та слика је миграција становништва из великог броја села према Ваљеву и приградским насељима, због посла и квалитета живљења. Разрађен и подржан програм развоја и дисперзије сектора малих и средњих предузећа (МСП) може да промени ту слику. Економска снага града је таква да се мора извршити, бар за прву фазу примене Просторног плана, избор неколико насеља (4-5) у којима би се обезбедила подршка развоју МСП на инфраструктурно опремљеним локацијама, као стимуланс за улагања приватног сектора.

Тежиште је на развоју прерађивачке индустрије јачањем предузетништва и формирањем МСП у комплексу металске и електроиндустрије (металопрерада, машине, апарати, опрема и др.), прехрамбеном комплексу, текстилној, наменској индустрији, преради гуме и пластике, експлоатацији и преради неметала и грађевинских материјала (каолинске и опекарске глине, кварцног песка, камена и сл.), традиционалних грана (производње обуће, дрвнопрерађивачке, графичке индустрије, и др.). У развоју индустрије највећи значај имаће извозно оријентисана прехрамбена, електроиндустрија, металска, текстилна, наменска индустрија и др.

Пољопривреда има мултифункционалну улогу у одрживом развоју која ће се у наредном периоду ревалоризовати отварањем реалних перспектива за побољшање економског, друштвеног и културног

статуса пољопривредног становништва и села, у складу са програмом интегралног руралног развоја. Посебан значај ће имати производња воћа, као основни извозни артикал, јунећег и овчијег/јагњећег меса, крављег млека и др. Тежиште је на пољопривредним газдинствима и умрежавању пољопривредних произвођача у области сточарства, воћарства, ратарства и повртарства, одрживом коришћењу и заштити пољопривредног земљишта, тржишној оријентацији пољопривредних произвођача ради раста конкурентности пољопривредних производа, реорганизацији задругарства, увођењу сертификоване органске производње и HACCP стандарда, и др.

У будућем развоју града туризам мора да добије много значајнију улогу у односу на садашњу, засновану на бољем коришћењу расположивих потенцијала у склопу развоја градске дестинације националног значаја и примарне дестинације Ваљевске и Подрињске планине – Дрина. Битан фактор потпуније валоризације компаративних предности подручја за интензивнији развој туризма чини близина београдског и дела војвођанског тржишта.

У развоју привреде посебан значај имаће унапређење саобраћајних и складишно-логистичких услуга, развој и диверзификација профитабилног сектора услуга (посебно ИКТ, пословних, финансијских, информатичких, техничких, занатских и др.), развој грађевинарства и водопривреде, даљи развој сектора вађења руда и неметала и др.

Диверзификација руралне економије и унапређење општих услова живљења на селу подразумева развој центара и насеља на руралном подручју као вишефункционалних производних, социјалних и културних простора. То, исто тако, подразумева да ће део сеоских насеља попримити делимично сезонски карактер, у првом реду у Подгорини и у планинском делу града. У центрима на сеоском подручју треба развијати економске активности које ће обезбедити допунске или алтернативне изворе прихода пољопривредним домаћинствима. Комунална опремљеност, услуге и јавне службе у тим центрима и њихова доступност корисницима требало би да се приближе урбаном квалитету живљења.

Опредељење за знатно бољу валоризацију географско-саобраћајног положаја града може се остварити развојем одређених регионалних функција, оснивањем робно-дистрибутивног центра, централних складишта и терминала, евентуалних царинских и других комерцијалних активности. Изградња аутопута Београд-Јужни Јадран и железничке пруге Ваљево-Лозница, измештање државног пута на правцу Лајковац-Ваљево и активирање аеродрома у Дивцима за робно-пословно-туристички авио саобраћај повећаће интерес за јачање веза са околним регионалним центрима (центрима државног значаја) – Шапцем и Лозницом, мањим урбаним центрима у пољу утицаја Ваљева (Мионица, Лајковац и Уб) и других урбаних центара (Осечина, Косјерић и др.), а посебно са комерцијалним и другим институцијама Београда. Реализација тог опредељења усмераваће се посебним програмом привредне, комерцијалне и друге сарадње Ваљева са центрима у регионалном окружењу.

Остваривање циљева развоја у домену водне и енергетске инфраструктуре и телекомуникација имају посебан значај не само за подизање квалитета живота становништва, већ и за остваривање циљева привредног развоја и децентрализацију развоја и размештаја становништва и активности.

Кључно стратешко питање комуналног уређења подручја града Ваљева јесте укључивање у регионални систем управљања отпадом за Колиубарски регион и, као крајња фаза у управљању отпадом, депоновање отпада на регионалну депонију „Каленић".

Највећи притисак на изградњу и највећу вредност имаће локације у ужој гравитационој зони Ваљева, као и у појасевима дуж коридора државних путева. Из тих разлога, у стратешком смислу, приоритетно треба обезбедити планско усмеравање изградње и уређења простора у тим функционалним целинама, не само планским документима, већ и другим средствима која стоје на располагању локалном нивоу управљања (накнаде за грађевинско земљиште, надзор над изградњом и сл.).

Једна од полазних опредељења јесте заштита и рационално коришћење природних ресурса, нарочито дефицитарних (водних ресурса и енергетских извора) и стратешки значајних за развој и квалитет живљења (пољопривредно и шумско земљиште и шуме).

Заштита животне средине и простора остваривање се заустављањем даље деградације природних ресурса и добара, заштитом изворишта водоснабдевања, сузбијањем и санацијом непланске изградње, очувањем и реобликовањем рубних делова Ваљева и других центара, очувањем и унапређењем традиционалног начина организације и изградње сеоских насеља, као и заштитом и уређењем културних и природних предела на територији града.

Тежиште је и на заштити, очувању, презентацији и интерпретацији природног и културног наслеђа, уз контролисану и селективну економску валоризацију природних, споменичких и других културних вредности (обичаја, светковина и сл.). То је уједно и основ за развој аутентичне туристичке понуде града.

II ПЛАНСКИ ДЕО

1. ПЛАНСКА РЕШЕЊА

1.1. ОПИС И ОДРЕЂЕНЕ НАМЕНЕ ПРОСТОРА

На нивоу просторног плана јединице локалне самоуправе билансирају се постојеће и планиране површине грађевинског земљишта за: насеља и саобраћајну инфраструктуру (*Табела 5*).

Површина градског грађевинског земљишта на грађевинском подручју насеља ће се повећати са 3.428 ha на 4.188 ha. Билансима грађевинског земљишта нису обухваћене промене обухвата грађевинског подручја које су утврђене генералним урбанистичким планом за Ваљево и урбанистичким плановима чија је израда у току (за насеља Бранковину, Пећута, рекреативно-забавни центар "Стуборовни").

Повећање грађевинског подручја сеоских насеља (*Табела 5*) предвиђено је за централне делове 8 насеља за која су урађени шематски прикази уређења насеља (*табеле 5. и 8*) у склопу овог просторног плана и осталим донетим урбанистичким плановима (за насеља Дивци, Попучке, Лукавица, Бујачић, Петница и Клинци и туристички центар Дивчибаре).

Површине грађевинског земљишта (ван граница градског грађевинског земљишта) за саобраћајну инфраструктуру[9] ће се повећати са 981 на 1.199 ha, односно за 218 ha или око 22,2%. Изградњом северне обилазнице Ваљева и измештањем деонице ІБ-23 (бр. 4) површина грађевинског земљишта за државне путеве I реда ће се повећати са 225,5 ha на 290,6 ha (за 65 ha или за око 29%). Измештањем дела трасе државног пута II реда бр. 148 (бр. 202) површина грађевинског земљишта за државне путеве II реда ће се повећати са 344 ha на 346,5 ha (за 2,5 ha). Површина грађевинског земљишта за јавне општинске путеве ће се повећати са 356 ha на 472,6 ha (за 116,6 ha или за око 33%). Површина грађевинског земљишта за железничку пругу ће се повећати са 55,7 ha на 89,5 ha (за око 60%).

Табела 5. Биланс планираног грађевинског земљишта, 2022. (у ha)

Грађевинско земљиште	Постојећа површина	Планирана површина	Укупна површина
Насеља	3.428,0	760,0	4188,0
Саобраћајна инфраструктура	981,2	218,0	1199,2
Укупно јавни путеви	925,5	184,2	1109,7
– државни путеви I реда	225,5	65,1	290,6
– државни путеви II реда	344,0	2,5	346,5
– јавни локални путеви	356,0	116,6	472,6
Железничка пруга	55,7	33,8	89,5
УКУПНО	6.315,9	1.380,2	7696,1

Грађевинско земљиште за планирану водопривредну, енергетску и телекомуникациону инфраструктуру утврђиваће се и билансирати одговарајућим урбанистичким планом у складу са планским решењима, пропозицијама и смерницама овог просторног плана. Грађевинско земљиште за планиран развој туристичке инфраструктуре и зона у секундарним туристичким просторима утврђеним Просторним планом утврђиваће се и билансирати одговарајућим урбанистичким планом.

[9] У израчунавању површина за државни пут I реда је рачунат земљишни појас од 25 m, обилазницу на државном путу I реда и измештање деонице пута ІБ-23 (бр. 4) 30 m, државни пут II реда 20 m, општински пут 15 m и пругу 16 m.

Постојећа акумулација код В. Каменице (око 7 ha) и планиране акумулације заузимаће укупно 431 ha. Акумулација "Стуборовни" ће заузимати 335 ha, акумулација на Обници[10] око 73 ha и на Завојшници око 16 ha.

У периоду до 2022. године пољопривредно земљиште ће се смањити са 57.786 ha на 52.352 ha (за 5.434 ha или за око 9%), тако да ће чинити 57,9% од укупне површине града. Планирано смањење остварило би се на рачун земљишта најслабијег квалитета (7. и 8. бонитетна класа) у корист повећања шумовитости, а део пољопривредног земљишта ће се смањити и за потребе формирања акумулација, изградњу саобраћајне инфраструктуре, као и проширења грађевинског подручја насеља утврђена донетим урбанистичким плановима и шематским приказима уређења насеља.

Површина под шумама ће се повећати са 27.227 ha на 31.362 ha (за 4.135 ha или око 15%) и заузимаће 34,7% површине града.

Табела 5.1. Биланс планиране намене површине (у ha и %)

Подручје	Година	Укупна површина	Пољопривредно земљиште	Шуме	Остало земљиште							
					Изграђен простор насеља	Саобраћајна инфраструктура					Водоакумулације	Остало неплодно земљиште
						Укупно	Путеви			Пруга		
							ДП I	ДП II	Општински			
ГРАД укупно	2012	90.350	57.786	27.227	3.428	982	226	344	356	56	7	920
		100.0%	64	30.1	3.8	1.1	0.3	0.4	0.4	0.1	0.01	1
	2022	90.350	52.352	31.362	4.188	1.199	290	347	473	90	431	818
		100.0%	57.9	34.7	4.6	1.3	0.3	0.4	0.5	0.1	0.5	0.9

1.2. ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ

1.2.1. ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ И ЗАШТИТА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА

Концепција заштите и коришћења пољопривредног земљишта града Ваљево заснива се на **концепту одрживог пољопривредног и руралног развоја**, тј. развоја који не угрожава животну средину, технички је применљив, економски исплатив и друштвено прихватљив. Остваривање тог концепта условљено је подршкама:

1) одрживом коришћењу земљишних ресурса, применом одговарајућих агроеколошких мера, односно шумских операција, које ће се одразити на корекцију постојећих односа у начину коришћења пољопривредог земљишта и укупног простора;
2) економској валоризацији просторно хетерогених услова за развој пољопривреде и отклањању развојних ограничења специфичних руралних подручја, примарно у функцији демографске обнове села;
3) реструктурирању пољопривредног сектора у функцији повећања тржишне конкурентности аграрне понуде, применом мера усмерених на укрупњавање и модернизацију пољопривредних газдинстава, унапређење људског потенцијала и других ресурсних, структурних, социоекономских и техничко-технолошких услова развоја пољопривреде и села.

Очување површина и побољшање физичких, хемијских и биолошких својстава пољопривредног земљишта заснивaће се на строгом поштовању следећих **правила**:

[10] За планиране акумулације на Обници, Завојшници и Забави не постоји техничка документација, тако да су површине дате оквирно (са карте). Површина на Забави није билансирана с обзиром да се највећим делу (скоро у целини) налази на подручју општине Косјерић.

- заузимање пољопривредних површина у непољопривредне сврхе допуштено је ради пошумљавања земљишта најслабијег производног потенцијала (изнад V бонитетне класе) и земљишта контаминираних материјама штетним по људско здравље, а у мањем обиму и ради спровођења биолошких и техничких мера заштите водоакумулација и терена изложених ексцесивној ерозији;
- заузимање пољопривредног земљишта за развој водне инфраструктуре биће компензирано обезбеђењем техничких услова за рационално коришћење воде у биљној и сточарској производњи, оснивање рибњака и остваривање других позитивних утицаја воде на биокапацитет укупног простора;
- не дозвољава се стамбена и друга изградња на обрадивом пољопривредном земљишту прве, друге, треће, четврте и пете катастарске класе, осим изузетака од забране у складу са Законом о пољопривредном земљишту и, изузетно, на основу просторног и урбанистичког плана;
- изградња на обрадивом пољопривредном земљишту које је законом изузето из забране коришћења у непољопривредне сврхе, дозвољава се и контролише у складу са решењима, режимима и правилима утврђеним просторним и урбанистичким планом, посебно у рубном појасу урбаног центра;
- стихијско смањивање површина и природне плодности земљишта на локацијама са претежно индустријском структуром привреде, предупређиваће се подршком рационалнијем и ефикаснијем коришћењу постојећих непродуктивних површина, посебно уређењу и привођењу неизграђеног грађевинског земљишта планираној индустријској или другој комплементарној намени (комуналне делатности, производно занатство, постројења за пречишћавање отпадних вода, зелене и рекреативне површине и сл.);
- обавезно је спречавање негативних утицаја пољопривредне производње на стање животне средине и живог света, успостављањем контроле коришћења минералних ђубрива и средстава за заштиту биља, уз истовремено промовисање метода њихове интегралне примене у процесима техничко-технолошког унапређивања пољопривредне производње, као и дестимулисањем интензивног коришћења маргиналних земљишта, усклађивањем броја и врсте држане стоке с природним, комуналним и другим погодностима и ограничењима, очувањем природних или полуприродних енклава (мочваре, међе, баре, шумарци, забрани и сл.) у атарима са интензивном пољопривредном производњом, односно високим уделом ораница и воћњака у површини укупне територије и другим мерама заштите биодиверзитета;
- обавезна је примена мера заштите плодности пољопривредног земљишта и здравственог квалитета хране од утицаја аерозагађења и других штетних агенса из окружења;
- обезбеђење подршке очувању традиционалних аграрних садржаја руралних предела у свим плановима, програмима и пројектима заштите локалитета/добара од посебне природне, културно-историјске и научне вредности.

Полазећи од наведених општих правила, а у складу с педолошким, бонитетним и агроеколошким карактеристикама појединих атара, приоритетно у функцији заустављања/спречавања ерозије плитких планинских земљишта на нагибима изнад 35%, унапређења техничко-технолошких услова за вођење рентабилне биљне и сточарске производње и побољшања општег стања животне средине, на подручју града Ваљево се до 2022. године планирају следеће **корекције постојећих односа у начину коришћења пољопривредних површина** (*Табела 6*):

- пошумљавање око 4.170 ha ораница и пашњака најнижег производно-економског потенцијала (7. и 8. кат. класе), ради антиерозивне заштите и успостављања биолошке и привредне равнотеже између травњака и шума, а тиме и значајног побољшања општих услова животне средине; пожељно је обезбеђење подршке за подизање шума на већим површинама нископродуктивних пољопривредних земљишта, у односу на планиране;

- побољшање производно-економског потенцијала преосталог дела ораница 7. и 8. кат. кл., које нису укључене у план пошумљавања, затрављавањем или оснивањем воћњака, уз задржавање мањих површина за даљу производњу сточног крмног биља и других ратарских култура у плодореду; на свим теренима погодним за рад косачица и механизовани транспорт сена, приоритет има оснивање сејаних ливада, док је при оснивању воћних засада обавезно предузимање одговарајућих биолошких и техничких мера антиерозивне заштите;
- оспособљавање дела пашњака за сенокосе спровођењем одговарајућих мера мелиорације најмање на 50% травних површина, с тим да приоритет има рекултивација пашњака Маљена и других планинских предела; повећање приноса и производње траве/сена, нужан је услов ефикасног коришћења локалних компаративних погодности за рентабилну производњу млека и меса високе здравствене вредности;
- очување квалитетних ливада од превођења у друге намене и местимично повећање површина под ливадама, које у збирном билансу износи око 2.480 ha;
- повећање површина под воћњацима за око 380 ha, уз истовремено обнављање дотрајалих/деградираних и побољшања неге постојећих засада/стабала у роду и вођење рачуна о очувању/продубљивању наслеђене просторне специјализације, посебно у производњи шљиве и малине, као и о предузмању мера за санирање ерозије у шљивицима, укључујући забрану изгона свиња у засаде на нагибима изнад 18 %;
- оснивање нових воћних засада заснивраће се на посебним инвестиционим пројектима, у којима се мора поклонити посебна пажња истраживању тржишних ризика и неизвесности, што укључује и проблематику пословне консолидације и извозне конкурентности прерађивачких капацитета, увођење савремених стандарада квалитета, прихватање правила међународне размене пољопривредно-прехрамбених производа и сл.;
- поред површина намењених пошумљавању, потребно је искључивање из пољопривредног коришћења додатних 640 ha земљишта намењеног развоју водне и саобраћајне инфраструктуре.

Потпунијој економској валоризацији локално специфичних агроеколошких добара, може да допринесе планско усмеравање развоја пољопривреде, у складу с просторно хетерогеним агроеколошким, социоекономским и инфраструктурним условима пољопривредних рејона (*Референална карта 1, Табела 6*):

1) **Равничарско-долински/сточарско-ратарски рејон** обухвата терене до 250 mнв, на којима су лоцирана најквалитетнија земљишта без већих ограничења за интензивну обраду и наводњавање. Пољопривредна производња 2002. године организована је на 873, углавном, ситних пољопривредних газдинстава (46,7% има земљишни посед мањи од 1 ha, 48% - између 1 и 5 ha, 4,7% - од 5 до 10 ha и свега 0,6% - преко 10 ha обрадиве површине), којима располаже око 45% од укупног броја домаћинстава; у структури прихода преовлађују непољопривредни извори (74,2%), затим следе мешовити (11,3%), док су чисто пољопривредна домаћинства заступљена готово исто као домаћинства без прихода. Укупна пољопривредна површина износи око 3.200 ha, од чега на оранице отпада 2.154 ha (67,3%), воћњаке 247 ha (7,7%), ливаде 532 ha (16,6%) и пашњаке 267 ha (8,3%). Приоритети развоја пољопривреде овог рејона јесу: стручна обука и дифузија научно-техничких и тржишних информација запосленима у пољопривреди; модернизација газдинстава и интензификација производње с ослонцем на повећање нивоа техничке опремљености земљишта; развој хидромелиорационих система; повећање призводње свежег поврћа за локално и шире тржиште; и преусмеравање досадашње преовлађујуће оријентације на тов свиња у корист повећања удела млечно-месног говедарства у структури сточарске и укупне тржишне производње.

Табела 6. План коришћења земљишних ресурса по руралним рејонима, 2005-2022.

Подручје/Рејон	Година	Пољопривредно земљиште	Шуме	Неплодно	Укупна површина
Рекапитулација планираних промена коришћења земљишта у ha					
ГРАД ВАЉЕВО	2005	57.786	27.227	5.337	90.350
	2022	52.352	31.362	6.636	90.350
	Биланс	-5.434	4.135	1.299	0
I. Равничарско-долински	2005	3.200	456	414	4070
	2022	2.744	456	870	4070
	Биланс	-456	0	456	0
II. Брежуљкасти	2005	34.438	12.776	3.325	50.538
	2022	34.033	12.801	3.705	50.538
	Биланс	-405	25	380	0
II. А. Ваљево и приградска насеља	2005	3.730	1.192	1462	6384
	2022	3.633	1.192	1559	6384
	Биланс	-97	0	97	0
II. Б. Остала/сеоска насеља	2005	30.708	11.583	1.863	44154
	2022	30.400	11.608	2.146	44154
	Биланс	-308	25	283	0
III. Брдско-планински	2005	10.455	7.282	976	18713
	2022	8.668	8.993	1.051	18713
	Биланс	-1.787	1.711	76	0
IV. ППСП акумулације Стуборовни	2005	9.694	6.713	622	17029
	2022	6.907	9.112	1.011	17030
	Биланс	-2.787	2.399	388	0

2) **Брежуљкасти/сточарско-воћарско-ратарски рејон** простире се средишњим делом подручја града, углавном, на теренима до 500 mнв, на којима су најзаступљенија земљишта IV бонитетне класе, граничне за ратарење. Укупна пољопривредна површина износи око 34.438 ha, од чега на оранице отпада 20.172 ha (58.6 %), воћњаке 5.503 ha (15.9 %), ливаде 4.686 ha (13.6 %) и пашњаке 4.076 ha (11.8%). Одрживо коришћење изванредних природних предиспозиција за призводњу разноврсног јагодастог и коштичавог воћа, као и сточних производа посебних одлика квалитета наилази у овом пространом рејону, који обухвата близу 60% пољопривредног земљишног фонда града (око две трећине ораница и воћњака, половину ливада и 40% пашњака), на већи број локално специфичних ограничења социоекономске природе, која налажу предузимање посебних мера заштите агроеколошких добара на два основна подручја:

А. Рубна зона Ваљево и приградска насеља одликују се изузетно уситњеном структуром земљишног поседа (62% газдинстава има мање од 1 ha обрадиве површине, а само 3.0% више од 5 ha), високим учешћем непољопривредних домаћинстава, односно ниским пољопривредних и мешовитих извора прихода (респективно 93%, 1% и 1.1% од укупног броја домаћинстава), надпросечном заступљеношћу домаћинстава без прихода, малим бројем и поодмаклим годинама старости активних пољопривредника. Пољопривредна производња овде почива, углавном, на допунском/повременом раду запослених ван газдинства, или оних који се налазе на списковима незапослених. Приоритетна је заштита обрадивих површина од заузимања у непољопривредне сврхе, напоредо са спровођењем програма урбанистичког уређења насеља и програма комплексног уређења сеоских атара (комасација, хидротехничке и биолошке мелиорације, уређење пољских путева и пејзажа и сл.).

Б. Остала/сеоска насеља, која имају наглашено аграрни карактер (85% домаћинстава има газдинство, а две трећине искључиво пољопривредне или мешовите изворе прихода), у већини су захваћена процесима демографског пражњења, односно сенилизације становништва, чему доприноси и немогућност обезбеђења задовољавајућих прихода на релативно ситном поседу (близу 90% газдинстава користи мање од 5 ha обрадивог земљишта).

Приоритети јесу: реструктурирање физичког потенцијала пољопривреде, напоредо с диверсификацијом економских активности, посебно инвестирање у мала и микро предузећа на селу.

3) **Брдско-планински/сточарско-воћарски рејон** простире се између висински неуједначене јужне границе брежуљкастог рејона и врхова венца Подринско-ваљевских планина, изван сливног подручја акумулације „Стуборовни". Одликује се високом заступљеношћу шумско-травне вегетације и повољним условима за производњу воћа, посебно малине, местимично и на теренима изнад 800 mнв. У бонитетној структури апсолутно преовлађују земљишта V и виших класа, непогодна за обраду. Укупна пољопривредна површина износи око 10.455 ha, од чега на оранице отпада 4.444 ha (43%), воћњаке 1.166 ha (11%), ливаде 2.105 ha (20%) и пашњаке 2.739 ha (26%). Око 20% газдинстава има мање од 1 ha, а само 12% више од 5 ha обрадивог земљишта. Релативно висока заступљеност пољопривредних (29%) и мешовитих (19%) извора прихода иде заједно с неповољном старосном структуром сеоске, посебно пољопривредне популације. Потенцијали за развој сточарства се неравномерно и, углавном, недовољно користе, што утиче на деградацију претежног дела пашњака. Приоритети развоја овог рејона јесу: очување руралног наслеђа у спрези с развојем туризма и других допунских делатности (сакупљање лековитог биља, шумских производа, итд.); пошумљавање еродибилних и других пољоприредних земљишта слабог бонитета; подршка младим пољопривредницима у преузимању старачких газдинстава; обнова пашњашког сточарења, субвенционисањем газдинстава која су суочена са тежим природним, инфраструктурним и другим условима за одржавање намене пољопривредног земљишта и промовисање система органске пољопривреде и природног узгоја стоке, посебно овчарства.

4) **Рејон посебних режима пољопривредне производње** дефинисан је границама Просторног плана сливног подручја акумулације „Стуборовни". Обухвата 9.694 ha пољопривредног земљишта, од чега оранице чине 3.407 ha (35%), воћњаци – 1.140 ha (12%), ливаде – 2.173 ha (22%) и пашњаци – 2.973 ha (30%). Око 90 % домаћинстава има газдинство, а 43% остварује приходе само из пољопривреде, 23% из мешовитих извора и 27% из непољопривредних. У аграрној структури апсолутно преовлађују ситна газдинства (19% са један и мање хектара обрадивог земљишта и 66% са 1-5 ha) обрадиве површине. Приоритети јесу: повећање удела шумских и травних екосистема у укупној површини; побољшање производно-економског потенцијала ораница и воћњака; повећање запослености чланова пољопривредних домаћинстава, обезбеђењем допунских извора прихода у туристичким и другим секундарним и терцијарним делатностима на селу; примена метода органске/еколошке производње хране, односно строго контролисаног/ интегралног прихрањивања и заштите биља, адекватне исхране и неге стоке, антиерозивне обраде земљишта и других мера заштите акумулације од неповољних утицаја пољопривредне производње, уз истовремено предузимање активности за добијање ознаке хране дефинисаног географског порекла заштићеног подручја „Стуборовни".

1.2.2. Одрживо коришћење и заштита шума и шумског земљишта

Унапређивање стања шума обезбедиће се:

- постепеним превођењем неуредних пребирних типова у пребирне шуме нормалније структуре и састава на 500 ha (у државним шумама);
- увећањем обраслости и негом високих шума букве (шума оплодне сече дугог подмладног раздобља) на 2.000 ha (у државним шумама);
- увећањем обраслости, побољшањем квалитета и поправком размере смесе у шумама оплодне сече кратког подмладног раздобља на 550 ha (у државним шумама);
- интезивним мерама неге (чишћењем и проредама) у високим очуваним младим и средњедобним састојинама и квалитетнијим изданачким шумама;

- интезивним мерама неге (чишћењем и проредама) у културама и вештачким подигнутим састојинама четинара на површини од 950 ha;
- форсирањем природним и вештачким путем обновљених аутохтоних врста дрвећа у културама четинара, посебно на бољим стаништима на 420 ha (у државним шумама);
- индиректном конверзијом зрелих изданачких шума на бољим стаништима у високи узгојни облик на 4.000 ha;
- директном конверзијом изданачких шума на лошијим стаништима истом или другом одговарајућом врстом на 2.500 ha;
- директном конверзијом дела састојина багрема на бољим стаништима и супституцијом врсте (аутохтоним) на 100 ha; и
- спровођењем мера превентивне и репресивне заштите шума и свих осталих заштићених објеката природе на 27.285 ha.

Пошумаљавање (*Табела 7*), то јест повећање површина под шумом обезбедиће се:
- пошумљавањем нископродуктивног земљишта (VI – VIII бонитетне класе) на површини од 2.813 ha; и
- пошумљавањем у оквиру биолошких антиерозивних радова на 1.356 ha.

Реализацијом планираног пошумљавања остварће се повећање шумовитости подручја града са 30% у 2005. године на око 35% у 2022. години (*Табела 8*).

Табела 7. План пошумљавања подручја града Ваљево, 2022.*

Катастарска општина	Површина (ha)
Бачевци	95
Брезовица	940
Вујновача	295
Г. Лесковице	510
Дивчибаре	60
Д. Лесковице	660
Зарубе	25
Ковачице	50
Кунице	4
Ребељ	210
Совач	45
Стубо	45
Таор	300
Ситарице	50
Суводање	880
Свега:	**4.169**

Табела 8. План шумовитости подручја града Ваљево, 2022.

Површина града Ваљево (ha)	2005			2022		
	Површина шума према власничкој структури (ha)		Шумовитост (%)	Површина шума према власничкој структури (ha)		Шумовитост (%)
90.531	приватно	19.884		приватно	23.730	
	државно	7.343		државно	7630	
	Свега:	**27.227**	**30,13**	**Свега:**	**31.362**	**34,80**

Очекивани ефекти реализације планских решења су:
- заштита биодиверзитета и природног богатства у шумским екосистемима у целини;
- повољнији однос и повећање учешћа високих шума у укупном дрвном фонду;
- повећање склопљености, обраслости уз повољније учешће аутохтоних, одабраних врста, а тиме и повећање биолошке стабилности;

- очување здравственог стања састојина;
- повећање квалитативне структуре шума;
- повећање функционалних ефеката шума (заштитних, рекреативних, производних и др.);
- заштита сливних подручја акумулација, у првом реду акумулације „Стуборовни" и смањење негативних процеса површинске ерозије на подручју града;
- повећање годишњег коришћења осталих шумских производа: гљива, шумских плодова, лековитог биља.

1.2.3. Одрживо коришћење и заштита ресурса воде

На територији града Ваљево и ширег слива Колубаре развијају се два велика **регионална система**:

1) Регионални Колубарски систем за обезбеђење воде највишег квалитета, за снабдевање водом насеља и оних индустрија које троше воду квалитета воде за пиће (даље: Регионални Колубарски систем); и
2) Колубарски речни систем за обезбеђење воде за технолошке потребе и наводњавање, заштиту квалитета вода и уређење водних режима (даље: Колубарски речни систем).

Та два система имају заједнички објекат – акумулацију „Стуборовни" и тесне међусобне интеракције. Оба система користе се на ширем подручју слива Колубаре, и ван граница града Ваљево, јер се са обе категорије воде (вода за пиће и вода за технолошке потребе) снабдева и подручје Лајковац – Лазаревац – Црљани, као и велики енергетски и индустријски објекти Рударско-енергетско-индустријског система „Колубара" (даље: РЕИС „Колубара").

Кључни објекат Регионалног Колубарског система и Колубарског речног система на подручју града Ваљево и у читавом сливу Колубаре је вишенаменска акумулација „Стуборовни" с основном наменом снабдевања водом насеља и индустрије која троши воду квалитета воде за пиће и техничком водом за потребе РЕИС „Колубара" (1,14 m^3/s), заштите квалитета вода (испуштање минималног одрживог протока од 0,13 m^3/s), заштите од поплава и допунском наменом за енергетску производњу на малој хидроелектрани (даље: мХЕ „Ровни") и за рибарство. Врло високи степен регулисања (коефицијент б, који представља однос између корисне запремине и просечног вишегодишњег протока у профилу бране износи б=1.05) обезбеђује вишегодишње регулисање протока (пребацивање дела протока из водних у сушне године), што акумулацији даје изузетно место у водопривредном систему Србије, имајући у виду доста изражен феномен узастопног нагомилавања сушних и водних година.

Полазећи од значаја акумулације „Стуборовни" утврђују се следећи принципи њене заштите и коришћења:

- обезбеђење највишег квалитета воде и најповољнијих еколошких услова задржавањем акумулације у олиготрофном стању, евентуално, на преласку из олиготрофног у мезотрофно стање;
- спречавање уношења ефлуената и нутријената у водотоке и језеро санитацијом насеља;
- заштита акумулације од засипања реализацијом свих планираних радова на антиерозионој заштити слива, приоритетно на санацији жаришта екцесивне и јаке ерозије, док се применом биолошких мера морају уредити и све површине слива које се налазе под ерозијом средњег интензитета;
- испуштање минималног одрживог протока од 130 L/s, у свим периодима када се не испуштају други протоци за потребе РЕИС „Колубара"; и већег протока, уколико је испуштање за РЕИС веће од минималног одрживог протока;
- управљање акумулацијом у периоду поводња подређује се мерама активне заштите од поплава, тако што се критеријум управљања евакуационим органима (испустима) своди на захтев да се

минимизира врх излазног таласа из акумулације, коришћењем одговарајућих прогностичких и управљачких модела, као и мониторинг система за оперативну прогнозу генезе великих вода у сливу;

- порибљавање акваторије може се обављати само на основу подробних ихтиолошких студија и усклађивања с еколошким и заштитним функцијама акумулације; и
- дозвољено је коришћење акваторије за ограничену и контролисану рекрацију, уз примену мера заштите воде од загађивања и забрану коришћења пловила са мотором са унутрашњим сагоревањем.

Зона Лелићког карста је зона потенцијалног изворишта подземних вода, са оријентационо датим границама на Референталној карти 2.1. Просторног плана. На основу детаљних хидрогеолошких истраживања и билансирања резерви подземних вода Лелићког карста, Скупштина града Ваљево ће покренути иницијативу код Јавног водопривредног предузећа „Србијаводе“ за идентификацију водног тела подземних вода Лелићког карста које се могу користити за људску потрошњу, што је основ за њихово уношење у регистар заштићених области (у складу са чл. 73. Закона о водама).

У домену заштите квалитета воде приоритет има заштита водотока у сливу акумулације „Стуборовни”, заштита акумулације од процеса еутрофикације и одржавање квалитета воде Јабланице и Сушице у високој класи квалитета.

Водопривредном основом Републике Србије прописане су високе класе квалитета за све водотоке у релевантном окружењу акумулације „Стуборовни”. За реке у изворишним деловима сливова – Јабланица, Обница, Градац, Буковица, Уб и њихове притоке и саставнице вишег реда – утврђена је обавеза да се одржавају у I и I/IIа класи квалитета, која подразумева забрану уношења свих опасних материја, тешких метала и других материја које загађују воде. То подразумева њихову заштиту, у првом реду санитацијом насеља и отклањањем свих већих концентрисаних извора загађења.

Остале реке на подручју града Ваљева су разврстане у IIа класу. Изузетак је деоница реке Колубаре низводно од Ваљева, која је категорисана у класу IIб квалитета.

У склопу интегралног система коришћења, уређења и заштите вода примењиваће се технолошке, водопривредне и организационо-економске мере заштите вода.

Због бујичног карактера генезе великих вода у горњем делу слива Колубаре, предвиђена је интегрална заштита, тј. комбиновање пасивне и активне заштите од поплава.

Активну заштиту од поплава обезбеђиваће акумулација „Стуборовни” врло великом релативном запремином, са вишегодишњим регулисањем протока. У јесењим и пролећним раздобљима године, када постоји већа вероватноћа за формирање поводња, део акумулације ће бити празан, због чега ће се врло ефикасно ублажавати таласи великих вода. Акумулација „Стуборовни” се сврстава у кључне објекте у Србији у активној одбрани од поплава, захваљујући одабраној диспозицији преливних органа (шахтни прелив димензионисан за $Q_{0,01\%}$) и предвиђеном валобрану дуж читаве круне бране и на боковима. Акумулација ће и у најнеповољнијим условима (потпуно испуњене акумулације) омогућити ублажавање тзв. десетохиљадугодишње велике воде (поводањ вероватноће јављања 0,01% - $Q_{0,01\%}$, чији врх се са 665 m^3/s смањује на само 372 m^3/s), чак и тзв. максимално вероватне воде (Q_{MPF}, која представља теоријски горњу границу до које би се у најнеповољнијим условима формирања падавина из атмосфере могао јавити поплавни талас) ретензирањем око 1.140 m^3/s на око 470 m^3/s у условима пуне безбедности за брану. Велике воде чешћих вероватноћа јављања (велике воде $Q_{1\%}$, $Q_{2\%}$, тј. стогодишње, педесетогодишње воде, односно, поводњи који су до сада правили највеће штете) ће се потпуно ублажити и бити под управљачком контролом (контролисано испуштање кроз испусте) у условима експлоатације акумулације (делимично испражњене акумулације), чак и у условима пуне акумулације.

Реализацијом акумулације „Стуборовни” у потпуности ће се решити проблем поплава на делу тока Јабланице низводно од бране и на читавом току Колубаре до ушћа. Урбани центар Ваљево ће и у најнеповољнијим околностима бити поуздано заштићен од великих вода вероватноће 0,5% (двестогодишња велика вода), што ће га, према најстрожем критеријуму заштите већих градова прописаном Водопривредном основом Републике Србије, сврстати у један од најбоље заштићених градова од поплава у Србији. Имајући у виду планирана диспечерска стања акумулације, реална заштита ће бити знатно већа. Одговарајућим управљањем акумулацијом може се постићи степен заштите од поводња вероватноће 0,2% ($Q_{0,2\%}$ – тзв. петстогодишња велика вода), што ће Ваљево сврстати у ред најпоузданије заштићених градова Европе.

На сливу акумулације „Стуборовни” нема опасности од поплава, јер су насеља висински довољно уздигнута у односу на Јабланицу, Сушицу и мање притоке.

Локални проблеми мањих бујица у сливу акумулације „Стуборовни” и сливовима левих притока Колубаре низводно од ушћа Јошанице – Кривошије, Љубостиње, Рабаса, Кланичке и Лозничке реке и Бање, могу се санирати без већих захвата у простору применом пасивне заштите (натуралном регулацијом) и неинвестиционих мера заштите. Као основна неинвестициона мера заштите утврђује се забрана изградње објеката и контроле градње капиталних објеката у зонама које могу да буду угрожене бујичним поплавама.

У складу са Директивом ЕУ о управљања ризицима од поплава, неопходно је картирати све зоне које се плаве великим водама 1% и забранити градњу привредних, инфраструктурних и других објеката у тим зонама.

Антиерозивни радови обухватиће техничке (на изградњи бујичних преграда), биотехничке (разне облике контурних радова, зидића и градона против спирања, терасирање падина и др.) и биолошке мере (пошумљавање и мелиорацију шума и пашњака).

Приоритет има реализација антиерозивних радова на уређењу слива Јабланице узводно од бране „Стуборовни”и дела слива Сушице, у кориту, на падинама и на свим локалитетима са екцесивном и јаком ерозијом, као и претежно биолошки радови на подручјима угроженим средњом ерозијом пошумљавањем 1.371 ha оголелелих површина и реализацијом других биолошких антиерозионих радова на око 1.820 ha.

1.2.4. ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА

Основно планско опредељење јесте одрживо коришћење енергетских, металичних и неметаличних минералних сировина на подручју Просторног плана, које ће се усклађивати са општом концепцијом коришћења минералних ресурса Републике Србије.

Одрживо коришћење минералних сировина заснивaће се на:

- дефинисању резерви виших категорија на основу детаљних геолошких и металогенетских истраживања лежишта бакра, злата, сребра и антимона у јужном делу града (Ребељ, долини Ребељске реке и сливу Јабланице, те у широј зони Радановића, Лајковаче, Новаковаче и Таора, и др);
- истраживању резерви и утврђивању могућности за експлоатацију уљаних шкриљаца;
- стимулисању отварања нових погона за експлоатацију геолошких грађевинских материјала, пре свега на трасама будућих саобраћајница;
- примени принципа потпуности и комплексности који подразумева искоришћавање основних минералних сировина из лежишта, као и свих пратећих компоненти које се могу рентабилно екстраховати, уз посебан нагласак на бочне и подинске стене лежишта које се често могу користити као грађевинско-технички камен или у друге сврхе;

- принципу минимизирања техногеног отпада и његове трансформације у техногену сировину која се користи у одговарајућем производном процесу (претапање шљака из топионица, поновно третирање материјала са старих одлагалишта постојења за припрему и др);
- контролисању постојећих одлагалишта јаловине, са циљем одржавања квалитета површинских токова и њихове заштите;
- избегавању инсталирања нових прерадних капацитета (флотације, топионице и сл.) металичних руда у близини заштићених подручја природних вредности и непокретних културних добара и изворишта водоснабдевања;
- ревитализацији простора после завршетка експлоатације минералних сировина;
- пројектима који минимално угрожавају животну средину, применом тзв. „зеленог инжењерства“ и „технологије без или са минимумом отпадака“, нарочито у новим погонима за експлоатацију минералних сировина;
- стимулисању рударства малих капацитета, односно оптималног коришћења малих лежишта, посебно ретких метала и квалитетнијег грађевинско-техничког камена;
- стратегији и дугорочним плановима образовања потребних кадрова за геолошка истраживања, рударство, металургију и друге релевантне струке, имајући у виду и локалне образовне институције и структуре;
- дугорочној стратегији давања истражних права и, првенствено, концесија за истраживање и експлоатацију минералних сировина, полазећи од републичких и локалних интереса и услова заштите животне средине;
- анимирању прилива капитала, концесијама и приватизацијом, како би започела производња у лежиштима за чије отварање не постоје средства.

1.3. СТАНОВНИШТВО, МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

1.3.1. ПРОЈЕКЦИЈЕ СТАНОВНИШТВА

Становништво на подручју града Ваљева представља значајан потенцијал будућег развоја ("хумани капитал"), с тим што је евидентна његова просторна диференцијација између урбаног подручја и осталог простора града. Према подацима из Пописа 2011. године, старосна структура становништва урбаног подручја представља развојни потенцијал овог подручја. Популација је била релативно млада, однос младог (0-19 година) и старог становништва (преко 65 година) је био 1,3 : 1.

Процене броја становника до 2022. године урађена је комбинацијом метода трендова и анализе кретања у последњих тридесет година.

Процењује се да ће у периоду до 2022. године депопулационе тенденције бити основна карактеристика демографских токова на територији града Ваљева, с обзиром на веома неповољну старосну структуру и одмаклу фазу биолошке депопулације са недовољним потенцијалима за природно обнављање у великом броју насеља (63 од 78 насеља налазило се 2011. године у стадијуму најдубље демографске старости – просечна старост преко 43 године). Нерално је очекивати да се негативне тенденције демографских промена могу потпуно зауставити у планском периоду. Ублажавање ових тенденција и стабилизација демографске ситуације могли би се очекивати до краја и после хоризонта плана, уколико се програмима економског и социјалног развоја оствари виши квалитета живљења на руралном подручју и тиме омогући задржавање младог, репродуктивног и радно способног становништва.

Према пројекцији до 2022. године (*Табела 9*) број становника града ће се смањити на око 85.200, што ће у односу на 2011. годину представљати смањење за око 5.000 лица.

Табела 9. Пројекција броја становника по заједницама насеља, 2012-2022.

Подручје, тип и заједница насеља	Број становника према Попису			Процена броја становника	
	1991.	2002.	2011.	2016.	2022.
Град Ваљево	96.530	96.761	90.312	87.970	85.220
Ваљево и приградска насеља	67.304	71.092	69.223	68.000	67.200
Сеоска насеља	29.226	25.669	21.089	19.970	18.020
Заједнице насеља					
ЗН Ваљево	73.421	76.305	72.898	73.000	72.000
ЗН Дивци	3.343	3.261	2.737	2.500	2.380
ЗН Бранковина	4.610	4.261	3.515	3.220	2.890
ЗН Каменица (Ваљевска)	4.144	3.467	2.799	2.520	2.230
ЗН Бобова	2.605	2.148	1.665	1.450	1.190
ЗН Тубравић	2.635	2.172	1.727	1.490	1.210
ЗН Доње Лесковице	2.906	2.436	1.989	1.770	1.530
ЗН Дивчибаре	130	235	141	130	110
ЗН Драчић	2.736	2.476	2.070	1.890	1.680

Посматрано по типу насеља, очекује се наставак тенденција смањења становништва сеоских насеља, али и стагнација/опадање у урбаном центру са рубном зоном, јер ће се истрошеност демографског потенцијала села одразити и на слабљење миграција.

Највеће смањење броја становника очекује се у заједницама насеља са најстаријом популацијом, и то у: ЗН Бобова са 1.655 на око 1.200, ЗН Доње Лесковице са 1.990 на око 1.530 и ЗН Тубравић са око 1.727 на око 1.200. Настављање тренда опадања становништва имаће за последицу и повећање броја веома малих насеља 2022. године – мање од 100 становника ће имати 14 села (у односу на 3 села 2011. години), између 100 и 200 становника 20 села и 200-300 становника 12 села.

Постојећа старосна структура је неповољна с аспекта рађања, што уз претпоставку о даљем опадању плодности становништва нужно условљава снижавање стопе наталитета, а тим и даље интензивно старење (*Табела 10*). То ће, и поред претпоставке о снижавању смртности по старости, неминовно довести до повећања опште стопе морталитета и самим тим до негативног природног прираштаја. На крају планског периода нешто више од петине становништва (21,7%) биће старији од 65 година, а тек сваки шести становник (15%) млађи од 20 година. Карактеристично је да ће се процес старења брже одвијати у граду него на селу, али ће сеоско становништво бити демографски знатно старије (због старије иницијалне старосне структуре). У сеоским насељима удео становништва са 60 и више година износиће око 40%, а у Ваљеву и приградским насељима око 28%.

Табела 10. Промена старосне структуре, 1991-2022.

Подручје, тип насеља и заједнице насеља	Година	Укупно становника	0-19 година	20-39 година	40-64 година	преко 65 година
Подручје, тип насеља						
Град Ваљево	1991	98226	24611	29315	33439	10302
	2002	96761	20632	25616	33590	16142
	2011	90312	16473	23358	34242	16239
	2016	87960	14865	21710	34485	16900
	2022	85210	12790	18895	35000	18525
Ваљево и приградска	1991	68483	18701	22076	22090	5164
	2002	70857	15950	20004	25010	9346
	2011	69082	13151	19169	26391	10371
	2016	68000	11970	16660	26520	12850
	2022	67200	10480	15050	26890	14780
Остала	1991	29743	5910	7239	11349	5138
	2002	25904	4682	5612	8580	6796
	2011	21230	3322	4189	7851	5868
	2016	19960	2895	5050	7965	4050
	2022	18010	2310	3845	8110	3745

Подручје, тип насеља и заједнице насеља	Година	Укупно становника	0-19 година	20-39 година	40-64 година	преко 65 година
Заједнице насеља						
ЗН Ваљево	1991	74780	19851	23628	24529	6303
	2002	76305	16864	21163	26837	10852
	2011	73669	13794	20053	28116	11706
	2016	73000	12700	18910	28980	12410
	2022	72000	11090	16560	30240	14110
ЗН Дивци	1991	3457	857	941	1119	496
	2002	3261	707	792	1069	657
	2011	2737	504	652	996	585
	2016	2500	430	550	920	600
	2022	2380	390	470	850	670
ЗН Бранковина	1991	4746	1084	1211	1633	812
	2002	4261	897	1001	1373	948
	2011	3515	636	786	1274	819
	2016	3220	530	690	1070	930
	2022	2890	450	580	860	1000
ЗН Каменица (Ваљевска)	1991	4181	747	916	1722	780
	2002	3467	536	683	1168	1060
	2011	2799	387	488	1013	911
	2016	2520	300	380	930	910
	2022	2230	240	310	840	840
ЗН Бобова	1991	2606	460	557	1045	538
	2002	2148	362	405	663	677
	2011	1690	250	290	340	810
	2016	1450	190	230	540	490
	2022	1190	120	200	450	420
ЗН Тубравић	1991	2663	464	609	1149	432
	2002	2172	349	448	722	629
	2011	1727	256	280	639	552
	2016	1490	190	240	570	490
	2022	1210	110	200	470	430
ЗН Доње Лесковице	1991	2916	563	703	1160	486
	2002	2436	439	534	824	624
	2011	1989	304	381	736	568
	2016	1770	240	320	670	540
	2022	1530	180	260	580	510
ЗН Дивчибаре	1991	130	45	47	28	10
	2002	235	31	46	104	54
	2011	141	21	32	57	31
	2016	120	15	20	45	40
	2022	100	10	15	30	45
ЗН Драчић	1991	2747	540	703	1054	445
	2002	2476	447	544	830	641
	2011	2070	330	404	799	537
	2016	1890	270	370	760	490
	2022	1680	200	300	680	500

У периоду до 2022. године (*Табела 11*) потенцијали деце предшколског и школообавезног узраста на подручју града ће се смањити на око 9.600 и то на подручју Ваљева и приградских насеља на око 8.000, а у сеоским насељима на око 1.600. Истовремено, потенцијали радно способног становништва ће се смањити на око 58.200 лица (47.400 у Ваљеву и приградским насељима и око 10.800 у сеоским насељима), а женског фертилног становништва на око 17.500 (14.900 у Ваљеву и приградском насељима и око 2.600 у сеоским насељима).

Табела 11. Промена функционалних контингената становништва, 1991-2022.

Подручје и тип насеља	Година	Укупно становника	Предшколски и школо-обавезни (0-14 година)	Женски фертилни (15-49 година)	Радно способно (15-64)
Град Ваљево	1991	98226	18397	23736	65242
	2002	96761	14326	24249	62585
	2011	90312	11638	20278	62435
	2016	87970	10450	18800	60160
	2022	85220	9550	17500	58200
Ваљево и приградска насеља	1991	68483	14038	18288	46639
	2002	70857	10954	19481	48109
	2011	69082	9342	16609	49369
	2016	68000	8430	15800	48150
	2022	67200	7930	14900	47400
Остала насеља	1991	29743	4319	5410	18526
	2002	25904	3349	4727	14336
	2011	21230	2296	3669	13066
	2016	19970	2020	3000	12000
	2022	18020	1620	2600	10800

1.3.2. ОРГАНИЗАЦИЈА МРЕЖЕ НАСЕЉА И РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА

Планска поставка је да није реално очекивати да је могуће у значајнијој мери преусмерити дуготрајне тенденције депопулације сеоског подручја и концентрације становништва и активности у и око урбаног центра. Друга поставка је очување разбијених сеоских насеља, која ће поприми ти делимично сезонски карактер, нарочито на брдскопланинском делу територије града.

Предвиђен је **модел концентрисане децентрализације/дисперзије** развоја у простору, усклађен са принципима одрживог развоја подручја, којим ће се у одређеним пунктовима концентрисати нуклеуси производних и услужних делатности и јавносоцијална инфраструктура, као најпогоднији модел за рационализацију и организацију мреже насеља у условима дисперзне насељености и континуиране депопулације руралног подручја. То подразумева развој активности и услуга/сервиса, не само у урбаном центру, већ и у микроразвојним нуклеусима – центрима и развијенијим селима у мрежи насеља. Овај вид дисперзије заснива се на повећаној доступности коју обезбеђује, у првом реду, квалитетнија локална путна мрежа. Концентрисан развој појединих функција и активности у Ваљеву и његовој периурбаној зони, појасевима дуж улазно-излазних праваца у урбани центар и у осталим центрима у мрежи насеља подразумева повећање густина настањености и контролу изградње и коришћења простора, ради заштите преосталог квалитетног пољопривредног земљишта, ресурса и вредности у простору.

Планска поставка је развој мреже насеља заснован на моделу **заједнице насеља** формираних по принципима територијалног и функционалног умрежавања.

Предвиђена је тростепена **хијерархија центара** у мрежи насеља града Ваљево, и то:

1) **урбани центар државног значаја** Ваљево са субцентром у периурбаној зони (Попучке);
2) **субцентар** – Дивци;
3) **центри заједнице села** (шест) – Бранковина, Ставе (Бобова), Пећута (Тубравић), Ваљевска Каменица, Доње Лесковице и Драчић.

Поједина насеља имају или ће развијати специфичне туристичке функције – Дивчибаре (туристички центар), Бранковина (центар духовности и културног наслеђа), Петница (научно-истраживачки и туристичко-спортско-рекреативни центар), Пећута и Ставе (рурални туризам).

Развијенија сеоска насеља задржаће и развијати поједине функције у секундарном или терцијарном сектору (услуге и јавне службе) на периферном северозападном, западном и јужном делу – Гола

Глава, Миличиница, Осладић, Таор (експлоатација бакра и племенитих метала) и Лелић, и у (широј и ужој) гравитационој зони Ваљева – Горња Грабовица, Јасеница и Причевић.

Обухват заједница насеља дат је у *Табели 12.*, док су центри у мрежи насеља назначени на *реферaлним картама 1. и 2. Просторног плана.*

Ваљево има одлике полифункционалног центра државног значаја, са сфером утицаја које обухвата насеља града Ваљево и општине Мионица, као и дела насеља општине Лајковац, Осечина и Косјерић. Планска поставка је јачање, допуњавање и подизање квалитета урбаних функција Ваљева државног значаја. Поред развоја секундарног сектора, јачаће функције центра услужних делатности, туризма, високог образовања, здравства, културе, информатике, банкарства и других терцијалних и квартарних делатности, праћене развојем институција регионалног значаја (истраживачко-иновативних, развојно-консултантских, информатичко-управљачких и др.). Функционалне везе с насељима ближег окружења (периурбана зона, приградска села и ближе рурално залеђе) остваривaће директно или преко мањих функционалних језгара која имају функције субцентра (Попучке) и микроразвојних нуклеуса (Петница, Бранковина, Драчић, Причевић, Јасенице, Г. Грабовица). Тенденција концентрације становништва и активности у приградским насељима Ваљева ће се усмеравати и контролисати, нарочито дуж коридора државних путева према Београду, Шапцу и Ужицу.

Просторно-функционалне везе насеља Горња и Доња Грабовица, Јасеница и Дубље (у КО Лукавац) у ужој гравитационој зони Ваљева остваривaће се развојем производних и прерађивачких капацитета, сервиса и услуга повезаних са пољопривредном производњом.

У другој функционално-хијерархијској равни су **субцентри** Попучке и Дивци. Градски субцентар Дивци повезује насеља североисточног дела територије града Ваљево, северног дела територије општине Мионица и западног дела општине Лајковац. Развој индустријских и услужних активности ће се усмеравати у субцентре Попучке и Дивци, обезбеђењем понуде локација са одговарајућом инфраструктурном опремљеношћу. У Дивцима ће се развијати претежно терцијарни сектор у области саобраћаја и услуга (потенцијално са робно-дистрибутивним центром), а у Попучкама ће преовлађивати секундарни сектор.

У овим центрима ће се обезбедити развој и виши квалитет услуга и објеката јавних служби, приоритетно дечјег васпитања, основног образовања, примарне здравствене и социјалне заштите, месних канцеларија са деташираним службама општинске управе, поштанских и банкарских услуга, пољопривредних, комуналних и техничких служби и сервиса.

Трећу хијерархијску раван чине **микроразвојни центри**, то јест **центри заједница насеља**.

Центри заједнице села ће развијати следеће основне функције: Бранковина, Пећута, Ставе и Ваљевска Каменица – туристичке и услужне; Доње Лесковице и Драчић – индустријске (прехрамбено-прерађивачке капацитете) и услужне.

У овим центрима ће се обезбедити развој и виши квалитета услуга и објеката јавних служби које ће опслуживати становништво гравитирајућих насеља. Приоритет има развој дечјег васпитања и социјалне заштите, виши квалитет услуга и опремање објеката основног образовања, примарне здравствене заштите, месне канцеларије са деташираним службама општинске управе, поштанских услуга, као и развој различитих мобилних услуга – пољопривредне саветодавне и ветеринарске службе и различитих сервиса у складу са потребама корисника из гравитирајућих насеља.

Планска поставка је да ће се у **насељима са специфичним функцијама** и њиховом окружењу предузимати активности на очувању предеоних, природних и културних вредности. У овим насељима ће се подстицати развој терцијарног и квартарног сектора. Врло рестриктивно и

селективно ће се омогућавати развој индустријског сектора, који ће се преусмеравати у друге центре и насеља.

Петница ће интензивирати развој специфичних научно-истраживачких (потенцијално до нивоа научно-истраживачког парка), еколошких, туристичких, спортско-рекреативних и културолошких функција. Није предвиђен развој производних капацитета индустријског сектора, који ће се преусмерити у Белошевац и јачати функцијске везе ова два насеља.

У Бранковини ће се подстицати развој специфичне културолошке функције и културног туризма, тако да може да поприми улогу центра духовности и културе националног значаја. Поред тога, развијаће и функцију центра заједнице насеља. Није предвиђен развој производних капацитета из индустријског сектора, који ће се преусмерити у Горњу Грабовицу и јачати функцијске везе ова два насеља.

У овим центрима ће се обезбедити развој и виши квалитета услуга и објеката јавних служби које ће опслуживати становништво гравитирајућих насеља и туристе. Приоритет има развој дечјег васпитања, виши квалитет услуга и опремање објеката основног образовања, примарне здравствене заштите, културе, месне канцеларије са деташираним службама општинске управе, поштанских услуга и спортско-рекреативних активности и садржаја.

Табела 12. Заједнице насеља на подручју града Ваљева 2022. године

Заједница насеља (ЗН)	Центри и насеља у заједницама насеља
ЗН Ваљево	• Ваљево са приградским насељима Бујачић, Горић, Дегурић, Златарић, Јовања, Рађево Село, Седлари, Белошевац • Мањи центри - приградска насеља са гравитирајућим насељима ГС Попучке са Забрдицом СФ Петница са Клинцима, Жабарима, Паунама РС Г.Грабовица РС Јасеница са Доњом Грабовицом • Мањи центар са гравитирајућим насељима у широј гравитационој зони Ваљева РС Причевић са Беомужевићем, Мајиновићем и Тупанцима • Остала насеља у ужој и широј гравитационој зони Ваљева Балиновић, Пакље, Сандаљ, Стрмна Гора, Мрчић, Д. Буковица, Котешица, Рабас
ЗН Дивци	• ГС/СФ Дивци са гравитирајућим насељима Веселиновац, Дупљај, Кланица, Лозница, Лукавац
ЗН В.Каменица	• ЦЗС В.Каменица са гравитирајућим насељима Влашчић, Г.Буковица, Оглађеновац, Стапар • РС Миличиница • РС Осладић
ЗН Бранковина	• ЦЗС/СФ Бранковина са гравитирајућим насељима Бабина Лука, Близоње, Козличић • РС Гола Глава са Јошевом
ЗН Ставе/Бобова	• ЦЗС Ставе са гравитирајућим насељима Ситарице, Станина Река, Суводање, Врагочаница
ЗН Пећута/Тубравић	• ЦЗС/СФ Пећута са гравитирајућим насељима Брезовице, Вујиновача, Кунице, Мијачи, Ребељ, Ровни, Совач, Стубо
ЗН Д.Лесковице	• ЦЗС Доње Лесковице са гравитирајућим насељима Богатић, Горње Лесковице, Сушица • РС Таор • РС Лелић
ЗН Драчић	• ЦЗС Драчић са гравитирајућим насељима Бачевци, Белић, Бранговић, Зарубе, Ковачице, Пријездић, Равње
Туристички центар Дивчибаре	• СФ Дивчибаре

Објашњење скраћеница: ГС – градски субцентар, ЦЗС- центар заједнице села, РС – развијеније село (са појединим функцијама), СФ - насеље са специфичним функцијама

Туристички центар Дивчибаре ће се уређивати и развијати у складу са Планом генералне регулације за Туристички центар Дивчибара (2008). Приоритет има санација и опремање комуналном инфраструктуром (водоводном и канализационом инфраструктуром са постројењем за пречишћавање отпадних вода, електроенергетском инфраструктуром и др.), развој и повећање квалитета туристичких, спортско-рекреативних и комплементарних садржаја и активности за целогодишњу туристичку понуду и укључивање у туристичку понуду околних сеских насеља.

У овом центру ће се обезбедити развој и виши квалитета услуга и објеката јавних служби које ће опслуживати туристе и становништво центра и гравитирајућих насеља. Приоритет има развој примарне здравствене заштите, културе, месне канцеларије са деташираним службама општинске управе, поштанских и банкарских услуга, комуналних и техничких служби и сервиса, милицијске станице, аутобуске станице, противпожарне заштите и горске службе спасавања.

Туристичком центру Дивчибаре гравитирају насеља са туристичком функцијом (рурални туризам) југозападног дела територије општине Мионица и североисточног дела општине Косјерић.

У широј гравитационој зони Ваљева и периферним деловима подручја града подржаће се и стимулисати развој појединих функција **развијенијих сеоских насеља**, и то: Голе Главе и Миличинице развојем прерађивачких капацитета, сервиса и услуга везаних за пољопривредну производњу и руралног туризма; Причевића развојем услужног сектора; Лелића развојем верског туризма; Осладића развојем занатских услуга (каменорезачких); и Таора развојем експлоатације бакра и племенитих метала.

Предуслов за очување и развој мреже насеља је развој локалне саобраћајне инфраструктуре, специјализованог превоза (мањим возилима по позиву у јавном и/или приватном сектору), мобилне и фиксне руралне телефоније. Тиме ће се омогућити организовање услуга мобилних јавних служби (здравствене и социјалне заштите, дечјег васпитања и образовања, културе, информатике и др.) и различитих сервиса (месне канцеларије, комуналне и техничке службе и сервиси и сл.) у свим насељима, сталног и сезонског карактера, тј. њихово саобраћајно и функцијско повезивање са Ваљевом и другим центрима у мрежи насеља.

Планска поставка је повећање густина насељености и изграђености и интензивирање коришћења постојећег грађевинског подручја, односно изграђеног земљишта, ради његовог рационалнијег опремања саобраћајном, комуналном и јавносоцијалном инфраструктуром. Границе постојећег грађевинског подручја, односно изграђеног земљишта на Референталној карти 1. Просторног плана дате су оријентационо, на основу ортофото снимка територије града.

Полазећи од остварених малих густина насељености грађевинског подручја на руралном подручју и његовог нерационалног коришћења, опредељење је да се што је могуће више ограничи ширење изградње на нове површине и да се користе унутрашње резерве изграђеног земљишта, у првом реду ради заштите пољопривредног и шумског земљишта и коридора јавних путева.

Планска поставка је и да се ограничава ширења градње дуж јавних путева и избегава формирање континуелних појасева грађевинског подручја дуж свих јавних путева.

Због тога приоритет има изградња објеката на постојећем грађевинском подручју насеља. Само када је ова могућност исцрпљена, може се дозволити изградња на новим површинама у оквиру потенцијалног проширења грађевинског подручја насеља предвиђеног шематским приказима уређења насеља који су саставни део овог Просторног плана, односно урбанистичким планом.

Уколико се појави већи број захтева за изградњу који се не могу задовољити у границама проширења грађевинског подручја из претходног става и за наменама које нису предвиђене шематским приказима уређења насеља, могућности изградње утврдиће се одговарајућим урбанистичким планом, односно урбанистичким пројектом.

1.3.3. ОРГАНИЗАЦИЈА МРЕЖЕ ОБЈЕКАТА И УСЛУГА ЈАВНИХ СЛУЖБИ

Основно стратешко опредељење јесте стварање услова и побољшање просторне доступности и обезбеђење подједнаких шанси коришћења услуга од јавног интереса, што омогућава јачање друштвене кохезије и развој социјалног капитала заједнице.

Напуштање сеоских насеља и демографско пражњење села на подручју града Ваљева присутно је више од пет деценија. Неразвијеност јавних служби и низак ниво квалитета социјалних услуга су међу значајним узроцима овог процеса. Из тих разлога од изузетног значаја је активност локалне самоуправе да: у креирању стратешких докумената, дефинисању приоритета, увођењу и ширењу нових и прилагођених облика организације услуга од јавног интереса подстиче интерсекторску сарадњу (умрежавање) свих релевантних служби; ствара подстицајне услове за укључивање других актера и доприноси успостављању партнерске сарадње између јавног и приватног сектора; укључује шири круг актера у организовање услуга, нарочито организације цивилног друштва и удружења грађана; и дефинише услове укључивања других извора финасирања (партиципација корисника у појединим услугама са дефинисаним критеријумима и мерилима за утврђивање цене услуга, донације, фондације и др.).

Полазећи од чињенице да је просторна доступност кључни фактор у изгледима становника да користе услуге јавних служби, с једне стране, и постојеће мреже насеља са значајним уделом малих насеља (2011. године у 24 насеља је живело мање од 200 становника, а у 3 мање од 100 стовника), с друге, подразумева разраду модалитета прилагођених овим локалним специфичностима. У томе смислу, поред постојећих објеката јавних служби, успостављање и развијање **мобилних услуга** (приближавање услуге месту становања – "услуга ка кориснику") је основ за побољшање доступности услуга од јавног интереса, нарочито за становнике у слабије опремљеним насељима. Мобилне услуге и службе могу да покрију велики спектар услуга у основном образовању, превентивној и примарној здравственој заштити, социјалној заштити, програмима доквалификације и преквалификације, култури и другим областима. Такође, одрживост би била далеко већа уколико би се потреба за успостављање мобилних услуга посматрале и дефинисале не само на нивоу града Ваљева, већ на нивоу више локалних самоуправа у региону. Међуопштинским партнерствима и удруживањем ресурса повећава се могућност одрживости и трајности новопостављених услуга.

1.3.3.1. Образовање

Предшколско образовање и васпитање деце се помера из сектора социјалне заштите ка сектору образовања. Начела једнаких шанси за остваривање образовања упућују на непрекидно повећање обухвата предшколског контингента овим видом образовања и васпитања. Због недовољног капацитета постојећих установа у граду у односу на потребе, као и због очекиваног повећања обухвата деце предшколског узрасата, потребно је планирати доградњу постојећих објеката или изградњу нових. Проширење мреже објеката треба усмеравати и на градске субцентре – Попучке и Дивци и насеље са специфичним функцијама – Петница, а потребни капацитети могу се обезбедити коришћењем вишкова простора у основним школама или другим јавним објектима. Такође, потребни капацитети могу се обезбедити и дугорочним закупом приватних објеката, подстицањем ангажовања приватног сектора и његовим умрежавањем и приступом јавним фондовима. Право на субвенционирану цену у дечјим вртићима остваривање и деца у приватним установама, како би се остварила законска једнакост деце, будући да се ради о субвенцијама из јавних фондова. Ово се нарочито односи на приватне установе организоване у насељима у којима не постоји јавна установа. У систему мобилних служби треба подржати формирање мобилних, путујућих дечијих вртића који једном или два пута недељно раде са децом у сеоским насељима са малим бројем деце. У свим облицима организовања треба обезбедити услове (посебне програме) за укључивање деце са посебним потребама уз обезбеђивање специјализованог превоза, као и ромске деце.

Окосницу мреже објеката **основног образовања** чиниће матичне осмогодишње школе у Ваљеву, Попучкама, Дивцима, В.Каменици, Бранковини, Стави, Пећутама, Доњој Лесковици и Драчићу, као и објекти подручних осмогодишњих школа у Причевићу и Голој Глави.

Постоје два кључна проблема у области основног образовања на подручју града Ваљева. Први се односи на релативно велики број школа које још увеке раде у две смене. Треба очекивати да ће се у склопу настојања ка европским интеграцијама прихватити и европски стандарди у погледу радног времена основних школа и да ће се настојати на организовању рада школа у једној смени. Дефицит школског простора ће се повећати продужавањем трајања обавезног образовања на девет година, што је данас у Европској унији доња граница трајања обавезног образовања. Други проблем се односи на потребу подизања квалитета наставе и побољшања грађевинског бонитета и опремљености школа нарочито у сеоским подручјима. Специфични проблеми основног образовања у приградским подручјима и сеоским насељима могу се решавати на различите начине, али увек координираним активностима републичких и локалних власти и уз примену модалитета прилагођених особеностима локалних средина. Извесно је да квалитетно школовање у насељима са ниским густинама насељености мора бити скупље него у стандардним градским срединама. У решавању овог проблема за сада се виде два могућа решења. Прво је укрупњавање основних – подручних школа, што подразумева: (а) реконструкцију неких од садашњих објеката и одговарајуће опремање савременим наставним и другим средствима; и (б) обезбеђивање поузданог, редовног специјализованог ђачког превоза који ће свакодневно превозити ученике од места становања до школе. Друго је задржавање постојеће схеме подручних школа са увођењем нових програма којима би се побољшао квалитет наставе у подручним школама, као што је увођење мобилних наставних екипа које би биле специјализоване за поједине програме/предмете и тиме обезбедиле деци у подручним школама нове облике наставе и знања која су приступачна деци из матичних школа. Програми реконструкције и обнове подручних школа су неопходни због побољшања услова наставе и боравка деце у школама.

Јачање постојећих **средњошколских** центара и евентуално отварање нових подразумева увођење неких нових обележја ових школа. Нужно је, пре свега, повећати гравитационо подручје ових школа, чиме се повећава број кандидата који ће конкурисати за школовање у овим школама. Предуслови повећања гравитационог подручја школе су неколики: (а) организовање ђачког интерната при школи и постепена трансформација школа ка кампус систему, тако да школу могу да похађају средњошколци који не живе на дневној гравитационој изохрони од школе; (б) умрежен и организован систем приватних станодаваца, који ће на уговорној основи издавати собе средњошколцима и имати одређене могућности и обавезе контроле понашања ученика којима дају собу у закуп; (в) опремљеност школе потребним садржајима, као што су специјалне наставне просторије, библиотеке, трпезарије и ресторани, спортски терени и простори и остале пратеће услуге; (г) побољшан квалитет наставе и понуда адекватног и модерног знања и вештина у складу са савременим средњошколским образовањем, (д) увођење приватних средњих школа специфичних профила и знања; (ђ) подстицање донаторства за обезбеђивање стипендија; и (е) формирање комплетних школа које ће пружити не само квалитетна знања и конфор ученицима, него обезбедити бригу, старање, надзор и социјалну кохезију младих. Тенденција у европским државама је продужење обавезног образовања и на средњошколски ниво, специјализација образовања, знања и вештина који се на том нивоу остварују, као и опадање интересовања за настављање школовања на универзитетима. Нужно је стимулисати повећање образовног нивоа грађана из сеоских подручја, будући да без образованог и квалификованог кадра не може доћи до квалитативне реструктурације економског и социјалног развоја села.

Високошколско образовање развијаће се преко организационих јединица државних и приватних универзитета из Београда и других универзитетских центара и по систему студирања на даљину. Требало би подржати стручне потенцијале у области универзитетског образовања и научно-истраживачких капацитета организовањем и давањем на коришћење/дугогодишњи закуп

расположивих објеката и парцела за универзитетске кампусе и друге погодне форме за ефикасно организовање и функционисање активности универзитетског образовања и научног рада. Недостатак простора за смештај студената може се решавати партнерским односом и подстицањем (пореске олакшице и сл.) станодавцима да издају станове студентима по повољнијим условима.

1.3.3.2. Здравствена и социјална заштита

Организација објеката **примарне здравствене** заштите ће се заснивати на Дому здравља у Ваљеву, здравственим станицама и амбулантама у центрима у мрежи насеља на руралном подручју – В. Каменици, Ставама, Дивчибарама, Попучкама, Дивцима, Бранковини, Почути, Драчићу, Д. Лесковицама, Лелићу, Причевићу, Голој Глави и Миличиници.

Планско опредељење је виши квалитет примарне здравствене заштите и обезбеђење правичног и једнаког приступа за све становнике, како би се смањиле неједнакости између корисника из урбаног и сеоских насеља.

Обезбеђивање веће доступности услуга примарне здравствене заштите становништву на руралном подручју подразумева прилагођавање рада здравствених служби потребама локалне средине. У томе, свакако треба подржати, унапређивати и проширивати акцију „Медицинско село“, као облика мобилне службе, врстама услуга прилагођеним потребама и здравственом стању становника. Секундарна здравствена заштита биће реорганизована у склопу Регионалне опште болнице "Ваљево".

Општа оријентација у реформи **социјалне заштите** је успостављање мреже ванинституционалних облика заштите и развој превентивних и комплементарних програма усмерених на корисника, који доприносе већој заштити и бољем квалитету живота посебно осетљивих друштвених група и појединаца и подржавају живот у заједници. Подстицање форме нестационарних и неинституционализованих облика социјалне заштите има значајне предности у односу на стационарне форме и институционализацију. Овде је важно да се овакве услуге организују на малим гравитационим подручјима од места становања, дакле у локалним заједницама (месна заједница), а подразумева организовање различитих типова дневног боравка за лица којима је потребан одговарајући вид заштите и бриге док су чланови породице на послу, ван места становања и сл. (деца са посебним потребама и развојним сметњама, старији чланови породице и сл.). Такви простори могу да приме и друге функције, као што је припрема хране/обеда по субвенционираним ценама, пружање одређених врста услуга по непрофитним/некомерцијалним ценама. Могуће је и ангажовање волонтерског рада различитих генерација и подстицање различитих видова интергенерцијске и унутаргенерацијске комуникације, солидарност и подршке.

Потребе за различитим облицима заштите старих повећаваће се најмање из два разлога: (1) већ сада је просечна доб становништва веома висока, нарочито у сеоским насељима, а демографске пројекције указују на настављање трендова старења становништва; и (2) повећава се удео старачких (самачких и двочланих) домаћинстава која ће све теже решавати текуће проблеме свакодневног живота (снабдевање, здравствена заштита, друге врсте услуга и сл.). Локална управа у сарадњи са приватним сектором може да понуди различите модалитете смештаја, заштите и бриге пензионерима и старим лицима (заједнице становања старих људи, модификовани типови домова за старе, форме доживотног издржавања уз контролу и супервизију надлежних служби и специјализованих организација, мобилне екипе које би радиле на непрофитној основи).

Ширење различитих облика подршке организацијама цивилног друштва у организовању социјалних услуга је веома важан сегмет. Активности организација цивилног друштва у органзовању појединих облика социјалне подршке (пројекат сигурна кућа, заштита од насиља у породици, дневни боравци за старе и лица са додатним потребама, кућна нега и сл.) треба подржати, нарочито у обезбеђењу просторних услова (субвенционисане закупнине, и сл.).

1.3.3.3. Остале јавне службе

Полазећи од изразите неравномерности размештаја објеката **културе** на подручју града Ваљева, организоваће се рад мобилних екипа јавних установа у Ваљеву (дома културе, библиотеке, музеја и др.). Ове екипе ће периодично пружати услуге у вишефункционалним објектима у центрима у мрежи насеља на руралном подручју.

Очување културног идентитета и диверзитета подручја града остариће се преко регионалних и локалних програма развоја културе и интегрисањем културно-образовних и других интерсекторских програма. Припрема и остваривање ових програма захтева и рехабилитацију, умрежавање и модернизовање постојећих установа културе, као и активно укључивање приватног и непрофитног сектора. У том смислу неопходно је увођење нових механизама и организационих форми културне политике и стварање кохерентног система који ће уравнотежити приватне и јавне иницијативе и омогућити интерсекторску сарадњу. Од нарочите важности су и нефинансијске форме подршке и њихово обједињавање са расположивим финансијским средствима у јединствен систем подршке различитим облицима и програмима за подршку појединих форми и делатности у области културе.

Тежиште развоја културе у локалним заједницама је развијање и подстицање модела прилагођених особеностима и потребама локалних заједница. Програми и активности културе ће имати већи степен рецепције уколико буду препознавали специфичне потребе и особености локалних средина, што подразумева организационе форме које ће моћи да приме разноврсне активности (нпр. мултифункционални центри). Децентрализација се неће заснивати само на дифузији садржаја од урбане ка руралним зонама, него и на подстицању локалних иницијатива, традиционалних манифестација и стимулисању организовања културних активности прилагођених потребама и интересима локалног становништва. Формирањем мултифункционалних центара у сеоским насељима повећава се доступност разним видовима културних активности и програма за све генерације. Посебни програми културних установа реализоваће се у склопу етнофолклорних комплекса и културолошке туристичке понуде Бранковине, Лелића и дригих насеља с туристичком функцијом.

У мрежи **спортско-рекреативних објеката** на подручјуа града треба повећати квалитет и опремљеност појединих објеката и спортских терена, претежно у руралном подручју. Евидентна је занемареност спортских и рекреативних активности које чине темељ здравих стилова живота код готово свих генерација грађана: предшколске деце, ученика основних школа, студената и одраслих грађана. У том смислу потребно је усмеравати инвестиције планиране за спорт и рекреацију на школски спорт. Очекивано повећање целодневне наставе у основним школама, ширење праксе продуженог боравка и прелазак школа на рад у једној смени, створиће услове да школа (основне и средње) постепено постану централна спортско-рекреативна инстутуција у коју треба на време улагати и у којима се могу организовати усклађени програми за ученике и родитеље, у комбинованом непрофитном и самофинансирајућем моделу и у партнерству локалне власти, организација цивилног друштва и школских управа. С обзиром на значајне потенцијале природних и културних добара и потенцијале за развој различитих видова туризма требало би укључити рекреацију и спорт локалне средине у туристичку понуду.

Планско опредељење је интензивнији развој услуга **градске управе** као јавног сервиса за грађане на руралном подручју града, проширењем врсте услуга и повећањем квалитета кадровске и техничке опремљености и доступности постојеће мреже месних канселарија. Остваривање тог опредељења обезбедиће се пружањем: (а) стручне помоћи грађанима при обраћању градској управи, обављању послова са појединим органима управе, издавања уверења, аката и других потребних докумената (нпр. прибављање потребних услова и дозвола за изградњу објеката); и (б) организовањем повременог рада службе катастра непокретности, грађевинске, комуналне, санитарне и других инспексија и др.

1.4. ПРИВРЕДА И ТУРИЗАМ

1.4.1. Основни правци и просторна организација привредног развоја

Због околности изазваних економском и финансијском кризом сва предвиђања за будући развој планског подручја су условна. У реализацији одрживог развоја града Ваљева могу се очекивати значајни утицаји фактора из ширег окружења међу којима су најважнији: трајање и дубина деловања економске и финансијске кризе, брзина интеграција у ЕУ, европске оквире и стандарде, доступност и коришћење средстава европских и регионалних фондова, динамика и прилив СДИ, динамика структурних промена, политика конкурентности привреде и простора, регионална и суседска привредна сарадња; институционално и организационо прилагођавање.

У склопу основног модела привредног раста Републике Србије до 2020. године пројектован је и модел регионалног раста нивоа НСТЈ-2. За регион Шумадије и Западне Србије предвиђа се већа стопа раста прерађивачке индустрије (8,8%) у периоду 2011-2020. године у односу на стопу раста прерађивачке индустрије Београда и Војводине (6,5%). Највеће промене у структури прерађивачке индустрије у региону Шумадије и Западне Србије предвиђене су у подсектору средње-високо технолошке групације.

Концепција територијалног развоја привреде на подручју града заснива се на опоравку дела привредних актера, убрзању реформских процеса који се односе на реструктурирање, модернизацију предузећа, оснивање нових МСП, стандардизацију производње, раст конкурентности, обезбеђење инфраструктурних услова и компетентног кадра. Концепт привреде подразумева заснованост на модерној, диверзификованој, конкурентној, ресурсно и енергетски ефикасној производној основи, технолошкој, економској и еколошкој ревитализацији дела постојећих капацитета и настанку нових МСП. У томе важну улогу има повећање иновационог потенцијала, формирање кластера у конкурентним гранама и ефикасна просторна дистрибуција активности привреде. Концепт територијалног развоја привреде подразумева валоризацију и активирање територијалног капитала и стварање квалитетне привредне и социјалне инфраструктуре ради смањивања неравномерности и заостајања у развоју, сиромаштва, изолованости и слабе приступачности дела подручја.

Сектор МСП ће представљати основу привредног развоја и отварања нових радних места у граду Ваљеву. МСП ће се развијати и сарадњом са страним и домаћим инвеститорима у граду Ваљеву, Колубарском округу и Републици, пре свега као локални подизвођачи и кооперанти већих фирми на локалном нивоу. МСП ће се највише развијати у производњи хране, трговини, сектору туризма и услуга, као и у прерађивачкој индустрији, посебно у оним гранама које су подржане сарадњом у привредном ланцу регионалних кластера. Ефикасност производње и конкурентност МСП обезбеђиваће се обновом и повећањем доступности набавке савремене опреме и нових технолошких линија, коришћењем сопствених средстава, кредита и лизинга опреме (посебно за микро-бизнисе).

Дугорочна планска опредељења одрживог развоја привреде су:

- развој прерађивачке индустрије растом конкурентности производње, јачањем предузетништва и формирањем МСП у комплексу металске и електроиндустрије (металопрерада, машине, апарати, опрема и др.), прехрамбеном комплексу, текстилној, наменској индустрији, преради гуме и пластике, експлоатацији и преради неметала и грађевинских материјала (каолинске и опекарске глине, кварцног песка, камена и сл.), традиционалних грана (производње обуће, дрвнопрерађивачке, графичке индустрије, и др.). У развоју индустрије највећи значај имаће извозно оријентисана прехрамбена, електроиндустрија, металска, текстилна, наменска индустрија и др. Развој прехрамбеног комплекса захтева строго поштовање стандарда квалитета хране, с ослонцом на ревитализацију постојећих и увођење нових програма и технологија. Након реорганизације, налажења стратешких партнера и извора финансирања, даљи развој

прехрамбене индустрије засниваће се на побољшању квалитета, истраживању тржишта и значајном повећању конкурентности, улагању у промоцију и пласман производа, уз истовремено унапређивање организације сировинске основе груписањем примарних произвођача. Посебан значај ће имати производња воћа, као основни извозни артикал, јунећег и овчијег/јагњећег меса, крављег млека и др. Приоритет у овом домену је остваривање сарадње и привлачење инвестиција великих система и успешних фирми;

- пољопривредна производња и прерада пољопривредних производа, заснована на ефикасној примарној производњи, изградњи мини фарми и малих погона за прераду меса, млека, воћа, поврћа, развоју сточарства, повртарства, ратарства, воћарства, повећању величине поседа, брендирању производа, удруживању произвођача, јачању комерцијалних газдинстава и стандардизацији производње, обезбеђењу стручне подршке, мотивисање младих, синергији са туризмом кроз пласман производа и др.;
- туризам заснован на комплетирању и заокруживању постојеће туристичке понуде и интензивнијем коришћењу расположивих потенцијала у склопу примарне туристичке дестинације Ваљевске планине;
- даљи развој сектора вађења руда и неметала, пре свега развој нових капацитета и еко-реструктурирање комплекса експлоатације и прераде неметала (каолина, глина, кварцног песка, грађевинског камена, уљаних шкриљаца, песка и шљунка, и др.), у складу са принципима одрживости;
- унапређење саобраћајних и складишно-логистичких услуга бољим коришћењем геосаобраћајног положаја Ваљева, пружањем транспортно-логистичких услуга, снабдевањем регионалне привреде сировинама и репроматеријалом, за пласман дела готових индустријских и пољопривредних производа у ширем регионалном окружењу, унапређење транспорта и дистрибуције роба широке потрошње и велепродаје. Планира се боље коришћење капацитета железнице, терминала у Ваљеву и у Дивцима, изградња складишно-стоваришних зона и др.;
- развој грађевинарства, водопривреде, шумарства и ловне привреде;
- развој и диверзификација профитабилног сектора услуга, посебно ИКТ, трговине, послова са некретнинама, пословних, финансијских, информатичких, техничких, занатских, личних услуга, услуга јавних служби и комуналних услуга, посебно на селу; потребно је јачање регионалних функција у високом и средњем образовању, као услову напретка.

Критеријуми за утврђивање **просторне организације** привреде/индустрије на подручју града заснива се на:

- уважавању националне енергетске политике и нове индустријске политике усклађене са принципима европске индустријске политике, што подразумева примену знања и иновација, одрживи индустријски развој, уважавање локационих захтева производног сектора и локационих услова простора;
- уважавању просторно-еколошких ограничења (штедње пољопривредног земљишта, заштите изворишта вода, изграђених подручја, заштићених подручја природе, културних добара и др.);
- бољем коришћењу постојећих привредно-индустријских локалитета, ревитализацији дела браунфилд локалитета и на рационалном планирању привредно-индустријских локалитета;
- активирању нових локалитета и увођењу нових просторних/локационих модела индустријске инфраструктуре (индустријска зона, (еко) индустријски парк, привредна/ предузетничка зона, пословни инкубатор, регионални кластери МСП, мешовите зоне, и др.) у Ваљеву, као и на руралном подручју подржавањем дисперзије мањих производних погона у сеоска насеља која располажу реалним економским потенцијалом и минимумом просторних услова; за територијалну дисперзију погодне су локационо флексибилне, радно-интензивне производње засноване на

локалној сировинској бази и постојању веза са постојећим произвођачима и тржиштем, у оквиру развоја МСП;

- унапређењу доступности простора, саобраћајне, ИКТ и друге инфраструктуре, доступности транспортним и логистичким терминалима, приступачности и повезивању са суседним регијама, подизању комуналне опремљености привредно-индустријских локалитета;
- критеријуму еко-ефикасности (економске, производне, енергетске, еколошке) у коришћењу локалитета и природних ресурса у планирању нових производних погона; побољшању енергетске ефикасности привредних предузећа, производа, уз примену принципа чистије производње, Кјото протокола, примену домаћих прописа у складу са релевантним директивама ЕУ - CCS, IPPC, SEA, EIA, ETS и стандарда EMS/ISO; и уз постепено затварање еколошки ризичних и неповољних погона или процеса;
- критеријуму безбедности окружења и екосистема у случају акцидената, земљотреса, хаварија, пожара, експлозија и елементарних непогода.

Просторна структура привреде заснивaће се на:

1) урбаном центру Ваљево као полифункцијском привредно-индустријском центру националног (и регионалног) значаја;
2) центрима у мрежи насеља у којима су лоцирани различити привредни, производни, услужни и други садржаји и насељима која имају интерес и економски потенцијал за неке врсте производње и услуга и то привредно-индустријски локалитети у: Дивцима, Попучкама, В. Каменици, Лукавцу, Лозници, Бобови, Доњим Лесковицама, Драчићу, Лелићу, Петници, Причевићу, Осладићу, Миличиници, Горњој Глави, Белошевцу, Забрдици, Таору и другим насељима;
3) специфичним туристичким центрима – Дивчибаре, Бранковина и др.

Реализација нових производних капацитета и МСП до 2022. године усмераваће се на следећи начин:

- оснивањем и изградњом планираних привредних и/или индустријских зона у Ваљеву, тј. активирањем нових просторних модела смештаја индустрије и МСП – индустријске зоне, (еко)индустријски парк (потенцијално „Крушик“), бизнис инкубатор, мешовита привредна зона, предузетничка зона, BID зоне (зоне унапређеног пословања – Business Improvement District,) – Ваљево; предност имају локалитети који пружају најповољније услове за стварање већих и зона средње величине и локалитети уз постојеће индустријске зоне који се, углавном, налазе у граду Ваљеву, приградским насељима и насељима уз државне путеве, као и на простору који имају повољне услове прикључивања на друмску, железничку инфраструктуру, енергетску и на комуналну инфраструктуру (гринфилд локалитети);
- коришћењем локација у постојећим привредним/индустријским зонама у Ваљеву и у селима, активирањем и побољшањем инфраструктурне опремљености постојећих локација и напуштених објеката производних хала, складишта, војних објеката (браунфилд локалитети);
- подржавањем дисперзије ММСП на руралном подручју обезбеђењем засебних инфраструктурно опремљених локација за смештај погона у насељима која имају интерес за развој, располажу реалним економским потенцијалом и минимумом просторних услова, уз стриктно поштовање режима и правила уређења и изградње простора утврђених у делу II 2.1.5. Просторног плана, еколошко-просторних критеријума и примену мера заштите животне средине утврђених у делу II 1.6.1.2. Просторног плана;
- изградњом микро погона у постојећем урбаном/стамбеном ткиву насеља, уз поштовање правила изградње и уређења простора утврђених у делу II 2.1.5. Просторног плана и услова заштите животне средине.

На основу података из стратешких развојних и планских докумената града Ваљева, МЕРР, НИП, РПК, Регионалне привредне коморе, SIEPA, могућности активирања нових и коришћења постојећих локалитета за смештај привредно-индустријских активности приказане су у *Табели 13.* Сугерише се стимулација изградње малих локалитета за привредне садржаје на руралном подручју на начин да се не ограничава њихова алокација у привредно-индустријском центру Ваљеву.

Према ГУП Ваљева предвиђене су три привредно-индустријске зоне површине 230 ha – Индустријска зона Ваљево, индустријска зона „Крушик" и привредна зона Белошевац.

Табела 13. Планиране веће привредно-индустријске зоне и локалитети на подручју града Ваљева

Град Ваљево	Зоне	Површина (у ha)	Политике локације
1. Ваљево	Индустријска зона Ваљево 1, изградња индустријске зоне	14	Мастер планом планира се отуђење војне имовине тј. војног полигона Ђеновац у Ваљеву. Укупна планирана површина ИЗ Ваљево 1 и Ваљево 2 је 60-80 ha, од чега ће у првој фази бити активирано 14+30 ha. Индустријска зона Ваљево 1 се налази у источном делу урбаног центра, ограничена државним путем Ваљево-Београд, железничком пругом и заштитном зоном реке Колубаре; зона има повољан положај, слободне неизграђене и релативно добро инфраструктурно опремљене просторе, водовод и градску канализацију, добру саобраћајну повезаност на железницу, државни пут, присуство царинске испоставе, близину осталих индустрија; потребно је заокружавање инфраструктурних инсталација на постојећем и планираном делу површина и отклањање тзв. уских грла (ограничења због немогућности уласка већих терених возила због висине моста/надвожњака од 3,5 m, ограничења због прикључка канализационе мреже у односу на локацију градског уређаја за пречишћавање отпадних вода и др.); ради подизања енергетске ефикасности у индустрији потребно је обезбеђење централизованог система грејања, прикључак на планирану гасоводну мрежу и спровођење мера заштите животне средине. У центру Ваљева налази се постојећа индустријска хала са пословним простором – бивша текстилна индустрија "Узор"., површине 1,2 ha, са 6.600 m² изграђених објеката; локалитет је обезбеђен комплетном инфраструктуром и погодан је за хипермаркет или тржни центар.
	Индустријска зона Ваљево 2, изградња индустријске зоне	30	
		(Укупно 60-80)	
	Индустријска зона – комплекс "Стефил"	14	Браунфилд локалитет - након стечаја «Стефила»; 27.000 m² изграђена површина; Град Ваљево власник комплекса; ревитализација, конверзија/ промена намене дела комплекса за разне привредне садржаје. Локалитет је комплетно комунално опремљен.
	Гринфилд локалитет "Горић"	21	Гринфилд локалитет "Горић" 'налази се у индустријском делу Ваљева, уз државни пут Ваљево-Београд и железничку пругу Београд-Бар. Надовезује се на браунфилд зону "Стефил". Локалитет је потпуно комунално опремљен. Према ПГР планирана је претежно привредна намена и мешовита стамбено-привредна намена (за изградњу објеката индустрије, грађевинарства, производног занатства, комерцијалне, комуналне и инфраструктурне намене).
	Локалитет "Јабланица"	11	Локалитет „Јабланица" (11 ha) - браунфилд локација која се налази у индустријском делу града, поред државног пута Ваљево-Београд и железничке пруге Београд-Бар. Површина изграђених објеката 5.150 m². Локација је погодна за смештај грађевинске оперативе, грађевинског материјала, друге намене, складишта, производно занатство.и сл. Постојећи објекти су погодни за разне врсте производње и прераде, комерцијалне и комуналне намене. Локалитет је комплетно комунално опремљен.
	Индустријска зона "Крушик", Ваљево, бизнис инкубатор	110 +15	Лоцирана у североисточном делу урбаног центра поред државног пута Београд-Ваљево; у зони су смештени капацитети комплекса металопрерађивачке наменске индустрије ХК "Крушик".; зона је релативно добро опремљена комуналном инфраструктуром (саобраћајнице, прикључци на водовод, канализацију, електроенергетску, ПТТ мрежу-информациону мрежу, заштитно зеленило, паркинг); приступ зони само друмским саобраћајницама; потенцијална могућност оснивања технолошког парка и оснивање бизнис инкубатора/ инкубатор центра/бизнис иновативног центра; обучена и конкурентна радна снага; стварање повољних услова за инвестирање (ИЗ и Бизнис инкубатора).
	БИД зона Тешњар (Business Improvement District) - зона унапређеног пословања		Нова БИД зона у Тешњару (зона је мешовитог карактера - намењена је за смештај предузетничких садржаја, МСП, разних услуга, пословних активности и становања). Предвиђа се реновирање централне трговачке зоне града Ваљева.

Град Ваљево	Зоне	Површина (у ha)	Политике локације
2. Остала насеља	Више мањих предузетничких зона и локација у ужој гравитационој зони Ваљева	1,2– 2,7	Атрактивни су локалитети у Белошевцу, дуж државних путева у насељима Дивци, Попучке, Иверак (1,4 ha), и др.; планира се развој предузетништва, нових МСП, различитих привредних садржаја у складу са урбанистичким плановима: 15 инвестиционих локација за предузетничке активности, од којих је једна 2,4 ha, једна 2,7 ha, док је највећи број оних од 20-90 ари.
	Локалитети у микроразвојним центрима и насељима - В. Каменица, Лукавац, Лозница, Бобова, Д. Лесковице, Драчић, Лелић, Причевић, Осладић, Петница, Миличиница, Г. Глава, Забрдица, Таор и друга насеља	2-20	Развој МСП, малих прерађивачких погона, складишта, услуга.
	Локалитет рудника у Миличиници		Даљи развој експлоатације каолинске глине у Миличиници, уз спровођење мера заштите животне средине.
	Укупно	500	Од тога је око 250 ha површина индустријских зона

У централне делове насеља, заштићена подручја (изворишта воде, непокретних културних добара, природних вредности) и резервисане (туристичке) просторе и заштитне зоне у атару насеља Пећута/Тубравић, Бранковина и Петница неће се усмеравати развој индустрије и МСПП који су загађивачи животне средине, већ оне делатности које су комплементарне специфичним функцијама тих насеља. У другим деловима атара тих насеља, на основу одговарајућег урбанистичког плана може да се одобри задржавање постојећих и изградња нових микро, малих и средњих предузећа која: (а) обезбеде спровођење свих мера заштите животне средине на основу процене њиховог утицаја на животну средину и заштићене ресурсе и добра; (б) немају негативан утицај на туристичке ресурсе и развој туристичких и комплементарних активности; и (в) могу да се уклопе у правила изградње и уређења простора утврђена овим Просторним планом.

Предвиђени привредно-индустрисјки локалитети у насељима на руралном подручју имаће различит степен уређености. Минимална уређеност зоне и локалитета у насељу на руралном подручју подразумева обезбеђење: (а) приступа са јавног пута са асфалтним коловозом; (б) прикључака на водовод (или каптирано извориште водоснабдевања), електроенергетску и телекомуникациону мрежу, уз адекватно одвођење и третман отпадних вода; и (в) организованог прикупљања отпада. За минимално уређену зону и локалитет инвеститор ће обезбеђивати пречишћавање отпадних вода, прикључак на гасоводну мрежу, опремање и уређење локације и спровођење мера заштите животне средине.

1.4.2. РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ЛОВСТВА

Полазећи од природних потенцијала за развој пољопривреде, овај сектор имаће и даље значајну улогу у привредном животу града Ваљево, у првом реду као ослонац егзистенције дела становништва, а затим и као произвођач тржишних вишкова хране посебног квалитета за домаће и извозно тржиште. Остваривање производног и економског напретка у овом сектору зависи у пресудној мери од развоја прехрамбене индустрије. Неопходна је подршка економском опоравку и технолошком иновирању локалне прехрамбене индустрије, као једном од основних предуслова за ефикасно коришћење компаративних погодности ваљевске пољопривреде за производњу изузетно квалитетног воћа, јунећег и овчијег/јагњећег меса, крављег млека и др.

Према Закону о пољопривредном и руралном развоју („Службени гласник РС”, број 41/2009), унапређивање економских и техничко-технолошких услова пољопривредне производње мора да иде заједно с поштовањем приоритетне листе обавезујућих стандарда који се односе на заштиту

животне средине, здравствену безбедност хране, заштиту здравља биљака и животиња и добробит животиња, као и обавезујућих мера одржавања пољопривредног земљишта у добрим производним и еколошким условима, у складу с кодексом пољопривредне праксе.

Одрживо коришћење пољопривредног земљишта, ефикасно ангажовање људског потенцијала и повећање економске ефективности материјалних фактора развоја и других капацитета у производњи хране и аграрних сировина, условљено је издвајањем групе крупних произвођача, са предузетничким духом, способних за прилагођавање променама на тржишту и у социо-економском окружењу. Ради повећања тржишне конкурентности аграрне понуде потребно је стимулисање процеса концентрације земљишта, стоке и техничких средстава у економски и биолошки виталним сеоским домаћинствима, независно од њиховог садашњег социо-економског статуса.

Под условом обезбеђења подршке за спровођење програма интегралног руралног развоја, могуће је заустављање/успоравање негативних демографских тенденција на селу, праћено смањивањем броја пољопривредних газдинстава, с позитивним утицајем на повећање њихове просечне површине и побољшање других производно-економских перформанси (*Табела 14*).

Табела 14. Процена потенцијалних домета промене основних факторских релација у пољопривреди, по основним руралним рејонима, 2005-2022.

Подручје/Рејон	Година	Број газдин-ства	Расположиво ha обрад. земљ. просе. по газдинству	Број активних пољопривредника		Број условних грла стоке	
				Укупно	ha обрад. зем. на 1 ак. пољ.	Укупно	на 100 ha пољ. земљишта
ГРАД	2005	9.767	4.9	9.790	4.9	19.224	32.9
	2022	5.030	9.1	6.270	13.7	33.169	61.5
I. Равничарско-долински	2005	873	3.5	459	6.7	1.293	38.7
	2022	615	5.0	308	10.0	1.672	50.0
II. Брежуљкасти-свега	2005	6.497	4.7	6.389	4.8	12.314	35.3
	2022	3.242	9.5	4.429	14.4	25.230	72.3
II. А. Ваљево и приградска насеља	2005	1.850	1.8	466	7.2	1.421	37.5
	2022	970	3.5	339	10.0	1.894	50.0
II. Б. Остала/сеоска насеља	2005	4.647	5.9	5.923	4.6	10.894	35.0
	2022	2.272	12.0	4.090	15.0	23.336	75.0
III. Брдско-планински	2005	1.296	6.0	1.389	5.6	2.985	29.2
	2022	461	15.0	1.038	15.0	3.422	40.0
IV. ППСП акумулације Стуборовни	2005	1.101	6.1	1.553	4.3	2.631	26.5
	2022	711	10.0	495	10.0	2.846	40.0

С тим у складу, реструктурирање физичког и унапређивање људског потенцијала пољопривредног сектора, у функцији повећања доходака сеоског становништва, конкурентности аграрне понуде и заштите животне средине, обезбедиће се подршком:

- унапређењу производње и пласмана локалних пољопривредно-прехрамбених производа, у првом реду, имплементацији и сертификацији система безбедности и квалитета хране (ГЛОБАЛ ГАП, ХАЦЦП), модернизацији капацитета за откуп и прераду сточних производа, подизању сабирних центара за складиштење, хлађење, калибрирање, паковање, промоцију и пласман воћа у великим трговинским ланцима;
- развоју органске производње воћа и других пољопривредно-прехрамбених производа, у првом реду у сливу акумулације Стуборовни и на предвиђеним за заштиту природним вредностима, у сарадњи са Центром за органску производњу воћа у Ваљеву;
- унапређењу сточарске производње применом планског индикатора од минимум 0.4 условно грло на један хектар укупне пољопривредне површине, са тежиштем дугорочног развоја сточарства на квалитативној компоненти, коју чини избор одговарајућих врста, раса, сојева и начина узгоја;
- пословном повезивању породичних газдинстава, међусобно и са сфером промета и прераде пољопривредно-прехрамбених производа, формирањем произвођачких асоцијација и кластера;

- развоју мултифункционалних породичних газдинстава са здравом економском структуром, подстицањем трансфера земљишта, стоке и техничких средстава са газдинстава која губе интерес и снагу за бављење пољопривредном производњом у руке економски и демографски виталних домаћинстава, без обзира на њихов садашњи социоекономски и професионални статус;
- континуирању пољопривредне производње, посебно пашњачког сточарства, развоју руралног туризма, и других непољопривредних активности у планинским селима, приоритетно ради заустављања негативних демографских трендова;
- унапређивању организованости саветодавне пољопривредне службе и рада ветеринарске службе; уз перманентно стручно образовање пољопривредника;
- потпунијем укључивању непољопривредних капацитета (нарочито: шума, водотока, геотермалних вода, недовољно коришћених грађевинских објеката, узгредних и отпадних органских материја и других извора) у извозно атрактивне програме сакупљања јестивих гљива, лековитог и ароматичног биља, самониклог/дивљег воћа и других јестивих биљака; развоја рибарства; ширења стакленичке/пластеничке производње поврћа, цвећа, расада, печурака и сл.; оснивања фарми крзнаша; освајања нових технологија производње биомасе у заштићеном простору и др.;
- изградњи малих и микро прерађивачких погона, који ће бити пословно повезани с већим системима агробизниса, односно имати обезбеђено продајно тржиште; приоритетне локације ових погона су центри заједница села, као и друга села саобраћајно погодна за прихватање примарне прераде воћних плодова и млека;
- јачању партнерства јавног, приватног и цивилног сектора у утврђивању и спровођењу локалне стратегије и одговарајућих оперативних програма одрживог пољопривредног и руралног развоја, као и интензивирању међуопштинске и регионалне сарадње на том плану.

Развој шумарства заснивaће се на плану развоја шумског подручја и оперативним документима – имплементацији основа за газдовање шумама, претежно у државном власништву, и обезбеђењу подршке јавног и приватног сектора изради и имплементацији програма газдовања шумама, претежно у приватном власништву, како би се у планском периоду постигла трајна и максимална производња техничког дрвета најбољег квалитета.

Подручје Просторног плана обухвата два ловишта: "Јелова Бреза" и "Маглеш". Ловишта су намењена узгоју, заштити и коришћењу племените крупне и ситне дивљачи, и то: срне, дивље свиње, зеца, фазана и јаребице.

Бонитирање станишта дивљачи представљено је у *табели 15.*

Комерцијална ловишта могу да се формирају на просторима који омогућавају плански узгој и излов комерцијално исплативе дивљачи. Из еколошких разлога не могу да се формирају на подручју сливова акумулација намењених за водоснабдевање („Стуборовни” и др.).

Простор Маглеша је потенцијална локација на подручју Просторног плана погодна за реализацију комерцијалног ловишта.

Табела 15. Бонитет станишта и бројност дивљачи

Врста дивљачи	Бонитет	Бројност (комада)	
		Садашња	Оптимална
Срна	II	1.310	1.700
Дивља свиња	II	138	500
Зец	II	6.750	8.100
Фазан	II	6.700	8.440
Јаребица	II / III	1.975	7.240

1.4.3. РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ ПРОСТОРА

Развој туризма на подручју града Ваљева опредељен је одредбама ППРС, Стратегије развоја туризма Републике Србије (из 2006. године), Регионалним просторним планом Колубарског округа (из 2002. године), као и Нацртом Регионалног просторног плана Колубарског и Мачванског управног округа.

По ППРС, подручје Просторног плана припада туристичком кластеру Београд. Примарни туристички простори су дестинација са знатним учешћем целогодишње понуде Ваљевске и Подрињске планине – Дрина (уз секундарне туристичке просторе регионалног значаја), национални друмски туринг правци (заступљени су на државним путевима I реда). У градове националног туристичког значаја сврстано је Ваљево. По Регионалном просторном плану Колубарског округа подручје града Ваљево обухваћено је туристичким рејонима, и то: Маљенско-Сувоборским рејоном (МСР), коме припада северни део Маљена са туристичким комплексом и центром Дивчибаре; Ваљевским рејоном (ВР), који обухвата Ваљево са околним насељима, природним и културним наслеђем и др.; и Повленско-Соколским рејоном (ПСР), коме припадају северни делови Повлена, Јабланика, Медведника, са туристичким комплексом „Ровни" и ски стадионом „Повлен". Према Нацрту Регионалног просторног плана Колубарског и Мачванског управног округа развој туризма на подручју града Ваљево организоваће се у оквиру две секундарне туристичке дестинације, са припадајућим туристичким центрима и местима, и то: Ваљевско-планинска дестинација (ВПЛ) на северној страни Ваљевских планина, у оквиру града Ваљева (обухвата Маљен са главним планинским туристичким центром дестинације Дивчибарама, Повлен са планираним ски-стадионом и викенд насељима Мравињци и Дебело Брдо, као и са планираним туристичким насељем око и аква-ситијем испод будуће акумулације Стуборовни, ловишта као и гравитирајућа планинска села, природна и културна добра, који ће бити интегрисани у јединствену понуду планинског-климатског, сеоског и туризма специјалних интереса – посебно изградњом гребенског пута Ваљевско-подрињских планина); и Ваљевско-подгоринска дестинација (ВПОД) у Подгорини, у оквиру града Ваљево, која обухвата градски туристички центар дестинације са наглашеним јавним садржајима (посебно културним и спортско-рекреативним у функцији туризма, као и културну и природну баштине у окружењу Ваљева, посебно Бранковина, Петница и др.), који ће бити интегрисани у јединствену понуду пословног, градског, бањског, манифестационог, културног и других видова туризма.

Према природним и створеним туристичким ресурсима и критеријумима туристичке тражње туристичке и рекреативне клијентеле, понуда подручја града заснивaће се на следећим доминантним **видовима туризма/туристичким производима**:

1) градског туризма Ваљева са непосредном околином, са целогодишњом (претежно летњом) понудом са главним мотивима у пословном, културном и посебно манифестационом туризму који је усмерен како на презентацију етно традиције тако и других специфичности подручја (Дани купина на Ставама, Дани малина у Бранковини, Десанкини мајски разговори у Бранковини, Туцијада у Оглађеновцу, Рели џипова, Сабор фрулаша у Лелићу, Дани Владике Николаја у Лелићу, Тешњарске вечери – нарадног стваралаштва и старих заната, Лековитим стазама Ваљевских планина у Подбуковима, Камп екстремних спортова на Ваљевским планинама „Авантуристички уранак", Фестивал Дуван чварака у Ваљеву, Фестивал дечјег фолклора „Мали опанак" у Ваљеву, Међународни фестивал фолклора „Златни опанак" у Ваљеву и др.);
2) планинског туризма и рекреације на Ваљевским планинама, са разноврсном целогодишњом понудом – климатска рехабилитација, планинарске и излетничке туре, јахање, планински бициклизам, летење змајем и параглајдинг, хипинг, бас-сафари и други специјални интереси у летњој сезони и алпско, турно и нордијско скијање (ски-школе и почетници), ски-сафари и друго у зимској сезони (на Маљену и Повлену), уз интеграцију са сеоским, ловним, еколошким и неким другим специфичним видовима туризма специјалних интереса;

3) туризму, спорту, рекреацији и забави на води, са летњом понудом, пре свега на акумулацији Стуборовни са подбранским акватичким садржајима, уз сеоски, риболовни, ловни и друге видове туризма;
4) руралног туризма са целогодишњом (претежно летњом) понудом, на ресурсима традиционалног етно-амбијента, еко-хране, етно-заната, фолклора и др., програмима забавно-едукативних активности за децу и омладину у руралним срединама[11] (модел „образовне фарме"[12] – Ситарица и друга насеља), посебну зони утицаја интензивнијих туристичких дестинација (планинских, водних и бањских), уз специјалне интересе и др.;
5) туринг и транзитни туризам, са целогодишњом (претежно летњом) понудом, првенствено на правцу планираног аутопута ка Јужном Јадрану, а затим на правцима државних путева I реда ка Лазаревцу, Шапцу и Пожеги (посебно путеви културно-историјске меморије, природних вредности, традиционалне етно-културе и др., бициклистичке стазе, али и транзит ка циљним дестинацијама), повезан са другим видовима туризма; и
6) туризам специјалних интереса (еко-, етно-, ловни, риболовни, авантуристички у пењању, параглајдингу, змајарењу, спелеологији и др.), повезан са свим наведеним видовима туризма.

Издваја се пет потенцијалних зона са становишта погодности расположивих природних и антропогених туристичких ресурса, природних услова и разноврсности и очуваности предела за формирање и организацију **специфичне/препознатљиве туристичке понуде**, као и погодности за повезивање и интегрисање туристичке понуде у простору града, и то:

1) Источна зона – Дивчибаре са клисуром Црне реке и клисура реке Градац у оквиру МСР и Петница у оквиру ВР;
2) Јужна зона – Лелићки карст (Лелић, Доње и Горње Лесковице), Маглеш и Забава (горњи део слива), Мравињци и Таор у оквиру ПСР;
3) Западна зона – Повлен (са сливним подручјем акумулације „Стуборовни"), Јабланик са делом горњег слива Љубовиђе, Медведник са горњим сливом Завојштице, Обница и Јабланица (горњи и средишњи делови сливова) у оквиру ПСР;
4) Средишња зона – Ваљево са Тешњаром и другим непокретним културним добрима, Видраком и доњим деловима сливова Обнице и Јабланице (са црквом св. Јована у Јовањи) и реком Колубаром у оквиру ВР; и
5) Северна зона – Јаутинска подгорина са В.Каменицом и Бранковином у оквиру ВР и с долином реке Уб.

Формирање, развој и организација туристичке понуде по зонама биће заснована на развоју саобраћајне, техничке (водне, енергетске и телекомуникационе) и туристичке/ рекреативне инфраструктуре и на активирању комплементарних активности, у првом реду органске/еколошке пољопривреде, руралног туризма и услуга у центрима и насељима на руралном подручју.

У издвојеним зонама најзначајнији ће бити следећи постојећи и планирани **туристички центри, насеља и комплекси:**

1) градски туристички центар Ваљево – у Средишњој зони;
2) туристички центар Дивчибаре – у Источној зони;
3) значајнија туристичка насеља – Петница (у Источној зони), Бранковина и В.Каменица (у Северној зони), Лелић и Таор (у Јужној зони);
4) комплекс ски-стадиона "Повлен" – у Западној зони;

[11] Према: Мастер план одрживог развоја руралног туризма у Србији, Заједнички програм УН и Министарства економије и регионалног развоја, 2011.

[12] http://www.turizam.merr.gov.rs/index.php/sr/home/405-2012-05-31-07-36-17

5) комплекс подбранског акватичког центра "Стуборовни" – у Западној зони;
6) планинска туристичка насеља – викенд насеља Мравињци (у Јужној зони) и Дебело Брдо (у Западној зони); и
7) поједини центри у мрежи насеља са специфичном туристичком функцијом – Пођута/Тубравић и Брезовице у Западној зони, Ставе/Бобова на саобраћајном правцу који повезује Северну и Западну зону и Доње Лесковице у Јужној зони.

Дивчибаре је афирмисан туристички центар који ће бити рехабилитован наставком развоја саобраћајне, комуналне и туристичко-рекреативне инфраструктуре, јавних служби и вишим квалитетом туристичких и комплементарних садржаја и активности.

Ваљевска Каменица је центар развоја туризма за Јаутинску подгорину – Северну зону, а са постојећом акумулацијом и потенцијално врло атрактиван туристички комплекс, ослоњен на капацитете руралног туризма околних села – Миличинице, Г.Буковице и др. У Бранковини, другом центру у Северној зони, развијаће се културолошки туризам заснован на духовном и културном наслеђу породице Ненадовић и Десанке Максимовић, чија ће презентација и интерпретација бити повезана са туристичком понудом предеоне и етно-целине.

Насеље Пођута је центар Западне зоне ослоњен на понуду планираног ски-стадиона "Повлен" и подбранског акватичког центра "Стуборовни", акваторије језера и културног наслеђа – манастира Пустиње и просторне културно-историјске целине народног градитељства Бебића Луку. Насеље Пођута ће обједињавати понуду руралног туризма у гравитирајућим селима поред акумулације.

У Лелићу ће се развијати културолошки и верски туризам у Јужној зони, заснован на духовном наслеђу Николаја Велимировића и Јустина Поповића, чија ће презентација и интерпретација бити повезана са туристичком понудом етно наслеђа и карстног предела.

Петница је центар са специфичном туристичком понудом у Јужној зони, коју ће заснивати на спортско-рекреативним активностима и садржајима на термалним водама, обједињеним са понудом природних (Петничка пећина) и непокретних културних добара (археолошко налазиште) и активностима и програмима истраживачко-еколошког центра и цркве у Петници.

Насеље Таор у Јужној зони ће наставити да се развија у атрактиван пункт сеоског туризма.

Међу наведеним предеоним целинама, центрима и комплексима за формирање специфичног, препознатљивог туристичког производа сваке зоне и за њихово обједињавање издвајају се:
1) потес Драчић–Дивчибаре–Букови–Дреновачки Кик–Ластра у Источној зони, као комбинација и прелаз из руралне зоне Драчића у еколошку зону строгог резервата природе "Црна река" и у зону туристичког центра Дивчибаре, а потом од видиковца код Букова са силаском у клисуру Буковске реке и преласком у клисуру Забаве и даље ка Сушици у Западној зони;
2) комплекс подбранског акватичког центра "Стуборовни" са Пођутом и селима поред акумулације у Западној зони, као комбинација и прелаз из спортско-рекреативне зоне у еколошку и руралну зону с акваторијом;
3) комплекс ски-стадиона "Повлен" (Велики и Мали Повлен) са Мравињцима, Дебелим Брдом и Брезовицом у Западној и, делимично, у Јужној зони, као комбинација и прелаз из спортско-рекреативне у еколошку и руралну зону, с ослонцем на викенд и сеоска насеља;
4) планински потес Јабланик и Медведник са рекама Љубовиђом и Завојшницом у Западној зони, као еколошка зона са разноврсним предеоним целинама;
5) комплекс Вујиноваче са Бебића Луком, манастиром Пустиња и долином реке Јабланице, као специфична и атрактивна комбинација етно, културолошке и еколошке зоне;

6) туристичко насеље Таор са Белим Водама, реком Забавом и Таорским врелом (који треба ослободити и каптажу изместити низводно од врела) у Јужној зони, као комбинација руралне и еколошке зоне са разноврсним предеоним целинама;
7) туристичко (знаменито) насеље Бранковина са Бабином Луком, Јаутинским висом са Миличиницом и В. Каменицом, акватичким програмом на малој акумулацији и руралним туризмом у Северној зони, као комбинација и прелаз из културолошких, етнолошких и руралних зона Бранковине и Миличинице у рурално-еколошке зоне Јаутинског виса (потенцијално са ловиштем) и Ваљевске Каменице, са разноврсним предеоним целинама;
8) потес Петница–Градац–манастир Ћелије-црква св.Јована, Јовања–Лелић–Д. Лесковице–Маглеш у Источној и Западној зони, као комбинација и прелаз из спортско-рекреативно-еколошке зоне Петнице у еколошко-културолошку зону Градца са манастиром Ћелије и културолошку зону и карстни предео Лелића са спелеолошким објектима и даље у рурално-еколошку зону Доње Лесковице и Маглеша са ловиштем; и
9) туристички центар Ваљево са културним наслеђем и амбијенталним целинама у граду (Ваљевском гимназијом, Народним музејом, Ваљевском црквом, старом чаршијом Тешњар и др.), видиковцем Видрак, саставцима Обнице и Јабланице – Колубаре, спортско-рекреативним комплексима у граду и др.

Комплекс ски-стадиона „Повлен“ из претходног става предвиђен је Просторним планом подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни“. Како је ски-стадион „Повлен“ предвиђен у простору планираних станишта значајних за заштиту (Референтна карта 3. Просторног плана), неопходно је преиспитати оправданост и обухват овог ски-стадиона у току измена и допуна Просторног плана подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни“ или израде Просторног плана подручја посебне намене Ваљевско-Подрињских планина, односно израде предвиђеног плана генералне регулације за резрвисан простор ски-стадиона, што је у складу са условима заштите природе за израду Нацрта Просторног плана града Ваљево (бр. 020-58/2 од 20.03.2012. године).

Предуслови за активирање зона и туристичке понуде у простору града су њихово квалитетно саобраћајно повезивање са мрежом државних путева I и II реда и железничким саобраћајем и заштита природних вредности Ваљевских планина.

Планска поставка је организовање кружног кретања, претежно локалним путним правцима, у функцији обједињавања и презентације туристичке понуде у простору града. Три путна правца ће имати посебан значај за развој туризма, и то: (а) шира обилазница за северни део подручја града, која повезује Северну зону са државним путевима I реда (IБ-23, тј. бр. 4 и IБ-13, тј. бр. 21) и путевима II реда; (б) шира обилазница за југозападни и јужни део подручја града која повезује Западну и Јужну зону са државним путевима I реда (IБ-23, тј. бр. 4 и IБ-13, тј. бр. 21) и путевима II реда и Северном и Источном зоном; и (в) јавни општински на југу, гребеном Ваљевско-подрињских планина са везом за железничко стајалиште Самар, где се може остварити најповољнија веза гребенског пута са пругом Београд – Бар. Поред ових, за развој туристичке понуде Источне зоне значајно је одржавање и уређење некатегорисаног пута од Драчића преко Бачевца до туристичког центра Дивчибаре. Дуж свих путева са туристичком наменом уредиће се видиковци и одморишта за туристе са основним информацијама о туристичкој понуди.

Стављање железничке пруге Београд-Бар-Пожега у функцију развоја туризма остариће се продужетком трасе "Беовоза" од станице у Ваљеву до стајалишта/службених места Градац, Ластра и Самар, одакле ће се специјализованим туристичким возилима (аутобусима или мањим возилима) омогућити јефтинији и бржи превоз излетника и туриста до најатрактивнијих предеоних целина Средишње, Источне, Јужне и Западне зоне.

Кључне тачке у простору, панорамски видиковци на преласку/прожимању предеоних целина и планински превоји и врхови са добрим визурама, представљаће значајне информативне пунктове за презентацију туристичке понуде у простору. Такве тачке ће се заштити од непланског коришћења и опремити минимумом комуналне опреме.

Предвиђена организација и интегрисање туристичке понуде по зонама и њихово повезивање кружним кретањем туриста и излетника омогућиће развој специфичног туристичког производа града. Основ специфичног туристичког производа биће понуда различитих комбинација разноврсних и актрактивних програма и итинерера, отворених за модификацију према захтевима клијентеле. Сваки итинерер ће садржати пакет понуде са специфичним културно-историјским, религијским, етнолошко-еколошким, спортско-рекреативним (за лето и зиму), руралним, истраживачким, спелеолошким, планинарским, ловним, риболовним, гастрономским и другим обележјима.

Посебна пажња ће се поклонити развоју и афирмацији манифестација у вези са културним и духовним наслеђем, спортским активностима и природним вредностима, од којих би поједине требало да поприме регионални (бициклистички и џипинг рели и др.) и национални ранг значаја (посвећене песништву и књижевности, језику и духовним вредностима), као и њиховом укључивању у туристичку понуду града.

У склопу туристичких зона **резревише** се површина од око 26.0 km^2 за секундарне **туристичке просторе** регионалног (и локалног) значаја[13], и то:

1) комплекс туристичког центра Дивчибаре са строгим природним резерватом и клисуром Црне реке површине око 9.5 km^2;
2) комплекс ски-стадиона „Повлен“ с окружењем површине око 10.3 km^2;
3) комплекс Вујиноваче са Бебића Луком, манастиром Пустиња, долином реке Јабланице и делом насеља Ребељ до моста на Јабланици површине око 4.8 km^2;
4) В. Каменице са комплексом мале акумулације површине око 1.3 km^2;
5) зона II и III степена заштите непокретних културних добара (која се утврђује у складу са правилима уређења и грађења из дела II 2.1.1.3. Просторног плана) за развој туристичких и спортско-рекреативних активности и садржаја; и
6) појединих локалитета у приобалним појасевима водотока и заштитним појасевима путева од значаја за развој туристичких активности и садржаја, који ће се утврдити у процесу формирања, развоја и организације туристичке понуде у простору града.

Програми, садржај, начин изградње, детаљна намена и мере заштите простора у резервисаним туристичким просторима биће дефинисани одговарајућим урбанистичким плановима и програмом развоја туризма и туристичких производа.

1.5. САОБРАЋАЈ И ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

1.5.1. САОБРАЋАЈ И САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

1.5.1.1. Путна мрежа

Изградњом планираног аутопута Београд–Јужни Јадран остварће се квалитетна веза града Ваљева, преко обилазнице Београда, са коридором "X" који повезује западне делове Републике

[13] Категоризација према Просторном плану Републике Србије. Усклађено са Регионалним просторним планом Клубарског округа (из 2002. године), Просторним планом подручја посебне намене слива водоакумулације Стуборовни (из 2009. године).

путем Е-70 (граница Хрватске–Београд) и Е-75 преко Београда са југом (Ниш–Лесковац–граница Македоније) и прикључним везама Е-75 (Београд–граница Мађарске) и Е-80 (Ниш–граница Бугарске).

Мрежу државних путева ће и даље чинити два путна правца I реда и 11 путева II реда који међусобно повезују град Ваљево са Београдом и урбаним центрима Колубарског и суседних округа. Уредбом о категоризацији државних путева из 2012. године („Службени гласник РС“, број 14/2012) задржана су оба државна пута I реда (бр. 4 са новом ознаком IБ-23 и бр.21 са новом ознаком IБ-13) и само три државна пута II реда (бр. 111 са новим бројем 143, бр. 202 са новим бројем 148, бр. 205 са новим бројем 147). Овим Просторним планом се као планска категорија задржавају сви правци досадашњих државних путева II реда са њиховим старим ознакама, док се за категорисане државне путеве I и II реда дају нове ознаке, са старим ознакама у загради.

Локална путна мрежа ће се проширити доградњом појединих везних деоница на постојећа 32 путна правца, ради повезивања заједница насеља, насеља међусобно и са урбаним центром. Мрежа некатегорисаних путева у и ван насеља прошириваће се у складу са развојем појединих насеља и могућностима локалне заједнице.

Виши квалитет доступности подручја града, повећање капацитета и побољшање нивоа услуга путне мреже остариће се:

1) рехабилитацијом постојеће мреже државних путева;
2) измештањем деонице државног пута I реда IБ-23 (бр. 4) Ваљево-Лајковац и изградњом обилазнице Ваљева на државним путевима I реда IБ-23 и IБ-13 (бр. 4 и бр. 21);
3) потенцијалним измештањем две деонице државног пута I реда IБ-13 (бр. 21)
4) доградњом мреже локалних путева – изградњом попречних веза и реконструкцијом деоница постојећих јавних и некатегорисаних општинских путева; и
5) рехабилитацијом, побољшањем и појачаним одржавањем свих јавних путева.

Транзитну обилазницу урбаног центра Ваљева на ДП IБ-23 (бр. 4) и ДП IБ-13 (бр. 21) формираће изграђена југоисточна деоница обилазнице са планираним наставком до везе са северном деоницом обилазнице и планирана северна деоница обилазнице, док се у хоризонту Просторног плана не предвиђа југозападна деоница обилазнице. Траса планираног наставка југоисточне деонице обилазнице до везе са северном деоницом обилазнице ближе се утврђује генералним урбанистичким планом за град Ваљево и планом детаљне регулације.

Потенцијално измештање деоница Гавриловићи-Мишковићи (око 2,2 km) и Букови-Ражана (око 11 km) на државном путу I реда IБ-13, са измештањем прикључка општинског пута за туристички центар Дивчибаре, биће проверено и утврђено техничком документацијом и одговарајућим урбанистичким планом.

1.5.1.1.1. Државни путеви I реда

Измештање деонице државног пута I реда IБ-23 (бр. 4) Ваљево – Лајковац

Ради обезбеђења квалитетне саобраћајне везе западног и средишњег дела Централне Србије (општина Лозница, Осечина, Ваљево, Лајковац, Лазаревац и Аранђеловац), предвиђено је измештање деонице пута од Ваљева (Иверак) до Лајковца услед значајних ограничења за реализацију и експлоатацију постојеће деонице пута. Почетак измештања деонице државног пута је завршетак постојећег дела државног пута I реда са четири саобраћајне траке и разделним појасом у Иверку, док се деоница завршава прикључком на будућу петљу "Лајковац", аутопута Е-761.

Генералним пројектом коридора државног пута I реда IБ-23 (бр. 4) Лозница – Ваљево – Лазаревац, деоница: Иверак – Лајковац (у даљем текст: Генерални пројекат)[14], разматрана су варијантна решења коридора која заобилазе/тангирају грађевинско подручје насеља Дивци (град Ваљево) и насеља Словац (општина Лајковац).

Прва варијанта коридора је долинска варијанта, дужине 16.98 km, од тога око 11.80 km на територији града Ваљева. Почиње на завршетку постојећег дела државног пута I реда са четири саобраћајне траке (Иверак, km 0+000) у правцу југа, прелази постојећи пут I реда IБ-23 (бр. 4) и железничку пругу Београд - Бар, пружа се долином реке Колубаре и заобилази аеродром и насеље Дивци са јужне стране. Предложена је подваријанта на изласку са територије града и на територији општине Лајковац, од km 10+965.61 до km 14+899.25, којом се избегавају два моста преко реке Колубаре и предлаже регулација реке у дужини од 2.14 km (*Тематска карта 1*).

Друга варијанта коридора је брдска варијанта са подваријантом код Диваца (са тунелом дужине 1.500 m). Почиње на завршетку постојећег дела државног пута I реда са четири саобраћајне траке (Иверак) и прати постојећи државни пут I реда IБ-23 (бр. 4) до насеља Лукавац где напушта постојећи пут, скреће у брдовит терен и заобилази Дивце са северне стране, да би иза Диваца прешла преко постојећег државног пута I реда IБ-23 (бр. 4) и железничке пруге Београд - Бар и уклопила се у прву варијанту коридора. Друга варијанта коридора има укупну дужину од 16.74 km, а подваријанта са тунелом 16.68 km на територији града Ваљево и општине Лајковац (*Тематска карта 1*).

Просторним планом предлаже се као повољнија за реализацију прва, долинска варијанта коридора измештања државног пута I реда бр. 4 (*Референтна карта 2. Просторног плана*).

Генералним пројектом је, полазећи од рачунске брзине Vr=100 km/h, усвојен попречни профил пута ширине 22.70 m са 4 коловозне траке (4x3.50 m), две ивичне траке (ширине по 0.50+0.35), разделном траком ширине 4.0 m и банкинама ширине 1.50 m (2x1.50). Нагиби нивелете се крећу од минималних 0,3% до 3,0%.

На новопројектованој траси предвиђено је 6 мостова на територији града укупне дужине 1.094 m. Генералним пројектом предвиђене су две петље – „Иверак" и „Дивци".

По реализацији измештене трасе деонице ДП IБ-23 (бр. 4.), постојећа деоница државног пута I реда Лајковац–Ваљево била би прекатегорисана у нижу категорију и, евентуално, на делу деонице у насељу Горић и Попучке у градску магистралу. Тиме би се омогућила изградња бициклистичке стазе поред постојеће трасе пута.

Транзитна северна обилазница Ваљева

Основна планска поставка за одређивање положаја коридора северне обилазнице је да се у највећој могућој мери избегну изграђени делови насеља Попучке, Иверак, Ваљево и Рађево Село.

Према Концепту плана генералне регулације северне обилазнице Ваљева[15] планирани коридор обилазнице дужине 14.48 km имаће следећи правац пружања: од постојећег пута I реда IБ-23 (бр. 4.) на km 614+478 (по километражи пута број 4) у близини корита потока Црнобара (km 0 + 000), одваја се десном кривином (T1 са R = 200 m') и пружа се десном обалом Црнобарског потока према северозападу до засеока Мрчевац да би се левом кривином (T3 са R = 750 m') укрстио са путем II реда бр. 270 (km 2 + 336); у свом даљем пружању траса обилазнице се серијом наизменичних

[14] Генерални пројекат коридора државног пута I реда број 4 Лозница - Ваљево - Лазаревац, деоница: Иверак – Лајковац, Саобраћајни институт ЦИП, 2011

[15] Концепт плана генералне регулације "Северна обилазница Ваљева", Институт за архитектуру и урбанизам Србије, 2007

кривина (T4 R = 1000 m', T5 R = 1500 m', T6 R = 1000 m', T7 R = 900 m', T8 R = 1500 m' и T9 R = 1500 m') пружа према западу и улази у атар села Доња Грабовица; десном кривином (T10 са R = 500 m') траса пута обилази Рађево Село са северне стране и левом кривином (T11 са R = 1000 m') траса се пружа према југозападу и укршта (km 9 + 752) са путем првог реда IБ-13 (бр. 21) Шабац - Ваљево (km 126 + 620 по километражи пута бр. 21); у даљем пружању траса обилазнице десном (T12 са R = 1500 m') и левом кривином (T13 са R = 1450 m') скреће према југу и пролази поред засеока Грујићи и гребена Лисине десном кривином (T14 са R = 450 m') и уклапа се у постојећи пут I реда IБ-23 (бр. 4; km 14 + 480, што одговара km 598+360 по километражи пута бр. 4).

Овај пут спада у трећи разред са саобраћајним оптерећењем од 3000-7000 возила на дан (мерења из 2008.)[16]. Полазећи од саобраћајног оптерећења обилазница на државном путу IБ-23 (бр. 4) усвојена је рачунска брзина V = 100 km/ha. Предвиђен је попречни профил пута ширине 9,70 m' са две саобраћајне траке ширине по 3.5 m, ивичним тракама од по 0.35 m и банкинама од по 1.0 m. Нагиби нивелете се крећу од минималних 0.36% до 6.0%.

За повезивање северне обилазнице Ваљева с државним путевима I реда предвиђене су четири денивелисане раскрснице/петље: петља „Ваљево“ на почетку северне обилазнице и везе са ДП IБ-23 (бр. 4) Ваљево-Лајковац; за везу са југоисточном деоницом обилазнице на укрштању са планираним наставком те деонице; на укрштању са ДП IБ-13 (бр. 21) Шабац-Ваљево; и на уклапању обилазнице и постојећег ДП IБ-23 (бр. 4) Ваљево-Лозница.

Повезивање северне обилазнице и измештања деонице државног пута IБ-23 Ваљево – Лајковац (бр. 4)

Како повезивање коридора измештања деонице државног пута IБ-23 (бр. 4.) са северном обилазницом Ваљева није дефинисано Генералним пројектом, овим Просторним планом предлажу се за даљу разраду техничком документацијом и одговарајућим урбанистичким планом следеће **две варијанте повезивања** северне обилазнице Ваљева и коридора измештања државног пута IБ-23 (бр. 4; *Тематска карта 1, Референтна карта 2. Просторног плана*):

– Варијанта 1., усклађивање трасе измештања деонице ДП IБ-23 (бр. 4.) са трасом северне обилазнице – повезивањем ова два правца надвожњаком тако што би се на планираном измештању трасе деонице ДП IБ-23 (бр. 4.) продужио правац T5-T4 и повезао кривином радијуса R-1000 m са правцем T2-T1 на северној обилазници Ваљева. Предложеним повезивањем долинске варијанте коридора измештања ДП IБ-23 (бр. 4.) и северне обилазнице Ваљева пресеца се железничка пруга Београд-Бар и постојећа траса ДП I бр. 4. Објекат на прелазу висок је 12.0 m, услед габарита железничке пруге. Прелаз се налази у оси полетно-слетне писте аеродрома у Дивцима. Имајући у виду да је праг писте од прелаза удаљен преко 1.000 m, висина објекта на прелазу не смета одвијању авионског саобраћаја. Улаз у центар Ваљева са измештене трасе деонице ДП IБ-23 (бр. 4.) и са северне обилазнице Ваљева остваривао би се преко денивелисаног укрштања – петље „Ваљево“ облика трубе и приступног пута дужине 450.0 m. Овим предлогом се коригује долинска варијанта из Генералног пројекта до краја прелазне кривине T4, од које се правац коридора измештања деонице ДП IБ-23 (бр. 4) коригује према правцу трасе северне обилазнице Ваљева (из Концепта плана генералне регулације „Северне обилазнице Ваљева“) до нове петље „Ваљево“, којом се замењује петља „Иверак” из Генералног пројекта. Уколико се оба путна правца реализују истовремено, скраћује се дужина двотрачне северне обилазнице до нове петље „Ваљево“ за око 2.8 km, док се дужина кориговане долинске варијанте коридора измештања ДП IБ-23 (бр.4) скраћује незнатно, за око 0.3. km. Уколико се прво реализује северна обилазница, накнадно би се проширио двотрачни профил северне обилазнице до планираног четворотрачног профила измештања деонице ДП IБ-23 (бр. 4) усклађено са

[16] Републичка дирекција за путеве, Бројање саобраћаја на путевима Републике Србије у 2008. години, 2009.

фазама реализације те деонице, и то од новог надвожњака до нове петље „Ваљево“ и ставила би се ван функције петља за везу обилазнице са постојећим ДП IБ-23 (бр. 4).

– Варијанта 2., скраћење трасе северне обилазнице и уклапање са трасом измештања деонице ДП IБ-23 (бр. 4) – задржава се долинска варијанта коридора измештања трасе деонице ДП IБ-23 (бр. 4) са преуређеном раскрсницом „Иверак” (km 0+536.65), од трокраке у четворокраку раскрсницу која повезује северну обилазницу, четворотрачни пут по Генералном пројекту и постојећи државни пут IБ-23 (бр. 4). Тиме би се скратила траса северне обилазнице и кориговала ради прикључивања на раскрсницу „Иверак”. По овој варијанти није могућа реализација северне обилазнице Ваљева пре реализације измештања деонице ДП IБ-23 (бр. 4).

Најповољније би било да се истовремено реализује измештање деонице државног пута IБ-23 (бр. 4) Ваљево-Лајковац (четворотрачна, или у првој фази двотрачна саобраћајница) и северна обилазница Ваљева. У том случају предмет даље разраде су обе варијанте повезивања северне обилазнице Ваљева и коридора измештања државног пута IБ-23 (бр. 4) предложене овим просторним планом.

Уколико то није могуће, планско опредељење је да приоритет треба да има реализација северне обилазнице око урбаног центра Ваљево на државном путу IБ-23 (бр. 4; двотрачна саобраћајница) којом се решава акутни проблем измештања транзитног саобраћаја ван урбаног подручја. У том случају, премет даље разраде је северна обилазница Ваљева и прва варијанта њеног повезивања са коридором измештања државног пута IБ-23 (бр. 4) предложена овим просторним планом.

Резервише се простор за коридор долинске варијанте коридора измештања државног пута IБ-23 (бр. 4) за обе варијанте повезивања са северном обилазницом Ваљева дужине око 11.50 km за варијанту 1., односно око 11.80 km за варијанту 2., укупне ширине око 410 m, од тога око 50 m за земљишни појас (23 m за коловоз пута са ивичним тракама и банкинама) и по 180 m за обостране појасеве заштите животне средине (који обухватају заштитне појасеве и појасеве контролисане изградње укупне ширине од 40 m), с оријентационо датим положајем коридора варијантних решења на *Референтној карти 2. Просторног плана*.

Резервише се простор за коридор северне обилазнице Ваљева дужине око 11.68 km за варијанту 1. (до нове петље „Ваљево”, од које је у дужини од око 2.8 km обухваћен резервисаним простором за варијанту 1. повезивања коридора измештања државног пута IБ-23 (бр. 4) са северном обилазницом Ваљева), односно око 11.80 km за варијанту 2., укупне ширине деонице обилазнице око 390 m, од тога око 30 m за земљишни појас (11 m за коловоз пута са ивичним тракама и банкинама) и по 180 m за обостране појасеве заштите животне средине (који обухватају заштитне појасеве и појасеве контролисане изградње укупне ширине од 40 m), с оријентационо датим положајем коридора обилазнице и варијантних решења везе са коридором измештања државног пута IБ-23 (бр. 4) на *Референтној карти 2. Просторног плана*.

Положај трасе северне обилазнице, измештања државног пута IБ-23 (бр. 4) и изабране веријанте за њихово повезивање, денивелисаних раскрсница и денивелисаних укрштања дефинисаће се одговарајућим урбанистичким планом на основу техничке документације на нивоу студије оправданости (са идејним пројектом) и стратешке процене утицаја на животну средину.

Остали државни путеви I реда

Планирана рехабилитација осталих државних путева I реда реализоваће се радовима на:

1) рехабилитацији ДП IБ-23 (бр.4) на деоници Причевић-Лозница;
2) рехабилитацији ДП IБ-13 (бр. 21) на деоници граница општине Коцељево-Ваљево, са уређењем активираног клизишта код Рађевог Села;
3) рехабилитацији ДП IБ-13 (бр. 21) на деоници Ваљево-граница општине Косјерић.

1.5.1.1.2. Државни путеви II реда

Уредбом о категоризацији државних путева из 2012. године ("Службени гласник РС", број 14/2012) задржана су само три државна пута II реда (бр. 111 са новим бројем 143, бр. 202 са новим бројем 148, бр. 205 са новим бројем 147).

Овим Просторним планом се као планска категорија **задржавају сви правци досадашњих државних путева II реда** који, у ускладу са функционалном класификацијом ванградских путева из члана 2. Прилог 1. део 2.3.2.1., 4.3. и 4.4.1. Правилника о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута ("Службени гласник РС", број 50/2011), **на примарној туристичкој дестинацији Ваљевске и Подрињске планине са Дрином повезују регионална саобраћајна тежишта и имају функцију везних и сабирних регионалних путева.**

Планирана је рехабилитација и побољшање свих досадашњих државних путева II реда. Приоритет има рехабилитација (око 52 km) и измештање краћих деоница државних путева II реда (око 2.3 km) у укупној дужини од око 54.3 km, и то:

- завршетак асфалтирања коловоза на ДП II бр.270 (граница општине Уб- Попучке) у дужини од око 7 km;
- рехабилитација и побољшање ДП II бр.213 од границе општине Косјерић до села Мравињци (4.5 km) и измештање трасе због великог клизишта на деоници од Ћелија до Ваљева (око 2.3 km);
- рехабилитација и побољшање ДП II бр.207 од границе општине Коцељево до села Убић (на путу ка Ваљевској Каменици) у дужини од око 5.5 km;
- рехабилитација и побољшање ДП II бр.270а од границе општине Коцељево до Грковог брда у дужини од око 14 km; и
- рехабилитација и побољшање ДП II бр.259 од Ваљева до Дивчибара на подручју града Ваљева (21 km) и општине Мионица.

Резервише се простор за коридор деонице државног пута II реда бр. 213 од Ћелија до Ваљева дужине око 2.3 km и ширине око 60 m, од тога око 20 m за земљишни појас, по 10 m за обостране непосредне појасеве заштите и по 10 m за обостране појасеве контролисане изградње (који обухватају и појасеве заштите животне средине), с оријентационо датим положајем коридора на *Референталној кари 2. Просторног плана.*

1.5.1.1.3. Јавни општински путеви

Повезивањем државних путева II реда бр.270 и бр.270а везним путним правцем преко Бранковине и В.Каменице остариће се краћа и квалитетнија саобраћајна веза Уба и југозападног дела општине Уб, северног дела града Ваљево са центрима Бранковина и В.Каменица и источног дела општине Осечина. Тај везни путни правац ће имати функцију шире обилазнице на државним путевима ІБ-23 (бр. 4) и ІБ-13 (бр. 21; деоница према Шапцу) за северни део подручја града. Везни путни правац реализоваће се завршетком реконструкције општинског пута ОП-1006 и реконструкцијом и доградњом некатегорисаних општинских путева, са правцем пружања исток-запад од везе са ДП II бр. 270 преко кога се остварује веза са деоницом ДП ІБ-23 (бр. 4 према Лајковцу), преко Бабине Луке, Близоња, Бранковине, Јошеве, Јаучанског виса и Просека до везе са ДП II бр. 270а и даље правцем ДП II бр. 270а, преко В.Каменице и Осладића, до везе са ДП ІБ-23 (бр. 4) на подручју општине Осечина.

Повезивање деоница државних путева ІБ-23 (бр. 4) Лозница-Ваљево и ІБ-13 (бр.21) Пожега-Ваљево остариће се везним путним правцем са функцијом шире обилазнице за југозападни и јужни део подручја града. Везни путни правац ће се реализовати повезивањем и реконструкцијом јавних и некатегорисаних општинских путева са правцем пружања од везе ДП ІБ-13 (бр. 21) у Бачевцу, преко

Горње и Доње Лесковице (ОП-1024 и ОП-1023), Сушице (завршетком доградње краће везе од ОП-1023 преко ДП II бр.213 до ОП-1022 у Сушици), Стубо (трасом постојећег некатегорисаног пута Сушице-Стубо од ОП-1022 до ОП-1021), Пакље (ОП-1021) до везе са ДП II бр. 143 (бр.111) у Балиновићу и од ДП II бр. 143 (бр.111) преко Тупанца до Причевића (ОП-1011) и везе са ДП IБ-23 (бр. 4).

Планирана реконструкција и модернизација постојећих јавних општинских путева (око 48.1 km) и изградња/доградња краћих деоница (око 45.4 km) за везне путеве, саобраћајно повезивање центара у мрежи насеља и туристичке понуде у простору града, укупне дужине око 95.3 m, реализоваће се:

1) завршетком реконструкције јавног општинског пута ОП-1006 пута у дужини од око 9.8 km, од везе са ДП II бр. 270 до везе са ДП IБ-13 (бр. 21 у Бранковини), и реконструкцијом некатегорисаних путева и њиховом категоризацијом у јавне општинске путеве на правцу преко Бранковине и Јошеве до везе са ДП II бр. 206а (8.1 km) и од ДП II бр. 206а преко Јаутинског виса и Просека (веза са ОП-1014) до везе са ДП II бр. 270а пре Ерачког гробља (4 km) у дужини од око 12.1 km;
2) завршетком реконструкције јавних општинских путева ОП-1024 (5 km) и ОП-1023 на деоници од ОП-1024 до ДП II бр.213 (3.4 km) у дужини од око 8.4 km и изградње везне деонице од ДП II бр.213 до ОП -1022 у Сушици у дужини од око 1.2 km;
3) реконструкцијом некатегорисаног пута и категоризацијом у јавни општински пут правца Сушице (веза са ОП-1022)- Стубо (веза са ОП -1021) у дужини од око 3.5 km;
4) завршетком реконструкције јавног општинског пута ОП-1011 од Балиновића до Причевића (Јанковића) у дужини од око 1.2 km и изградњом нове деонице пута (уместо постојеће деонице дужине 3.8 km) у Балиновићу за везу с ДП II бр. 143 (бр.111) у дужини од око 2.2. km;
5) реконструкцијом јавних општинских путева ОП-1032 (2.5 km) у Драчићу и ОП-1028 (2.5 km) у Жабарима и Клинцима у дужини од око 5 km и реконструкцијом некатегорисаног пута и категоризацијом у јавни општински пут правца Зарубе (веза са ОП-1027) – Жабари (веза са ОП-1028, око 4.6 km) и правца Клинци (веза са ДП II бр.259) – Белошевац (веза са ОП-1029, око 3.8 km) у дужини од око 8.4 km;
6) реконструкцијом јавног општинског пута ОП-1029 од Белошевца (Шушовка) до границе општине Мионица у дужини од око 2.7 km; и
7) етапном рехабилитацијом, реконструкцијом и доградњом краћих деоница јавних и некатегорисаних општинских путева, а нарочито:

   (а) путева за повезивање насеља у ужој гравитационој зони Ваљева
   - реконструкцијом некатегорисаног пута и категоризацијом у јавни општински пут правца Причевић (на правцу везе ОП-1012 са ДП IБ-23, тј. бр. 4) –-Беомужевић (од ДП IБ-23, тј. бр.4 до везе са ОП-1011) у дужини од око 2.8 km; и

   (б) путева за повезивање заједница насеља Ставе-Пођута и Пођута-Доње Лесковице и комплетирање источне обилазнице акумулације ″Стуборовни″
   - рехабилитацијом јавног општинског пута ОП -1016 на правцу Ставе-Ситарице–Кунице до везе са ДП II бр. 143 (бр. 111) у дужини од око 7.5 km;
   - изградњом јавног општинског пута Брезовица–мост преко Сушице–Селаци–Сушице од ОП-1019 до ОП-1022 у дужини око 5.3 km; и
   - рехабилитацијом некатегорисаног пута и категоризацијом у јавни општински пут пут правца Стубо (од ОП-1021) до везе са ДП II бр 143 (бр.111) испод бране у дужини од око 1.7 km;

   (в) путева за повезивање насеља и локалитета са туристичком функцијом
   - завршетком реконструкције јавног општинског пута ОП-1018 на правцу Пођута-Манастир Пустиња-Бебића Лука (3.6 km) и реконструкцијом некатегорисаног пута и категоризацијом у

јавни општински пут правца Бебића Лука (Вујиновача)–Вујићи до везе са ДП II бр. 143 (бр.111) у дужини од око 3.4 km;

– реконструкцијом везног некатегорисаног пута и категоризацијом у јавни општински пут који повезује централни део насеља Миличиница (с црквом брвнаром) на југу са деоницом регионалног пута ДП II бр.207 према В.Каменици и на северу са деоницом регионалног пута ДП II бр.207 према општини Коцељево у дужини од око 4.8 km;
– завршетком проширења и појачаним одржавањем јавног општинског пута ОП-1025 Повленска Коса-Доњи Таор (9.9 km);

као и осталих некатегорисаних општинских путева који су од значаја за међусобно повезивање насеља у заједницама насеља и делова насеља у истој катастарској општини.

Резервише се простор за коридоре планиране доградње везних деоница јавних општинских путева, утврђене у претходном ставу, укупне дужине од око 45.4 km и ширине око 35 m, од тога око 15 m за земљишни појас, по 5 m за обостране непосредне појасеве заштите и по 5 m за обостране појасеве контролисане изградње (који обухватају и појасеве заштите животне средине), с оријентационо датим положајем коридора на *Референталној карти 2. Просторног плана*.

Реализација планираног гребенског пута, утврђеног Регионалним просторним планом Колубарског округа погођеног земљотресом и Нацртом Регионалног просторног плана за подручје Колубарског и Мачванског управног округа, одвијаће се етапно, модернизацијом и повезивањем постојећих јавних и некатегорисаних општинских путева.

Предвиђени некатегорисан општински пут са туристичком наменом на правцу Пријездић-Крстићи-Бађевачки крш-Хајдучка коса-Лазова коса-Љути крш-веза са туристичким центром Дивчибаре (без асфалтног коловозног застора) користиће се за џипинг туре, печашко и бициклистичко кретање и сл.

Реализација планираних радова на мрежи државних и јавних општинских путева омогућиће прилагођавање праваца, фреквенције и возног парка (повећање удела мањих аутобуса – минибуса и комбија) јавног приградског аутобуског саобраћаја потребама корисника са руралног подручја, у првом реду корисника из центара у мрежи насеља. Развој јавног саобраћаја потребно је усмерити ка: његовој модернизацији уз организовање сезонских линија намењених туристима; давању приоритета овом виду саобраћаја у односу на индивидуални; и формирању аутобуских стајалишта на „отвореним" путним правцима у облику „ниша", како би се повећала безбедност путника при уласку и изласку из возила.

Аутобуски систем тренутно остаје примарни носилац јавног приградског и међуградског саобраћаја, док је у будућности потребно интензивирати напоре на активнијем укључивању локалног железничког саобраћаја у превоз путника.

1.5.1.2. Железничка мрежа

Развој железничког саобраћаја и железничких пруга заснивaће се на:

1) изградњи железничке пруге Ваљево–Лозница (Липница), која ће омогућити оптималнији превоз путника и робе, и формирање мултимодалних терминала;
2) изградњи другог колосека железничке пруге Београд–Бар на деоници Београд–Ваљево, која ће, поред интензивирања коришћења железничких капацитета, омогућити и повезивање овог система са приградским системом Беовоза;
3) реконструкцији железничког чвора у Ваљеву; и
4) реконструкцији и проширењу железничке станице у Дивцима.

Планирана је изградња магистралне једноколосечне електрифициране **железничке пруге Ваљево–Лозница (Липница)** укупне дужине око 68 km, за максималну брзину вожње до 120 km/h, ради повезивања железничких пруга Београд–Ресник–Пожега–Врбница–државна граница–Бијело Поље (број 1) и Рума – Шабац – Зворник (број 52). Предвиђена је за мешовити саобраћај.

Коридор железничке пруге полазиће од станице Ваљево на прузи Београд–Ресник–Пожега–Врбница–државна граница, наставити у правцу северозапад-југоисток долинама Колубаре, а изнад ушћа Јабланице и Обнице прелази реку Јабланицу и тунелом „Јовања" избијати у долину реке Обнице, да би код Причевића ушао у долину реке Каменице до тунела „Трифковић" (на подручју општине Осечина). Пружаће се поред коридора ДП ІБ-23 (бр. 4), који више пута пресеца денивелисаним укрштањима, и поред речних корита Обнице и Каменице, чија ће се речна корита на више места измештати и регулисати. Поред железничке станице у Ваљеву, на територији града предвиђене су две железничке станице – у Причевићу и Осладићу, и три стајалишта – у Златарићу, Ваљеву (Пивара) и Каменици. Положај трасе, станица, стајалишта и објеката железничке пруге и нивелисаних укрштања са путним правцима утврђује се Просторним планом подручја посебне намене инфраструктурног коридора железничке пруге Ваљево–Лозница (Липница) .

Просторним планом подручја посебне намене инфраструктурног коридора железничке пруге Ваљево–Лозница (Липница) резервисан је простор на територији града за трасу и објекте магистралне једноколосечне пруге Ваљево – Лозница дужине око 21 km и ширине 400 m који обухвата: пружни појас ширине 25 m и обостране заштитне пружне појасеве ширине 200 m рачунајући од осе колосека, с положајем коридора датим на *Референталној карти 2. Просторног плана*.

Железничка пруга Београд – Ресник – Пожега – Врбница – државна граница – Бијело Поље планирана је као магистрална једноколосечна ревитализована и модернизована пруга за интермодални транспорт са доградњом неопходних капацитета и са изградњом двоколосечне деонице Београд-Ваљево, а за максималну брзину вожње до 120 km/h. Други колосек железничке пруге на деоници Београд-Ваљево планиран је као доградња постојећег колосека пруге, који ће се реконструисати.

Резервише се простор за коридор двоколосечне пруге на деоници Лајковац-Ваљево, од границе града до железничке станице у Ваљеву, у дужини од15.5 km и просечне ширине 415 m који обухвата: пружни појас ширине 21 m и обостране заштитне пружне појасеве ширине 200m рачунајући од осе крајњег колосека, с оријентационо датим положајем коридора на *Референталној карти 2. Просторног плана*. Ширина заштитних појасева железничке пруге у инфраструктурном коридору се редукује на минимално међусобно растојање пружног појаса од путног земљишта постојећег ДП ІБ-23 (бр. 4) и измештања деонице ДП ІБ-23 (бр. 4).

Положај трасе другог колосека пруге на деоници Лајковац-Ваљево дефинисаће се планом детаљне регулације на основу техничке документације на нивоу студије оправданости (са идејним пројектом) и стратешке процене утицаја на животну средину.

Потребан простор за проширење и реконструкцију железничког чвора у Ваљеву биће дефинисан Генералним урбанистичким планом Ваљева и одговарајућим урбанистичким планом.

За предвиђену реконструкцију и проширење железничке станице у Дивцима резервише се простор између постојећег станичног комплекса и планираног аеродрома, који ће бити ближе дефинисан одговарајућим урбанистичким планом.

Задржава се траса укинуте пруге узаног колосека Ваљево-Вреоци и резервише за исту намену до утврђивања коначног опредељења за њену обнову од стране АД „Железнице Србије"[17].

1.5.1.3. Ваздушни саобраћај

Развој ваздушног саобраћаја заснираће се на реконструкцији и модернизацији општег аеродрома Дивци-Ваљево, проширењем локације постојећег спортског аеродрома. Општи аеродром је планиран без ноћног слетања, за пословно-туристичке (за авионе са максимално 50 седишта) и пољопривредне намене и отпрему/допрему одређених врста терета.

Подручје аеродрома (чија је референтна тачка 440 17' 52,7" N 200 01' 17,61" E) обухвата простор одређен површинама за ограничење препрека, ради заштите простора од препрека које би могле утицати на безбедност ваздушног саобраћаја при опцијама прилажења, слетања, полетања и одлетања ваздухоплова. Обухвата унутрашњу хоризонталну површину полупречника 2.500 m и висине 45 m изнад референтне тачке аеродрома, прилазно-полетну површ са нагибом од 4% и дужином од 2.500 m у односу на праг полетно-слетне стазе[18].

Просторним планом се резервише простор површине око 19 ha, поред локације постојећег аеродрома површине 29 ha, јужно од постојећег државног пута IБ-23 (бр. 4) од границе катастарске општине Дивци до железничке станице у Дивцима. Аеродром ће приступним путем бити повезан са ДП II бр. 148 (бр. 202) и са планираном петљом „Дивци" на измештеној деоници ДП IБ-23 (бр. 4).

1.5.1.4. Интермодални саобраћај

На подручју града Ваљево планира се изградња мултимодалног/робно-транспортног центра (РТЦ) у Ваљеву за прихватање и складиштење контејнерског, транзитног увозно-извозног, HUCKE-PACK и Po/Po превоза.

Постоји могућност формирања мањег робно-транспортног терминала или робно-дистрибутивног центра у Дивцима, ради укључивања капацитета ваздушног саобраћаја. Оптимални капацитет и локација робно-транспортног центра у Ваљеву и терминала у Дивцима дефинисаће се одговарајућим урбанистичким планом, на основу инвестиционе и техничке документације којом ће се потврдити оправданост пројекта.

1.5.1.5. Остали модалитети саобраћаја

Развој бициклистичког саобраћаја заснираће се на: уређењу бициклистичких стаза у урбаном центру и долинским насељима; уређењу бициклистичких стаза дуж државних путева и општинских путева за повезивање туристичке понуде града са урбаним центром Ваљево, Туристичким центром Дивчибаре и железничким станицама/стајалиштима; и уређењу планинских бициклистичких стаза.

Планирано је обележавање и уређење деоница Европске пешачке стазе број 7. на подручју Ваљевских планина, и то број Е7-6 (Столице – Крупањ – Соколска планина – Рожањ – Г. Љубовића – Гоње – Кошље – Тршњица – Повлен – Мравињци – Лесковица – Лелић – Ваљево) и Е7-7 (Кањон реке Градац – Манастир Ћелија – Букови – Крчмар – Маљен/Дивчибаре) на територији града Ваљева и општина Осечина и Крупањ.

---

[17] Услови АД „Железнице Србије" за потребе израде Просторног плана града Ваљева, АД „Железнице Србије", Сектор за стратегију и развој, број 13/12-29 од 25. 01. 2012.

[18] Услови од значаја за израду измена и допуна Просторног плана града Ваљева, Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије, број 716-07-0040/2012-0002 од 05.03.2012.

1.5.2. ВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА

1.5.2.1. План снабдевања водом насеља

Регионални Колубарски систем ће најпре користити изворишта подземних вода. Завршетком пуњења акумулације "Стуборовни" из регионалног система обезбеђиваће се само недостајуће количине воде, након оптималне експлоатације локалних изворишта.

Регионалним Колубарским системом ће се на подручју града Ваљево **фазно обухватити**:

1) долинска насеља, у близини магистралног цевовода; и
2) сеоска насеља у ширем залеђу главних довода овог система; уз услов да се обезбеђују само недостајуће количине воде, након оптималне, еколошке и економске експлоатације локалних изворишта.

Утврђује се обавеза потпуне заштите и оптималног коришћења свих **локалних изворишта** подземних и површинских вода, применом следећих **мера**:

- допуштена је експлоатација локалних изворишта само до количине која не угрожава еколошке услове у окружењу;
- дозвољено је захватање само дела воде из карстних извора и отворених водотока, како би се обезбедила одговарајућа проточност водотока низводно од захвата;
- проток низводно од водозахвата дефинише се водним условима, с тим да генерално не сме бити мањи од тз. мале месечне воде обезбеђености 80%; и
- допуштена је експлоатација алувијалних изворишта само до границе када формирање депресионог левка не угрожава еколошке и друге услове у окружењу.

Прикључење постојећих водовода на Регионални Колубарски систем може да се одобри по испуњењу следећих **услова**:

- свођење губитака у мрежи на мање од 20%, односно оптимално до 15%;
- успостављање поузданог мерног система (са водомерима који региструју потрошњу сваког корисника) и мониторинг система (са мерењем протока у свим гранама система, регистровање водних биланса регистроване и нерегистроване потрошње и контролом свих кључних тачака у мрежи), ради обезбеђења потпуне хидрауличке осмотривости регионалног система; и
- усклађивање продајне цене воде са ценама дефинисаним Стратегијом дугорочног развоја водопривреде Републике Србије, тако да се покрију сви трошкови просте репродукције система, заштите изворишта и део трошкова проширене репродукције (око 30%) за даљи развој система.

Фазно прикључивање постојећих сеоских водовода на Регионални Колубарски систем одвијаће се применом следећих **принципа**:

- вода из Регионалног Колубарског система преузимаће се преко резервоара у близини магистралног цевовода, успостављањем система висинских зона према хидрауличким потребама;
- у зонама изворишта подземних вода, као и на водотоцима на којима је могућа реализација малих акумулација са вишенаменским функцијама и микроакумулација, чије регулисање протока омогућава снабдевање појединих насеља, компактним постројењима за пречишћавање воде обезбедиће се део локалних потреба, како би се количина воде коју је неопходно допремати из Регионалног Колубарског система смањила на минимум.

На подручју града Ваљево развијаће се четири врсте водоводних система за обезбеђење воде највишег квалитета:

- Регионални Колубарски систем у граду Ваљево обухвата урбани центар Ваљево, долинска и насеља у подгорини, као и насеља у општинама Мионица, Уб, Лајковац и Лазаревац, само за

допунске количине воде која се не може обезбедити из властитих/локалних изворишта према условима дефинисаним Просторним планом;

- посебан групни водоводни систем за сеоска насеља у сливу акумулације „Стуборовни";
- водоводни систем туристичког центра Дивчибаре и планинских насеља на обронцима Маљена; и
- локални водоводи у насељима са снабдевањем из властитих изворишта.

Оквирна планирана потрошња воде највишег квалитета на подручју града Ваљево срачуната је са специфичним потрошњама које су дефинисане Водопривредном основом Републике Србије за временски пресек 2022. године (*Табела 16*). Усвојена је норма од 230 L/корисник·дан за градска насеља (норма на нивоу развијених земаља), 170 L/корисник·дан за локалну индустрију и комуналну привреду која је прикључена на водоводе насеља, 90 L/корисник·дан је остала регистрована потрошња (градске службе, терцијалне делатности), а губици су процењени на 18%, што је знатно боље од садашњег стања. У руралним насељима норме су нешто ниже, 215 L/корисник·дан, с тим да је планирано и 100 L/корисник·дан за потребе стоке. При анализи система узете су у обзир и дефинисане просечне потребе града за водом највишег квалитета 2022. године, узимајући у обзир и сезонску неравномерност, као и недостајуће количине воде које се из Регионалног Колубарског система упућују према потрошачима у општинама Мионица, Лајковац, Уб и Лазаревац.

Табела 16. Планиране потребе за водом у граду Ваљево, 2022. (10^6 m^3)

Снабдевање насеља	Снабдевање индустрије	Укупно
25,9	21,5	47,4

1.5.2.1.1. Развој Регионалног Колубарског система

Укупан планирани капацитет Регионалног Колубарског система од 1800 L/s у периоду вршне потрошње, одређен је према вршној потрошњи у граду Ваљево од 840 L/s, као и недостајућих количина воде које треба испоручити потрошачима у општинама Мионици, Лајковцу, Лазаревцу и Убу. Ове количине воде се покривају у вршним периодима планираним проширењем постројења за пречишћавање воде „Пећине".

Основну **конфигурацију** Регионалног Колубарског система чине:

1) акумулација „Стуборовни" која ће обезбеђивати 1140 L/s вишегодишње регулисаног протока, као и сва локална изворишта подземних и површинских вода;
2) постројење за пречишћавање воде (даље: ППВ) „Пећине" у Ваљеву, планираног вршног капацитета од 1800 L/s (3×600 L/s са: фазном реализацијом и завршеном почетном конфигурацијом система капацитета 600 L/s; примењеном савременом технологијом са фазама бистрења, филтрације и дезинфекције), уз еколошки безбедно уклањање муља из процеса и са организованим управљачко/информационим системом праћења и контроле квалитета воде; у оквиру система су и резервоари висинских зона у Ваљеву („Попаре" 100 m^3, „Бобија" 219 m^3, " „Боричевац" 400 m^3, „Пети пук" 500 m^3, „Радино брдо" 250 m^3, „Петница" 120 m^3);
3) магистрални цевовод сирове воде (∅ 1000 mm), дужине од око 11 km поред десне обале Јабланице, којим ће се вода из водозахватне куле у акумулацији допремати до новог резервоара поред ППВ „Пећине"; и
4) реализована деоница магистралног цевовода чисте воде (∅ 1100 mm) којим ће се вода из ППВ „Пећине" упућивати према контра резервоару „Гајине" у селу Бујачић (на 228 mнв) и одатле транспортовати долином Колубаре планираним доводним цевоводима према резервоарима у насељима у граду Ваљево и општинама Мионица, Лајковац и Лазаревац, као и са крацима према Убу и Дивчибарама.

Просторним планом подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни" резервисан је простор за формирање акумулације (при коти нормалног успора КНУ=360 mнв) површине 2.39 km^2, узводно од профила истоимене бране на око 4.5 km речног тока Јабланице и око 3 km речног тока Сушице, на подручју катастарских општина Стубо, Ровни, Кунице, Совач, Сушице, Ребељ и Тубравић. Резервисан је и простор за коридоре магистралних цевовода сирове и чисте воде укупне ширине 10 m.

У веома дугорочној перспективи је продужетак крака Рзавског регионалног система и његово повезивање са Регионалним Колубарским системом преко резервоара Врапче брдо (у зони Ћелије).

1.5.2.1.2. Снабдевање водом Ваљева и низводних насеља

Развој Ваљевског водовода темељи се на кључним објектима планираног Регионалног Колубарског система:

1) постојећим изворištima подземних и површинскох вода;
2) новом изворишту, акумулацији „Стуборовни" на реци Јабланици;
3) постројењу за пречишћавање воде „Пећине"; и
4) магистралном цевоводу димензионисаном за потребе регионалног система.

До стављања у функцију акумулације „Стуборовни" и реализације цевовода за сирову воду од акумулације до ППВ „Пећина", вода ће се обезбеђивати из локалних изворишта процењеног бруто капацитета од око 850 L/s, и то:

1) карстног извора „Пакље" - капацитета у просеку око 390 L/s, чија се издашност у маловодним периодима смањује на само око 120÷130 L/s, што знатно умањује његову искористивост;
2) живог тока реке Градац - процењеног бруто капацитета од око 630 L/s, од кога се ради заштите водотока максимално може захватити око 400 L/s, у односу на садашњих 300 L/s (водозахват у Дегурићу);
3) изворишта Илица, скромног капацитета, 15÷20 L/s, које ће служити као допуна постојећем систему; и
4) живог тока реке Јабланице.

Наведена изворишта воде високог квалитета, осим реке Јабланице, остаће у функцији и након реализације регионалног система.

Ваљевски водовод снабдева водом и део насеља у ужој гравитационој зони урбаног центра, и то: Доњу Грабовицу, Седларе и Јовању и део Рађевог Села. На тај начин ће бити задовољене дугорочне потребе тих насеља, уз обезбеђење ваљаног одржавања, смањења губитака на водоводној мрежи и уградњу мерних уређаја за праћење потрошње и биланса улаза и губитака воде у систему.

У обухват Регионалног Колубарског система постепено ће се укључивати и поједини парцијални објекти и локални водоводни системи сеоских насеља у северном и источном делу подручја града низводно од Ваљева, тј, од ППВ „Пећина", и то: Горња Грабовица, Јазовик, Бранковина, Забрдица, Белошевац, Мрчић, Петница, Клинци, Пауне, Попучке, Јасеница, Лукавац, Дуплај, Бабина Лука, Дивци, Кланица, Лозница и Веселиновац. Садашњи сеоски водоводи, чија изворишта не задовољавају будуће потребе, фазно ће се прикључивати на регионални систем од нижих ка удаљенијим насељима на вишим хоризонтима, под условима утврђеним у делу II. 1.5.2.1. Просторног плана. Генерално решење је да се вода из регионалног система преузима преко резервоара који се налазе у близини магистралног цевовода, а затим се према насељима на вишим котама пребацује пумпањем из резервоара у резервоар, по потреби уз реализацију одговарајућих хидрофорских станица, чиме се успоставља складан систем висинских зона према хидрауличким потребама система.

1.5.2.1.3. Снабдевање водом насеља у сливу акумулације „Стуборовни" и југозападном делу подручја града

Сеоска насеља на подручју слива акумулације „Стуборовни" и југозападног планинског дела подручја града снабдеваће се у оквиру посебних групних водоводних система.

У склопу пројекта реализације ХС „Стуборовни" планирана је реконструкција водоводног система „Кукаљ", који снабдева водом седам насеља, и то: Стубо, Доња Лесковица, Сушица, Лелић, Богатић, Пакље и Сандаљ. Реконструкцијом ће се отклонити техничке мањкавости, повећати капацитет примарних цевовода, смањити губици у мрежи (са садашњих 30% на максимум 25%), повећати резервоарски простори (ради неутралисања последица ванредних догађаја у систему које би могле да изазову прекид у снабдевању водом) и поузданост читавог система. Након реконструкције, капацитет система „Кукаљ" се може повећати највише до 7 L/s, што ће бити довољно за обезбеђење специфичне потрошње од око 200 L/станов.дан за обухваћена насеља.

Нови водоводни систем „Ровни" ће се у виду примарног прстена спојити са коригованом трасом примарних преносника система „Кукаљ", чиме ће бити обезбеђено снабдевање водом насеља у северном и централном делу слива акумулације „Стуборовни", тј. оних насеља за која се предвиђа динамичнији развој, посебно у домену туризма – Ровни, Кунице, Мијачи, Пећута/Тубравић и Ребељ с околним засеоцима.

Низводно од бране „Стуборовни" реализоваће се постројење за пречишћавање воде (ППВ) „Ровни" капацитета 3 × 15 = 45 L/s , чије ће извориште бити акумулација „Стуборовни". У оквиру ППВ биће и две црпне станице (ЦС). Једна ЦС - „Ровни II", капацитета (2 + 1) × 15 L/s, намењена је источној грани система, где ће се на резервоару „Високо" (на узвишењу у зони засеока Бакали, на коти 552 mнв) спојити са коригованом трасом система „Кукаљ". Друга ЦС „Ровни I", истог капацитета као и "Ровни II", пумпаће воду из ППВ цевоводом ∅200 mm према западној грани система, тј према резервоару „Кунице" (у зони села Кунице на коти 456 mнм), а одатле према резервоару „Пећута", из кога ће се уводити у дистрибутивни систем тог насеља и пумпати на ЦС „Пећута", капацитета (2 + 1) × 10 L/c према резервоарима „Ребељ" (у зони села Ребељ на коти око 530 mнм), и „Тубравић" (на коти око 530 mнм), из којих ће се уводити у дистрибутивне системе тих села и околних засеока. Код резервоара „Тубравић" је и истоимена ЦС, капацитета (2 + 1) × 5 L/s, из које се вода препумпава у резервоар „Вис", северно од села Брезовице (кота око 630 mнм), одакле ће се водити даље на исток до повезивања са примарним преносником система „Кукаљ", источно од села Сушица.

Нове деонице траса оба водовода биће с правцем пружања поред државног пута II реда бр. 143 (бр. 111) и, где год је то могуће, поред јавних и некатегорисаних општинских путева.

Реализацијом планираних решења на водоводима „Кукаљ" и „Ровни" и њиховом спајању у обједињен систем највећи број насеља у сливу акумулације „Стуборовни" имаће поуздано и дугорочно решено снабдевање водом из савремених система са организованим управљачко/информационим системом праћења и контроле квалитета воде.

Ван тог обједињеног система ће остати само мањи засеоци ближе гребену Ваљевских планина (Вујићи – Вујиновача) који имају мале групне или индивидуалне водоводне системе ослоњене на мање локалне каптиране карстне изворе.

1.5.2.1.4. Снабдевање водом Дивчибара и гравитирајућих насеља

Због немогућности да се на платоу Дивчибара обезбеде довољне количине квалитетне воде за планирани развој туризма, предвиђено је да се туристички центар Дивчибаре повеже са Регионалним Колубарским системом. Решење је да се стабилно и поуздано снабдевају водом из регионалног система туристички центар Дивчибаре са већим бројем села у широј зони трасе довода

воде на падинама Маљена, на југоисточном делу подручја града. Вода ће се захватати (просечно 40 L/s, у врховима потрошње око 60 L/s) из резервоара „Гајине" у селу Бујачић, одакле ће се вишестепеним пумпањем (шест пумпних станица смештених уз резервоаре за опскрбу успутних насеља) пребацивати до резервоара на Дивчибарама. На том правцу ће се обезбедити уредно снабдевање насеља Бујачић, Дегурић, Драчић, Жабари, Зарубе, Пријездић, Бранговић, Ковачице, Равње и Бачевци на подручју града Ваљева и насеља Мратишићи, Буковац и Крчмар на подручју општине Мионица. У другој фази развоја тог система, недостајућих око 20 L/s захватаће се из изворишта „Орловача" на падинама Маљена, по растерећењу тог изворишта од дела потрошње насеља (Мионица и околина) која ће се подмирити повезивањем на Регионални Колубарски систем. Погодности овог решења су висока поузданост, снабдевање већег броја планинских насеља, мањи експлоатациони трошкови (због ангажовања високо лоцираног изворишта „Орловача"), могућност фазне изградње (фаза са изворишта „Орловача" може се временски потпуно издвојити) и несумњива еколошка повољност, јер се обезбеђује поуздано снабдевање најквалитетнијом водом, уз мање напрегнуто ангажовање локалних извора.

1.5.2.1.5. Снабдевање водом осталих насеља

По реализацији Регионалног Колубарског система постепено ће се укључивати и поједини парцијални објекти и локални водоводни системи сеоских насеља у западном делу подручја града узводно од Ваљева, тј. од ППВ „Пећина", и то: Рађево Село, Котешица, Рабас, Доња и Горња Буковица, Стапар, В. Каменица, Осладић, Беомужевић, Причевић, Мајиновић, Тупанци, Балиновић, Ставе, Врагочаница и Станина Река. Садашњи сеоски водоводи, чија изворишта не задовољавају будуће потребе, фазно ће се прикључивати на регионални систем под условима утврђеним у делу II. 1.5.2.1. Просторног плана.

Снабдевање из властитих изворишта осталих насеља на подручју града (Горње Лесковице, Таор, Вујиновача, Суводање, Миличиница, Влашић, Оглађеновац, Горња Глава и Близоње) подразумева њихову потпуну заштиту и коришћење применом мера утврђених у делу II. 1.5.2.1. Просторног плана.

Део локалних потреба обезбедиће се компактним постројењима за пречишћавање воде у зонама изворишта подземних вода, као и на водотоцима на којима је могућа реализација микроакумулација. Потенцијалне локације за мале водоакумулације са вишенаменским функцијама, укључујући и мХЕ, јесу на реци Обници (на подручју катастарских општина Мајиновић и Бобова), Завојшници (малим делом на подручју катастарске општине Суводање, већим делом ван обухвата овог плана), Забава (малим делом на подручју катастарске општине Горње Лесковице, већим делом ван обухвата овог плана) и Буковској реци (испод Хајдучке косе на подручју катастарских општина Бачевци и Дивчибаре).

1.5.2.2. План снабдевања водом индустрије и термоенергетике

Колубарским речним системом се захватањем из водотока обезбеђује вода за технолошке потребе индустрије, осим за индустрије које због природе технолошких процеса користе воду из водовода. Републички органи надлежни за послове водопривреде дефинишу водним условима и сагласностима начин и динамику захватања воде, количину која се мора задржати у току као минимални одрживи проток, начин решења водозахватног објекта у односу на заштитне и друге системе, начин враћања воде у процесу рециркулације, итд. Употребљена технолошка вода ће се већим делом враћати у водоток, након пречишћавања у наменским постројењима за пречишћавање отпадних вода (даље: ППОВ).

Највећи потрошач технолошке воде Колубарског речног система је РЕИС „Колубара", ван обухвата Просторног плана, са изузетно високом обезбеђеношћу од 97% и неповратном потрошњом захваћене

воде из реке Колубаре. Колубарским речним системом потребна количине воде за цео комплекс РЕИС-а обезбеђиваће се наменским испуштањем воде из акумулације „Стуборовни" (1.14 m^3/s), и то за: (а) континуелно снабдевање водом ТЕ-ТО „Колубара Б" (снаге 2×350 MW) 0.556 m^3/s, а у условима повећане потрошње 1.042 m^3/s и за ТЕ „Колубара А" 0.36 m^3/s; и (б) минимално одрживи проток узводно од водозахвата од 2.72 m^3/s, а у условима повећане потрошње 3.20 m^3/s, да би се обезбедио минимално одрживи проток низводно од водозахвата од 1.80 m^3/s (односно 0.4 m^3/s у пероду прелазних режима до уласка у погон акумулације „Стуборовни"). Вода за потребе РЕИС „Колубара", која ће се наменски испуштати из акумулације „Стуборовни" у водоток и транспортовати реком Колубаром, до водозахвата ће имати само еколошке функције (повећања малих вода у маловодним периодима) и не може се користити за друге намене (наводњавање и сл.), што ће се обезбедити стриктном управљачком контролом Колубарског речног система.

1.5.2.3. Заштита од поплава

Предвиђена је интегрална заштита комбиновањем пасивне и активне заштите од поплава. Активну заштиту ће обезбеђивати акумулација „Стуборовни", са вишегодишњим регулисањем протока (део II. 1.5.2.2. Просторног плана).

Потпуно уређени и контролисани водни режими након реализације акумулације „Стуборовни" омогућавају повећане ефекте уређења водотока на подручју града Ваљево применом следећих **мера пасивне заштите** насеља и пољопривредног земљишта:

1) регулација река у урбаном центру Ваљеву наставиће се применом принципа „урбане регулације" за урбано прихватљиво уређење обала и речног корита и повезивање урбаних садржаја с акваторијама уређених водотока, с тим да се елементи мајор корита димензионишу за велику воду која је у природним режимима била 1%, док се минор корито може прилагођавати урбаним захтевима, са тенденцијом да димензионисање тог корита обезбеди његово испуњење целом ширином минимално одрживим протоком у периоду маловођа;
2) након пуњења акумулације „Стуборовни" регулација Колубаре низводно од урбаног центра може се обављати стабилизацијом, проширењем и продубљењем (рекалибрација) корита на око 10.44 km и реализацијом обалоутврда укупне дужине око 2.17 km које прате природан ток[19]; и
3) регулација водотока који се налазе у зонама очуваних екосистема – Градац, Обница (од ушћа у Јабланицу до ловачког дома), Буковица и др., обављаће се применом принципа натуралне регулације, са што мање вештачких интервенција како би се у целости очували биодиверзитети водених екосистема и непосредног приобаља; тако што ће се простор између заштитних насипа, са речном акваторијом, уређивати као јединствен и заштићен еколошки простор, с тим да се за стабилизацију корита користе искључиво природни материјали (камен, фашине, итд), а за стабилизацију обала фитосанациона заштита наменски одабраним растињем.

1.5.2.4. Хидроенергетско коришћење акумулације и водотока

Акумулација „Стуборовни" ће се за хидроенергетику користити посредно подбранском малом хидролекетраном (мХЕ) „Ровни" са три агрегата на три захвата/испуста воде, на којима прерађује воду која се упућује за потребе Регионалног Колубарског система и Колубарског речног система. Просторним планом подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни" („Службени гласник РС", број 20/09), Уредбом о утврђивању Програма остваривања Стратегије развоја енергетике

[19] Варијанта 3., Генерални пројекат уређења речног корита реке Колубаре од Словца до Ваљева, EHITNG, 2012.

РС до 2015. године за период 2007-2012. године („Службени гласник РС", бр. 99/09 и 27/10) и плановима развоја ЈП ЕПС предвиђена је изградња мале хидроелектране „Ровни" при брани „Стуборовни" од стране инвеститора ЈП ЕПС. Условима ЈП „Електропривреда Србије" (број 184/24-12 од 15.05.2012. године) за израду предметног планског документа исказана је потреба да се овим Просторним планом утврде правила уређења и грађења са елементима регулације за мХЕ „Ровни", како би се омогућило директно спровођење планског документа издавањем локацијске дозволе за изградњу мХЕ „Ровни".

Мала хидролекетрана (мХЕ) „Ровни" имаће три агрегата са укупно инсталисаном снагом од око 1.3 MW. Радиће у аутоматском погону, без посаде, и обезбеђиваће просечну годишњу производњу електричне енергије од око 5.2 GWh.[20] Предвиђено је директно прикључење мХЕ „Ровни" на дистрибутивни систем преко планираног далековода 10 kV дужине око 3.0 km.

Позицијом довода агрегата за водоснабдевање условљено је да се машинска зграда мХЕ „Ровни" постави поред потпорног зида одвода воде са темељног испуста за мХЕ. Овај потпорни зид је реализован у склопу уређења низводног платоа бране „Стуборовни" (плато за регулациони блок и пратеће објекте). Оптимално решење с обзиром на диспозиционе и габаритне услове за изградњу машинске зграде мХЕ јесте да се у машинску зграду уграде три турбинска агрегата, и то тако да: агрегат А1 користи минимални одрживи проток; агрегат А2 користи воду за водоснабдевање,а агрегат А3 користи вишак воде. На тај начин би се за хидроенергетске потребе искористио укупан проток од око 2.1 m^3/s (по агрегатима: А1 – 170 kW, 0.3 m^3/s; А2 – 650 kW, 1.1 m^3/s; А3 – 430 kW, 0.7 m^3/s), тако да се: (1) омогући враћање воде у водоток после искоришћења енергије; (2) не умањи обим коришћења воде из акумулације за снабдевање становништва; (3) обезбеди минимално одрживи проток у водотоку (1.80 m^3/s); (4) не умањи предвиђени обим наменски испуштене воде из акумулације за континуелно снабдевање водом РЕИС „Колубара"; и (5) не умањи степен заштите од штетног дејства вода.

На планинском, јужном делу подручја града Ваљево могу се реализовати мале хидроелектране на још 13 локација, које су дефинисане у делу II 1.5.3.3. Просторног плана.

1.5.2.5. Хидротехничке мелиорације

Земљиште у долини Колубаре се највећим делом налази у IIа класи по погодности за наводњавање, то јест погодно је за интензивну пољопривредну производњу у условима наводњавања.

Акумулација „Стуборовни" димензионисана је са јасно дефинисаним приоритетним корисницима – снабдевање водом насеља и индустрије (РЕИС) – тако да не може да остварује неопходна регулисања протока за потребе наводњавања[21].

Интензивнији развој система за наводњавање у долини Колубаре биће могућ уколико се реализују наменске мање акумулације (постоје могућности на Убу и Обници.

Предуслов за дугорочни развој мелиорационих система је стварање економских и организационих оквира за трансформацију сектора пољопривреде (производње, откупа, прераде до највиших нивоа финализације, промета, итд.) у складу са захтевима развоја примарне производње са наводњавањем, тако да високо профитабилна пољопривреда може да покрије трошкове одржавања, реконструкције и проширења иригационих система.

[20] Услови ЈП „Електропривреда Србије", број 184/24-12 од 15.05.2012. године.

[21] Извесне количине воде би се могле употребити у прелазном периоду, док се регионални систем не развије до планираног обима, али не би било рационално градити скупе мелиорационе системе који би радили кратко време, а након тога остали без воде.

1.5.2.6. Заштита квалитета вода

1.5.2.6.1. Концепција интегралне заштите

Ефикасна заштита вода ће се остваривати у склопу интегралног система коришћења, уређења и заштите вода применом технолошких, водопривредних и организационо-економских мера заштите.

У групи технолошких мера предвиђена су постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ), са два типа: општег типа и постројења за предтретман отпадних вода појединих индустрија. Просторним планом Републике Србије предвиђен је ППОВ општег типа за сва насеља са више од 5000 еквивалентних становника (ЕС). Постројења за предтретман доводе отпадне воде из технолошких процеса у стање да се могу упустити у канализациони систем и упутити према ППОВ општег типа. У предтретману се морају отклонити све опасне материје, посебно оне које својим токсичким деловањем могу да спречавају рад бактерија у биоаерационом делу ППОВ.

Кључна водопривредна мера је оплемењавање малих вода (повећање протока у периоду маловођа) и побољшање еколошких услова на читавом низводном току Колубаре коришћењем акумулације „Стуборовни" за испуштање минималног одрживог протока од 130 L/s, као и протока намењеног за РЕИК "Колубара", који се у маловодним периодима пење до 0,92 m^3/s и до 1,4 m^3/s у периодима повећане потрошње. У кризним еколошким ситуацијама (нпр. хаваријско загађење) наменска испуштања се могу повећати, што ће омогућити еластично управљање током експлоатације система.

Организационо-економске мере обухватају: спречавање загађења вода опасним материјама, смањење специфичне потрошње воде увођењем одговарајућих накнада за коришћење воде и испуштање употребљене воде, смањење хазарда од хаваријских загађења, увођење система мерења и осматрања за благовремено откривање појава загађења, итд.

1.5.2.6.2. Каналисање и пречишћавање отпадних вода

На подручју Просторног плана кључно постројење општег типа је постојеће ППОВ „Горић" у Ваљеву, које се у другој фази развоја реконструише и проширује на капацитет од 650 L/s у сувом периоду, то јест за оптерећење од 125.000 ЕС. У трећој фази, у постпланском периоду, предвиђено је проширење постројења доградњом капацитета за 1000 L/s у сувом периоду, то јест за 200.000 ЕС. Потпуном санитацијом насеља у групном канализационом систему Ваљева и повећањем ефективности ППОВ „Горић" обезбедиће се услови за одржавање деонице Колубаре низводно од Ваљева у IIа класи, која према Директивама ЕЗ одговара стању „врло доброг" квалитета, који омогућава коришћење воде за све потребе (рекреација на води, коришћење воде у рибњацима, по потреби и припрема за воду за пиће).

Генералним пројектом сакупљања, одвођења и пречишћавања отпадних вода града Ваљева[22] предвиђен је развој 11 групних и 17 индивидуалних канализационих система са ППОВ општег типа са механичким и биолошким третманом отпадних вода, са степеном пречишћавања отпадних вода од 85-95%.

Предвиђен је развој следећих групних канализационих система са ППОВ:

1) Ваљево, који поред урбаног центра обухвата и насеља: Доњи и Горњи Грабовац, Рађево Село, Јасеница, Седлари, Дегурић, Бујачић, Петница, Клинци, Пауне, Белошевац, Забрдица и Попучке;
2) Дивци (са ППОВ за 2500 ЕС), који обухвата насеља: Дивци, Бабина Лука, Дупљај, Лукавица, Кланица, Лозница и Веселиновац;
3) Беомужевић (са ППОВ 2 x 600 ЕС), који обухвата насеља: Стапар, Беомужевић и Причевић;

[22] Генерални пројекат сакупљања, одвођења и пречишћавања отпадних вода града Ваљева са претходном студијом оправданости, WIGA Project group d.o.o. 2011.

4) Бранковина (са ППОВ 700 ЕС), који обухвата насеља: Бранковина, Козлић и Језовик;
5) Буковица (са ППОВ 2 x 1000 ЕС), који обухвата насеља: Горња и Доња Буковица и Златарић;
6) Суводање (са ППОВ 2 x 1000 ЕС), који обухвата насеља: Суводање, Ситарица, Станина Река и Бобова;
7) Лесковице (са ППОВ 2 x 500 ЕС), који обухвата насеља: Горње и Доње Лесковице;
8) Совач (са ППОВ 200 ЕС), који обухвата насеља: Совач и Кунице;
9) Вујиновача (са ППОВ 2 x 200 ЕС), који обухвата насеља: Вујиновача и Ребељ;
10) Тубравић (са ППОВ 2 x 400 ЕС), који обухвата насеља: Тубравић и Мијачи;
11) Котешица (са ППОВ 2 x 600 ЕС), који обухвата насеља: Котешица, Јошева и Рабас.

Предвиђен је развој следећих 17 индивидуалних канализационих система са ППОВ: Дивчибаре са ППОВ 3 x 5000 ЕС у три фазе реализације (у периоду 2010-2035); Ваљевска Каменица (ППОВ 500 ЕС); Стубо (ППОВ 300 ЕС); Ровни (ППОВ 200 ЕС); Брезовица (ППОВ 2 x 250 ЕС); Лелић (ППОВ 2 x 300 ЕС); Врагочаница (ППОВ 2 x 200 ЕС); Гола Глава (ППОВ 2 x 500 ЕС); Драчић (ППОВ 2 x 500 ЕС); Жабари (ППОВ 2 x 250 ЕС); Јовања (ППОВ 300 ЕС); Миличиница (ППОВ 2 x 500 ЕС); Оглађеновац (ППОВ 2 x 300 ЕС); Осладић (ППОВ 2 x 300 ЕС); Пакље (ППОВ 100 ЕС); Пријездић (ППОВ 300 ЕС); и Таор (ППОВ 2 x 200 ЕС).

Приоритет има реализација групних и индивидуалних канализационих система за насеља у сливу акумулације "Стуборовни" (Совач, Вујиновача, Тубравић, Брезовице, Стубо и Ровни).

У осталим насељима предвиђена је изградња водонепропусних септичких јама са организованим пражњењем и одношењем до најближе ППОВ.

1.5.2.6.3. Заштита квалитета воде акумулације „Стуборовни"

Полазећи од приоритетне намене акумулације „Стуборовни" снабдевања водом највишег квалитета, као изворишта републичког значаја, ради заштите квалитета вода водотока Јабланице и Сушице и акумулације, Просторним планом подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни" успостављене су следеће **зоне санитарне заштите** овог изворишта:

1) зона непосредне санитарне заштите изворишта површине 0.45 km^2 у односу на коту нормалног успора, којом је обухваћен појас ширине око 20 m дуж узводног обода круне бране, обала акваторије и у акваторији око водозахватног торња и шахтног прелива и простор у ширини од 100 m низводно од круне бране, која ће заједно са браном (0.51 km^2) заузимати простор укупне површине 0.96 km^2;
2) ужа зоне санитарне заштите изворишта површине 8.24 km^2, којом је узводно од профила бране обухваћен појас ширине 500 m дуж обале акумулације, тј. од линије уреза воде при коти максималног успора од 362.5 mнв, на подручју катастарских општина Кунице, Ребељ, Ровни, Совач, Стубо, Сушице, Тубравић, Брезовице, Вујиновача и Ситарице; и
3) шира зоне санитарне заштите изворишта површине 104.58 km^2 (на преосталом подручју слива акумулације који није обухваћен зонама потапања, непосредне и уже зоне санитарне заштите изворишта) на подручју катастарских општина Кунице, Ребељ, Ровни, Совач, Стубо, Сушице, Тубравић, Бобова, Брезовице, Вујиновача, Ситарице, Доње Лесковице, Суводање и Таор.

У складу са Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Службени гласник РС", број 92/08), Регионалним просторним планом за подручје Колубарског и Мачванског управног округа (Нацрт, 2012) коригује се обухват зоне непосредне и уже санитарне заштите акумулације и режими заштите за све три зоне санитарне заштите утврђени Просторним планом подручја посебне намене слива акумулације „Стуборовни", тако да:

1) зона непосредне санитарне заштите (зона I) – обухвата језеро из кога се захвата вода за водоснабдевање, укључујући врх преградног објекта и приобално подручје акумулације чија ширина износи 10 m у хоризонталној пројекцији од нивоа воде при највишем нивоу воде у језеру (КМУ=362.5 mнв), као и надземне притоке акумулације и подручје са обе стране притоке чија ширина износи 10 m у хоризонталној пројекцији мерено од нивоа воде при водостају притоке који се јавља једном у 10 година; укупне површине 2.61 km^2;
2) ужа зона санитарне заштите (зона II) – у појасу ширине 500 m око акумулације, мерено у хоризонталној пројекцији од спољне границе зоне I, укупне површине 8.24 km^2.

Наведене зоне имају диференциране мере заштите животне средине, утврђене правилима уређења и изградње у делу II 2.1.1.1. Просторног плана.

1.5.2.7. Рибарство

Одржавање олиготрофног стања омогућиће антропогено усмеравану сукцесију ихтиофауне и претварање акумулације „Стуборовни" у једно од најатрактивниих станишта салмонидних рибљих врста, погодних за спортски риболов највишег квалитета. Порибљавања се смеју вршити само контролисано на основу одговарајућих ихтиолошких студија, којима ће се дефинисати пожељна еколошка стања.

Забрањено је самоиницијативно порибљавање, укључујући и порибљавања под покровитељством друштава риболоваца. Због заштите језера од загађивања и његовог одржавања у олиготрофном стању није дозвољена градња вештачких рибњака на рекама узводно од акумулације, нити кавезни узгој риба у језеру.

Вештачки рибњаци и кавезни узгој риба дозвољени су на делу Јабланице низводно од бране, као и у компензационом базену низводно од мХЕ.

1.5.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

1.5.3.1. Електроенергетска мрежа

У преносној мрежи Србије, као и у већини европских земаља, заустављен је даљи развој мреже 220 kV, тако да ће нови преносни капацитети служити за боље коришћење постојећих ТС 220/x kV. Из тих разлога је Просторним планом Републике Србије предвиђена изградња ДВ 220 kV, ТС Бајина Башта-Ваљево 3, који ће се на подручју града Ваљева налазити у коридору постојећих ДВ бр. 227/1 и 227/2 на правцу ТС Бајина Башта-Ваљево-Обреновац, као и увођење ДВ бр. 213 Бајина Башта-Обреновац у ТС 220/110 kV Ваљево 3.

Одржавање и побољшање квалитета рада и поузданости постојеће електропреносне и дистрибутивне мреже остариће се изградњом нових и реконструкцијом постојећих електро-енергетских објеката, ради њиховог довођења на максималну пројектовану снагу, чиме ће се за највећи део потрошача омогућити поуздано снабдевање електричном енергијом.

Електроенергетску мрежу формираће постојећи и планирани водови, дистрибутивни водови и објекти.

Развој електро-енергетске мреже и објеката (по напонским нивоима) обухвата и:
- увођење ДВ 220 kV ТС „Бајина Башта"– ТС „Обреновац" у ТС 220/110 kV „Ваљево 3";
- реконструкцију двоструког ДВ 110 kV „Ваљево 3"–ХЕ „Зворник" и изградњу више далековода ДВ 110 kV: „Ваљево 3" - „Миоица" - „Љиг", „Ваљево"-„Коцељева" двоструког далековода ДВ 110 kV од постојеће ТС 220/110 kV „Ваљево 3" до постојеће ТС 110/35 kV „Ваљево 1", двоструког

далековода од нове ТС 110/35/10 kV „Ваљево 11“ до постојећег далековода „Ваљево 1“ - „Ваљево 2“ и увођење далековода „Ваљево 1“ - „Косјерић“ у постојећу ТС 220/110 kV „Ваљево 3“;

- реконструкцију ТС 110/35 kV „Ваљево 1“, изградњу ТС 110/x kV „Ваљево 11“;
- прикључење постојећег 35 kV кабла ТС 110/35 kV „Ваљево“ 1–ТС 35/10 kV „Ваљево 4“; реконструкцију ДВ од ТС 110/35 kV „Ваљево 1“ до ТС 35/10 kV „Ваљево 2“ и од ТС 110/35 kV „Ваљево1“ до ТС 35/10 kV „Мионица 2“; изградњу далековода ДВ 35kV: од ТС 35/10 kV „Vally“ до најближег стуба 35 kV далековода „Ваљево 3“–Осеченица, од ТС 110/35 kV „Ваљево 2“ до ТС 35/10 kV „Ваљево 11“, од ТС 110/35 kV „Осечина“ до ТС 35/10 kV „Каменица“, од ТС 35/10 kV „Ваљево 5“ на 35 kV кабловски вод ТС 110/35 kV „Ваљево 2“–ТС 35/10 kV „Ваљево 7“; и
- реконструкцију ТС 35/10kV „Ваљево 2“; доградњу ТС 35/10 kV: „Ваљево 4“, „Ваљево 3“, „Ваљево 5“, „Ваљево 6“ и „Ваљево 9“; изградњу ТС 35/10 kV: „Бањани“, „Ваљево 12“ и „Дивчибаре“.

Развој објеката и мреже 10 kV остварће се:

1) постављањем 10 kV каблова на градском подручју;
2) постављањем нових 10 kV ДВ на руралном подручју: од ТС 35/10 kV "Каменица" до ТС 10/0,4 kV "Бобова 1"; од ТС 10/0,4 kV "Брезовице 3" до ТС 10/0,4 kV "Брезовице 1"; од ТС 35/10 kV "Осеница" за Дивчибаре; од ТС 35/10 kV "Ваљево 4" до ТС 10/0,4 kV "Попучке 13"-ПП Милић; од ТС 10/0,4 kV "Попучке 7" до ТС 10/0,4 kV "Попучке 10"; и од ТС 10/0,4 kV "Петница 7" до ТС 10/0,4 kV "Петница 4"; новим ДВ за Ставе од ТС 35/10 kV "Врагочаница 3" до ТС 10/0.4 kV "Бобова 1"; новим ДВ за Миличиницу од ТС 10/0.4 kV "Г. Каменица 4" до ТС 10/0.4 kV "Гаража"; новим ДВ за Дивце од ТС 35/10 kV "Ваљево 4" до ТС 10/0.4 kV "Попучке 13"- нови далековод до одвајања за Лукавце; новим ДВ за Котешицу од преласка ДВ 10 кV за Буковицу преко шабачког пута до огранка DV за Котешицу и „Дегурић“ – „Белић“;
3) изградњом нових ТС 10/0,4 kV у насељима: Дивчибаре (2), Миличиница (4), Дивци (2), Лукавац (1), Дупљај (1), Сушица (2), Вујиновача (1), Попучке (1), Рађево Село (1), Бабина Лука (1), Лозница (1), Причевић (1), Кунице (1), Тубравић (1), Доње Лесковице – Милетићи (1), Јовања (1, дислокација), Брђани (1, Школа), Доњи Таор (1), Клинци (1), Ковачице (1), Пауне (1), Оглађеновац (1) и Јазовик; и
4) других електроенергетских објеката зависно од врсте корисника и њихових енергетских потреба.

Резервише се простор за коридоре ДВ 110 kV ширине око 20 m који чине проводници укупне ширине 8-10 m и обострани заштитни појасеви ширине по 5.75 m од крајњег проводника, као и за коридоре планираних далековода ДВ 35 kV и ДВ 10 kV укупне ширине 10 m које чине обострани заштитни појасеви ширине 5 m од осе далековода.

1.5.3.2. Гасоводна мрежа

У складу са Просторним планом Репбулике Србије снабдевање гасом подручја града Ваљева вршиће се разводним гасоводом Београд – Ваљево (РГ 05-06). Предвиђен положај овог гасовода омогућава потенцијално прикључење Уба, Лајковца, Лазаревца, Мионице, Осечине, Љига и других насеља са више индустријских и потрошача широке потрошње.

Планирани разводни гасовод, од прикључка на магистрални гасовод (у близини насеља Рушањ), делимично пратити коридоре Ибарске магистрале и планираног аутопута Београд-Јужни Јадран, а од Непричаве (општина Лајковац) наставља у правцу Ваљева углавном долиниом реке Колубаре – јужно од инфраструктурног коридора (ДП IБ 23 и железничке пруге). На подручју града Ваљева пружаће се у простору заштитног појаса железничке пруге, с јужне стране пруге. На подручју Генералног урбанистичког плана Ваљева наставиће према главној мерно-регулационој станици

(ГМРС) „Ваљево“, капацитета 35.000 m³/ч, која је предвиђена у индустријској зони Ваљева (источно од постојеће и планиране зоне привредне намене, на локацији између Колубаре и шљункаре).

Од ГМРС Ваљево део капацитета ће се градским гасовод транспортовати према Осечини.

Код насеља Дивци се одваја деоница разводног гасовода за правац према Мионици, поред коридора пута ДП II реда бр. 148 (бр. 202).

Резервише се простор за коридор разводног гасовода дужине око 12.7 km од границе града до ГМРС укупне ширине 200 m (са обостраним заштитним појасевима ширине по 30 m од осе гасовода), чији ће положај бити ближе дефинисан одговарајућим урбанистичким планом на основу техничке документације на нивоу претходне студије оправданости (са генералним пројектом) и стратешке процене утицаја на животну средину.

1.5.3.3. Нови и обновљиви извори енергије

Нови и обновљиви извори енергије (ОИЕ) имаће највећи значај у сектору личне и опште потрошње и пољопривреде, а мање у домену индустрије и електроенергетике. Уз неопходна улагања и интензивнији научно-истраживачки рад, учешће нових и обновљивих извора у финалној потрошњи енергије на подручју Просторног плана износиће око 5%.

Од нових и обновљивих извора енергије највише ће порасти коришћење/примена хидроенергије. Значајне ће бити и могућности коришћења биомасе, геотермалне, соларне и ветро енергије у складу са резултатима истраживања и утврђеном оправданошћу улагања. За децентрализовану производњу електричне енергије на планинском подручју града ће се користити мале хидроелектране мХЕ снаге 130 kW до 3,5 MW за локално снабдевање потрошача у удаљеним насељима.

Мале хидроелектране се могу градити на местима на којима не ремете развој планираних већих објеката у оквиру система за снабдевање водом и речних сисема и не угрожавају еколошке функције водотока и насеља која се налазе крај река. Оквирно полазиште за реализацију малих хидроелектрана (мХЕ) даје Катастар мХЕ из 1987. године. Поред планиране мХЕ „Ровни“ при брани „Стуборовни“, резервише се простор за 13 потенцијалних локација будућих мХЕ на подручју града Ваљево *(Табела 17).*

Решења из Катастра мХЕ треба третирати искључиво као техничке могућности које су оквирне (необавезујуће) и које тек треба преиспитати са гледишта усклађивања са окружењем, уз прибављање и поштовање водних услова и услова заштите природе, као и услова заштите споменика културе за подручја непокретних културних добара.

Табела 17. Потенцијалне локације малих хидроелектрана на подручју града Ваљево, 2022.

Назив	Водоток	Локација	Сред. проток	Инстал. проток	Инстал. снага	Годишња производ.
			m³/s	M3/s	kW	kWh
Градац	Градац	Низводно од Дегурића	2,244	3,366	1265	4683000
Ниновићи	Забава	Западно од Бачеваца	1,760	2,640	445	1660000
Ластва	Забава	Северно од Забаве	0,792	1,188	740	2768000
Забава	В. Забава	Ушће Забаве	0,560	0,840	480	1064000
Ваганци	В. Забава	Јужно од Остреша	0,210	0,315	220	826000
Разбојница	Буковска	Низводно од Букова	0,270	0,405	275	1029000
Мијачи	Јабланица	Источно од Мијача	1,242	3,726	1400	3860000
Лукарићи 1	Јабланица	Западно од Лукарића	0,322	0,483	170	630000
Лукарићи 2	Љубовића Завојшница	Испод ушћа Завојшнице	1,242	3,726	3580	8264000
Бебићи	Јабланица	Јужно од Пиргића	0,126	0,189	130	496000

Назив	Водоток	Локација	Сред. проток	Инстал. проток	Инстал. снага	Годишња производ.
			m³/s	M3/s	kW	kWh
Јечмење	Сушица	Западно од Сушица	0,570	0,855	240	896000
Васиљевићи	Сушица Повленска	Западно од Сушица	0,420	0,630	585	2196000
Павловача	Повленска	Ушће Поличке реке	0,225	0,338	255	946000

Геотермална енергија (*Табела 18*) ће се користити за нискотемпературне топлотне и балнеолошко-рекреативне потребе, стаклене баште и др. Приоритет ће имати насеља која су повољно лоцирана са становишта могућности увођења централизованог коришћења геотермалне енергије.

Табела 18. Биланс геотермалних извора на подручју града Ваљево

Локација	Врста геотермалног извора	Биланс геотермалних извора				
		Капацитет	Температура	Снага и енергија		
		L/s	K	MW	TJ/год	ten /год
Петница	бушотина	12	304	0,9	30	714
Пауне	извор	0,5	295	0,02	0,7	16
Укупно		12,5	300	0,92	30,7	730

Значајне ће бити и могућности коришћења биомасе и соларне енергије у складу са резултатима истраживања и утврђеном оправданошћу улагања.

1.5.3.4. Централизовано снабдевање топлотном енергијом Ваљева

За централизовано снабдевање топлотном енергијом у Ваљеву је предвиђена нова градска топлана у југозападном делу индустријске зоне, чија се локација ближе утврђује Генералним урбанистичким планом Ваљева. Котловско постојење ће чинити три вреловодна котла капацитета сваки по 50 MW са горионицима фирме "SAACKE" за сагоревање мазута и природног гаса и уређаји за загревање и довод ваздуха и одвод димних гасова до димњака. Укупни топлотни конзум вреловодне мреже је 150 MW. За излаз из топлане је усвојен пречник ДН 600 којим ће се напајати сви потрошачи предвиђени за прикључење на даљински систем грејања у Ваљеву. Температурски режим вреловодног система је 130/75 ^{0}C. Називни притисак у систему је PN 25.

1.5.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И ПОШТАНСКИ САОБРАЋАЈ

Модернизација фиксне телефонске мреже заснива се на набавци нових комутационих уређаја, изградњи и реконструкцији приступних мрежа, са знатно већим уделом оптичких каблова, као и на организацији мреже за бежични приступ.

Развој **телекомуникација** у области фиксне телекомуникационе мреже заснивaће се на:

- побољшању постојећег стања заменом постојећих комутација (централа) у Дивчибарама, Лелићу и Пећути, и осавремењавањем приступних мрежа, посебно у Ваљеву и Дивчибарама;
- изградњи оптичких каблова до насеља Лелић, Бабина Лука и Тубравић (Пећута);
- повећању броја влакана за успутна насеља код реконструкције магистралних оптичких каблова;
- проширењу постојећих бежичних (ЦДМА) мрежа, а по потреби и увођењу нових.

Планом "Телеком Србија", до 2015. године предвиђена је набавка и уградња савремених мултисервисних приступних чворова (МСАН) и дигиталних приступних мултиплексера (ДСЛАМ), који обезбеђују потпуну децентрализацију приступне мреже и реализацију свих савремених телекомуникационих услуга. У урбаном центру Ваљеву, поред постојећих 13 чворова, предвиђена је уградња још 4 МСАН уређаја на локацијама: Горић 1, Горић 2, Суводборска и Ужичка. Предвиђена је уградња савремених уређаја, који омогућавају широкопојасни приступ (ДСЛАМ), у следећим насељима на руралном подручју града: Гола Глава, Златарић, Котешица, Лозница, Миличиница и

Оглађеновац. Тиме ће се омогућити да се у свим насељима града, поред телефонских услуга, обезбеђују и услуге преноса података и интернета.

Побољшање телекомуникационе мреже предвиђено је изградњом нових оптичких каблова чије су трасе делимично на територији града Ваљево, на релацијама:

- Гола Глава-Памбуковица (општина Уб), са циљем остварења регионалног прстена Ваљево–Мионица–Лајковац–Уб-Ваљево;
- Миличиница-Горње Црниљево (општина Осечина), ради повезивања Г. Црниљева у мрежу;
- Мрчић–Рајковић (општина Мионица), ради повезивања насеља Рајковић у мрежу.

За наведене коридоре планираних оптичких каблова резервише се простор укупне ширине 2 m.

Реализација посебног, градског телекомуникационог система и његовог централизованог повезивања на интернет преко везе са великим пропусним опсегом, представљаће окосницу електронске управе и поузданог и економичног градског информационог система за све намене. Овај систем засниваће се на засебним оптичким кабловима на подручју урбаног центра и његове рубне зоне на правцима који повезују градску управу с месним канцеларијама, јавним предузећима (комунална), дирекцијама и установама (МУП, здравствене, образовне и др. установе, катастар непокретности) и другим интитуцијама и предузећима (туристичка, радиотелевизијски центри и сл.). Повезивање градске управе и урбаног центра с другим центрима у мрежи насеља и туристичким просторима/местима решаваће се засебним оптичким кабловима за локалитете на удаљености до 5 km од урбаног центра, то јест изградњом радиовеза за пренос података са локалитетима на удаљености већој од 5 km. Оптички каблови градског телекомуникационог система реализују се у постојећим и планираним коридорима улица, јавних путева и других инфраструктурних објеката.

Концепција развоја **мобилне телефоније** обухвата:

- до 2014. године – обезбеђење потпуне доступности услуга треће генерације мобилне телефоније, што ће захтевати изградњу нових базних станица минимално у двоструком броју од постојећих;
- до 2022. године – обезбеђење потпуне доступности услуга четврте генерације мобилне телефоније, што ће захтевати изградњу знатног броја нових базних станица.

Развој мобилне телефоније заснива се на изградњи планираних базних станице мобилних оператера Телеком-МТС, VIP и Telenor. Локације за нове базне станице утврђиваће се у складу са правилима уређења и грађења за телекомуникационе објекте утврђеним у делу II 2.1.1.5. Просторног плана.

У области **радиодифузије** предвиђена је дигитализација свих постојећих емисионих и репетиторских станица радио дифузне мреже и, у складу са техничким захтевом нове дифузије, изградња потребног броја нових станица, приоритетно предајног центра за дифузију локалног радио и ТВ програма у Ваљеву.

У циљу побољшања постојећег стања **поштанског саобраћаја** предвиђено је да сваки центар у мрежи насеља на руралном подручју, у првом реду центри заједнице села, буду опремљени с одговарајућим бројем шалтера поштанске службе. Да би тај критеријум био задовољен неопходно је отворити нове поштанске јединице у центру заједнице села Доње Лесковице и у развијенијим селима Миличиница и Гола Глава.

Опција је функционисање дела поштанских шалтера као уговорних пошта, или увођење мобилног поштанског шалтера који би, по унапред утврђеном редоследу, минимум једном недељно обилазио удаљене руралне делове територије града.

1.5.5. КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

На подручју града Ваљева примењиваће се регионални концепт управљања отпадом, у складу са Регионалним планом управљања отпадом за 11 општина Колубарског региона и Локалним планом управљања отпадом града Ваљева 2011. до 2020. године, којим ће се обезбедити контрола целокупног процеса система управљања отпадом – од настанка отпада, преко сакупљања и транспорта, до третмана и одлагања отпада.

Полазећи од наведених планова управљања отпадом, решење актуелног проблема санације постојеће депоније у Ваљеву и дугорочно решење интегралног управљања чврстим комуналним отпадом обезбедиће се реализацијом следећих активности:

- израдом техничке документације за затварање, санацију и ремедијацију постојеће градске депоније на локацији Горић, са проценом утицаја на животну средину;
- затварањем и санацијом локалних сметлишта на руралном подручју;
- реализацијом Локалног плана управљања отпадом града Ваљева (2011) усклађеног са Регионалним планом управљања отпадом за 11 општина Колубарског региона, којим су дефинисани стратешки оквири за успостављање система управљања отпадом и укључивање руралних подручја у тај систем, а све у складу са пропозицијама Закона о управљању отпадом („Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10) и сродним законским и подзаконским актима која се односе на област управљања отпадом;
- дефинисањем програма за едукацију становништва;
- дефинисањем институционалног оквира, техничких и економских мера и инструмената за развој система управљања отпадом;
- реализацијом осталих активности предвиђених Локалним планом управљања отпадом града Ваљева 2011. до 2020. године, пре свега изградњом трансфер станице у Ваљеву (за град Ваљево и општине Осечина и Мионица).

У прелазном периоду до отварања регионалне депоније "Каленић", проблем депоновања отпада могуће је решити на неколико начина: (а) продужењем експлоатације постојеће градске депоније, уз истовремену санацију искоришћених делова депоније; или (б) одлагањем отпада са територије града Ваљева на депонију на територији неке друге општине у окружењу, уз одговарајућу новчану надокнаду.

Опредељивање за неке од наведених опција зависиће од процене њихове изводљивости од стране градске управе и од финансијских могућности за решавање овог проблема.

Сахрањивање умрлих на подручју града Ваљево вршиће се према одредбама Закона о сахрањивању и гробљима ("Службени гласник СРС", бр. 20/77, 24/85 и 6/89 и "Службени гласник РС", бр. 53/93, 67/93 и 48/94), односно према Одлуци о сахрањивању и гробљима (”Службени гласник општине Ваљево”, број 2/2000).

Уређење **гробља** на подручју града реализоваће се:

- санацијом, опремањем гробљанским грађевинама, уређењем и одржавањем постојећих гробаља на подручју града у складу са правилима и стандардима утврђеним законом и градском одлуком;
- уређењем и одржавањем постојећих градских гробаља и проширењем и опремањем Новог гробља у Ваљеву;
- у насељима у којима не постоји уређено гробље сахрањивање ће се обављати на постојећем или новом гробљу чија ће се локација и уређење утврдити одговарајућим урбанистичким планом;

- гробља на подручју града ће се опремити неопходним гробљанским грађевинама и елементима гробљанског уређења, уз обезбеђење одржавања приступног пута, стаза, расвете, зеленила, ограде и одморишта са чесмама;
- надлежно градско комунално предузеће ће пружати потребну стручну и техничку помоћ месним заједницама на руралном подручју за опремање, уређење, одржавање и управљање гробљима; и
- спровођењем и контролом забране сахрањивања умрлих и подизања гробница ван уређених гробаља (на породичним гробљима).

Поред тога, у складу са Правилником о начину нешкодљивог уклањања животињских лешева и отпадака животињског порекла и условима које морају да испуњавају објекти и опрема за сабирање, нешкодљиво уклањање и утврђивање узрока угинућа и превозна средства за транспорт животињских лешева и отпадака животињског порекла ("Службени гласник СФРЈ", број 53/89) формираће се, уређивати и одржавати сточна гробља на подручју града.

Пожељно је формирање једног сточног гробља за подручје једне, највише две заједнице насеља, у складу са правилима утврђеним посебним прописима.

Организовање промета робе на пијацама на територији града Ваљево вршиће се у складу са Одлуком о организовању промета робе на пијацама ("Службени гласник општине Ваљево", број 5/78) и Одлуком о изменама и допунама одлуке о организовању промета робе на пијацама ("Службени гласник општине Ваљево", бр. 5/84, 13/86 и 21/88).

Размештај пијаца на подручју града одвијаће се полазећи од следећих **правила**:
- задржавају се постојеће зелене пијаце у Ваљеву и у туристичком центру Дивчибаре и сточна пијаца у Белошевцу, уз побољшање саобраћајног приступа, одржавања и уређења ових објеката;
- зелена пијаца ће се формирати у Дивцима утврђивањем погодне локације и резервисањем простора за ову намену одговарајућим урбанистичким планом;
- уколико се укаже потреба, зелене и сточне пијаце могу се формирати и у другим центрима у мрежи насеља, док се кванташка пијаца може лоцирати у појасу контролисане изградње обилазнице Ваљева; и
- нова пијачна места могу се формирати и организовати уз претходно прибављање мишљења месне заједнице насељеног места.

Посебно значајно је увођење елемената урбане опреме за уређење јавних површина, као што су јавни паркинзи, аутобуска стајалишта, паркови и/или скверови и линијско зеленило у насељима, у првом реду у центрима у мрежи насеља на руралном подручју.

1.6. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДНИХ И НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА И ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА

1.6.1. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Основна планска поставка је да се Просторним планом обезбеђује спровођење концепције и решења за заштиту простора и животне средине утврђених Просторним планом Републике Србије, интегрисањем аспекта заштите животне средине у планска решења у вези са наменом, уређењем и изградњом простора, заштитом и коришћењем ресурса, развојем и размештајем инфраструктурних система и насеља, управљањем отпадом и др.

1.6.1.1. Просторна диференцијација животне средине

Заштита и унапређење квалитета животне средине спроводиће се диференцирано према дефинисаним просторно-еколошким зонама, применом режима и правила изградње и уређења простора и мера заштите животне средине.

На основу просторне диференцијације животне средине по категоријама квалитета животне средине утврђене Просторним планом Републике Србије, предвиђају се четири категорије насеља и зона према очекиваним нивоима загађености животне средине проузрокованих антропогеним притиском.

Планско опредељење је да се квалитет животне средине на градском подручју из садашњих категорија загађености дефинисаних у поглављу I 1.4.1.5.1. Просторног плана, где год је то могуће, унапреди у категорију која подразумева нижи степен загађености (*Табела 19*).

Табела 19. Категорије квалитета животне средине на подручју града Ваљева, 2022.

Категорија загађености	Опис	Подручје
I	• прекорачење граничних вредности емисије • повишен интензитет буке • неадекватно поступање са отпадним водама, индустријским и комуналним отпадом и • ризици од удеса приликом превоза и/или коришћења опасних материја	• делови урбаног центра, за који се генералним урбанистичким планом утврђују зоне са вишим или истим квалитетом животне средине
II	• проблеми са третманом отпадних вода, • проблеми са одлагањем комуналног отпада и отпада из пољопривреде и неправилним коришћењем агрохемикалија, • мање прекорачење граничних вредности емисије • повишен интензитет буке.	• заштитни појасеви дуж државних путева IБ-23 (бр. 4) и IБ-33 (бр. 21) и железничка пруге Београд–Бар и Ваљево–Лозница • приградска насеља и ратарско-долински рурални рејон: Белошевац, Петница, Бујачић, Дегурић, Седлари, Златарић, Рађево Село, Грабовица, Јасеница, Лукавац и Веселиновац • субградски центри Попучке и Дивци • туристички центар Дивчибаре
III	• преовлађујућим позитивним утицајима на човека, живи свет и квалитет живота • ненасељена шумска подручја, пољопривредне, воћарске зоне • водотоци II класе	• заштитни појасеви дуж државних путева II реда • туристички комплекси и насеља: акватички центар Стуборовни, ски-стадион Повлен, Мравињци, Дебело Брдо, Бранковина, Ваљевска Каменица, Брезовице, Горњи и Доњи Таор • туристички простор Дивчибара • брежуљкасти рурални рејон са екстензивном пољопривредом и малом густином настањености • центри заједнице насеља – Пећута, Драчић, Доње Лесковце и Ставе/Бобова
IV	• позитивни утицаји на човека и живи свет • подручја заштићених природних добара, планинска подручја/врхови, тешко приступачни терени и водотоци I класе	• ужа зона заштите акумулације Стуборовни • заштићена природна добра Градац, Петничка пећина и Црна река • Таорска врела • брдско-планински рурални рејон

Просторна диференцијација подручја града Ваљева према категоријама квалитета животне средине дата је на *Реферадној карти 3. Просторног плана.*

1.6.1.2. Правила и мере заштите животне средине

1.6.1.2.1. Заштита ваздуха

Очување квалитета ваздуха на подручју града и остваривање вишег квалитета ваздуха у урбаном центру заснивaће се на примени следећих правила и мера заштите за:

● смањење нивоа емисије из постојећих извора загађивања ваздуха

– применом еколошки повољније технологије и система за пречишћавање ваздуха у индустрији у циљу задовољења граничних вредности емисије;
– преиспитивањем режима саобраћаја у ширем урбаном центру, повећањем проточности возила и реализацијом северне обилазнице око Ваљева за транзитни саобраћај;
– проширењем и техничким унапређењем централизованог система даљинског грејања и усклађивањем режима рада постојећих котларница са прописима;
– преласком с угља на течна горива у котларницама, потом и на гас по реализацији гасоводне мреже;
– смањењем потрошње угља и повећањем потрошње обновљивих извора енергије за топлотне потребе домаћинстава;

● одржавање емисије из нових постројења у прописаним границама
– спречавањем додатних емисија из нових извора које би погоршале квалитет ваздуха у насељима и зонама на подручју града;
– ограничавањем емисије из индустрије применом најбоље доступне технологије (БАТ) и техника максималне заштите за веома токсичне, канцерогене и мутагене материје;
– за пројекте за које није прописана процена утицаја на животну средину пројектовањем димензије и висине димњака и других испуста загађења у ваздух према европским нормама;
– перспективно, коришћењем гаса као горива у новим возилима јавног градског и приградског саобраћаја и доставним возилима; и

● успостављање система мониторинга квалитета ваздуха у складу са Европском директивом о процени и управљању квалитетом амбијентног ваздуха (96/62/ЕС)[23].

1.6.1.2.2. Заштита вода

Заштита земљишта и вода у сливним подручјима изворишта водоснабдевања, у првом реду акумулације "Стуборовни" и реке Градац, од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно да делују на издашност изворишта и здравствену исправност воде за пиће, заснивaће се на примени следећих правила и мера заштите за:

– успостављање зона санитарне заштите изворишта, утврђених у делу II 1.5.2.6.3. Просторног плана и спровођењем одговарајућих режима њихове заштите утврђених правилима уређења и грађења Просторног плана;
– реализацијом планиране канализационе инфраструктуре и санитацијом насеља утврђених у делу II 1.5.2.6.2. Просторног плана;
– препознавање и уклањање извора загађивања водотока: успостављањем система интегралног управљања отпадом на целој територији града у складу са планским решењима и опцијама из дела II 1.5.5. Просторног плана; спречавањем одрањања и спирања смећа у реке са постојећих сметлишта, до њиховог затварања и ремедијације; и рационалном и стручном употребом пестицида и вештачких ђубрива на сливним подручјима изворишта водоснабдевања;
– доследна примена Европске директиве о водама[24] (2000/60/ЕС) и Закона о водама РС ("Службени гласник РС" бр. 30/10) у домену: утврђивања и координације мера за површинске и подземне воде које припадају истом еколошком, хидролошком и хидрогеолошком сливу; спречавања или смањења утицаја незгода код којих долази до изненадног загађивања вода; одређивања општих

[23] Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, Official Journal L 296, 21/11/1996
[24] Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy.

правила за контролу загађивања и акумулирања количине воде, како би се осигурала еколошка одрживост слива; осигуравања одговарајућих информација о планираним мерама и извештајима о напредовању њиховог спровођења, ради укључивања јавности у процес доношења и остваривања управљања речним сливовима;

- успостављање система интегралног управљања водним сливом Колубаре;
- систематско праћење квалитета вода: редовно праћење вредности показатеља квалитета вода и редовно праћење састава отпадних вода пре испуштања у реципијент.

1.6.1.2.3. Заштита земљишта

Очување и заштита квалитета земљишта заснивaће се на примени следећих правила и мера заштите:

- систематског праћења квалитета земљишта, у првом реду концентрације тешких метала (арсена кадмијума, хрома, олова и цинка и азота) у земљишту на територији града Ваљева;
- ограничавања на најмању могућу меру коришћења и фрагментације квалитетног пољопривредног земљишта за непољопривредне намене, у првом реду заштитом од трајног губитка изградњом објеката и инфраструктуре;
- давања предности традиционалним пољопривредним гранама које имају повољне услове за развој и доприносе очувању/успостављању мозаичне структуре предела; поклањањем пажње избору одговарајућих култура и начину обраде земљишта према педолошким условима, нагибу и експозицији терена; калцификацији киселих земљишта; успостављањем антиерозивног плодореда; и побољшањем сортног састава травних екосистема ради повећања њихове продуктивности и заштите земљишта;
- примене контролисаног интегралног прихрањивања и заштите биља и местимичног увођења метода органске/еколошке производње хране;
- предузимања мера за смањење ризика од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафтних деривата и опасних хемикалија; и
- припреме превентивних и оперативних мера заштите, реаговања и поступака санације земљишта у случају хаваријског изливања опасних материја у околину.

1.6.1.2.4. Заштита од буке

За изграђен простор насеља на подручју града Ваљева утврђују се највиши допуштени нивои буке (*Табела 20*) у складу са Уредбом о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини ("Службени гласник РС", број 75/10).

Табела 20. Највиши допуштени нивои буке на отвореном простору

Намена простора	Нивои буке у dB (A)	
	За дан и вече	За ноћ
Подручја за одмор и рекреацију, болничке зоне и опоравилишта, културно-историјски локалитети, велики паркови	50	40
Туристичка подручја, кампови и школске зоне	50	45
Чисто стамбена подручја	55	45
Пословно-стамбена подручја, трговачко-стамбена подручја и дечја игралишта	60	50
Градски центар, занатска, трговачка, административноуправна зона са становима, зона дуж аутопутева, магистралних и градских саобраћајница	65	55
Индустријска, складишна и сервисна подручја и транспортни терминали без стамбених зграда	На граници ове зоне бука не сме прелазити граничну вредност у зони са којом се граничи	

Према Закону о заштити од буке ("Службени гласник РС", бр. 36/09 и 88/10), градска управа Ваљева је у обавези да донесе локални акциони план заштите од буке, да изврши акустичко зонирање на територији града и да пропише мере забране и ограничења. Поред тога, неопходно је да град

обезбеди израду стратешких карата буке на својој територији, и да обезбеди спровођење мониторинга буке.

1.6.1.2.5. Зоне заштите од негативних утицаја индустрије и пољопривреде на животну средину

За зоне и локалитете за **индустрију и МСП** утврђују се основна правила и услови заштите животне средине за одређене еколошке категорије предузећа, која се заснивају на минималним планским површинама круга предузећа и обавезним заштитним растојањима између потенцијалних извора опасности у кругу и стамбених зона у насељу датим у *Табели 19*.

У складу са Уредбом о утврђивању листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину (”Службени гласник РС”, број 114/08, у даљем тексту: ПУ) утврђују се следеће категорије предузећа према оптерећењу животне средине:

- категорија предузећа А – фирме чије је еколошко оптерећење незнатно и испод граничних вредности емисије и које не подлежу ПУ, могу бити лоциране у оквиру стамбене зоне насеља;
- категорија предузећа Б – фирме које могу имати мали и локални утицај на окружење, тј. могуће је присуство мање количине опасних материја, мали ниво буке и мали ризик од хемијског удеса, односно фирме на које се примењује листа II о ПУ;
- категорија предузећа В – фирме које могу имати средњи утицај на окружење, због присуства веће количине опасних материја, средњег нивоа буке и ризика од хемијског удеса, односно фирме на које се примењује листа I о ПУ.

У току спровођења Просторног плана вршиће се еколошка валоризација производних капацитета у појединим зонама и локалитетима за индустрију и МСП и примењивати одговарајућа заштитна одстојања између грађевинских парцела за производне намене и парцела за друге намене из *Табеле 21*.

Заштитно одстојање за локалитете и појединачне производне капацитете редефинисаће на основу процене утицаја на животну средину, а за скупне локације (зоне и комплексе) производних капацитета на основу стратешке процене утицаја на животну средину.

Табела 21. Заштитно одстојање за различите категорије индустријских и МСП предузећа

Категорија предузећа *	А	Б	В
Површина комплекса (ha)	-	< 3	3-80
Заштитно одстојање[25] (m)	< 50	50 - 100	100 -500
Потребна документација за заштиту животне средине**	-	ПУ	ПУ, ПО

Објашњење: * Када је присутно више ризика, предузеће се категорише према највећем ризику **ПУ = процена утицаја на животну средину, ПО = процена опасности од хемејског удеса

Утврђују се следећа минимална заштитна одстојања од негативних утицаја **пољопривредне производње:**

[25] Заштитно одстојање представља најмање одстојање између извора опасности и најближег стамбеног или другог осетљивог објекта. Изведено на основу смерница Савеза Друштава за чистоћу Ваздуха Југославије (1987): "Заштитна одстојања између индустрије и стамбених насеља". По правилу заштитно одстојање обезбеђује се унутар граница привредног објекта или комплекса

- између грађевинских парцела за објекте стамбене и туристичке намене према ораницама, односно плантажним воћњацима који се интензивно третирају вештачким ђубривом и пестицидима од најмање 800 метара;
- између грађевинских парцела за објекте комерцијалних сточарских и живинарских фарми капацитета преко 50 условних грла стоке и грађевинског подручја насеља и државних путева – 300 m; и изворишта водоснабдевања – 800 m;
- између грађевинских парцела за објекте за узгој крзнаша и грађевинског подручја насеља – 300 m;

с тим да се за за објекте за интензиван узгој и држање домаћих животиња, наведених у листи I и листи II зона заштите одређује на основу Извештаја о процени утицаја постојећег стања, односно процени утицаја пројеката на животну средину.

У заштитном појасу водотока од 10 m и између границе пољопривредних парцела и обале водотока није дозвољено коришћење пестицида и вештачких ђубрива. Објекти за узгој стоке, перади и крзнаша капацитета преко 50 условних грла не могу се градити на заштићеним и предвиђеним за заштиту подручјима природних вредности, у зонама/појасевима заштите изворишта водоснабдевања, непокретног културног добра и инфраструктурног система и у секундарном туристичком простору утврђеном овим Просторним планом.

1.6.2. ЗАШТИТА ПРЕДЕЛА

Према Просторном плану Републике Србије, концепција заштите, уређења и развоја предела Републике подразумева различит приступ заштити, очувању и коришћењу природног и културног наслеђа и предела у односу на регионалне и локалне специфичности и циљеве просторног развоја појединих делова Србије.

Према номенклатури Просторног плана Републике Србије, мали део подручја града Ваљево припада природном пределу (поједини делови планираног за заштиту природног добра Ваљевске планине и строги природни резерват Црна Река) и културном урбаном пределу, а највећи део културном руралном пределу.

Развој културних руралних предела требало би да се заснива на уважавању њиховог специфичног предеоног карактера, затечених вредности и капацитета предела, у првом реду на:

- очувању и унапређењу карактеристичне структуре и слике руралних предела кроз очување карактеристичног предеоног обрасца заснованог на коришћењу земљишта, односу изграђеног и отвореног простора и карактеру изграђивања: подстицањем традиционалних облика коришћења земљишта, регулацијом грађења и уређивања простора у складу са карактером предела и традицијом грађења; спречавањем ширења насеља и заустављањем непланске изградње (викенд насеља), стимулисањем коришћења постојећег грађевинског фонда, усклађивањем изградње инфраструктурних коридора и објеката са карактером и капацитетом предела и очувањем и афирмацијом карактеристичних културних и природних елемената у структури и слици предела (морфологија терена, водотокови, шуме, живице, засади, насеља, објекти);
- креирањем позитивног архитектонског идентитета насеља у руралним пределима заснованог на очувању и ревитализацији традиционалне архитектуре и постојећег квалитетног грађевинског фонда, као и на новој изградњи која уважава специфични рурални карактер физичке структуре насеља.

Развој културног урбаног предела требало би да се заснива на:

- унапређењу/очувању слике и структуре урбаног предела кроз уређење и изградњу простора у складу са карактером предела и специфичностима развоја целине и делова урбаног центра,

успостављањем просторног реда и очувањем елемената руралног предела (шуме, пољопривредне површине) у периурбаним подручјима – заустављањем ширења урбаног центра, непланске изградње и концентрације нове изградње уз инфраструктурне коридоре, јачањем специфичног карактера урбане панораме/силуете (одређене преовлађујућом урбаном формом, карактером и диспозицијом репера, карактеристичним односом грађених и природних елемената) и њеном презентацијом заштитом визура, уређивањем видиковаца и приобаља, очувањем, унапређењем и одрживим коришћењем отворених, зелених простора и елемената природе и креирањем мреже зелених и јавних простора којом се повезују природне и културне вредности урбаног, периурбаног и руралног предела;

– креирању позитивног архитектонског идентитета урбаног центра подизањем општег нивоа културе грађења, реализацијом савремених концепата нове изградње усклађених са природним и културним, регионалним и локалним специфичностима, уређивањем и активирањем напуштених и девастираних подручја и уређивањем високо квалитетних јавних простора.

1.6.3. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА

На територији града Ваљева заштићена су следећа **природна добра (***Референтна карта 3. Просторног плана*):

1) **Клисура реке Градац**, предео изузетних одлика површине 1268.07 ha, стављена под заштиту као природно добро од великог значаја – II категорија. Обухвата клисуру реке Градац, са атрактивним геоморфолошким карактеристикама (Дегурићка, Краљева, Висока, Градска и Бићина пећина), хидрографским обележјима водотока, хидрогеолошким особеностима сливног подручја, стаништем ретких и угрожених биљних и животињских врста, сложеним и различитим шумским екосистемима и спомеником културе од великог значаја – манастир Ћелије.

   Предео изузетних одлика "Клисура реке Градац" налази се на подручју катастарских општина Дегурић, Лелић, Бранговић, Ковачица, Бачевци, Горње Лесковице и Белић.

   Установљен је режим заштите III степена којим су сви радови и активности у простору условљени очувањем природних вредности и заштитом биодиверзитета.

   Бићина пећина је детерминисана као споменик природе, а налази се унутар заштићеног простора "Клисура реке Градац" у долини реке, око 12 km од њеног ушћа у Колубару, под стеном Орловицом (515 mнв) у кањону око 3 m изнад корита.

2) **Петничка пећина**, споменик природе површине 8.10 ha, сврстана у заштићена природна добра од великог значаја – II категорија, као јединствен спој геоморфолошких, хидролошких и археолошких обележја, будући да представља подземни крашки облик интересантне морфологије са специфичним и ретким хидролошким својствима; станиште различитих врста слепих мишева (Chiroptera) и археолошко и палеонтолошко налазиште.

   На заштићеном простору споменика природе дозвољена су спелеолошка, хидролошка, фаунистичка и археолошка истраживања, уређење, конзервација и презентација споменика природе.

   Шира околина пећине, односно део атара села Петница има туристичко-рекреативну намену.

3) "**Црна река",** строги природни резерват површине 60.16 ha на месту званом "Црна река" на планинском масиву Маљен, са мешовитим шумским састојинама које чине: бели и црни бор, бреза, буква, нешто јеле, храста китњака, јаребике и других врста. Заштитом је обухваћен као заштитни појас део околне вегетације шуме, жбуња и приземне флоре у ширини од 30 m од границе резервата.

   Према подацима шумске управе у Ваљеву из 2004. године строги природни резерват „Црна река” налази се у катастарској општини Дивчибаре и у шумском оделењу 52 ф,г,х и 53 а, б.

Установљен је режим заштите I степена, којим су забрањене све активности, осим активности на заштити биодиверзитета.

4) "**Сва орахова стабла**" (Juglans regia), споменик природе који је стављен под заштиту као угрожена биљна врста.

Заштићена подручја задржавају свој статус заштите, функције и начин управљања и старања у складу са актом о заштити. Завод за заштиту природе Републике Србије предложио је поступак скидања заштите са споменика природе „Сва орахова стабла".

На основу Закона о заштити културних добара, за проглашене споменике културе установљена је заштита њиховог амбијенталног оквира у статусу заштићене околине, и то за:

1) Бранковину – заштићена је околина површине 77.0 хектара, као природан простор знаменитог места Бранковина (амбијент цркве и старе школе, са низом других објеката културно-историјског значаја), тј. културног добра од великог значаја;
2) Миличиницу – заштићена је околина површине 25.7 хектара, као природан простор споменика културе од великог значаја – Цркве брвнаре у истоименом селу; и
3) Манастир Пустињу, Бебића Луку, манастир Ћелије, Цркву св. Јована у Јовањи, цркву у Петници, цркву и школу у Рабровици и хидроцентралу у Дегурићу.

Планирана за заштиту су следећа подручја (*Референална карта 3. Просторног плана*):

1) **Таорска врела** су студијом заштите, чија је израда завршена, предложена за споменик природе – значајно природно добро III категорије од локалног значаја. Обухваћен је природни амфитеатар изворишта Таорског врела од корита Скрапежа до заравни изнад врела, укључујући и просторну челенку леве периодске притоке врела, површине 54.06 ha;
2) **Ваљевске планине** су Просторним планом Републике Србије предвиђене за заштиту. Обухватају планине Сувобор, Медведник, Повлен, Јабланик и Маљен, оријентационе површине око 57.509 ha. Овим природним добром биће обухваћена заштићена природна добра – клисура реке Градац, Петничка пећина и строги природни резерват Црна река.

   Концепт заштите Ваљевских планина односи се на рационално коришћење и заштиту ресурса и усмерен је на планове развоја туризма, рекреације, производњу хране (воћарство, сточарство), инфраструктурно опремање, очување ресурса (воде, шуме, земљишта), уз акценат на очување биолошке разноврсности. У поступку припреме документације за проглашење парка природе Ваљевске планине, ближе ће се идентификовати просторне целине које располажу особеним природним и културно-историјским вредностима, и то:

   – Јабланик, велика морфолошки типски изражена лепезаста изворишна челенка Јабланице на североисточној страни ове планине, богата водотоцима и изворима, с доста добро очуваним шумама и предеоним ликом и с малим бројем сеоских домаћинстава и заштићеним комплексом објеката народног градитељства Бебића Лука;
   – Повлен, трогрбо морфолошки индивидуалисано и висински доминирајуће теме (Велики, Средњи и Мали Повлен) ове планине, атрактивног предеоног лика, састављеног од комбинације кршевитих кречњачких литица Великог Повлена, заобљених контура Средњег и Малог Повлена и мозаика питомих и бујних ливада, планинских пашњака и листопадних, сезонски изузетно колорисаних шума;
   – клисурасто-кањонска долина Сушице и њених саставница Повленске и Поличке реке, репрезент морфолошких и хидролошких појава и процеса у крењачким теренима, станиште значајних биљних заједница и уточиште ретких представника флоре и фауне, с два кречњачка платоа под именом Равна гора и део крашке површи с десне стране Сушице избушен и избраздан вртачама и суводолинама, с појединачним или групама сеоских домаћинстава, као

изванредан пример покривеног, зеленог краса са специфичним морфолошким, хидролошким, пејзажним, привредним и насеобинско-градитељским одликама;

– Јеље-Велика Забава, десна долинска страна изворишног дела Велике Забаве, притоке-саставнице Градца, између гребена-развођа Говеђа глава-Чикер и корита наведеног водотока, дисецирана густом мрежом бочних долина, с најбоље очуваним шумским комплексом, јединим стаништем јеле и богатим уточиштем мечје леске, прошарана ливадама и колибама за сезонско пашарење;

– друге, мање површине и објекте као што су: добро развијени и у фитоценолошком погледу репрезентативни и значајни делови шумских састојина у циљу очувања екосистемске разноврсности подручја; делови шумских и ливадско-пашњачких површина с ретким и ендемичним дрвенастим и зељастим биљкама у циљу очувања специјске фиторазноврсности; делови станишта ретких животињских врста – гнежђења птица, пећине с колонијама слепих мишева и значајном троглобионском фауном, салмонидни делови водотока, ливаде с ретким врстама инсективора и других сисара и др.; значајна геолошка места, геоморфолошки и хидролошки феномени; и репрезентативна, стара, ретка и, у културно-историјском погледу, значајна стабла дрвећа.

До стицања статуса заштићеног подручја овим Просторним планом успоставља се заштита сагласна режиму заштите III степена.

Поступак заштите треба спровести за евидентирана природна добра – објекте геонаслеђа, то јест објекте историјскогеолошког и стратиграфског наслеђа (село Пећута, пећине Драгов понор изнад кањона Сушице, Ленчина код села Доње Лесковице, Дегуриħка печина са десне стране реке Градац).

Од међународно значајних подручја, на подручју Просторног плана идентификована су (*Референтна карта 3. Просторног плана*):

– значајно подручје за птице IBA (Important Bird Areas) – "Ваљевске планине RS025 IBA" (од изузетног значаја за гнежђење птица, на целом простору је забележено 170 врста);
– одабрана подручја за дневне лептире PBA (Prime Butterfly Areas) – Повлен 15 (обухвата Повлен, планину Маглеш и клисуру реке Градац, површине 13.489 ha на којој је забележено 10 циљних врста дневних лептира) и Маљен-Сувобор 39 (површине 16.878 ha на којој је забележено 7 циљних врста дневних лептира);
– потенцијално подручје од међународног значаја за очување биолошке разноврсности Емералд мреже – еколошке мреже подручја од посебне важности за заштиту природе (Areas of Special Conservation Interest - ASCI) – "Клисура реке Градац RS0000054".

За заштиту природе на територији града Ваљева значајно је очување следећих еколошких коридора: Ваљевске планине; Обница, Јабланица, Градац, Колубара, Јадар и Уб и сви остали водотоци и њихова приобаља у природном и полуприродном стању, као и канали са полуприродном вегетацијом; појасеви високог зеленила који повезују шумска станишта; рубна станишта, живице, међе, кошанице, пашњаци и влажни екосистеми са очуваном или делимично измењеном вегетацијом унутар агроекосистема.

На територији града налазе се следећа подручја са већим бројем станишта заштићених и строго заштићених врста биљака од националног значаја у складу са критеријумима Правилника о дивљим врстама и Правилника о стаништима: Ваљевске планине (регистровано близу 60 врста сисара), Медведник (забележено укупно 164 биљне врсте), Јабланик (забележено 365 врста биљака), Повлен (забележено 258 биљних врста), околина Петнице (станишта ретких орхидеја), подручје Градца (регистрована 371 врста биљака), кањон Сушице са сувом клисуром (у којој расте реликтни црни граб), Дивчибаре (темељна природна вредност су тресавска станишта са забележених 367 врста). Тресаве, које су овде сведене на простор око водотока, убрајају се у приоритетни тип станишта

према Правилнику о стаништима. Водотоци Обница, Јабланица, Градац, Колубара, Јадар и Уб су станишта одређених строго заштићених и заштићених врста риба (поточна мрена, велики вијун, балкански вијун, пеш, поточна пастрмка) и других органских врста. Процесом валоризације утврдиће се на којим стаништима постоје услови за трајно очување природних вредности, а за које постоје други приоритети одрживог развоја.

1.6.4. ЗАШТИТА НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

1.6.4.1. Утврђивање и заштита непокретних културних добара

На подручју града Ваљево утврђено је 48 непокретних културних добара (*Табела 22, Референтна карта 2. Просторног плана*), од којих **седам од изузетног и великог значаја**, и то:

1) од изузетног значаја – чаршија Тешњар у Ваљеву;
2) од великог значаја – црква брвнара у селу Миличиници, манастир Пустиња, црква Св.Јована у Јовањи, манастир Ћелије, кула Ненадовића и знаменито место Бранковина.

У процесу утврђивања налазе се три непокретна културна добра: утврђење Јеринин град у Бранговићу (археолошко налазиште, културно добро), зграда хотела „Гранд“ у Ваљеву (споменик културе, културно добро) и стари гвоздени мост на реци Градац у Ваљеву (споменик културе, културно добро).

Заштићена околина непокретних културних добара површине око и веће од 10 ha приказана је на *Референталној карти 3. Просторног плана*.

Границе заштићене околине утврдиће се за 9 проглашених непокретних културних добара, као и за 4 евидентирана непокретна културна добра која уживају претходну заштиту и 113 пописаних археолошких локалитета једновремено са утврђивањем њиховог статуса и категоризацијом. При **редефинисању и утврђивању заштићене околине** непокретних културних добара установиће се зоне са диференцираним режимима заштите и правилима изградње и уређења простора утврђеним правилима уређења и грађења у делу II 2.1.1.3. Просторног плана.

До утврђивања граница и зона са диференцираним режимима заштите, изградње и уређења простора, заштићеном околином утврђених и предвиђених за утврђивање напокретних културних добара, која ужива исти статус заштите као добро, сматраће се целе катастарске парцеле на којима се то добро налази и, по потреби, све катастарске парцеле које се са њима граниче.

Програми, садржај, начин изградње, детаљна намена и мере заштите простора зона заштите непокретних културних добара биће дефинисане одговарајућим урбанистичким планом.

Табела 22. Утврђена и категорисана непокретна културна добра у граду Ваљеву

Катастарска општина Насеље	Назив НКД (Адреса)	Врста НКД	Категорија НКД	Површина заштићене околине НКД(ha)
Ваљево	1. Стара чаршија Тешњар	Просторна културно-историјска целина	Изузетан значај	ГУПВ
	2. Кула Ненадовића	Споменик културе	Велики значај	ГУПВ
	3. Црква у Ул. др Пантића и Војводе Мишића	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	4. Официрски дом у Карађорђевој и Ул. Андре Савића	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	5. Народни музеј	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	6. Окружни суд у Ул. Војводе Мишића и Карађорђевој ул.	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	7. Општински суд у Карађорђевој ул.	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	8. Гимназија у Ул. Вука Карахића	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ

Катастарска општина Насеље	Назив НКД (Адреса)	Врста НКД	Категорија НКД	Површина заштићене околине НКД(ha)
	. Зграда Штедионице у Ул. Војводе Мишића	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	10. Зграда старе болнице у Ул. Поп Лукиној	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	11. Медицинска школа у Карађорђевој	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	12. Улица Кнеза Милоша	Просторна културно-историјска целина	Културно добро	ГУПВ
	13. Средњовековно насеље на десној обали реке Градац	Археолошко налазиште	Културно добро	ГУПВ
	14. Зграда старе железничке станице	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	15. Зграда Дринске дивизије	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	16. Кућа Милана Јовановића	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	17. Дабића кућа у Ул. Војводе Мишића	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	18. Карађорђева ул. бр. 39	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	19. Карађорђева ул. бр. 41	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	20. Вила Туцовић	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	21. Кућа у Поп Лукиној 13	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	22. Кућа Јанковића	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	23. Кућа Васиљевића	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	24. Конак кнеза Јована Бобовца	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	25. Муселимов конак	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	26. Воденица Иловачића	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	27. Спомен гробље из Првог светског рата	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	28. Спомен гробље на Крушику	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	29. Споменик борцима револуције	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
	30. Зграда Дома културе	Споменик културе	Културно добро	ГУПВ
КО Вујиновача и Ребељ	31. Манастир Пустиња	Споменик културе	Велики значај	54,06
КО Лелић	32. Манастир Ћелије	Споменик културе	Велики значај	45,93
КО Јовања	33. Црква св.Јована	Споменик културе	Велики значај	18,94
КО Бранковина	34. Бранковина	Знаменито место	Велики значај	77,0
КО Бранковина	35. Споменик на Бранковачком вису	Знаменито место	Културно добро	
КО Миличиница	36. Црква брвнара у Миличиници	Споменик културе	Велики значај	25,7
КО Вујиновача	37. Бебића Лука	Просторна културно-историјска целина	Културно добро	1,25
КО Петница	38. Археолошки терен хронолошки - неолит, енолит, бронзано доба, гвоздено доба и римски период врста локалитета - насеље и некропола римски период	Археолошко налазиште	Културно добро	3,0
	39. Црква у Петници	Споменик културе	Културно добро	9,62
КО Тубравић	40. Црква Св. Арханђела Михаила*	Споменик културе	Културно добро	45,61*
КО Причевић	41. Црква у Причевићу	Споменик културе	Културно добро	
КО Дивци	42. Црква и школа у Рабровици	Споменик културе	Културно добро	18,82
КО Дегурић	43. Хидроцентрала у Дегурићу	Споменик културе	Културно добро	3,12
КО Зарубе	44. Кућа у Зарубама	Споменик културе	Културно добро	
КО Тупанци	45. Амбар Љубице Тодорић	Споменик културе	Културно добро	
КО Жабари	46. Хумка – Тумул	Археолошко налазиште	Културно добро	
КО Бабина Лука	47. Касноантичка грађевина римска епоха, villa rustica	Археолошко налазиште	Културно добро	4,38
КО Клинци	48. Кућа породице Дудић	Споменик културе	Културно добро	
Укупно	48 НКД			261.8

Објашњења: ГУПВ –заштићена околина НКД утврђује се Генералним урбанистичким планом Ваљева,

* Црква се налази у зони потапања акумулације Стуборовни, због тога заштићена околина овог НКД није ушла у биланс укупне површине.

Напомена: Детаљни подаци о бројевима катастарских парцела за свако заштићено непокретно добро садржани су у Аналитичко-документационој основи Просторног плана општине Ваљево донетог 2007. године (Прилог 1, стр. 355-358), која представља саставни део Документационе основе Просторног плана.

1.6.4.2. Мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине

Утврђују се опште мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара на подручју града:

1) мере техничке заштите и други радови на непокретном културном добру могу се изводити под условима, у поступку и на начин утврђен Законом о културним добрима;
2) забрањује се раскопавање, рушење, преправљање, презиђивање и вршење свих радова који могу нарушити својства непокретног културног добра;
3) забрањује се коришћење или употреба непокретног културног добра у сврхе које нису у складу са његовом природом, наменом и значајем или на начин који може да доведе до његовог оштећења.

Утврђују се опште мере и услови заштите и коришћења **заштићене околине** непокретних културних добара:

1) забрањује се изградња индустријских, рударских и енергетских објеката, сточарских и живинарских фарми, инфраструктурних и других објеката који својим габаритом, обликом и наменом, односно својом експлоатацијом и отпадним материјама могу да угрозе непокретно културно добро и да деградирају и наруше пејзажне одлике и природне елементе његове заштићене околине;
2) у заштићеној околини непокретног културног добра забрањује се: депоновање отпада и испуштање отпадних вода; превођење водова виског напона већег од 35 kV; отварање каменолома, експлоатација материјала (камена, шљунка и др.) из корита реке, други видови нарушавања обала водотока и отварање позајмишта земље и другог материјала; сеча шуме и огољавање површина под шумом, изузев интервенција у циљу неге, уређења и унапређења шумских састојина; уношење нових врста дрвећа и жбуња у постојеће шумске састојине које су стране оро-климатогеним условима подручја, а посебно егзота; уношење страних врста дивљачи чије присуство може да изазове непожељне еколошке последице и измену састава аутохтоног живог света; коришћења пољопривредног земљишта, промене намене и култура које доводе до његове деградације и промене аутентичног амбијента, изузев уколико је предвиђена промена у складу са мерама заштите околине;
3) забрањује се интервенисање на обалама и регулација река, осим у интересу заштите непокретног културног добра у складу са условима Завода за заштиту споменика културе „Ваљево”, односно Републичког завода за заштиту споменика културе (за непокретна културна добра од изузетног значаја) и Завода за заштиту природе Србије;
4) подизање нових и реконструкција постојећих зелених површина у заштитним појасевима саобраћајне и остале инфраструктуре, поред водотока, туристичких и пратећих садржаја условљава се употребом аутохтоних врста са тог подручја.

Посебне мере и услови чувања и коришћења за непокретна културна добра у урбаном центру ближе се утврђују Генералним урбанистичким планом Ваљева.

Утврђују се посебне мере и услови заштите и коришћења за следећа непокретна културна добра и њихову заштићену околину на подручју града:

1.6.4.2.1. Манастир Пустиња и манастир Ћелије

- забрањује се изградња нових стамбених, помоћних и туристичких објеката на целом заштићеном подручју;
- реконструкција и одржавање постојећих објеката и изградња нових који су у функцији коришћења и презентације културног добра вршиће се на локацијама и под условима Завода за заштиту споменика културе „Ваљево”;

- подизање и уклањања шумских засада и појединачних стабала може се вршити само на основу мишљења Завода за заштиту споменика културе „Ваљево” и Завода за заштиту природе Србије;
- континуирано ће се спроводити следеће приоритетне мере заштите Манастира Пустиња од евентуалних неповољних, микроклиматских утицаја акумулације „Стуборовни”, и то: термохигрометријска снимања у самој цркви Манастира Пустиње, њеној порти и непосредној околини, пре пуњења језера; редовна снимања стања живописа на околности влажења зидова и појаве соли на фрескама; и уграђивање сталне аутоматске хигротермометријске станице за континуално праћење осцилација промена температуре и влажности у цркви и порти..

1.6.4.2.2. Црква св. Јована, Јовања

- реконструкција и одржавање постојећих објеката и изградња нових који су у функцији коришћења и презентације културног добра вршиће се на локацијама и под условима Завода за заштиту споменика културе „Ваљево”;
- забрањује се изградња стамбених и викенд објеката на целом подручју;
- изградња инфра и супраструктуре вршиће се под условима који се утврде просторним и урбанистичким планом;
- на шумским површинама у околини цркве вршиће се рационално коришћење пробирног и опходног типа;
- на парцелама у црквеном власништву дозвољава се досадашњи начин газдовања уз задржавање постојећих култура и објеката;
- забрањује се брање, ломљење, кидање и копање биљних врста у родним састојинама у оној мери која је штетна за производну способност шумског земљишта или за гајење шума.

1.6.4.2.3. Црква Св. Арханђела Михаила (звана Грачаница)

- измештање цркве Св. Арханђела Михаила, односно изградња нове цркве на Бакића брду у непосредној близини акумулације „Стуборовни” и јавног општинског пута Тубравић-Брезовице, према договору Шабачко-ваљевске епархије, општинског црквеног одбора и јавног предузећа надлежног за изградњу бране и уз сагласност Републичког завода за заштиту споменика културе;
- обављање комплетних и комплексних археолошких истраживања садашње локације цркве са детаљним истраживањем некрополе око цркве, архитектонским истраживањем грађевине цркве, израдом техничке документације и детаљним испитивањем остатака живописа ради припремања пронађених партија за измештање;
- обављање конзервације и рестаурације старог иконостаса и припрема за презентацију;
- дислокација надгробних споменика са старе некрополе око цркве на нову локацију.

1.6.4.2.4. Бранковина

- забрањује се промена намене површина до доношења одговарајућег урбанистичког плана;
- реконструкција и одржвање постојећих и изградња нових објеката (стамбених, помоћних, туристичких и др.) у оквиру заштитом обухваћеног простора вршиће се на локацијама и под условима који се утврде одговарајућим урбанистичким планом и уз мишљење надлежних завода за заштиту споменика културе и природе;
- забрањује се изградња индивидуалних викенд објеката на целом подручју, осим на локацијама где се планира проширење сеоске изградње;
- изградња инфра и супраструктуре вршиће се под условима који се утврде просторним и урбанистичким планом;

– забрањује се експлоатација шуме на начин и у размерама које воде деградацији састојина, огољавању терена, слабљењу отпорности шуме и других вегетацијских заједница у обиму који непосредно може довести до угрожавања стабилности терена;
– забрањује се зирађење земљишта на начин који омогућава процес спирања и други начини коришћења земљишта који су од утицаја на терене са земљиштем подложним процесима спирања;
– забрањује се брање, ломљење, кидање и копање биљних врста у природним састојинама у оној мери која је штетна за производну способност шумског земљишта или за гајење шума;
– јако деградирана и девастирана места угрожена ерозијом довешће се одговарајућим санационим мерама у здравије стање и омогућити опоравак вегетационог покривача; на свим озираћеним површинама изложеним ерозији извршиће се преоријентација култура (ливаде са вишегодишњим травама, пашњаци, детелишта, воћњаци, шуме); и забрањује се преоравање ливада, пашњака и других необрађених површина на нагибима већим од 15% и њихово претварање у њиве.

1.6.4.2.5. Црква брвнара у Миличиници

Заштићен је простор површине 25.70 ha који са спомеником културе чини амбијенталну целину. Установљене су три зоне заштите са следећим посебним мерама и условима заштите:

1) у I зони заштите, непосредној околини споменика површине 0.97.06 ha, која представља окружење споменика у коме се у максимално могућој мери штите, чувају и унапређују одлике природних елемената и обезбеђује одвијање активности које су у функцији коришћења и презентације споменика:
   – забрањена је изградња стамбених и других објеката који нису у функцији заштите и презентације културног добра;
   – дозвољено је коришћење и одржавање постојећих објеката без обавезе надокнаде до привођења замљишта трајној намени, али искључиво у оквиру постојећих габарита и уз сагласност надлежног завода за заштиту споменика културе; и
   – дозвољено је уклањање стабала и другог зеленила уколико угрожава културно добро по претходно прибављеном мишљењу надлежног завода за заштиту природе;
2) у II зони заштите површине 3.64.90. ha, која чини просторну целину са првом зоном и омогућава њену заштиту, дозвољене су активности неопходне за коришћење културног добра, и то:
   – реконструкција, одржавање постојећих и изградња нових стамбених и помоћних објеката, потребних за пољопривредну производњу и становање пољопривредника и сталних становника насеља у оквиру заштитом обухваћеног простора искључиво на постојећем изграђеном земљишту, односно на локацијама које ће бити утврђене урбанистичким планом;
3) у III зони заштите, која обухвата простор амбијенталне и/или предеоне целине у којој се непокретно културно добро налази, забрањено је:
   – кресања лисника и пашарење стоке у шумским састојинама, као и уклањања живица и међа;
   – промена намене површина – култура;
   – примена агротехничких мера које нису у складу са циљевима заштите културног добра.

1.6.4.2.6. Бебића Лука

– израда посебне студије ревитализације и презентације просторне културно-историјске целине и појединачних објеката, којом ће се посебно обрадити: правно-имовинска проблематика, социјални и економски моменат настањивања Бебића Луке, развој нових фукција и намена (специјална производња хране, еко-туризам и сл.), техничке могућности подизања стандарда

живљења (електрификација, телефонија, водовод и канализација), редефиниција руралне матрице, услови за извођење техничке заштите и за презентацију сваког објекта;

- израда урбанистичког пројекта за простор културно-историјске целине Бебића Лука и заштићену околину;
- утврђивање одрживих функција објеката, које ће омогућити њихову економску валоризују и заштиту;
- ревитализација, адаптација и презентација објеката ће се обављати под условом да се очува оригиналан архитектонски изглед објеката, хоризонталан и вертикалан габарит, оригиналне врсте материјала и конструктивни елементи градње, аутентични нагиби кровова, као и распореди унутрашњих простора; и
- изградња објеката инфраструктуре и комуналне опреме обављаће се под условима који ће се утврдити студијом, урбанистичким планом и техничком документацијом.

1.6.4.2.7. Археолошки терен, Петница

- забрањује се изградња објеката;
- изградња инфраструктурне мреже условљена је стриктним надзором службе заштите;
- забрањује се неовлашћено прикупљање покретних археолошких површинских налаза.

1.6.4.2.8. Црква у Петници

- очување изворног изгледа спољашње архитектуре и ентеријера, хоризонталног и вертикалног габарита, облика и нагиба крова, свих конструктивних и декоративних елемената, оригиналних материјала и функционалних карактеристика и оригиналних натписа;
- ажурно праћење стања и одржавање конструктивно-статичког система и кровног покривача споменика културе, свих фасада, ентеријера и исправности инсталација у споменику културе;
- забрањују се радови који могу да угрозе статичку безбедност споменика културе;
- забрањује се изградња објеката који нису у фунцији заштите и презентације споменика културе;
- извођење грађевинских радова, изградња инфраструктурних објеката и промене облика терена дозвољени су само уз претходно обезбеђење заштитних археолошких ископавања и адекватну презентацију налаза; и
- подизање или уклањање шумских засада и појединачних стабала дозвољено је само према условима и под надзором надлежне установе заштите.

1.6.4.2.9. Црква у Причевићу

- очување изворног изгледа спољашње архитектуре и ентеријера, хоризонталног и вертикалног габарита, облика и нагиба крова, свих конструктивних и декоративних елемената, оригиналних материјала и функционалних карактеристика и оригиналних натписа;
- ажурно праћење стања и одржавање конструктивно-статичког система и кровног покривача споменика културе, свих фасада, ентеријера и исправности инсталација у споменику културе;
- забрањују се радови који могу да угрозе статичку безбедност споменика културе;
- забрањује се изградња објеката који нису у фунцији заштите и презентације споменика културе, изградња привредних објеката на кат. парц. бр. 1789 КО Причевић и постављање ваздушних електро и ТТ водова преко заштићене парцеле.

1.6.4.2.10. Црква и школа у Рабровици

- дозвољава се градња и реконструкција објеката за потребе школе и цркве према условима Завода за заштиту споменика културе „Ваљево";
- не дозвољава се промена намене површина у дворишту школе, нити сеча старих стабала и уклањање воћњака без мишљења Завода за заштиту природе, изузев уклањања оштећених и неразвијених стабала смрче и њихове замене стаблима липе;
- приоритет има обнова школске зграде.

1.6.4.2.11. Хидроцентрала у Дегурићу

- забрањује се растурање експоната и уређаја;
- забрањује се градња објеката који нису у функцији одржавања првобитне намене.

1.6.4.2.12. Касноантичка грађевина, Бабина Лука

- културно добро мора се конзервирати; конзервирани остаци грађевине не могу се нарушавати активностима које могу да угрозе остатке зидова и темеља;
- забрањује се извођење грађевинских и земљаних радова и промене облика терена у простору заштићене околине културног добра; и
- постојећа намена заштићене околине је обрадиво земљиште, која се може мењати само уз сагласност и услове надлежног завода за заштиту споменика културе у Ваљеву.

1.6.4.2.13. Евидентирана непокретна културна добра (Референтна карта 4 Просторног плана)

Евидентирана су следећа непокретна културна добра у Ваљеву, која уживају претходну заштиту:

1) Зграда Округа, Карађорђева бр. 31. (споменик културе);

2) Кућа у Карађорђевој бр. 29. (споменик културе);

3) Карађорђева 33-47. (споменик културе);

4) Улица Чика Љубина (просторна културно-историјска целина).

Посебне мере заштите евидентираних непокретних културних добара су:

- на објекту се могу изводити мере техничке заштите у циљу враћања аутентичног изгледа;
- не дозвољава се повећање хоризонталног ни вертикалног габарита;
- не дозвољавају се радови на објекту који би нарушили његов спољашњи изглед;
- дозвољавају се они радови на објекту који ће довести до побољшања санитарно-хигијенских услова коришћења објекта, с тим да они не наруше спољашњи изглед грађевине.

1.6.4.2.14. Археолошки локалитети (Референтна карта 3. Просторног плана)

На подручју града рекогносцирано је и евидентирано 113 археолошких локалитета, који су класификовани према хронолошкој опредељености на: палеолит (5), неолит (11), енеолит (3), бронзано доба (19), гвоздено доба (9), римски период (24) и средњи век и османски период (42).

Посебне мере заштите археолошких локалитета јесу:

- спровођење археолошких истраживања и предузимање мера заштите свих археолошких локалитета на територији града који су потенцијално угрожени планираном изградњом железничке пруге Ваљево-Лозница пре почетка њене изградње, а о трошку инвеститора ове пруге;

- археолошки локалитети се не смеју уништавати и на њима вршити неовлашћена прекопавања, ископавања и дубока заоравања (преко 30 cm);
- у случају трајног уништавања или нарушавања археолошког локалитета због инвестиционих радова, спроводи се заштитно ископавање о трошку инвеститора;
- у непосредној близини археолошких локалитета инвестициони радови спроводе се уз повећане мере опреза, присуство и контролу надлежних служби заштите;
- уколико се током радова наиђе на археолошке предмете извођач радова је дужан да одмах, без одлагања, прекине радове и обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети, те да се сачува на месту и у положају у коме је откривен; и
- дозвољава се инфраструктурно опремање простора археолошких локалитета и њихово уређење према посебним условима и стручном мишљењу које доноси надлежна служба заштите.

1.6.4.2.15. Објекти народне архитектуре (Референална карта 3. Просторног плана)

Основна мера заштите народне архитектуре је обављање континуелних истраживања, евидентирање и утврђивање статуса непокретног културног добра и спровођење рестауратерско-конзерваторских радова, и то за следеће објекте:

1) Заселак Џавери – потенцијално просторна културно-историјска целина са руралном матрицом и објектима народне архитектуре;
2) Заселак Дреновић, насеље Суводање – потенцијално просторна културно-историјска целина са руралном матрицом збијеног насеља и објектима народне архитектуре;
3) Троделна полубрвнара Арсена Арсенића, село Тубравић, Џавери;
4) Дводелна полубрвнара Живка Игњатовића, село Тубравић, Џавери;
5) Троделна полубрвнара Богдана Марковића, село Тубравић, Џавери;
6) Дводелна кућа Нићифора Станимировића, село Мијачи;
7) Петоделна кућа Томића, село Совач;
8) Троделна кућа Ненада Радића, село Брезовице, Брлог;
9) Троделна кућа Николе и Недељка Ђуричића, село Брезовице, Брлог;
10) Троделна кућа Милана Радојчића, село Брезовице;
11) Дводелна кућа Марјана Мојића, село Брезовице, Мојићи;
12) Пушница Милована Тошића, село Брезовице, Мојићи;
13) Троделна кућа Душана Митровића, село Брезовице;
14) Кућа Стојана Новаковића, село Балиновић;
15) Кућа Велибора Пантелића, село Ребељ;
16) Домаћинство (7-8 објеката народне архтектуре) у Лозници поред државног пута IБ-23 (бр. 4);

као и за друге објекте народне архитектуре на подручју Просторног плана.

1.6.4.3. Приоритети заштите непокретних културних добара

Приоритети у заштити **археолошких налазишта** јесу:

- обављање истраживања пописаних археолошких налазишта и спровођење процедуре евидентирања, категоризације и стицања статуса културног добра;
- спровођење категоризације највреднијих археолошких налазишта, у првом реду неолитског налазишта испред Петничке пећине;

– ефикаснија заштита пећинских археолошких налазишта у оквиру интегралне заштите природних простора кањона реке Градац и горњих токова Јабланице и Обнице.

Приоритети у заштити **споменика културе** јесу:
– ревалоризација и рекатегоризација споменика културе, у првом реду манастира Пустиње (у изузетан значај); објеката народног градитељства, у првом реду Бебића Луке и цркве брвнаре у Миличинци (у велики значај), објеката градске архитектуре у урбаним и насељима која су некада била седишта среза или општине (В.Каменица); као и ревалоризација ради спровођења процеса скидања заштите са појединих споменика којима је измењен аутентичан изглед (пример куће Д. Дудића и Клинцима);
– дислокација појединих објеката народног градитељства у етно парк, у сарадњи са приватним сектором, поред знаменитог места Бранковина (преношењем угрожених објеката народног градитељства везаних за породицу Ненадовић), Бебића Луке, манастира Ћелије и цркве брвнаре у Миличиници;
– спровођење комплетних мера техничке заштите са обновом категорисаних објеката културе, према утврђеним и верификованим конзерваторским елаборатима, у првом реду најугроженијих аутентичних зграда у старој чаршији Тешњар;
– утврђивање адекватне, тј. промена намене и корисника за слабо одржаване и немарно чуване објекте великог значаја.

Приоритети у заштити **просторних културно-историјских целина** и знаменитих места јесу:
– ревалоризација, категоризација и спровођење мера техничке заштите целине Бебића Луке и њено укључивање у туристичку понуду града;
– диференцирање простора проглашене заштићене околине знаменитог места Бранковина (површине 77.0 ha) на зону непокретног културног добра и зоне са различитим режимима заштите простора, и то: зону заштићене околине (I степена заштите), зону са прелазним режимом коришћења и изградње простора (II степена заштите) и ширу зону заштите (III степена заштите), тако да се у зони са прелазним режимом и у широј зони заштите омогући развој појединих активности, контролисана изградња туристичких и спортско-рекреативних садржаја, уређење и обнова постојећих насеља и регулација непланске изградње.

У приоритете се сврстава и предузимање активности на презентацији, туристичкој интерпретацији и повећању саобраћајне доступности културног наслеђа и на очувању намене и основних функција непокретних културних добара, у првом реду народног градитељства.

1.6.5. ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА, ПРИХВАТЉИВ СЕИЗМИЧКИ РИЗИК И ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ИНТЕРЕСА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ

Концепција коришћења и уређења простора у **ванредним ситуацијама** заснива се на примени следећих пропозиција:

Војни комплекси са статусом „перспективан“ у Просторном плану се третирају као комплекси посебне намене. Око ових комплекса планираће се зоне просторне заштите, које су условљене наменом истих и прописују се због безбедности околине од војних комплекса и активности у њима, а у циљу заштите становништва и материјалних добара. Зоне око војних комплекса третирају се као простор са посебним режимом коришћења, уређења и изградње, а правилима уређења су дефинисане као: а) зоне забрањене изградње, које подразумевају потпуну забрану градње; б) зоне контролисане градње, где је за изградњу објеката обавезна претходна сагласност Министарства одбране; в) зоне ограничене градње, где је забрањена изградња објеката високоградње и обавезна

претходна сагласност Министарства одбране; и г) зоне просторне заштите, у којој је обавезна претходна сагласност Министарства одбране.

За војне објекте са статусом „неперспективан“ и „Мастер план“ дефинисаће се пренамена, а предлаже се да приоритет буде јавна намена ових објеката (у функцији развоја јавно-социјалне инфраструктуре), а у складу са интересима локалне самопураве, Републике и других заинтересованих субјеката. Реализацији планских решења условљена је коначним регулисања имовинско правних односа са будућим власником или корисником.

Према условима Директората цивилног ваздухопловства (бр. 716.07.0040.2012.0002, од 05.03.2012. године) дефинише се зона просторне заштите око аеродрома „Дивци“, у односу на референтну тачку аеродрома у радијусу од 2500m и висине 45m, као и прилазно-одлетна површ нагиба 4% и дужине 2500m у односу на праг полетно-слетне стазе. Испод ове површи није дозвољена градња објеката чија висина продире корз наведену површ. Поред аеродрома у функцији безбедности летења су и два радио-навигациона уређаја. На удаљености од 600m од ових уређаја није дозвољено постављање објеката. Такође, за постављање објеката који могу да утичу на безбедност ваздушног саобраћаја (антенски стубови, димњаци, торњеви, далеководи и др.) неопходно је прибављање потврде Директората.

Привредни субјекти на подручју Просторног плана припремиће планове деловања у случају технолошких акцидената (изливања технолошких вода, пожара, експлозија, емисије штетних гасова и др.) у сарадњи са градским институцијама и органима. Ово се посебно односи на постројење са SEVESO II листе ХК „Крушик“.

Извршиће се зонирање индустријских капацитета и складишта са опасним материјама ван зона становања, у циљу спречавања настајања технолошких акцидената.

Концептом полицентричног система насеља омогућено је очување дисперзног размештаја постојећих сеоских насеља, са истовременим јачањем централних функција тих насеља. Неопходно је утврдити процену ризика од поплава у насељима, а урбанистичком разрадом предвидети правила/ограничења градње и мере заштите.

Аутономност пољопривреде обезбеђује биолошки безбедна храна произведена у аутономним погонима, под условом да се оствари планирана интеграција са индустријом и туризмом, као стимулативним организатором и потрошачем у доба мира.

У изради плана заштите од пожара посебно ће се уважити следећи елементи:

- предвиђена саобраћајна приступачност шумским подручјима биће реализована изградњом мреже јавних, службених и шумских путева (око 32 km), алпских ски-стаза и жичара, стаза за туристичка теренска возила бицикле и пешаке, рачунајући ове објекте истовремено и као противпожарне баријере које деле шуму на мање сегменте;
- поред великих водоакумулација, плански ће се утврдити мрежа малих акумулација (укупно 4) на водотоцима уз постојеће и планиране колске путеве (јавне, службене и шумске) ради обезбеђења равномерног захвата воде за гашење пожара; и то у:ГЈ „Маљен“ река Паклешница, ГЈ „Маљен 2“, састав Буковске и Црне реке, ГЈ „Јеље Маглеш“, лугарница и ГЈ „МЈП“ Рекавица (граница одељења 91 и 93);
- при пошумљавању нових површина (према шумским основама) распоредом противпожарних пруга (око 13 km) предвидеће се ће планске противпожарне баријере; и
- успоставиће се редовно противпожарно осматрање.

Обезбеђење планираног развоја саобраћаја и веза основни су услови за организовање активности у ванредним ситуацијама. У отежаним планинским условима саобраћања, посебно у вишим брдско-планинским деловима подручја града, диференцирана мрежа јавних и локалних, службених и

осталих шумских путева и бројних туристичких стаза, допуњује се системом жичара, као важним елементом саобраћаја (жичаре могу да егзистирају на локалној електроенергији и резервним дизел агрегатима). Посебан допринос имаће тзв. „Гребенски пут Ваљевских планина“, као и пут Уб-Бранковина-Осечина који су планирани Регионалним просторним планом Колубарског округа погођеног земљотресом и Нацртом Регионалног просторног плана Колубарског и Мачванског управног округа.

У планирању система веза уважен је њихов посебан значај за издвојена планинска подручја, уз примену високофреквентних веза и обезбеђивање радио, ТВ и пријема интернета. Поред екстерних веза, предвиђен је развој система унутрашњих веза који има посебан значај у ванредним ситуацијама.

Алтернативно водоснабдевање са високим степеном поузданости и ниским степеном повредивости треба омогућити јединственим системима, састављеним од повезаних сепаратних и већег броја локалних система. Обележиће се зона акцидената (поплавни таласи, поплаве и клизишта) увођењем система обавештавања и узбуњавања, као и планова реакција у случају ових појава.

Аутономност снабдевањем енергијом у ванредним ситуацијама обезбеђује се коришћењем алтернативних извора: хидропотенцијала планинских водотока и геотермалних вода, биомаса, биогаса добијеног третманом билошке компоненте комуналног отпада и др.

Према концепту развоја туризма, интенција је функционално интегрисање већине активности насеља (пре свега пољопривреде и мале привреде) и непосредно укључење у туристичку понуду, чиме се омогућава развој насеља и повећање броја сталних становника, мањим делом природном репродукцијом и већим делом досељавањем. Планирани јавни објекати и смештајни туристички садржаји могу се у ванредним ситуацијама употребити за потребе санитетског збрињавања и лечења, с обзиром да нису предвиђени у великим грађевинским концентрацијама и да су по правилу заклоњени морфолошким облицима и шумом.

Заштита од зимских непогода у брдско-планинском делу (завејавање, лед, лавина, снегоизвале, ветроизвале и др.) и од летњих непогода (олуја, бујице праћене одронима и сл.) биће остварена изградњом и уређењем планираних садржаја супраструктуре и инфраструктуре, пошумљавањем и затрављивањем голети и предвиђеним водорегулацијама.

Укупна заштита од елементарних непогода свих врста биће обједињена у јединствену службу осматрања, јављања и предузимања претходних интервенција. Неопходан предуслов за адекватну заштиту је институционална организованост, која ће бити територијално организована и дистрибуирана према обухвату простору који се штити. Од посебног значаја је успостављање јединственог информационог система о простору града (ГИС-а) као ефикасне мере и средства за планирање, управљање и усмеравање конкретних активности у ванредним ситуацијама.

Полазећи од сезмичке рејонизације подручја града са зонама шестог до осмог степена MKS скале, највећом распрострањеношћу зоне седмог степена MKS (око 45% подручја) и могућим одступањима у оквиру основног степена зависно од распореда и врсте стенских маса, установљава се обавеза да се мере заштите инфра и супраструктуре у урбанистичким плановима дефинишу за ниво заштите осмог степена, уз потребу израде карте сеизмичке микрорејонизације као основе за израду посебних мера заштите од сеизмичког ризика.

Основна планска поставка је да се не може обезбедити потпуна заштита од земљотреса која би била економски прихватљива. Утврђује се концепт прихватљивог сеизмичког ризика заснован и смернице за урбанистичко планирање и израду техничке документације из аспекта прихватљивог сеизмичког ризика за насеља, индустријске и друге производне капацитете: а) утврђени сеизмички хазард биће коришћен као један од критеријума за дефинисање намене појединих зона и површина за изградњу и степена концентрације физичких структура у насељима, деловима насеља и

ваннасељским комплексима и локацијама; б) установиће се критеријуми за потребе уопштавања односа земљотресности простора појединих насеља и безусловне сеизмичке безбедности са становишта максимално могуће реакције појединачних објеката; и в) примењиваће се норме и кодекси сеизмоотпорног пројектовања.

Полазећи од процењеног сеизмичког ризика, установљавају се ограничења за развој, изградњу и уређење простора диференцирана према условима потреса, и то:

- ограничена сеизмоотпорна изградња за услове потреса од 8^0 MCS – у свим обухваћеним насељима изградња и замена оштећених новим објектима ограничава се на капиталне и објекте ван категорије, чија инвестиоциона вредност трпи повећане трошкове сеизмоотпорне изградње; док се изградња осталих објеката условљава потврдом одговарајуће ревидоване студије оправданости; а санација оштећених објеката дозвољава под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања;
- селективна сеизмоотпорна изградња за услове потреса од 7^0 MCS – у обухваћеним насељима изградња и замена оштећених новим објектима условљава се потврдом одговарајуће ревидоване студије оправданости; а санација оштећених објеката дозвољава под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања; и
- контролисана сеизмоотпорна изградња за услове потреса од 6^0 MCS – у обухваћеним насељима изградња нових, замена и санација оштећених објеката дозвољава се под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања, без посебних других ограничења.

Утврђују се следећи општи принципи за урбанистичко планирање и израду техничке документације из аспекта прихватљивог сеимичког ризика за инфраструктурне системе:

- допуштена су оштећења при најјачим земљотресима, уз обавезу минимизирања ризика од хаварије који угрожавају људске животе;
- утврђује се допуштени ниво хаварије, односно допуштени прекид рада и прихватљиви ниво оштећења за сваки инфраструктурни систем; и
- омогућава се етапно успостављање функционисања система, уз услов обезбеђења минималног нивоа његовог функционисања непосредно након јаког земљотреса.

Табела 23. Препоруке за планирање инфраструктурних система из аспекта прихватљивог сеизмичког ризика

Врста инфраструктурног система		Јаки земљотрес	Умерени земљотрес
		интензивна трешња или разломи у неким деловима система	умерена трешња у неким деловима
Водоснабдевање	Основни резервоар	хаварија која не угрожава живот људи	без оштећења
	Локални извори за гаш.пожара	неопходно снабдевање се прекида	без оштећења
	Цевоводи	оштећења нивоа **А**	оштећења нивоа **А**
Системи Путева	Мостови, раскрснице	могућа су појединачна оштећења	без структурних ошт.
	Путна мрежа	оштећења нивоа **А**	оштећења нивоа **Б**
Електро-, гасо- и топловоди		оштећења нивоа **А1**, без опасности од пожара	оштећења нивоа **Б**

Објашњење ознака: оштећење нивоа А је прекид сигурног функционисања на мање од 20% површине (при нивоу А1 у току недеље); оштећење нивоа Б је прекид сигурног функционисања на мање од 1% површине, који се успоставља у току неколико сати.

2. ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ГРАДА ВАЉЕВО

2.1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА

Правила уређења и грађења утврђена Просторним планом (даље: правила) су усмеравајућа за израду и доношење урбанистичког плана предвиђеног у делу II 2.2.1.1. Просторног плана, изузев за генерални урбанистички план и планове генералне регулације за урбани центар Ваљево и за план генералне регулације за туристички центар Дивчибаре.

Правила су обавезујућа за издавање локацијске дозволе на делу подручја Просторног плана обухваћеног шематским приказима уређења насеља, зоном мХЕ „Ровни" и у преосталој зони директне примене Просторног плана.

2.1.1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ЗОНЕ СА ПОСЕБНИМ РЕЖИМОМ ЗАШТИТЕ

2.1.1.1. Зоне заштите изворишта водоснабдевања и водотока

У сливу акумулације „Стуборовни" Регионалним просторним планом Колубарског и Мачванског управног округа (Нацрт 2012) утврђени су следећи **режими заштите и правила уређења и изградње простора** у складу са Правилником о одређивању и одржавању зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Службени гласник РС", број 92/2008) за:

1) Зону непосредне санитарне заштите (зона I) – забрањена је изградња објеката, коришћења простора и одвијања активности које нису у функцији водопривреде. Сви објекти у овој зони треба да се уклоне у складу са законом. За потребе туристичко-рекреативног коришћења акумулације дозвољава се уређење приобаља за планиране пешачке и бициклистичке стазе, купалишта и пристане, са санитарно обезбеђеним објектима за дневни боравак посетилаца (мокри чворови, посуде за отпад, одморишта и видиковци са заклоном и сл). На акумулацији се могу користити пловила на електрични погон, весла и једра и одвијати спортски риболов. У акумулацији је забрањен кавезни узгој рибе.
2) Ужу зону санитарне заштите изворишта (зона II) – забрањена је изградња нових објеката који нису у функцији водопривреде. Дуж постојећих и планираних путева обавезна је изградња инфраструктуре (бетонске риголе) за прикупљање атмосферских вода са сепараторима нафтних деривата, од стране ЈП „Путеви Србије" за државне путеве или градске управе за општинске путеве. За потребе туристичко-рекреативног коришћења простора, дозвољава се уређење простора за пешачке и бициклистичке стазе, пристане и сл. У овој зони забрањена је употреба агрохемикалија, течног и чврстог стајњака. Стамбени и економски објекти пољопривредних домаћинстава изграђени у зони II могу да се задрже, односно легализују, под условом да за ове објекте надлежни органи водопривреде и електропривреде, као представници државе, реализују санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање свих отпадних вода. Када је обезбеђено санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање свих отпадних вода, омогућава се реконструкција или замена постојећих стамбених и економских објеката за сопствене потребе пољопривредних домаћинстава новим објектима истих габарита. Остали постојећи објекти са дозволама у овој зони добијеним до доношења овог просторног плана задржавају се под условом да имају обезбеђено санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање свих отпадних вода и друге услове у складу са законом. Уколико наведено немају, ови објекти се могу задржати под условом да власници обезбеде санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање свих отпадних вода о свом трошку. Статус осталих објеката, постројења и активности у зони II биће утврђен након доношења Решења о одређивању и одржавању зона и појасева санитарне заштите и завршетка израде Елабората о зонама санитарне заштите изворишта (према чл. 5. и 28.

Правилника о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања).

3) Ширу зону заштите изворишта (зона III) – успоставља се режим плански контролисане изградње и коришћења простора, који обезбеђује заштиту квалитета вода и здравствену исправност воде изворишта. У овој зони забрањено је неконтролисано депоновање комуналног и другог отпада, лоцирање и уређење депонија чврстог отпада, депоновање, складиштење и транспорт опасних материја и материја које се не смеју директно или индиректно уносити у воде. Отпадне воде постојећих објеката, производних процеса, рударских и других радова морају се пречистити до прописане класе квалитета пре испуштања у реципијент. Није дозвољено грађење производних погона и других објеката, као ни обављање рударских и других радова чије отпадне воде садрже загађујуће материје или на било који начин угрожавају квалитет и режим вода. На том простору се могу реализовати мали индустријски (прерађивачки) погони (млекаре, пилане, печуркане, производња намештаја, и др), са „чистим" технологијама које немају чврсте или течне отпадне и опасне материје. Дозвољена је реализација ски-стадиона „Повлен". Могу се градити, доградити, реконструисати и задржати постојећи објекти (стамбени, верски, јавних служби, туристички, терцијарних делатности и објекти пољопривредних домаћинстава) под условом санитарног безбедног прикупљања и пречишћавања отпадних вода, тј. уређења непропусних септичких јама и организовањем службе која ће се старати о њиховом пражњењу (по принципу обавезности, без захтева корисника) и одвожењу до ППОВ.

Решење о одређивању зона санитарне заштите, односно Елаборат о зонама санитарне заштите изворишта, којим ће се проценити утицај објеката, постројења и активности на здравствену исправност воде на изворишту, донеће надлежни министар по хитном поступку.

За све остале објекте Регионалног Колубарског система из дела II 1.5.2.1.1. Просторног плана примењују се режими заштите и правила уређења и изградње простора утврђена Просторним планом подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни".

Заштита водног земљишта (ВЗ) спроводи се на начин који је дефинисан Просторним планом Републике Србије и Законом о водама. Зона ВЗ дуж река захвата површину коју обухвата успор од тзв. стогодишње велике воде, увећану за појасе дуж обе обале ширине по 20÷50 m, зависно од положаја објеката и заштитних система. За нерегулисане водотоке се до завршетка картирања свих зона које се плаве великим водама вероватноће до 1% успоставља водно земљиште на појасу ширине 10 m дуж обала водотока. За ВЗ дуж водотока утврђују се следећа правила уређења и изградње простора:

1) забрањена је градња било каквих сталних објеката и легализација постојећих објеката, осим хидротехничких објеката, али се може користити за пољопривредну производњу, плантажне засаде (шуме, воћњаци, виногради) и спортско-рекреативне отворене површине;
2) не дозвољава се подужно вођење саобраћајних и инфраструктурних система; у случају да је неопходна изградња појединих деоница инфраструктурних система са подужним положајем трасе иста се условљава извођењем линијских одбрамбених система за заштиту од поплавних вода вероватноће 0,5%;
3) на преласку плавних зона објекти линијских и комуналних инфраструктурних система (саобраћајнице, објекти за пренос енергије, цевоводи) морају се висински издићи и диспозиционо тако решити да буду заштићени од поплавних вода вероватноће 0,5% (тзв. двестогодишња велика вода);
4) регулацију река у зони насеља поред функционалних критеријума треба примерити и урбаним, естетским и другим условима, који омогућавају складно повезивање насеља са акваторијом; дуж обала река се мора оставити слободан простор од најмање 7 m ширине;

5) због феномена стварања ерозионе јаме у кориту при проласку поводња, сви стубови на мостовима и другим грађевинама, крилни и потпорни зидови дуж путева у рекама морају да буду фундирани на стенској маси, испод речног наноса; и
6) експлоатација грађевинског материјала из водотока дозвољена је само уз одговарајућу пројектну документацију којом се пројекат експлоатације потпуно усаглашава са пројектима регулације река на ширим потезима, и уз обављање стриктног надзора по принципима као да се изводе радови на регулацији реке.

2.1.1.2. Зоне заштите природних добара

За заштићена природна добра установљени су режими I до III степена заштите, који се спроводе у складу са одредбама Закона о заштити природе („Службени гласник РС", бр. 36/09 и 88/10).

Режими заштите, уређења и изградње на простору Ваљевских планина утврдиће се просторним планом за предметно подручје посебне намене, а за Таорска врела актом о утврђивању статуса заштићеног подручја.

2.1.1.3. Зоне заштите непокретних културних добара

За Цркву брвнара у Миличиници утврђене су три зоне заштите са различитим режимима уређења и коришћења простора у делу II 1.6.4.2.5. Просторног плана. Уређење и изградња простора у зонама са различитим режимима заштите за Бранковину утврђује се планом генералне регулације, а за непокретна културна добра на грађевинском подручју урбаног центра Генералним урбанистичким планом Ваљева.

Утврђивање заштићене околине за остала категорисана и непокретна културна добра којима ће бити утврђен статус и категоризација, одредиће се установљавањем следећих зона са различитим режимима заштите и правилима уређења и изградње простора, и то:

1) зона I степена заштите, то јест зона заштићене околине непокретног културног добра која ужива исти статус заштите као добро, са режимом строго контролисане изградње и уређења простора којим је:
   – забрањена изградња објеката који нису у функцији заштите и презентације културног добра;
   – дозвољено коришћење, одржавање и, евентуално, реконструкција објеката у оквиру постојећих габарита и уз сагласност надлежног завода за заштиту споменика културе;
   – простор се уређује, опрема комуналном инфраструктуром и одговарајућим мобилијаром у складу са захтевима заштите и презентације непокретног културног добра; и
   – дозвољен досадашњи начин коришћења пољопривредног земљишта и радови на уређењу шума који нису у колизији са заштитом и презентацијом непокретног културног добра и очувањем предеоног лика заштићеног простора;
2) зона II степена заштите чини просторну целину са I зоном заштите у оквиру предеоног лика ближе перцепције (до најближих визуелних препрека у окружењу), коју штити од негативних утицаја окружења и омогућава презентацију непокретног културног добра, има режим ограничене и строго контролисане изградње и уређења простора којим је:
   – дозвољена реконструкција и одржавање постојећих, изузетно и изградња нових стамбених и помоћних објеката за пољопривредну производњу сталних становника насеља и то искључиво на постојећим изграђеним парцелама, у складу са условима надлежног завода за заштиту споменика културе и одговарајућим урбанистичким планом;

– дозвољен саобраћајни приступ и организовање пункта за прихват посетилаца и службених лица, са пратећим садржајима за презентацију непокретног културног добра и уређеним стазама за пешачко кретање посетилаца; и
– омогућено формирање етнопарка с постојећим (заштита in situ), пренетим и/или репликама објеката народног градитељства;

3) зона III степена заштите, то јест шира зона заштите, која обухвата простор амбијенталне и/или предеоне целине у којој се непокретно културно добро налази, има режим селективне и контролисане изградње и уређења простора којим је дозвољен:
– развој активности комплементарних заштити непокретног културног добра;
– промена намене и начина коришћења пољопривредног и шумског земљишта уколико се не ремети очување предеоног лика;
– изградња приступних и рехабилитација и реконструкција постојећих путева и саобраћајница у насељу, као и уређење различитих врста стаза за кретање посетилаца, излетника и туриста (излетничке, панорамске, планинарске, маунтинбајк и друге стазе) са видиковцима;
– изградња туристичких, спортско-рекреативних, стамбених, пољопривредних и других објеката у функцији развоја културолошког и руралног туризма и обнове постојећих насеља на основу одговарајућег урбанистичког плана.

Ни у једној од наведених зона није дозвољена површинска експлоатација минералних сировина.

До установљавања наведених зона са различитим режимима заштите и правилима уређења и изградње простора, примењују се опште мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине из дела II 1.6.4.2. Просторног плана.

2.1.1.4. Заштитни појасеви у коридорима инфраструктурних система

2.1.1.4.1. Ширина појасева регулације

Појас регулације јесте путно земљиште и земљишни појас других објеката инфраструктурних система.

Просторним планом утврђује се оријентациона ширина појаса регулације за:

1) јавне путеве (у складу са одељком .5.3. у Прилогу 2. Правилника о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута)
– државни пут IБ реда ширине око 25.0 m (минимална ширина коловоза је 7,70 m без издигнутих ивичњака, односно 7,0 m са издигнутим ивичњацима);
– државни пут II реда ширине око 20.0 m (минимална ширина коловоза је 7,10 m без издигнутих ивичњака, односно 6,50 m са издигнутим ивичњацима);
– општински јавни пут ширине око 15.0 m (минимална ширина коловоза је 5,90 m без издигнутих ивичњака, односно 5,50 m са издигнутим ивичњацима);

2) железничку пругу
– једноколосечну пругу ширине око 16.0 m; и

3) електроенергетску мрежу
– далековод 110 kV ширине 8-10.0 m.

Утврђују се следећа правила уређења појаса регулације јавног државног пута I/II реда и општинског јавног пута:

1) на ванградским путним правцима у изграђеном простору насеља ван коловоза јавног пута изводи се: аутобуско стајалиште најмање ширине 3.0 m (у складу са чланом 2. Прилог 2. део 5.2.1.

Правилника о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута), обострани тротоари с ивичњацима најмање ширине од по 1.5 m, а само изузетно једнострани тротоар ширине два и више метара, прикупљање и каналисање атмосферских вода с коловоза; док се ван изграђеног простора насеља изводе обостране банкине ширине по 1.5 m с тврдим застором;

2) у складу с локалним условима и потребама у саобраћајном профилу јавног општинског пута смешта се бициклистичка стаза ширине 1.0 m за једносмеран или 2.0 m за двосмеран саобраћај са заштитном траком минималне ширине 1.75 m; или се у слободном профилу саобраћајнице смешта бицклистичка стаза ширине 1.5 m за једносмеран или 2.5 m за двосмеран саобраћај (у складу са одељком 5.2. у Прилогу 2. Правилника о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута);
3) саобраћајни прикључци на државни пут утврђују се на основу услова и сагласности управљача државним путевима, преко реконструисаних постојећих саобраћајних прикључака јавних општинских путева (управно на државни пут), преко сервисне саобраћајнице или насељске мреже саобраћајница, на минималном растојању од 3000 m на државним путу I реда, 1000 m на државном путу II реда, 400 m на јавном општинском путу (у складу са одељком 6.1.3. у Прилогу 1. Правилника о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута); или се предметна деоница државног пута у изграђеном простору насеља предлаже за јавни пут у насељу на основу овог плана или одговарајућег урбанистичког плана;
4) у складу с локалним условима и потребама у изграђеном простору насеља између тротоара и границе појаса регулације подиже се дрворед, тако да не омета прегледност јавног пута и не угрожава безбедност саобраћаја.

2.1.1.4.2. Врсте и ширине заштитних појасева

Ширина заштитних појасева траса и објеката у коридорима (линијских и комуналних) инфраструктурних система утврђена је на основу одредби закона и прописа донетих на основу закона и применом следећих критеријума:

1) утврђивања безбедоносног растојања од трасе и објеката инфраструктурног система ради заштите окружења од негативних утицаја на животну средину, у првом реду од буке, аерозагађења и акцидената; и
2) обезбеђење заштите основних функција у експлоатацији трасе и објеката инфраструктурног система од негативних утицаја из окружења, у првом реду од непланске изградње, неконтролисаног одлагања отпада и других активности које могу да угрозе безбедност, функционисање и одржавање инфраструктурног система.

Установљавају се следећи обострани заштитни појасеви траса и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система на подручју Просторног плана:

1) непосредни појас заштите – простор заштитног појаса од:
   – ивице појаса регулације пута ширине 20.0 m за државни пут IБ реда, 10.0 m за државни пут II реда, 5.0 m за јавни општински и некатегорисан пут;
   – осе железничког колосека ширине 50.0 m;
   – осе далековода од 110 kV ширине 5.75 m и 35 kV и 10 kV ширине 5.0 m;
   – осе магистралног гасовода ширине 30.0 m и доводно разводног гасовода ширине 20.0 m; и
   – осе оптичког кабла ширине један метар;
2) шири појас заштите – простор контролисане изградње од границе непосредног појаса заштите/заштитног појаса:

– ширине 20.0 m за државни пут IБ реда, 10.0 m за државни пут II реда и 5.0 m за јавни општински пут;
– ширине 15.0 m за железничку пругу;

3) појасеви заштите животне средине од утицаја инфраструктурног система:
   – појас I степена загађења – са веома великим еколошким оптерећењем животне средине, због емисија аерозагађења, повећане буке и загађивања земљишта, поклапа се са непосредним појасима заштите инфраструктурних система;
   – појас II степена загађења – са великим еколошким оптерећењем животне средине због повећане буке и загађивања земљишта поклапа се са ширим појасима заштите јавних путева.

Ширина заштитних појасева јавних путева усклађиваће се са њиховом категоризацијом у државне и општинске путеве.

Ширина заштитних појасева инфраструктурних система је обавезна до њиховог редефинисања израдом одговарајућег урбанистичког плана.

2.1.1.4.3. Режими заштите с правилима изградње и уређења заштитних појасева

Режими заштите с правилима изградње и уређења простора за заштитне појасеве у коридорима инфраструктурних система на подручју генералног урбанистичког плана и планова генералне регулације за урбани центар Ваљево, као и плана генералне регулације за туристички центар Дивчибаре утврђују се тим урбанистичким плановима.

Утврђују се следећи режими заштите с правилима изградње и уређења простора за заштитне појасеве у коридорима инфраструктурних система на подручју града:

Непосредни појас заштите

У непосредном појасу заштите трасе и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система – државних и општинских јавних путева, као и некатегорисаних путева који повезују изграђене целине у атару истог и суседних насеља или чине саобраћајну мрежу насеља, затим железничке пруге, далековода, гасовода и оптичких каблова, успоставља се режим ограничене и строго контролисане изградње и уређења простора.

Утврђују се следећа основна правила уређења и изградње непосредног појаса заштите:

1) забрањује се изградња објеката који нису у функцији инфраструктурног система који се штити, тј. легализација, реконструкција и доградња постојећих објеката и изградња нових привредних, стамбених и других објеката;
2) дозвољава се изградња функционалних и пратећих садржаја, објеката, постројења и уређаја у функцији инфраструктурног система;
3) могу се постављати планиране паралелно вођене трасе осталих инфраструктурних система, објеката и постројења на минималном међусобном растојању на основу закона и прописа донетих на основу закона, а под условима и на начин који утврди надлежно јавно предузеће, односно управљач јавног инфраструктурног система; и
4) изводе се потребни радови и спроводе мере заштите окружења од негативних утицаја инфраструктурног система на животну средину (дрвореди на деоници пута у насељу, заштитно зеленило, заштитне баријере од буке, каналисање и пречишћавање атмосферских вода с коловоза пута, каналисање оборинских вода у депресијама поред инфраструктурног система и др.); као и потребне мере заштите инфраструктурног система (нпр. пута – снегобрани,

ветробрани и др.) на удаљењу које се утврђује према условима безбедног функционисања и одржавања инфраструктурног система.

Утврђују се следећа посебна правила уређења и изградње непосредног појаса заштите за:

1) јавне путеве
   – легализација и реконструкција постојећих објеката у изграђеном простору насеља поред пута може се одобрити само изузетно на основу одговарајуће техничке документације за доградњу, реконструкцију и/или рехабилитацију постојећег пута, односно техничке документације за изградњу нове деонице пута, на основу шематског приказа уређења насеља или на основу одговарајућег урбанистичког плана;
2) енергетске и телекомуникационе системе
   – забрањује се сађење биљака чији корен има дубину већу од једног метра у појасу заштите оптичког кабла; и
   – у начелу се не дозвољава сађење дрвећа испод далековода, док се постојећа стабла могу задржати уколико је задовољена сигурносна удаљеност вода од минимум 3 m од било ког дела стабла.

Шири појас заштите

У ширем појасу заштите трасе и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система – државних и општинских јавних путева и железничке пруге, успоставља се режим селективне и контролисане изградње и уређења простора.

Утврђују се следећа основна правила уређења и изградње ширег појаса заштите:

1) дозвољава се изградња објеката, тј. легализација, реконструкција и доградња постојећих и изградња нових објеката на основу шематског приказа уређења насеља или на основу одговарајућег урбанистичког плана, с тим да је за повећање густине насељености, степена изграђености и заузетости површина, у првом реду за изградњу стамбених и објеката јавне намене, предуслов предузимање мера заштите на основу процене утицаја и ризика од инфраструктурног система на животну средину;
2) сви планирани паралелно вођени инфраструктурни системи који нису постављени у непосредном појасу заштите смештају се у ширем појасу заштите на минималном међусобном растојању на основу закона и прописа донетих на основу закона;
3) изводе се потребни радови и спроводе мере заштите окружења од негативних утицаја инфраструктурног система на животну средину (заштитно зеленило, заштитне баријере од буке, каналисање оборинских вода у депресијама поред инфраструктурног система и др.), као и потребне мере заштите инфраструктурног система које нису реализоване у непосредном појасу заштите.

Утврђује се следеће посебно правило уређења и изградње ширег појаса заштите за јавне путеве:

1) забрањено је отварање рудника, каменолома, депонија отпада и постројења која су извори загађивања животне средине; и
2) у ширим заштитним појасевима између пута и другог инфраструктурног система забрањује се изградња објеката који нису у функцији тих инфраструктурних система, тј. забрањује се легализација, реконструкција и доградња постојећих и изградња нових привредних, стамбених и осталих објеката.

2.1.2. Правила уређења и грађења јавних површина за насељску мрежу саобраћајница

На грађевинском подручју насеља развија се насељска мрежа саобраћајница која се, у складу са функцијама и развојним потребама насеља, сегрегира по следећим категоријама: сабирне улице, стамбене улице и колскопешачке улице.

Ширина регулације за сабирне улице износи најмање 9 m (1.5+6.0+1.5), а за стамбене улице најмање 7 m (1.0+5.0+1.0).

Нивелација, примењени радијуси кривина и падови се усаглашавају са стандардима и прописима за ову врсту саобраћајница. Максимални подужни нагиб за све улице износи 12%. Минимална ширина тротоара је један метар. Одводњавање се решава гравитационим отицањем површинских вода (подужним и попречним падом саобраћајница).

Насељске саобраћајнице и друге јавне површине морају бити приступачне особама са инвалидитетом и отежаним кретањем.

2.1.3. Правила уређења и грађења објеката јавне намене

У делу 1.3.3. овог Просторног плана предвиђена је изградња објеката предшколских установа (у Ваљеву, Петници, Попучкама и Дивцима), и реконструкција и модернизација постојећих објеката основног образовања на руралном подручју града.

За обезбеђење простора за јавне намене у домену предшколског васпитања и образовања примениће се следећи стандарди у планирању капацитета:

Обухват деце	Бруто развијена грађевинска површина	Површина слободног простора
Минимум 30% деце узраста 1–5,5 година за јаслени и вртићки програм	6.5-7.5 m²/детету	15-25 m²/детету (мин 100 m²)
100% деце узраста 5,5–6,5 година за припремне групе за основну школу		

Основна правила, критеријуми и нормативи које треба да испуне постојећи и планирани објекти и грађевинске парцеле дечјих установа јесу: (а) доступност локације или специјализованог превоза корисницима треба ускладити са законом утврђеним условима и нормативом; (б) пешачки пут детета од места становања до предшколске установе не сме бити прекидан саобраћајницама с великим интензитетом промета; (ц) уколико се дечије установе граде или смештају у делу објеката друге намене (претежно стамбених и стамбено-пословних), тада се обавезно осигурава засебан простор на грађевинској парцели од најмање 5 m² по детету за боравак и игру деце на отвореном; и (д) одговарајући ниво инфраструктурне опремљености грађевинске парцеле и објекта предшколске установе подразумева: електроенергетску и телефонску мрежу, јавни водовод или хигијенски исправно локално извориште воде, канализациону мрежу или прописно изграђену септичку јаму; најмање један тоалет на 15 корисника; грејање и механичко проветравање уколико је природно проветравање недовољно.

За обезбеђење простора за јавне намене у домену основног образовања примениће се следећи стандарди у планирању капацитета:

Обухват деце	Бруто развијена грађевинска површина	Површина слободног простора	Напомена
100% деце узраста 7–14 година	6.0–8.0 m²/ученику	15–20 m²/ученику (мин 100 m²)	За рад у једној смени

Приликом реконструкције постојећих и изградње нових основних школа одговарајући ниво инфраструктурне опремљености грађевинске парцеле и објекта основне школе подразумева: електроенергетску и телефонску мрежу, јавни водовод или хигијенски исправно локално извориште воде, канализациону мрежу или прописно изграђену септичку јаму; најмање један тоалет на 15 корисника (одвојено за ученике и ученице); грејање и механичко проветравање уколико је природно проветравање недовољно.

Под претпоставком да се врста и број школа (утврђених Уредбом о мрежи средњих школа у Републици) неће мењати до краја планског периода, следећи стандарди ће се примењивати за реконструкцију и доградњу постојећих средњих школа: (а) 10 m^2/ученику нето површине објекта; (б) 20-25 m^2/ученику отвореног простора; и (ц) недостајуће спортске дворане и отворени спортски терени средњих школа димензионисаће се према броју ученика и омогућиће се приступ и коришћење грађанима, спортским удружењима и другим корисницима.

Просторним планом предвиђена је на руралном подручју града реконструкција и модернизација постојећих објеката здравствених станица и амбуланти. Код реконструкције и доградње постојећих и, евентуалне, изградње нових здравствених објеката потребан простор за обављање здравствене делатности димензионише се према нормативима простора који је неопходан за рад изабраног доктора за поједине здравствене услуге, и то минимум: (а) 120 m^2 за рад изабраног доктора за одрасле; (б) 130 m^2 за рад изабраног педијатра; (ц) 100 m^2 за рад изабраног гинеколога; и (д) 40 m^2 за рад изабраног стоматолога.

Предвиђена је реконструкција постојећих објеката домова културе, могућност изградње нових објеката социјалне заштите, а према указаној потреби и изградња нових мултифункционалних објеката јавне намене (култура, образовање, социјална заштита, спорт и сл.) у микроразвојним центрима на руралном подручју града.

Објекти јавне намене из претходних ставова могу да се граде у зонама са претежно стамбеном и пословном наменом, као и на постојећим и планираним парцелама за јавне намене утврђеним шематским приказима уређења насеља.

За изградњу свих нових и доградњу постојећих објеката јавне намене обавезна је израда урбанистичког пројекта. У случају фазне изградње урбанистички пројекат се ради за целину комплекса са јасно назначеним фазама изградње које се могу реализовати на начин да свака фаза може да функционише самостално и као део целине.

Основна општа правила уређења и грађења за објекте јавне намене у области предшколског и основног васпитања и образовања, здравствене и социјалне заштите и културе јесу:

1) минимална површина парцеле за објекат јавне намене је 4.0 ара;
2) тип објекта зависи од његове функције и услова на локацији, али је претежно слободностојећи објекат на парцели;
3) максимални индекс заузетости је 30%;
4) максимални индекс изграђености је 1.0;
5) постојећи објекти задржавају постојећу грађевинску линију, а за нове објекте минимално растојање грађевинске од регулационе линије износи 5.0 m;
6) најмања удаљеност објеката јавне намене од објеката на суседним парцелама износи пола висине суседног објекта, али не мање од 5.0 m;
7) растојање основног габарита објекта од границе суседне парцеле износи на делу бочног дворишта претежно северне оријентације минимално 3.5 m, односно на делу бочног дворишта претежно јужне оријентације минимално 4.0 m;
8) максимална висина објекта је 12.0 m (од коте приземља до слемена);

9) у границама сопствене грађевинске парцеле обезбеђује се паркирање и гаражирање возила, изван површине јавног пута.

Спортска игралишта (терени за све врсте спортских и рекреативних активности на отвореном) са пратећим садржајима (трибине, санитарни чворови, свлачионице, клубске просторије) могу се градити у микроразвојним центрима и на парцели објекта основног образовања. На постојећој грађевинској парцели, односно одговарајућој катастарској парцели може се дозволити изградња спортског игралишта на основу овог Просторног плана, ако се обезбеђује: уређење целог комплекса, постављање пратећих садржаја, подизање заштитног зеленила (тако да ствара сенку на јужним експозицијама и да служи као заштита од саобраћаја, ветра и активности на суседним парцелама), уређење простора око игралишта, обезбеђење колског прилаза игралишту и паркинг простора. За изградњу нових, реконструкцију и доградњу осталих објеката спорта и рекреације обавезна је израда одговарајућег урбанистичког плана.

Сви објекти јавне намене морају бити приступачни особама са инвалидитетом и отежаним кретањем.

2.1.4. Правила уређења и грађења објеката стамбене и пословне намене

За све случајеве који се не могу подвести под правила утврђена у делу 2.1.4. овог Просторног плана примењују се одредбе Правилника о општим правилима за парцелацију, регулацију и изградњу („Службени гласник РС”, број 50/2011).

Правила уређења и грађења односе се на формирање грађевинских парцела и изградњу нових објеката, доградњу и реконструкцију постојећих објеката стамбене, стамбено-пословне и пословне намене. Објекти пословне намене су компатибилни са становањем и могу се градити у зонама претежно стамбене намене. Пословне намене су намене које немају негативног утицаја на животну средину, као што су: пружање интелектуалних услуга, технички и други сервиси, трговина, угоститељство, традиционални занати и сличне пословне намене.

Правила парцелације и изградње, индекс заузетости, индекс изграђености и висинска регулација важе за сваку појединачну грађевинску парцелу.

2.1.4.1. Величина и облик парцеле

Грађевинска парцела има облик правоугаоника или трапеза. Парцеле се могу формирати за: слободностојеће објекте, двојне објекте, објекте у низу и полуатријумске објекте.

Облик и величина парцеле за постојеће изграђене објекте, нове објекте и објекте за доградњу или реконструкцију одређује се тако да се на њима могу изградити објекти у складу са правилима парцелације и изградње.

Табела 24. Величина грађевинске парцеле за слободностојеће објекте

	Намена и типологија изградње	Минимална површина парцеле	Оптимална површина парцеле
1.	Становање – непољопривредно домаћинство	5.0 а	10.0 а
1.1	Постојеће становање – непољопривредно домаћинство	постојећа	10.0 а
2.	Становање – мешовито домаћинство	6.0 а	15.0 а
2.1	Постојеће становање – мешовито домаћинство	постојећа	15.0 а
3.	Становање – пољопривредно домаћинство	8.0 а	20.0 а
3.1	Постојеће становање – пољопривредно домаћинство	постојећа	20.0 а
4.	Пословна намена	8.0 а	20.0 а
4.1	Стамбено-пословна намена (70%:30%)	6.0 а	15.0 а

Дозвољава се формирање нове грађевинске парцеле спајањем делова две или више катастарских парцела без ограничења (површине) величине парцеле. Дозвољава се деоба катастарских парцела до утврђеног минимума за формирање нових грађевинских парцела.

2.1.4.2. Индекс заузетости

Дозвољена је изградња до индекса заузетости датог у *табели 25.*

Табела 25. Максималан индекс заузетости грађевинске парцеле

	Намена и типологија изградње	Максимални индекс заузетости
1.	Становање – непољопривредно домаћинство	30%
1.1	Постојеће становање – непољопривредно домаћинство	30% или постојећи*
2.	Становање – мешовито домаћинство	40%
2.1	Постојеће становање – мешовито домаћинство	40% или постојећи*
3.	Становање – пољопривредно домаћинство	50%
3.1	Постојеће становање – пољопривредно домаћинство	50% или постојећи*
4.	Пословна намена	80%
4.1	Стамбено-пословна намена (70%:30%)	60%

* уколико је већа од планиране

2.1.4.3. Индекс изграђености

Дозвољена је изградња до индекса изграђености утврђеног у *табели 26.*

Табела 26. Максималан индекс изграђености парцеле

	Намена и типологија изградње	Максимални индекс изграђености
1.	Становање – непољопривредно домаћинство	0.8
1.1	Постојеће становање – непољопривредно домаћинство	0.8 или постојећи*
2.	Становање – мешовито домаћинство	0.8
2.1	Постојеће становање – мешовито домаћинство	0.8 или постојећи*
3.	Становање - пољопривредно домаћинство	1.0
3.1	Постојеће становање – пољопривредно домаћинство	1.0 или постојећи*
4.	Пословна намена	1.0
4.1	Стамбено-пословна намена (70%:30%)	1.0

* уколико је већа од планиране

2.1.4.4. Грађевинска линија

Растојање грађевинске линије од регулационе линије износи 5.0 m, осим на делу државног пута IБ реда када износи 20.0 m, односно II реда 10.0 m, осим уколико је предметни пут проглашен насељском саобраћајницом од стране надлежног органа.

Уколико се нови објекат гради као замена за постојећи објекат, поставља се у складу са планираним грађевинским линијама, односно правилима изградње овог Просторног плана.

2.1.4.5. Регулациона линија

Није дозвољено грађење између регулационе и грађевинске линије.

Све објекте затечене у појасу између две регулационе линије или на површинама за јавне намене где овим Просторним планом није дозвољено грађење (јавне површине и јавне зелене површине) приликом реализације плана, односно применом правила изградње из овог плана, порушити у циљу заштите јавног интереса.

2.1.4.6. Међусобна удаљеност објеката

Објекти на парцелама се постављају на прописаном растојању из овог Просторног плана из разлога противпожарне заштите, заштите од обрушавања снегова и атмосферских вода, урбанистичке и архитектонске регулације простора.

Објекти могу бити постављени на грађевинској парцели: (1) као слободностојећи – објекат не додирује ниједну линију грађевинске парцеле; (2) у непрекинутом низу – објекат на парцели додирује обе бочне линије грађевинске парцеле; и (3) у прекинутом низу – објекат додирује само једну бочну линију грађевинске парцеле.

Објекти на истој грађевинској парцели се постављају:

- на растојању од минимум 5.0 m од зида до зида за стамбене намене, с тим да стреха не сме да прелази 1.0 m;
- на растојању од минимум 6.0 m од зида до зида за стамбено-пословне и пословне намене, с тим да стреха не сме да прелази 1.0 m;
- за постојеће објекте минимално растојање може бити 4.0 m од зида до зида, с тим да стреха не сме да прелази 1.0 m.

Најмање дозвољено растојање основног габарита (без испада) објекта од границе грађевинске парцеле је за:

- објекте стамбене намене – слободностојеће објекте на делу бочног дворишта северне орјентације 1.5 m и на делу бочног дворишта јужне орјентације 2.5 m; двојне објекте и објекте у прекинутом низу, и први и последњи објекат у непрекинутом низу на бочном делу дворишта 4.0 m;
- објекте пословне и стамбено-пословне намене на бочном делу дворишта 5.0 m.

2.1.4.7. Висина објеката и делова објеката

Висина објекта стамбене намене не може да буде већа од П + 1 спрат + По (поткровље без могућности формирања мансарде или вишеспратних нивоа).

Висина објекта за стамбено-пословне намене не може да буде већа од П + 2 спрата + По (поткровље без могућности формирања мансарде или вишеспратних нивоа).

На објектима стамбене и стамбено-пословне намене подрумске просторије се могу градити уколико не постоји геолошке или хидротехничке сметње; максимална висина видне подрумске етаже на нижем делу објекта износи 1.0 m. Висина фасадног платна (до кровне стрехе) може бити једнака или мања од ширине фасадног плана објекта. Висина венца новог објекта обавезно се усклађује са венцем суседног објекта. Висина надзитка поткровне етаже износи највише 1.6 m.

Висина објекта за пословне намене не може да буде већа од 16.0 m (од коте приземља до коте слемена за кос кров, или до коте венца за раван кров).

2.1.4.8. Енергетска ефикасност објеката

У изградњи свих нових и реконструкцији постојећих објеката поштоваће се принципи енергетске ефикасности.

Енергетска ефикасност свих објеката који се граде, реконструишу, дограђују, обнављају, адаптирају и санирају (стамбене, јавне, пословне, туристичке, спортско-рекреативне, услужне и друге намене, културна добра и објекти у њиховој заштићеној околини и други објекти који користе енергију) утврђиваће се у поступку енергетске сертификације и поседовањем енергетског пасоша у складу са Правилником о енергетској ефикасности зграда и Правилником о условима, садржини и начину издавања сертификата о енергетским својствима зграда („Службени гласник РС”, бр. 61/11).

2.1.4.9. Габарит, спољни омотач и кров објекта

Утврђују се следећа правила за изградњу нових и реконструкцију постојећих објеката заснована на очувању предела и традиционалног начина изградње и уређења простора:

- обавезно је прилагођавање изградње објеката и уређења парцела у и ван грађевинског подручја насеља предеоном лику подгорине, долинског и брдско-планинског подручја;
- примењује се традиционалнан начин организације и уређења парцела и концепција изградње објеката прилагођена потребама корисника и усаглашена са архитектуром традиционалног народног градитељства;
- примењују се локални грађевински материјали за изградњу објекта, бело кречене површине зидова, камен (сокла, подзид, облога подрумског зида) и дрво (столарија, трем и кровна стреха) у обради фасадних планова; и, по правилу, креп и ћерамида за кровни покривач;
- примењује се једноставан габарит објекта постављен у складу са морфологијом терена без ремећења постојеће нивелације;
- по правилу се примењује трем у приземљу стамбеног и стамбено-пословног објекта, а избегава примена тераса и балкона на спрату;
- по правилу се примењује четвороводни кров са: нагибом до 45%, најмањим дозвољеним углом од 25 степени и испадом стрехе већим од 1.0 m, због заштите објекта од снегова. Четвороводни кров се примењује у фронту свих саобраћајница, без обзира на процентуалну заступљеност објеката са двоводним кровом. За изградњу објекта са двоводним кровом правац пружања кровних површина према саобраћајници одређује се на основу заступљености подужног правца или калкана на постојећим објектима у фронту саобраћајнице који је већи од 70%;
- максимални еркери и испади на објектима могу да буду до 1.2 m, на висини од минимум 3.0 m од терена. Уколико је еркер већи од ове димензије, усклађује се према грађевинској линији, односно граници парцеле;
- зидови подрумских етажа, сутерена или подзида који су видни, обрађују се облогом од камена. Није дозвољена употреба бетонских зидова као завршне облоге;
- обавезна је топлотна изолација нових и реконструисаних објеката по спољњем омотачу (фасада, под и кров) и унутрашње степениште у спратним објектима.

2.1.4.10. Ограде

Ограђивање парцеле се не препоручује. Забрањује се ограђивање пуном/зиданом оградом.

За парцеле стамбене и стамбено-пословне намене висина транспарентне, парапетне или живе ограде и капије не може да прелази 1.2 m.

За парцеле пословне намене висина транспарентне или живе ограде не може да прелази 1.8 m.

Транспарентном оградом се сматра она која има минималну прозирност од 25%.

2.1.4.11. Приступ парцели

Приступ парцели се обавезно обезбеђује на један од три начина, према могућностима на свакој појединачној постојећој парцели, и то:

- директним излазом на насељску саобраћајницу или јавни пут; или
- преко приватних прилаза; или
- путем уговора о службености.

Право приватних прилаза или путем уговора о службености (друга и трећа алинеја претходног става) могу се примењивати и односити, по потреби, на више парцела.

Код формирања нових парцела обавезно је формирање директног излаза на јавни пут. Минимална ширина приступа за парцелу стамбене намене износи 3.5 m, а за парцелу стамбено-пословне и пословне намене износи 5.0 m.

2.1.4.12. Економски објекти породичних газдинства са чисто пољопривредним и мешовитим изворима прихода

У оквирима сеоских дворишта породичних газдинстава с чисто пољопривредним и мешовитим изворима прихода треба очувати, односно успоставити функционалне и здравствено безбедне везе између стамбеног дела грађевинске парцеле, живих извора воде на парцели и економског дворишта у коме су лоцирани економски и помоћни објекти, неопходни за ефикасно обављање радова у биљној и сточарској производњи и домаћој преради пољопривредних производа. Економско двориште чини интегрални део грађевинске парцеле породичних газдинстава с чисто пољопривредним и мешовитим изворима прихода.

Економски објекти у сеоском дворишту су: зграде за смештај стоке (сточне стаје – живинарници, свињци, говедарници, овчарници, козарници и сл.), заједно с објектима намењеним чувању стајњака, односно осоке; силојаме и други објекти за смештај, чување и припрему сточне хране; објекти за гајење и приказивање старих аутохтоних сорти биљних култура и раса домаћих животиња; стакленици и пластеници; производни објекти за прераду пољопривредних производа; и објекти за складиштење готових пољопривредних производа (пушнице, сушнице, кош, амбар, магацин хране и сл.)

Помоћни објекти у сеоском дворишту су: бунари; летње кухиње; гараже или надстрешнице за пољопривредну механизацију (машине и возила); плоче за прање пољопривредних машина; објекти за смештај и чување репроматеријала; складишта за угаљ и друге врсте огрева; испусти за стоку; компостарници; одлагалишта отпада; септичке јаме; пољски клозети и сл.

На парцели са нагибом терена од јавног пута (наниже), у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти уз јавни пут на грађевинској линији. Најмања ширина приступног пута на парцели износи 3.0 m. Економско двориште се поставља иза стамбеног дворишта (наниже).

На парцели са нагибом терена од јавног пута (навише), у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти. Најмања ширина приступног стамбеног пута је 2.5 m. Економско двориште се поставља иза стамбеног дворишта (наниже).

Под условом да су испоштована општа правила противпожарне заштите и хигијенско-санитарне заштите живих извора вода, у грађевинском подручју се дозвољава задржавање постојеће организације дворишта породичних газдинстава, у погледу удаљености појединих економских објеката међусобно и у односу на стамбену зграду.

Бунари и други живи извори воде на парцели морају да буду на вишој коти и на растојању, рачунајући од њихове осовине:

- од границе парцеле – минимално 5 m;
- од регулационе линије пута – минимално 7,5 m;
- од стајских зграда с непропустним подом и повезаних с њима непропустних плоча за одлагање стајњака, јама за осоку, силојама и силоторњева; непропустних септичких јама и других економских објеката изграђених према правилима санитарне заштите вода – минимално 15 m;
- од испуста за стоку с тврдом подлогом – минимално 5 m; и

– од пољског клозета; одцедних септичких јама; слободних испуста за стоку и других расутих извора загађивања подземних вода – минимално 20–25 m.

Дозвољена је локација бунара на удаљености мањој од 5.0 m од границе парцеле, као и заједничког бунара на граници две парцеле, под условом да су на обе парцеле испоштоване напред наведене удаљености.

У грађевинском подручју сеоских насеља забрањена је изградња комерцијалних живинарника, фарми крзнаша и других објеката за интензивни узгој стоке. Дозвољено је држање максимум 10 условних грла стоке, према коефицијентима у *Табели 27*.

Просторно уређење дворишта породичних газдинстава мора да буде подређено захтевима заштите животне средине, као и здравља и безбедности људи и држаних животиња, уз истовремено вођење рачуна о естетици сеоског амбијента. Први корак у том правцу је одвајање економског од стамбеног дела дворишта, према могућности, у складу с правилима која су приказана на *Скици 1.*

Положај уздужне осе стамбене зграде требало би да је на линији север-запад, с одступањима до 30 %. При утврђивању положаја објеката на парцели треба такође узети у обзир функционалне аспекте, повољну комуникацију с економским и помоћним објектима, испустима за стоку, пашњацима и сл.

Табела 27. Коефицијенти за прерачунавање домаћих животиња у условна грла (500 kg живе мере)

Врста стоке	Условно грло	Врста стоке	Условно грло
Све категорије коња	0,80	Прасад до 20 kg живе мере	0,027
Телад и јунад до 1 године	0,40	Крмаче и супрасне назимице изнад 50 kg живе мере	0,50
Јунад 1-2 године старости	0,70	Остале свиње	0,30
Бикови 2 и више година старости	1,00	Бројлери	0,007
Јуниве 2 и више година старости	0,80	Кокошке носиле	0,030
Музне краве	1,00	Нојеви	0,350
Остале краве	0,80	Ћурке, гуске, патке,	0,030
Све категорије оваца	0,10	Кунићи-женска приплодна грла	0,02
Све категорије коза	0,10	Пси	0,05

Извор: Директива Европског парламента и Савета ЕУ бр. 1166/2008, од 19 новембра 2008; објављено: OJ L 321, 01/12/2008 p.14-34

Зграде за смештај стоке требало би да буду лоциране у односу на стамбени део дворишта, по правилу, у супротном правцу од доминантних ветрова. Препоручује се одвајање економског од стамбеног дела дворишта зеленим појасом (дрвеће, жбуње).

У стајама за млечне краве није дозвољено држање живине и свиња.

Скица 1. Препоручена организација дворишта породичних газдинстава.

Осим строгог вођења рачуна о техничко-технолошким и хигијенско- санитарним стандардима, којима се обезбеђује ефикасно обављање стајских радова и добробит животиња (капацитет простора, осветљење, температура, влажност ваздуха и сл.), при подизању нових, односно адаптацији, доградњи и реконструкцији постојећих зграда за смештај стоке и других економских и помоћних објеката обавезују следећа правила:

- зид са прозорским и/или вратним отворима треба да буде удаљен најмање 8.0 m од зида сопственог стамбеног објекта и суседних стамбених, стамбено-пословних и објеката јавне намене;
- минимална удаљеност зида са прозорским, вратним и другим отворима износи 4.0 m од границе суседне парцеле, а у случају зида без отвора – 3.0 m; изузетно, у просторно ограниченим двориштима минимална удаљеност објекта са зидом без отвора може да износи 1.5 m од границе парцеле, уколико наспрам стоји објекат сличне намене с истим карактеристикама;
- зграде за смештај стоке, изузев овчарника типа дубоке стаје, треба да буду оспособљене за свакодневно отклањање чврстог и течног сточног измета и отпадних вода коришћених за одржавање чистоће стоке и стајског простора;
- обавезни пратећи садржаји зграда за смештај стоке чине објекти за складиштење стајњака и течног гнојива, које треба лоцирати у близини стајског смештаја, по могућности, на сеновитом месту и северној експозицији, водећи рачуна и о обезбеђењу тврдог прилаза за механизовани транспорт ђубрива из дворишта;
- стајњак се одлаже на плоче са бетонском или бетоном повезаном каменом подлогом, са оквиром висине 20.0 cm, ради спречавања прилива површиских вода, односно одлива течних фракција стајњака; у случају држања стоке без простирке потребно је изградити непропустљиве јаме за осоку/гнојевку, које могу да буду отвореног или затвореног типа;
- минимална површина ђубришне плоче треба да износи 3.5 m^2, а минимална запремина јаме за течно гнојиво – 3.0 m^3 по једном условном грлу стоке; и
- обавезно се морају спречити неповољни хигијенско-санитарни и мирисни утицаји објеката за одлагање и чување чврстог и течног стајког ђубрива на квалитет живљења у окружењу, применом норматива из *Табеле 28*.

Табела 28. Минимална удаљеност складишта стајског ђубрива од других насељских садржаја (у m)

Врста садржаја/објекта	Затворени резервоари за течно ђубриво, мерено од отвора за вентилацију	Отворени резервоари запремине до 200 m3 и плоче за стајњак
Прозори и врата просторија намењених за боравак људи	15	30
Магацини прехрамбених производа и објекти прехрамбене индустрије	15	50
Границе суседних грађевинских парцела	4	4
Складишта општег типа	5	10
Складишта за житарице и сточну храну	5	5
Објекти за силажу сточне хране	5	10

Уколико се нађу технолошка решења за остваривање одговарајућих економских користи при дозвољеном броју стоке, у сеоским двориштима се дозвољава изградња комора за ферментацију и складиштење биогаса капацитета до 100 m^3, на минималној удаљености од:

- прозора и врата просторија намењених за боравак људи и објеката за смештај стоке – 15.0 m;
- других објеката – 8.0 m;
- граница парцеле – 5.0 m;
- складишта за угаљ и друге врсте огрева – 15.0 m;
- других ферментационих комора и складишта биогаса – 15.0 m;
- силоса за житарице и сточну храну капацитета изнад 100 тона – 15.0 m; и

– других грађевинских објеката – 5.0 m.

Битан елемент дворишта пољопривредних домаћинстава чине објекти за складиштење финалних пољопривредних и прехрамбених производа. Кошеве за кукуруз, амбаре и друга традиционална складишта треба градити од природних материјала, ослањајући се при томе на примере добре пољопривредне праксе на локалном нивоу, уз вођење рачуна о очувању естетских и функционалних вредности локалног градитељског наслеђа.

Дозвољена је, такође, изградња савремених силоса за жита и сточну храну капацитета до 100 тона, на удаљености од:
– прозора и врата просторија намењених за боравак људи и објеката за смештај стоке – 15.0 m;
– других објеката на сопственој парцели – 8.0 m;
– складишта за угаљ и друге врсте огрева – 15.0 m;
– ферментационих комора и складишта биогаса – 15.0 m; и
– граница парцеле – 5.0 m.

У економском дворишту треба издвојити простор са надстрешњицом за смештај пољопривредне механизације, као и испусте за стоку, посебна складишта за агрохемикалије, органски неразградив отпад из домаћинства, пепео, шљаку и сл. Према могућностима, површину дворишта требало би покрити тврдом подлогом, а атмосферке падавине одводити у локалну кишну канализацију или искористити природни нагиб терена за њихово одвођење према отвореним рововима.

2.1.4.13. Паркирање и гаражирање

Паркирање или гаражирање возила решава се на сопственој грађевинској парцели, изван површине јавног пута. По правилу се обезбеђује једно паркинг/гаражно место за индивидуално путничко возило:
– на једну стамбену јединицу на грађевинској парцели стамбене намене;
– на 60 m^2 корисне површине пословног простора на грађевинској парцели пословне намене;

2.1.4.14. Реконструкција постојећих објеката

Надзиђивање и доградња објеката може се дозволити само у склопу реконструкције целог објекта или групације објеката, како би се обезбедило целовито естетско, функционално и техничко сагледавање објекта.

За реконструкцију објекта примењују се правила утврђена за изградњу објеката.

За потребе реконструкције објекта који прелази дозвољене индексе из овог Просторног плана, могу се изводити радови на:
– реконструкцији и редизајну фасаде по условима из овог Просторног плана;
– реконструкцији и замена крова и кровног покривача по условима из овог Просторног плана;
– побољшању термичке заштите и енергетске ефикасности зграде;
– и други радови на побољшању општег квалитета објекта који овде нису наведени.

За потребе реконструкције објекта који не прелази дозвољене индексе из овог Просторног плана, могу се изводити радови на:
– доградњи и надградњи до дозвољеног максимума;
– реконструкцији и редизајну фасаде по условима из овог Просторног плана;
– реконструкцији и замена крова и кровног покривача по условима из овог Просторног плана са могућношћу коришћења поткровља као корисног простора;

– побољшању термичке заштите и енергетске ефикасности зграде;
– и други радови на побољшању општег квалитета објекта који овде нису наведени.

2.1.4.15. Изграђени објекти на парцелама које су мање од дозвољених

На парцелама које су мање од утврђеног минимума, а налазе се у грађевинском подручју, могу се градити по предвиђеним параметрима и условима овог Просторног плана.

Изграђени објекти на парцелама формираним испод тих објеката задржавају се у постојећем стању.

Дозвољено је спајање више парцела за постојеће објекте, и ако је тим спајањем парцела испод дозвољеног минимума објекат се задржава у постојећем стању. За ове објекте примењује се правило из првог става.

2.1.4.16. Изградња стамбених и економских објеката породичног газдинства са чисто пољопривредним изворима прихода изван постојећег и планираног грађевинског подручја

Може да се дозволи реконструкција, доградња и изградња стамбеног (максималне површине до 200 m^2) и економских објеката породичног газдинства са чисто пољопривредним изворима прихода изван постојећег грађевинског подручја насеља и планираног грађевинског подручја утврђеног урбанистичким планом за насеље и шематским приказом уређења насеља у складу са чланом 26. Закона о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС”, бр. 62/06 и 41/09), на катастарској парцели која испуњава услове прописане у делу 2.1.4.1. и по предвиђеним параметрима и условима овог Просторног плана.

2.1.4.17. Примери изградње објеката и уређења парцела

Као део правила уређења и грађења овог Просторног плана приказују се:

1) примери као препорука за реконструкцију постојећих и за изградњу нових објеката и уређење грађевинских парцела на руралном подручју града и у рубној зони Ваљева; и
2) примери неодговарајуће изградње објеката, групација објеката и уређења парцела на подручју града Ваљева, како се учињене грешке не би поновиле у будућој изградњи и уређењу простора града.

Приказују се следећи примери као препорука:

– изворно народно градитељство, које је заштићено или би требало да се штити као културно наслеђе – са подручја града Ваљева[26] и из литерауре;
– очувани амбијенти и постојећа домаћинства, појединачни објекти и елементи изградње и уређења парцела с подручја града Ваљева;
– пројекти кућа с окућницом за подручје Колубарског округа[27];
– идејни пројекти домаћинских кућа с окућницом за села Србије[28], које би биле одговарајуће за примену на подручју града; и
– изграђене сеоске куће на подручју Србије архитекте Божидара Петровића[29].

---

[26] С обиласка подручја општине Ваљево за потребе израде Просторног плана општине Ваљево, 2004-2005.

[27] 7 сеоских кућа у Ваљевском крају, Летња школа архитектуре, Архитектонски факултет Универзитета у Београду, Петница, 1999.

[28] Домаћинска кућа за села Србије – јавни архитектонски конкурс, Миниистарство за науку и технологију РС, Београд, 1999

[29] Петровић Б., Старе српске куће као градитељски подстицај, Графопринт, Горњи Милановац, 2002

Примери за препоруку:

1) изворно народно градитељство

Прањани

Западна Србија

Миоковци

Тавник

Лелић

Дубље

Бебића Лука

Бебића Лука

Примери за препоруку:

изворно народно градитељство

Бачевци

Попучке - Забрдица

Тавник

Миличиница

Ваљевска Лозница

Ваљевска Лозница

Дубље

Миоковци

2) примери као препоруку:

(са обиласка терена у јесен 2004 и 2005. године)

Ребељ

Бачевци

Попучке

Попучке - Забрдица

Рађево Село

Попучке

Мравињци

Рађево Село

примери као препорука

(са обиласка терена у јесен 2004 и 2005. године)

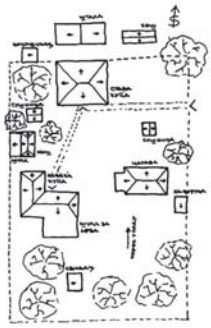

Седлари - Јовања

Седлари - Јовања

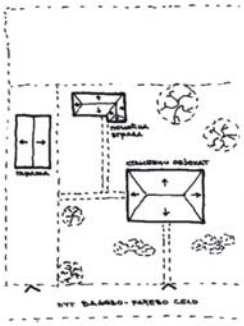

Рађево Село

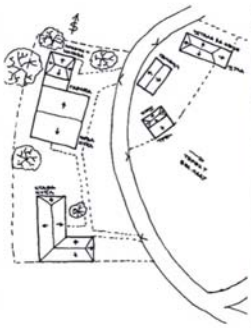

Седлари

Седлари

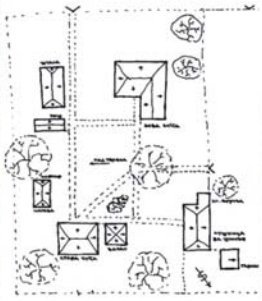

Седлари

Седлари

примери као препорука

3) пројекат 7 сеоских кућа / летња школа архитектуре, Петница 1998, 1999

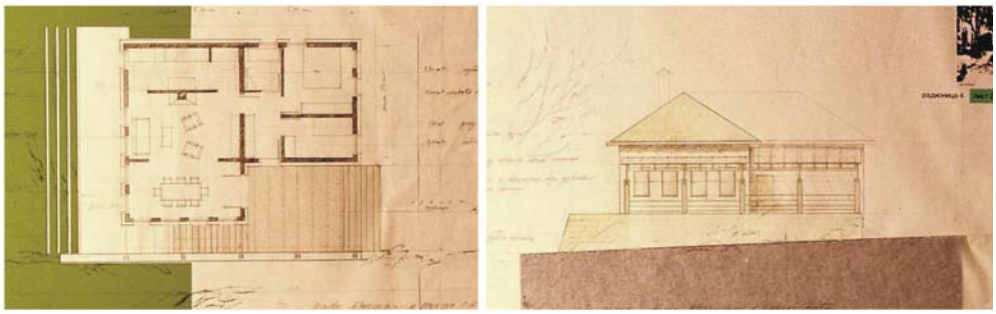

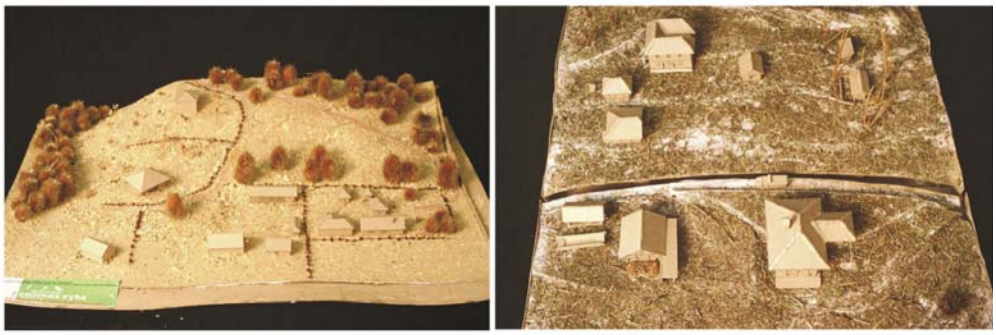

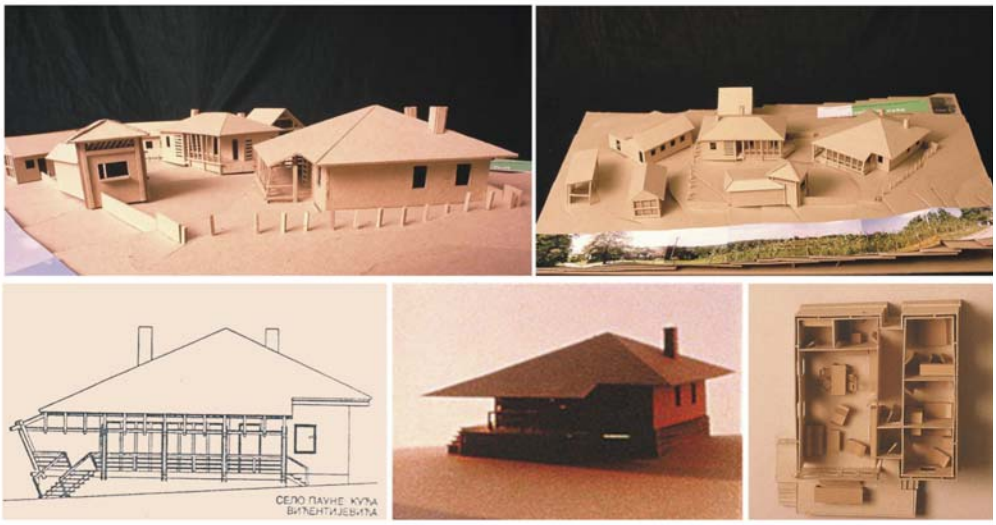

примери као препорука

4) идејни пројекти домаћинских кућа / конкурс 1998

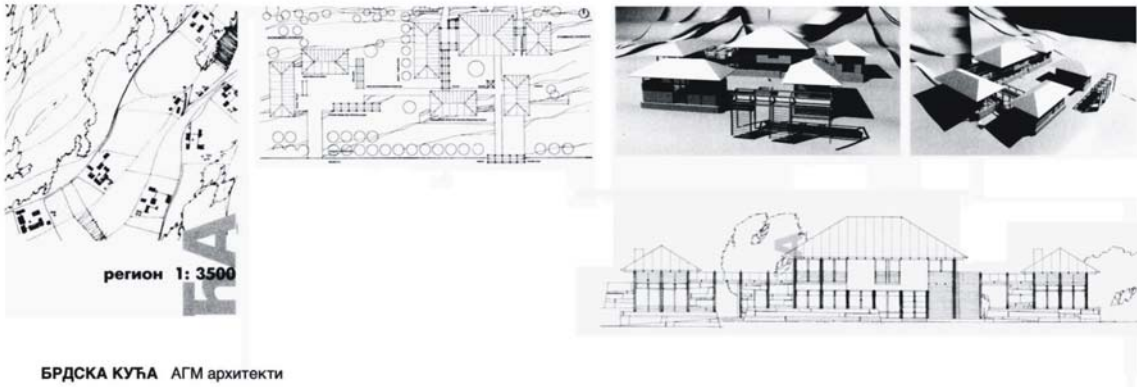

БРДСКА КУЋА АГМ архитекти

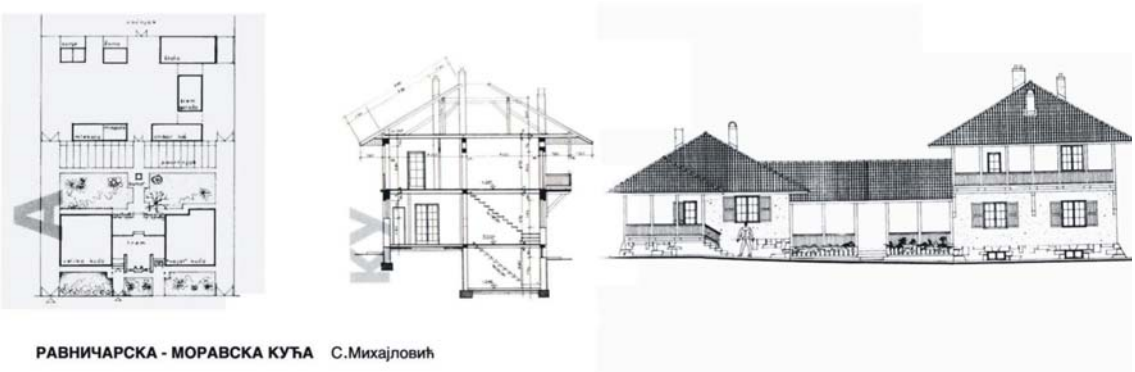

РАВНИЧАРСКА - МОРАВСКА КУЋА С.Михајловић

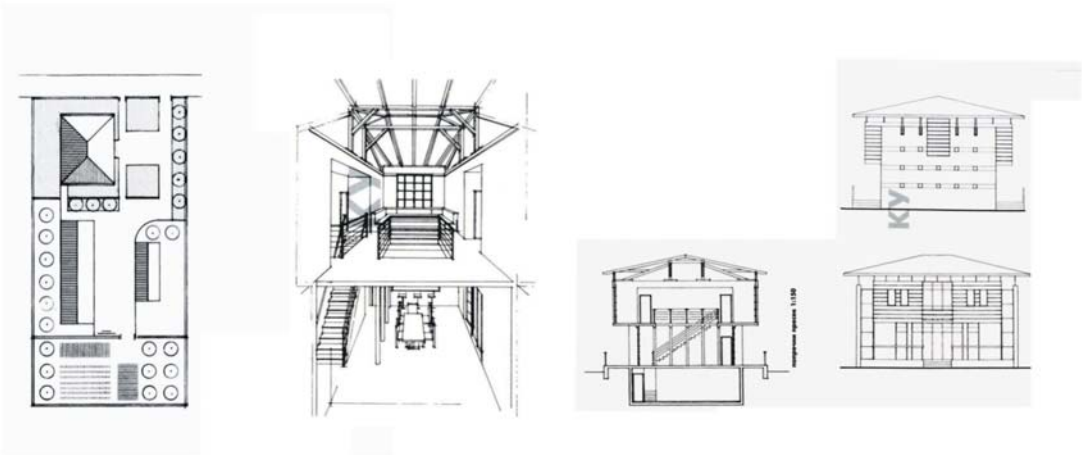

РАВНИЧАРСКА - КУЋА ЗА ЈУГОИСТОЧНИ РЕГИОН А.Стојичић, М.Гаврић, Д.Трифуновић

примери као препорука

идејни пројекти домаћинских кућа / конкурс 1998

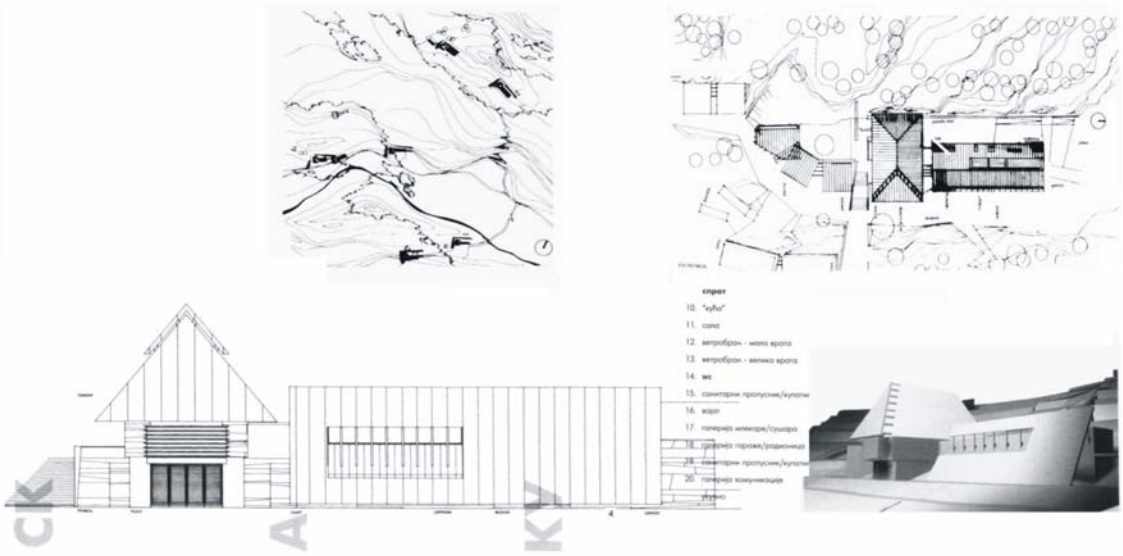

ПЛАНИНСКА КУЋА АГМ архитекти

ПЛАНИНСКА КУЋА В.Полић, С.Поповић

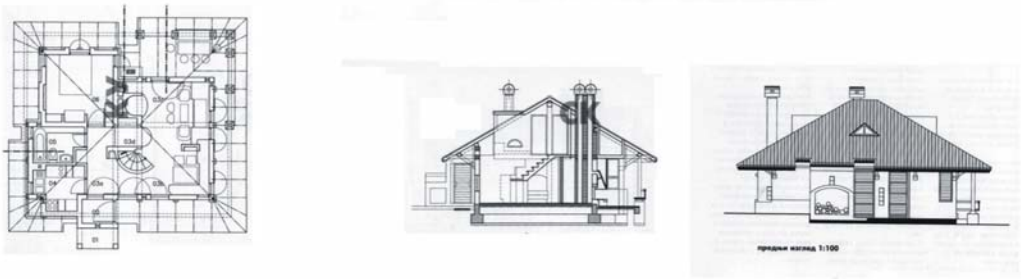

РАВНИЧАРСКА - МОРАВСКА КУЋА А. Дрндарски

афирмативни примери за препорука

5) куће проф. арх. Божидара Петровића

Тара

Дићи

Доња Горевница

Луњевица 2

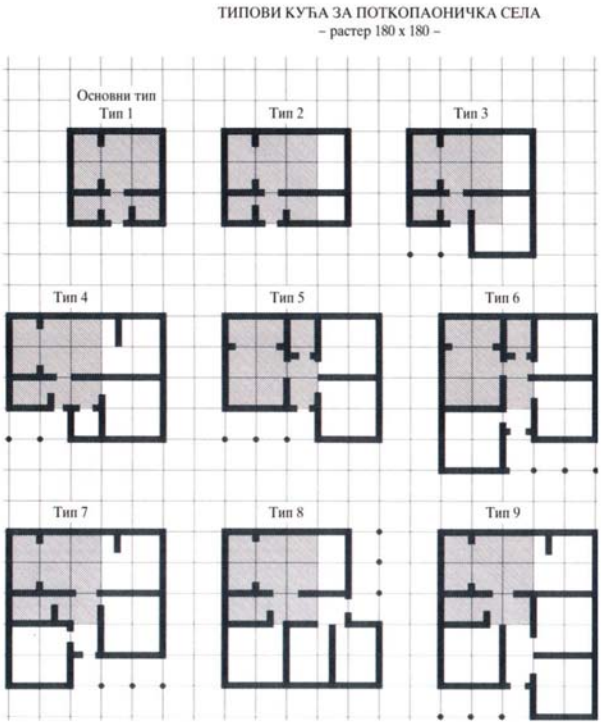

Луњевица 1

Луњевица 3

примери неодговарајуће изградње објеката
(са обиласка терена у јесен 2004. и 2005. године)

Попучке

Седлари

Западна Србија

Западна Србија

Попучке

Рађево Село

Попучке

Седлари

примери неодговарајуће изградње објеката
(са обиласка терена у јесен 2004. и 2005. године)

Седлари

Бачевци

Иверак

Попучке

Рађево Село

Седлари

Попучке - Лукавац

Дубље

примери неодговарајуће изградње објеката
(са обиласка терена у јесен 2004. и 2005. године)

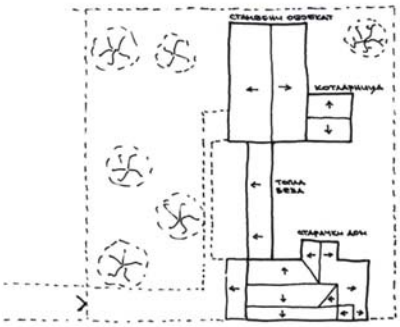

Попучке

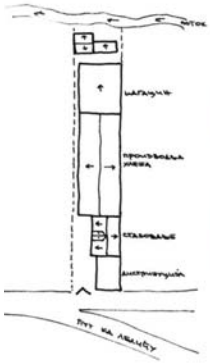

Седлари

Седлари

Дубље

Попучке

Попучке

Попучке

2.1.5. Правила уређења и грађења за телекомуникационе објекте мобилне телефоније

Услови изградње/постављања телекомуникационих објеката мобилне телефоније утврђени су у Закону о електронским комуникацијама, подзаконским актима и прописима и упутствима за израду пројектне документације и постављање базних станица и антенских стубова Републичке агенције за електронске комуникације[30].

При изради пројектне документације и изградњи потребно је да се:

1) пројекат усклади са годишњим планом развоја телекомуникационих мрежа на територији Републике Србије; и
2) испуне услови прописани Законом о електронским комуникацијама и то:
   - а) општи услови за обављање одговарајућих делатности електронских комуникација (члан 37. став 2. тачке 3, 4, 5 и 16);
   - б) услови за пројектовање, изградњу или постављање, коришћење и одржавање електронске комуникационе мреже и припадајућих средстава (члан 42); и
   - в) услови у погледу заштитног појаса у близини електронске комуникационе мреже и припадајућих средстава (члана 45. став 1).

Телекомуникациони објекти мобилне телефоније могу се постављати:

1) на зградама – антенски стуб базне станице, висине према техничком пројекту, гради се на врху зграде, а телекомуникациона опрема у згради; у висини антене базне станице није дозвољена градња нових објеката на растојању минимално 10 m од антенског стуба; или
2) на посебној уређеној грађевинској парцели – антенски стуб се гради према техничком пројекту, а у подножју стуба монтира се опрема у одговарајућем контејнеру који заузима површину од мах 10 x 10 метара.

Постављање станица мобилне телефоније не може да се одобри на стамбеним објектима, школама, обдаништима и болницама.

При опредељивању локације поштује се Правилник о границама излагања нејонизујућим зрачењима. Ако је на антенском стубу постављено више антенских група, обавезно се раде детаљна мерења електричног поља сваког контролног радио канала.

2.1.6. Правила уређења и грађења за објекте привредне намене

За урбани центар се правила уређења и изградње простора за лоцирање индустријских објеката и МСП дефинишу генералним урбанистичким планом за Ваљево, то јест плановима генералне регулације.

Производни објекти се граде у комплексима и локалитетима за МСП утврђеним урбанистичким планом за насеље и шематским приказом уређења насеља, а у осталим зонама, комплексима и локалитетима за индустрију и МСП на подручју града који су утврђени у делу II 1.4.1. Просторног плана на основу одговарајућег урбанистичког плана. За грађевинске парцеле са привредном наменом и локалитете за индустрију и МСП обавезна је израда плана детаљне регулације.

Правила уређења и грађења за објекте привредне намене јесу:

[30] Закон о заштити од нејонизујућих зрачења, Сл. Гласник РС 36/2009; Закон о електронским комуникацијама, Сл. Гласник РС 44/2010; Правилник о границама излагања нејонизујућим зрачењима, Сл. Гласник РС 104/2009; Правилник о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања, Сл. Гласник РС 104/2009.

1) минимална величина грађевинске парцеле је 15.0 ари;
2) минимална ширина грађевинске парцеле је 20.0 m за један производни објекат на парцели, односно 30.0 m за више производних објеката на парцели;
3) максималан индекс заузетости грађевинске парцеле је 50%;
4) минимално растојање основног габарита објекта привредне намене од границе суседне парцеле исте или друге намене је 5.0 m за објекте који немају утицаја на животну средину, односно не подлежу обавези процене утицаја и не захтева се процена утицаја на животну средину;
5) обавезна је примена заштитних растојања од објеката у окружењу и предузимање мера заштите животне средине за објекат привредне намене на основу процене утицаја на животну средину, а за скупне локације производних капацитета (локалитет и комплексе) на основу стратешке процене утицаја на животну средину у складу са Уредбом о утврђивању листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину (”Службени гласник РС”, број 114/08);
6) минимум 25% укупне површине парцеле заузимају зелене површине, укључујући и заштитне зелене појасеве према зонама и суседним парцелама са стамбеном и јавном наменом;
7) приступни пут за везу са јавним путем је минималне ширине 5.0 m с радијусом кривине прикључка од минимум 10.0–12.0 m, с тим да се приступ парцели поставља с једним улазом-излазом;
8) у границама сопствене грађевинске парцеле обезбеђује се паркирање свих путничких (по правилу се обезбеђује једно паркинг место на 60 m^2 корисне површине) и теретних возила, потребан манипулативни простор и складишта за оне делатности и МСП која имају веће транспортне захтеве и материјалне инпуте (сировине, репроматеријале и готове производе);
9) минимално опремање грађевинске парцеле, локалитета и комплекса привредне намене подразумева обезбеђење следећих инфраструктурних објеката: приступни пут, водоснабдевање, прикупљање и пречишћавање отпадних вода, прикључак на електроенергетску и телекомуникациону мрежу; уређење манипулативног простора, паркинга за различите врсте возила; и посебне просторије или ограђеног простора са посудама за прикупљање отпада;
10) за скупне локације (комплекси и локалитети) могу се предвидети заједнички сервиси као што су: техничко одржавање и опслуживање инфраструктурних, складишних и производних објеката, служба обезбеђења и надзора, логистичка подршка и др.

Објекти привредне намене могу се градити и у зонама претежно пословне намене за предузећа која не подлежу процени утицаја на животну средину и, евентуално, за предузећа на које се примењује Листа II Уредбе на основу процене утицаја на животну средину, под условом да се обезбеди утврђено заштитно растојање од суседних парцела и објеката и предузму предвиђене мере заштите животне средине.

Изградња објеката у функцији пољопривредне производње, чувања, прераде и пласмана пољопривредних производа (магацини репроматеријала, објекти за производњу гљива, рибњаци, сушаре за воће и поврће, хладњаче, објекти за финалну прераду пољопривредних производа и објекти намењени за интензиван узгој стоке, перади и крзнаша и сл.) може да се дозволи изван постојећег грађевинског подручја насеља и планираног грађевинског подручја утврђеног урбанистичким планом за насеље и шематским приказом уређења насеља у складу са чланом 26. Закона о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС”, бр. 62/06 и 41/09), а на основу плана детаљне регулације за катастарску или грађевинску парцелу, или грађевински комплекс.

2.1.7. Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене

За изградњу и реконструкцију објеката туристичке намене и туристичке инфраструктуре на подручју слива акумулације „Стуборовни" примењују се основна правила утврђена Просторним планом подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни"; и правила утврђена овим Просторног плана која нису у супротности са основним правилима Просторног плана подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни".

Објекти туристичке намене могу да се граде у новим зонама туристичке намене у туристичким насељима, насељима са специфичном туристичком функцијом и комплексима утврђеним у делу II 1.4.3. Просторног плана, на основу одговарајућег урбанистичког плана. Објекти туристичке намене могу да се граде на основу одговарајућег урбанистичког плана у зонама са туристичком наменом и са претежно стамбеном и пословном наменом утврђеном шематским приказом уређења насеља.

Објекти у функцији руралног туризма на парцели породичног газдинства са чисто пољопривредним изворима прихода могу да се граде у зони директне примене Просторног плана на основу правила уређења и изградње утврђених у наредном ставу.

Правила уређења и изградње објеката у функцији руралног туризма на постојећем и планираном грађевинском подручју туристичких насеља и насеља са специфичном туристичком функцијом, утврђених у делу II 1.4.3. Просторног плана, и на грађевинској/катастарској парцели породичног газдинства са чисто пољопривредним изворима прихода у или изван постојећег и планираног грађевинског подручја насеља, јесу:

- приоритет има адаптација/реконструкција постојећих кућа са окућницом и пратећим објектима (вајати, млекаре, кошеви и др.) и изградња нових објеката на темељима и у габариту постојећих или напуштених објеката у функцији руралног туризма;
- минимална површина грађевинске парцеле је 8.0 ари;
- максимални индекс заузетости износи 40% и максимални индекс изграђености 0.4;
- грађевинска линија објекта је на минимум 5.0 m од регулационе линије, а најмања удаљеност од граница парцеле износи 2.5 m;
- препоручује се изградња два типа нових објеката у функцији руралног туризма: „гостинске смештајне јединице" као осавремењени облик вајата (оптимално 38 m^2 за две собе са по три лежаја и заједничким купатилом и, по могућности, са засебним улазом) и „гостинске куће" (оптимално 50–60 m^2 за објекат са две собе са по три лежаја, дневним боравком и купатилом);
- примењују се правила за габарит, спољни омотач и кров објекта утврђена у 2.1.4.9;
- максимална висина новог и реконструисаног објекта је 7.0 m (од коте приземља до слемена);
- примењују се правила за ограђивање грађевинске парцеле утврђена у 2.1.4.10;
- приступ парцели се обезбеђује директним излазом на јавни пут, или преко приватних пролаза или путем уговора о службености, минималне ширине пролаза 5.0 m;
- паркирање и гаражирање возила обезбеђује се на сопственој грађевинској парцели (по правилу једно паркинг место за индивидуално путничко возило на две смештајне јединице), изван површине јавног пута.

Правила уређења и изградње објеката за комерцијалне туристичке услуге апартманског типа на постојећем и планираном грађевинском подручју туристичких насеља и насеља са специфичном туристичком функцијом, утврђених у делу II 1.4.3. Просторног плана, јесу:

- дозвољава се изградња објеката за комерцијалне туристичке услуге апартманског типа (стационарне намене, услужне, пословне делатности и гаражирање) у компактном објекту, под условом да испуњавају прописане санитарно-хигијенске и друге комуналне услове;

- минимална површина парцеле је 20.0 а;
- грађевинска линија објекта је на минимум 5.0 m од регулационе линије, најмања удаљеност од граница парцеле износи 5.0 m и од суседног објекта 10.0 m;
- максималан индекс заузетости је 20% и максималан индекс изграђености је 0.6;
- примењују се правила за габарит, спољни омотач и кров објекта утврђена у 2.1.4.9;
- максимална висина објекта је 12.0 m (од коте приземља до слемена);
- примењују се правила за ограђивање грађевинске парцеле утврђена у 2.1.4.10;
- приступ парцели се обавезно обезбеђује директним излазом на јавни пут, минималне ширине прилаза 5.0 m;
- паркирање и гаражирање возила обезбеђује се на сопственој грађевинској парцели (број паркинг 60% од броја апартмана), изван површине јавног пута.

У значајнијим туристичким насељима и насељима са специфичном туристичком функцијом, утврђених у делу II 1.4.3. Просторног плана, дозвољава се изградња туристичких капацитета у низу, хомогених урбаних структура (пансиона и апартмана) и изградња комплекса као јединствене урбане целине клупског апартманског типа. Правила уређења и изградње ова два типа објеката туристичке намене су:

- туристички капацитети у низу, хомогених урбаних структура (пансиона и апартмана) граде се са интерним саобраћајницама и тргом и претходним опремањем комуналном инфраструктуром, са максималном висином објеката до 16.0 m;
- комплекс као јединствена урбана целине клупског апартманског типа гради се са базним објектом (са рецепцијом, рестораном, гаражом и додатним садржајима) и низом малих индивидуалних приземних објеката (један апартман један објекат) постављених око заједничког централног простора; са максималном висином објеката до 7.0 m;
- минимална површина парцеле 50.0 а;
- грађевинска линија објеката је на 10.0 m од регулационе линије; најмања удаљеност од суседног објекта износи 10.0 m;
- максималан индекс заузетости је 30% и максималан индекс изграђености 0.3;
- на истој парцели могу се градити други објекти: базени, спортски терени, сеници и други објекти сличног типа;
- примењују се правила за габарит, спољни омотач и кров објекта утврђена у 2.1.4.9;
- примењују се правила за ограђивање грађевинске парцеле утврђена у 2.1.4.10;
- приступ парцели обезбеђује се директним излазом на јавни пут, минималне ширине прилаза 5.0 m;
- у границама сопствене грађевинске парцеле обезбеђује се паркирање (број паркинг места 60% од броја апартмана) и гаражирање возила (у подземним етажама објекта).

На грађевинском подручју ван заштићених и предвиђених за заштиту подручја са природним вредностима, установљене и овим Просторним планом утврђене заштићене околине непокретних културних добара, и секундарних туристичких простора утврђених овим Просторним планом може да се на основу одговарајућег урбанистичког плана дозволи контролисана и ограничена изградња нових и комерцијализација постојећих викенд кућа у туризму (уз могућу адаптацију и реконструкцију), под условом да испуњавају прописане санитарно-хигијенске и друге комуналне услове, да нису у супротности са режимима заштите успостављеним у делу II Просторног плана, и да не нарушавају слику предела. Правила уређења и грађења викенд кућа јесу:

- минимална површина грађевинске парцеле је 10.0 ари;

- максимални индекс заузетости је 10%;
- максимални индекс изграђености је 0.15;
- грађевинска линија је на 5.0 m од регулационе линије, најмања удаљеност основног габарита објекта од границе парцеле је 4.0 m, а од суседног објекта 10.0 m;
- максимална висина објекта је 7.0 m (од коте приземља до слемена);
- на истој парцели могу се градити други објекти: базен, сеник, потпорни зидови и објекти сличног типа;
- примењују се правила за габарит, спољни омотач и кров објекта утврђена у 2.1.4.9;
- за постојеће објекте викенд намене и за њихову реконструкцију и доградњу примењују се параметри и правила утврђени у претходним тачкама овог става;
- ограђивање објеката није дозвољено;
- приступ парцели обезбеђује се директним излазом на јавни пут, преко приватних пролаза или путем уговора о службености; минимална ширина пролаза износи 3.0 m;
- у границама сопствене грађевинске парцеле обезбеђује се паркирање (најмање једно паркинг место) и гаражирање возила (по могућности у подземној етажи објекта), изван површине јавног пута.

У туристичким зонама, комплексима и насељима дозвољава се изградња туристичких нестационарних објеката клубског типа (за потребе рекреације и спорта, дружења, едукације и забаве туриста). Типови клубске намене могу бити: дечји едукативно-забавни центар о природи, центар за авантуристичке и спортске активности, центар за руралну рециклажу и уметност,[31] различити спортски клубови. Правила уређења и грађења за овај тип туристичких објеката су:

- минимална површина парцеле је 40.0 а;
- објекат се поставља на ободу слободног зеленог простора;
- максимална БРГП износи до 300 m^2, а висина објекта до 7.0 m;
- тип објекта је брвнара са деловима од камена, са кровом од шиндре у етно стилу;
- приступ парцели се обезбеђује директним излазом на јавни пут, минималне ширине прилаза 5.0 m;
- паркирање се обезбеђује на сопственој грађевинској парцели.

2.1.8. Правила уређења и грађења за зону мХЕ „Ровни”

2.1.8.1. Обухват и граница

Зона мХЕ „Ровни” је денивелисани плато у подбранском делу водоакумулације „Стуборовни” на левој обали реке Јабланице, између потпорног зида изграђеног дуж њеног регулисаног корита и измештене трасе државног пута II реда бр.143 (бр. 111). Зона обухвата део подручја посебне намене на територији града Ваљева, површине 2,81 ha (Детаљна карта за спровођење Просторног плана за зону мХЕ „Ровни” бр. 1. „Намена простора, нивелација и регулација”, Књига 2), на којем се успоставља регулациони блок система са пратећим објектима и локација мХЕ[32].

[31] Према: Master Plan for Sustainable Rural Tourism Development in Serbia, 2011.

[32] Према: Генерални пројект МХЕ „Ровни” , Институт за водопривреду ‚Јарослав Черни”, 2011.

Граница просторне целине одређена је као непрекинута линија дефинисана границама постојећих катастарских парцела и аналитички, тачкама са координатама у државном координатном систему[33], са следећим описом: од почетне тачке А1 на граничној линији к.п. бр. 789, по спољној граници те катастарске парцеле и к.п. бр. 790, 792, 793, 794, 976, 669, 670 и 727 до тачке А7, сече к.п. бр. 727 између тачака А7 и А8, а к.п. бр. 727 између тачака А8 и А9 и к.п. бр. 789 између тачака А9 и почетне тачке А1.

Границом просторне целине обухваћене су следеће катастарске парцеле КО Ровни: целе к.п. бр. 669, 670, 790, 792, 793, 794; и делови к.п. бр. 727, 789 и 976.

На денивелисаним платоима у Зони мХЕ „Ровни" и на обухваћеним деловима водног земљишта изграђени су, опремљени и делимично у функцији следећи водопривредни објекти: командна зграда са регулационим блоком, прекидна комора, филтерско постројење за пречишћавање воде за потребе водоснабдевања околних села, изливна грађевина темељног испуста, као и доводни цевоводи.

Израђени су и у употреби интерни и градилишни путеви до подбранског платоа. За потребе изградње подбранских објеката користи се привремени прикључак на државни пут II реда бр. 143 (бр. 111). Као веза са мрежом јавних путева за сада је могуће коришћење и интерног сервисног пута до моста при водозахватној кули, односно користи се прикључак за потребе каменолома.

Североисточна и источна граница просторне целине између тачака А1 и А4 и тачака дуж корита реке Јабланице, поклапају се са границом Плана генералне регулације Рекреативно- забавног центра „Ровни" (Одлука о изради ПГР Скупштине града Ваљева, број: 350-548/09-07 од 07.12.2009). Западна граница просторне целине је, између тачака А1, А9, А8 и А7, по линији регулације земљишног појаса ДП II бр.143 (бр. 111), са леве стране у правцу раста стационажа тог пута.

Река Јабланица у овој фази изградње водопривредног система тече кроз опточни тунел, иначе предвиђен да буде тзв. суви тунел система са шахтним преливом у који се постављају цеви темељног испуста и цевовод за потребе водоснабдевања.

С обзиром на то да је уређење леве обале условљено висинским односима постројења, што је посебно значајно за мХЕ, неопходно је, у вези са тим, усагласити правила уређења и правила изградње која ће се утврдити у ПГР Рекреативно забавног центра „Ровни", са правилима утврђеним у делу II 2.1.7. Просторног плана.

2.1.8.2. Правила уређења Зоне мХЕ „Ровни"

Зона мХЕ „Ровни" уређује се као јавна површина намењена за формирање локација пратећих водопривредних (водних) објеката, коришћење и одржавање тих објеката, укључујући и њихову евентуалну реконструкцију, као и за изградњу енергетског објекта мХЕ „Ровни".

С обзиром на намену простора и карактер употребе објеката и површина, предвиђа се ограђивање целе зоне мХЕ „Ровни", с тим што се ограда на делу дуж регулације пута ДП II бр. 143 (бр. 111) поставља изван појаса контролисане изградње тога пута (између тачака VII и VIII). На делу према реци, ограда се поставља као заштитна, по круни потпорног зида (између тачака II и V)[34]. Предвиђена су два службена улаза: главни, непосредно са прикључка на ДП II бр. 143 (бр. 111); и помоћни на крају главне интерне саобраћајнице, за везу са другим приступним и инспекцијским путевима.

---

[33] Координате дате у Просторном плану (Детаљна карта за спровођење Просторног плана за зону мХЕ „Ровни" бр. 2. "Основе за парцелацију и решавање имовинско-правних односа", Књига 2) оријентационе су и захтевају проверу у одговарајућем пројекту парцелације.

[34] Координате дате у Просторном плану (Детаљна карта за спровођење Просторног плана за Зону мХЕ „Ровни" бр. 2. "Основе за парцелацију и решавање имовинско-правних односа", Књига 2) оријентационе су и захтевају проверу у одговарајућем пројекту парцелације.

На јавни пут предметна јавна површина се прикључује преко прикључка на стационажи km 0 + 565 од почетног чвора измештеног дела деонице ДП II бр. 143 (бр. 111, на путној стационажи km 12 + 360 деонице овог пута Седларе – Рогачица). Следећи прикључак на овај пут је након 415 m са леве стране, за потребе приступа видиковцу и инспекцијским путевима.

2.1.8.2.1. Планирана намена простора и подела на уже целине

Организација простора и концепт уређења Зоне мХЕ „Ровни" заснива се на функцијском и техничко-технолошком принципу и успостављању целина и режима коришћења простора према планираним наменама (водни објекти и локација мХЕ) и према етапности остваривања планских решења (планирани и изведени објекти).

Мала хидроелектрана „Ровни" састоји се из следећих физичких, функцијских и техничко-технолошких целина и објеката: водозахвата и доводних цевовода; машинске зграде и одводних канала, при чему су захват, део доводних цевовода и одводни канал постављени на водном земљишту и у функцији су и водопривредног система, као довод и одвод агрегата за водоснабдевање и довод и одвод агрегата за вишкове воде и гарантовани протицај. Од захватне куле по левој обали акумулације води бетонски проходни тунел пречника 3.0 m. Дужина доводног тунела од захвата до излазног портала је око 350 m. У бетонску облогу тунела постављена је цев DN250 за гарантовани протицај. У опточном тунелу се постављају челични цевовод DN1200 који има улогу темељног испуста и цевовод DN1000 за потребе водоснабдевања којим се вода, након изласка из опточног тунела и проласка кроз регулациони блок доводи до прекидне коморе. Од потпорног зида транспорт воде се врши отвореним одводним каналом до места улива у реку. Отворени канал је истих димензија као и затворени на делу испод пода машинске зграде. Челични цевовод DN1200 је постављен још у фази изградње прекидне коморе и служи за довод воде у прекидну комору са агрегата мХЕ.

Зона мХЕ „Ровни" (*Табела 29*, Детаљна карта за спровођење Просторног плана за зону мХЕ „Ровни" бр. 1. „Намена простора, нивелација и регулација", Књига 2) подељена је на две просторне подцелине:

1) мХЕ „Ровни";
2) плато са регулационим блоком (командна зграда, филтерско постројење и прекидна комора; интерне саобраћајнице и манипулативни платои).

Табела 29. Приказ биланса површина Зоне мХЕ „Ровни" према просторним подцелинама и наменама (у m²)

	Подцелина	Намена	Површина	Укупно
1.	МХЕ "Ровни"	под објектима	168	950
		манипулативни плато, силазна рампа	782	
2.	Плато са регулационим блоком	заштитно зеленило	6 437	20 967
		под објектима -постојеће	175	
		под објектима - планирано	268	
		интерне саобраћајнице, манипулативни платои, уређено зеленило	14 087	
	Остале обухваћене површине	водно земљиште (уређена обала)	1 785	1 785
		подбрански плато	4 400	4 400
		Укупно:	**28 102**	**28 102**

Остале обухваћене површине намењене су за уређење подбранског платоа, дела речне обале и зоне изливне грађевине темељног испуста.

2.1.8.2.2. Правила уређења мХЕ „Ровни"

МХЕ „Ровни", је морфолошки и техничко-технолошки карактеристична подцелина уоквиру Зоне мХЕ „Ровни"која се уређује као локација за изградњу енергетског постројења/објекта.

За уређење локације и изградњу постројења мХЕ „Ровни" утврђују се следећа правила:

- предвиђена су 2 мода рада; у првој фази рада мХЕ „Ровни" (Мод 1) вода из акумулације се не користи за водоснабдевање, већ само за производњу електричне енергије, при чему би доњу воду представљало корито реке Јабланице; у другој фази рада (Мод 2) мХЕ почело би водоснабдевање из акумулације, а вода за водоснабдевање би се и даље користила за производњу електричне енергије, али би доња вода у том случају била на нивоу прекидне коморе, чиме би се пад агрегата умањио за око 20 m;
- у Моду 2 водоснабдевање и испуштање минималног одрживог протока имају приоритет у односу на рад мХЕ;
- вредност минимално одрживог протицаја[35] за профил бране „Ровни" износи QMOP = 49,5 l/s;
- оптимално решење с обзиром на диспозиционе и габаритне услове за изградњу машинске зграде мХЕ је да се у машинску зграду уграде три турбинска агрегата, и то тако да: агрегат А1 користи минимални одрживи проток; агрегат А2 користи воду за водоснабдевање,а агрегат А3 користи вишак воде;
- простор око машинске зграде и разводног постројења уредити као манипулативни плато на коти сса 294 mнм за потребе уградње и сервисирања машинских и електропостројења; одвођење атмосферске воде са коначно обрађених површина обезбедити нагибом према каналима са упасованом решетком, и даље до централног сабирника зауљених вода;
- дуж постојећег потпорног зида обавезно предвидети канал за евакуацију површинских вода;
- мХЕ „Ровни" предвиђена је за паралелан рад са електропреносном мрежом, са сталном или повременом предајом електричне енергије у мрежу, без могућности изолованог (острвског) рада;
- мХЕ „Ровни" може да се прикључи на дистрибутивни систем: уколико испуњава техничке услове који су утврђени у тачкама препоруке ТП 16, ако је опремљена заштитним и другим уређајима којима се штите генератори и друга опрема мале електране од оштећења и хаварија због кварова у дистрибутивном систему и ако испуњава услове дате у одобрењу належне ЕД за прикључење;
- предвиђен је потпуно аутоматизован рад мХЕ без сталног присуства погонског особља, а текуће одржавање ће се вршити приликом повремених обилазака;
- управљање радом мХЕ обављаће институција којој су то право и обавеза дати водном дозволом (у конкретном случају приоритетни корисник акумулације је ЈП „Колубара", Ваљево) потпуно усаглашено са управљањем акумулацијом; за ове потребе, у склопу приступног простора машинске зграде, предвидети команду из које се могу вршити надзор и управљање радом мХЕ;
- довод агрегата за водоснабдевање повезати на постојећи одвојак DN700 на цевоводу испред прекидне коморе; челични цевовод пречника DN700 је укопан све до улаза у машинску зграду; одвод агрегата за водоснабдевање се рачва на две стране – ка прекидној комори и ка доњој води; и
- вода из турбина се преко сифона излива у одводне канале; испод пода машинске зграде канал је затворен, правоугаоног пресека, одговарајућих димензија; бочне крилне зидове канала монолитизовати, делом темељном плочом машинске зграде, а делом АБ плочом исте дебљине, све до проласка кроз постојећи потпорни зид.

---

[35] Подзаконским актима није још увек дефинисан начин одређивања минимално одрживог протока према новом Закону о водама (Сл.гласник РС, бр. 30/10), па је у "Студији могуће изградње малих хидроелектрана на постојећим водопривредним бранама са Генералним пројектом МХЕ Ровни", ИВ Јарослав Черни, 2011., вредност QMOP одређена у складу са методологијом примењеном у изради актуелне Водопривредне основе Републике Србије као „минимални средње месечни проток деведесетпетопроцентне обезбеђености".

2.1.8.2.3. Плански основ за решавање имовинско-правних односа

Иако је Законом о енергетици утврђено да производња енергије није делатност од општег интереса, кроз рад ове мале хидроелектране обавља се делатност од општег интереса, с обзиром на то да је Законом о експропријацији прописано да се јавни интерес (за делимичну или потпуну експропријацију или административни пренос) може установити и на основу захтева јавног предузећа које је основано да обавља делатност од општег интереса.

Повећавање производње електричне енергије из мХЕ и веће коришћење обновљивих извора енергије у складу је са обавезама које су преузеле садашње и будуће чланица ЕУ да до 2020. године у укупној финалној потрошњи имају 20 % енергије из обновљивих извора, да смање емисију штетних гасова за 20 % и повећају енергетску ефикасност за 20 %.

МХЕ „Ровни" је мала хидроелектрана на постојећој инфраструктури с обзиром на то да користи постојећу брану којом управља јавно предузеће, а и изграђена је на цевоводима намењеним доводу сирове воде на прераду у фабрику воде[36].

Инвеститор за изградњу објеката мХЕ, у овом случају на земљишту прибављеном у јавну својину, има и право пролаза и провоза преко суседног и околног земљишта које је у својини других власника или им је дато на управљање, ради извођења радова у току изградње, када то захтева технолошки поступак. Сви власници и држаоци суседног и околног земљишта дужни су да омогуће несметани приступ градилишту и трпе извођење радова за потребе изградње објекта или уградње уређаја. Инвеститор је дужан да власницима или држаоцима суседног или околног земљишта надокнади штету која буде причињена пролазом и превозом. Ако не буде постигнут споразум о висини накнаде штете, одлуку о томе доноси надлежни суд.

2.1.8.3. Правила грађења зоне мХЕ „Ровни"

Правила грађења за зону мХЕ „Ровни" израђују се за јавне намене, по подцелинама у планском обухвату, а односе се на појединачне грађевинске парцеле.

У појединачним подцелинама могу се градити, односно одржавати и по потреби реконструисати зграде и други објекти у функцији водоснабдевања и за производњу енергије, све у складу са наменама акумулације „Стуборовни".

Цевоводи се постављају као укопани у терен, па је неопходна њихова спољна антикорозиона заштита.

Диспозиција објекта мХЕ условила је фундирање објекта на темељној плочи на дубини 6.50 m од површине терена. Подземна етажа (укопани део објекта) предвиђена је за смештај турбина.

На објекту мале хидроелектране применити систем за детекцију и заштиту од пожара који се састоји из система за детекцију пожара, хидранта са ормарима и припадајућом опремом, противпожарних апарата са сувим прахом и противпожарних апарата са CO_2.

Машинску зграду мХЕ „Ровни" пројектовати у складу са технолошким и функционалним захтевима, тако да се у њу могу сместити агрегати А1, А2 и А3. У оквиру зграде предвидети приступ електрани, монтажу и демонтажу опреме и одржавање.

Према приступном простору на коти 294,00 mнм пројектовати врата за улаз возила са опремом. Врата, ширине 3 m и висине 3 m, предвидети за унос опреме која се поставља у дохват крана којим се опрема спушта на коначно место монтаже.

[36] Уредба о мерама подстицаја за производњу електричне енергије коришћењем обновљивих извора енергије и комбинованом производњом електричне и топлотне енергије (Сл.гласник РС, бр. 99/09).

У машинској згради поставити мосну дизалицу носивости 8.0 t за монтажу и демонтажу опреме. Погон кретања моста, кретања мачке дизалице и погон дизања је ручни, преко ланца. Носаче кранске стазе извести као армиранобетонске греде ослоњене преко кратког елемента на АБ стубовима.

Димензије и распоред просторија у машинској згради одређени су распоредом опреме. Кота пода надземне етаже, у којој се налазе електроопрема, опрема за управљање радом електране и кран за манипулацију опремом, је на 294,00 mнм. У међуспратној таваници предвидети отвор за комуникацију са агрегатима.

Кота пода турбинског простора 289,30 mнм одређена је са циљем да се искористи максималан пад и да се постигне мала усисна висина.

За комуникацију између приступног и турбинског простора предвидети степениште.

Предвидети грејање објеката мХЕ помоћу калорифера у периодима када електрана не ради. За вентилацију простора мХЕ користити аксијалне вентилаторе који се постављају у отворе на зиду електране.

У поду машинске сале на турбинском нивоу предвидети удубљење за црпљење воде са две дренажне пумпе (радном и резервном) и потисним цевоводом који се излива у одводни канал.

Део простора у мХЕ предвиђен за монтажу разводног постројења 10 kV мора бити ограђен како би се заштитио од случајног и нестручног приступа. Кабловски простор, коме се приступа са предње стране, мора да буде са блокадом, када му се приступа у укљученом стању.

Наизменични напон мХЕ се добија прикључком на развод (=NE) сопствене потрошње,а преко трансформатора сопствене потрошње 10 kV ± 2 x 2,5% / 0,4 kV снаге 50 kVA, обезбеђено прекидачем 0,4 kV, 400 A, у складу са техничким препорукама ТП 34 ЕПС. Ормари развода сопствене потрошње (=NE), ће бити смештени у машинској сали.

Тип каблова за развод напајања до свих потрошача на изводима треба да буде изабран у складу са снагама потрошача и прилагођен за смештај у малом простору по питању полупречника савијања кабла.

У електрани на разводу 0,4 kV вршиће се компензација реактивне снаге.

МХЕ није предвиђена за рад у острвском режиму, па је за рад мХЕ неопходно присуство мрежног напона на доводу 10 kV. Са становишта места управљања, управљање у мХЕ биће реализовано као: локално – управљање са врата ормана управљања у мХЕ; централизовано – из командне собе у оквиру мХЕ; и даљинско – из надређеног центра. По моду управљања, управљање у мХЕ ће бити: ручно и аутоматско.

Опрема за управљање заједничком опремом електране биће смештена у оквиру командне табле заједничке опреме електране KTZ (управљачко-разводни ормани и друга опрема). Управљање агрегатом подразумева реализацију усаглашених алгоритама: покретања агрегата са синхронизацијом на мрежу, заустављања агрегата које подразумева нормална и хаваријска заустављања усаглашена са испоручиоцима опреме и рада агрегата на мрежи са варијантама регулације према једном од критеријума снаге агрегата, нивоа у акумулацији, протока кроз турбину или отвора усмерног апарата.

Количина произведене електричне енергије као и количина преузете електричне енергије из дистрибутивне мреже биће регистрована помоћу микропроцесорског вишефункцијског бројила смештеног у једно кућиште – мерне групе.

Размену информација између надређеног система управљања (Диспечерски центар – ДЦ) и система управљања мХЕ остваривати по дигиталној телекомуникационој линији. Приступ ће бити контролисан и ограничен у приступу и функционалности, како са стране ДЦ тако и са стране мХЕ.

Прикључење на телефонску мрежу дефинисати на основу техничких услова издатих од стране надлежне телекомуникационе компаније. Потребно је уградити дигиталну телефонску централу која обезбеђује да се једна улазна линија дистрибуира на најмање три бежична и три фиксна телефонска апарата, са могућношћу интерне везе између апарата.

Како је предвиђено да постројење ради у потпуно аутоматском режиму, без људске посаде, у случају појаве пожара противпожарним системом (ПП) обезбедити благовремено искључење напајања према пројекту и месту настанка пожара.

ПП централа мора имати довољан број сензора за квалитетно покривање објекта и обезбедити сигнализацију статуса у процесну станицу KTZ.

Системом видео надзора треба да буду обухваћени спољашњи и унутрашњи делови објекта. Систем треба да омогући надзор и обезбеђење објекта од нежељеног приступа, као и надзор рада опреме мХЕ.

2.1.8.4. Правила парцелације и препарцелације

У зони мХЕ „Ровни” мења се постојећа катастарска парцелација ради формирања парцела за изградњу јавних објеката (саобраћајних, водних, енергетских и других инфраструктурних) на јавном земљишту.

Грађевинске парцеле се формирају на основу валидног и ажурираног катастарског плана и пројекта геодетског обележавања, а према овереном пројекту парцелације и препарцелације који садржи урбанистичка и техничка решења, дата као ситуациони приказ на ажурираној катастарско-топографској подлози у одговарајућој размери.

У складу са решењима овог Просторног плана утврђују се следећа правила за формирање грађевинских парцела:

- у оквиру зоне мХЕ „Ровни” издвојене су површине са карактеристичним основним наменама и посебним урбанистичким карактеристикама, а по принципу успостављања подцелина са истим правилима грађења;
- формирање грађевинских парцела се обавља према стварној динамици реализације планиране изградње, динамици прибављања земљишта у јавну својину и пренамене у грађевинско;
- положај новоформираних грађевинских парцела дефинисан је границом између појединих подцелина и унутрашњим регулационим линијама односно регулацијом интерних саобраћајница, планираних или које се задржавају; и
- грађевинске парцеле формирају се тако да се на већем броју катастарских парцела образује једна парцела или исправком граница суседних катастарских парцела на начин како се то утврди у урбанистичко-техничкој документацији.

Грађевинске парцеле које ће се формирати за потребе изградње или реконструкције енергетског објекта, саобраћајног и водних објеката у оквиру зоне мХЕ „Ровни” обухватају следеће катастарске парцеле (Детаљна карта за спровођење Просторног плана за зону мХЕ „Ровни” бр. 2. „Основе за парцелацију и решавање имовинско-правних односа”, Књига 2), које су све у КО Ровни:

1) грађевинска парцела П 1 (плато регулационог блока система „Стуборовни” са пратећим објектима) – целе к.п. бр. 789 и 790; делови к.п. бр. 669, 670, 727, 792, 793 и 976;
2) грађевинска парцела П 2 (мХЕ „Ровни”) – делови к п. бр. 670, 727, 793, 794 и 976;

3) грађевинска парцела П 3 (окончање изградње излазне грађевине темељног испуста и уређење леве обале реке Јабланице на водном земљишту) – делови к.п. бр. 670, 792, 793, 794 и 976; и
4) грађевинска парцела П 4 (део подбранског платоа) – делови к п. бр. 669, 670, 794 и 976.

За потребе уређења дела рекреативно-забавног комплекса, грађевинска парцела П 4 се формира на основу пројекта препарцелације, оносно парцелације израђеног у складу са правилима уређења овог просторног плана. Како је изградња окретнице и дела саобраћајнице предвиђена Планом генералне регулације Рекреативно-забавног центра „Ровни", те ће се реализовати према правилима изградње тог урбанистичког плана.

Парцела П 3 обухвата делове катастарских парцела који ће се припојити новој грађевинској парцели за потребе регулације реке Јабланице и уређење речног корита и обала реке. Нова парцела ће се формирати променом граница суседних катастарских парцела према правилима градње и уређења овог Просторног плана и Плана генералне регулације Рекреативно-забавног центра „Ровни".

За полагање инсталација преко водног земљишта, односно извођење делова инфраструктурних мрежа и објеката техничке инфраструктуре, не формирају се грађевинске парцеле, а као доказ о решеним имовинско-правним односима признаје се уговор о установљавању права службености са јавним предузећем, односно другом организацијом које газдује водним земљиштем, у складу са посебним законом.

Полагање и одржавање надземних и подземних електроенергетских (10 kV далековод) и телекомуникационе мреже и објеката (оптички кабл за систем контроле и управљања) за објекат мХЕ врши се у земљишном појасу непотпуне експропријације, односно установљавањем права службености на основу посебних уговора са власницима катастарских парцела, односно јавним предузећем које управља земљиштем.

По завршетку изградње планираних објеката на П 1 извршиће се деоба грађевинских парцела (на основу исте урбанистичко–техничке документације) на појединачне земљишне честице ради увођења у евиденцију непокретности нових катастарских парцела по основу законом регулисане надлежности на одржавању и управљању на појединим инфраструктурним објектима и јавним површинама. Деоба грађевинске парцеле се може утврдити пројектом парцелације и препарцелације и спровести на основу пројекта геодетског обележавања ако су испуњени услови за примену правила парцелације и регулације из Плана генералне регулације Рекреативно-забавног центра „Ровни".

Грађевинска парцела се може делити парцелацијом до минимума утврђеног применом правила о парцелацији, тако да обухвата земљиште под објектом, земљиште потребно за одржавање објекта (уређени плато и прилазне рампе) и, евентуално, заштитни појас прописан одговарајућим нормативима.

На површинама које су у режиму јавних површина, а намењене су за изградњу (реконструкцију) и коришћење појединачних пратећих објеката система „Стуборовни", комуналних објеката (ППВ) и енергетског објекта мХЕ могуће је и формирање заједничке грађевинске парцеле (П 1 и П 2), с тим што ће се кроз промену катастарске намене (култура) дефинисати појединачне локације, а с тим у вези и у евиденцију непокретности увести право коришћења и управљања земљиштем и објектима. Наиме, за изградњу малих хидроелектрана грађевинска парцела се може формирати унутар катастарске парцеле на којој се гради главни надземни објекат, односно објекти (машинска зграда и разводно постројење), а као доказ о решеним имовинско-правним односима, уз захтев за издавања локацијске дозволе, доставља се доказ у складу са чланом 135. Закона о планирању и изградњи, односно други докази предвиђени тим законом.

Као доказ о решеним имовинско-правним односима за подземни или надземни део ових објеката – цевоводе, односно водове, доставља се уговор о установљавању права стварне службености са јавним предузећем, односно предузећима која газдују водним земљиштем.

2.1.8.5. Смернице за директно спровођење детаљних планских решења за зону мХЕ „Ровни"

Да би се прибавиле локацијска дозвола на основу ових правила ППГ и грађевинска дозвола за изградњу мХЕ „Ровни", потребно је прибавити енергетско – техничке услове за прикључење на преносни електроенергетски систем, као и водне услове, водну сагласност и водну дозволу, које се издају у складу са Законом о водама и пратећим прописима тог закона. Поступак за добијање енергетске дозволе се регулише Правилником о критеријумима за издавање енергетске дозволе, садржини захтева и начину издавања енергетске дозволе. Такође је предвиђено да се енергетска дозвола издаје у складу са Стратегијом развоја енергетике Републике Србије и са Програмом остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије, којом се уређују услови и место где конкретан енергетски објекат треба да се изгради.

По добијању мишљења РХМЗ и мишљења Јавног водопривредног предузећа „Србијаводе", подноси се Захтев за добијање водних услова. Хидроенергетске параметре за изградњу мХЕ „Ровни", који дефинишу и максималну снагу постројења, одређује ЈВП „Србијаводе". Водна акта доноси Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, чиме се регулише коришћење вода за потребе производње енергије – мале хидроелектране, које спада у посебно коришћење вода. Право на посебно коришћење вода, стиче се водном дозволом.

Водна дозвола је потребна за коришћење и употребу вода и вештачких језера и за испуштање вода у природне водотоке, као и у случају повећања капацитета већ постојећег објекта – за повећање количине захваћених и испуштених вода, измену природе и квалитета испуштених вода. Ова дозвола се издаје за период од најдуже 15 година, тако да јој најкасније два месеца пре њеног истека, треба продужити важност.

С обзиром на то да је уређење леве обале условљено висинским односима постројења, што је посебно значајно за мХЕ, неопходно је, у вези са тим, усагласити правила уређења и изградње која ће се утврдити у ПГР Рекреативно-забавног центра „Ровни".

Државни пут II реда бр. 143 (Р-111) је технички примљен 2003. године и добијена је употребна дозвола. ЈП за коришћење водопривредног система „Ровни-Колубара" је 2005. године извршило пренос права коришћења непокретности у државној својини на Републику Србију – Републичку дирекцију за путеве. Како је према Уредби о категоризацији државних путева („Службени гласник РС", бр. 14/12), овај пут уведен у регистар државних путева II реда, пре прибављања локацијске дозволе треба са управљачем пута (ЈП „Путеви Србије") регулисати право на изградњу прикључка на државни пут. Прикључак ће се градити према правилима утврђеним у ПГР Рекреативно-забавног центра „Ровни" која су усаглашена са планским решењима овог Просторног плана.

Пре израде идејног и главног пројекта неопходно је извршити инжењерскогеолошко рекогносцирање терена шире локације мХЕ „Ровни", а након увида и у градилишну документацију и прибављања података из геолошких елабората за брану „Стуборовни", проценити потребне додатне истражне радове.

2.2. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

2.2.1. Смернице за израду планске документације и спровођење Просторног плана

Просторни план ће се спроводити двојако: индиректно – разрадом планских решења урбанистичким плановима, доношењем програма уређења грађевинског земљишта и секторских планова и програма у складу са законом, и директно – издавањем информације о локацији и локацијске дозволе на основу планских решења и пропозиција овог плана.

Информација о локацији и локацијска дозвола за трасу, станице, стајалишта, објекте и денивелисана укрштања на железничкој прузи Ваљево-Лозница издају се на основу Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора железничке пруге Ваљево-Лозница (Липница).

2.2.1.1. Смернице за израду урбанистичких планова и спровођење Просторног плана (Референтна карта 4)

Скупштина града Ваљево донеће на основу Просторног плана у периоду до 2016. године одговарајуће **урбанистичке планове** (*Референтна карта 4. „Спровођење Просторног плана”*):

1) Генерални урбанистички план Ваљева и планове генералне регулације за подручје у обухвату Генералног урбанистичког плана Ваљева;
2) План генералне регулације за насеља Бранковина и Пећута и за рекреативно забавни центар „Стуборовни“, као и Измене и допуне Плана генералне регулације за Туристички центар Дивчибаре, са границама датим на Референтној карти 4. у складу са одлукама о изради урбанистичког плана;
3) План генералне регулације за северну обилазницу Ваљева, са границама датим на Референтној карти 4. у складу са одлуком о изради урбанистичког плана;
4) План детаљне регулације за измештање деонице државног пута IБ-23 (бр. 4), са оријентационо предложеном границом на Референтној карти 4. која ће се ближе утврдити одлуком о изради урбанистичког плана на основу идејног пројекта измештања пута;
5) План генералне регулације за насеља: Белошевац, Јасенице, Грабовица и Рађево Село, са оријентационо датим границама на Референтној карти 4. које ће се ближе утврити одлуком о изради урбанистичког плана.

Скупштина града Ваљево донеће према указаној потреби план генералне регулације и за друга насеља на територији града.

Донети План генералне регулације за Туристички центар Дивчибаре усклађен је са овим Просторним планом и примењује се у целости до доношења предвиђених измена и допуна.

Донети урбанистички планови за насеља: Дивци, Лукавац, Попучке и Бујачић-Клинци-Петница усклађују се са овим Просторним планом, то јест могу да се примењују у оним деловима који нису у супротности са решењима и правилима овог Просторног плана.

На основу Просторног плана подручја посебне намене слива водоакумулације „Стуборовни”, Скупштина града Ваљево донеће план генералне регулације (ПГР) или план детаљне регулације (ПДР) за:

- ПГР за туристички комплекс ски-стадиона „Повлен”, са оријентационо предложеном границом на Референтној карти 4. која ће се ближе утврдити одлуком о изради урбанистичког плана;
- ПДР просторну културно-историјску целину „Бебића Луку”;
- ПГР за секундарни туристички простор Манастир Пустиња-Бебића Лука-Ребељ-Вујиновача;

– ПГР за туристичка насеља Дебело Брдо, Мравињци – Горњи Таор и Добрићи – Мојићи.

На основу овог Просторног плана Скупштина града Ваљево донеће **план генералне регулације** (ПГР) или **план детаљне регулације** (ПДР) за:
– ПДР за општи аеродром Дивци-Ваљево;
– ПДР за заштићену околину цркве у Миличиници;
– ПДР за пратеће садржаје јавног пута (бензинске пумпе);
– ПДР за изградњу и реконструкцију зоне, комплекса или локалитета за индустрију и МСП, објекат у функцији пољопривредне производње,туризам и куће за одмор;
– ПГР или ПДР за планирани објекат линијског и комуналног инфраструктурног система за који је неопходно одредити површину за јавне намене; и
– ПДР за малу хидроелектрану.

На основу овог Просторног плана, односно урбанистичког плана ради се урбанистички пројекат за изградњу, реконструкцију и уређење:
– заштићене околине непокретног културног добра;
– објекта јавне намене; и
– верског објекта.

Преостали део подручја града Ваљево представља зону **директне примене Просторног плана** (*Референална карта 4.*).

У зони директне примене Просторног плана утврђени су **шематски прикази уређења насеља** за централне делове **осам** насеља: Ваљевска Каменица, Бобова, Доње Лесковице, Лелић, Причевић, Осладић, Миличиница и Гола Глава (*Референална карта 4., Књига 2. Просторног плана*). У зони директне примене утврђене су карте детаљног приказа решења мХЕ „Ровни” са планом регулације и нивелације у размери 1 : 2500 (*Књига 2. Просторног плана*).

На основу планских решења и пропозиција утврђених Просторним планом, градска управа издаваће информацију о локацији и локацијску дозволу на подручју:
1) за које Просторним планом није предвиђена израда урбанистичког плана и урбанистичког пројекта;
2) које је обухваћено шематским приказима уређења насеља;
3) зоне мХЕ „Ровни”;

када се локацијска дозвола може издати и за катастарску парцелу која испуњава услове за грађевинску парцелу, што утврђује орган надлежан за издавање локацијске дозволе.

У зони директне примене Просторног плана на подручју за које није предвиђена израда урбанистичког плана и урбанистичког пројекта оријентационо дате границе постојећег грађевинског подручја, односно изграђеног земљишта на Референалној карти 1. Просторног плана ближе се утврђују и спроводе на основу геодетских подлога оверених од стране овлашћених државних органа.

На основу Закона о заштити животне средине (чл. 35. и 36), Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину и Закона о процени утицаја на животну средину, у току имплементације Просторног плана препоручује **се израда стратешких процена утицаја на животну средину** за следеће урбанистичке планове:
– план генералне регулације за насеља Бранковина и Поћута;
– план генералне регулације за северну обилазницу Ваљева и план детаљне регулације за измештање деонице државног пута IБ-23 (бр. 4);

- план генералне регулације за туристички комплекс ски-стадиона „Повлен” и за рекреативно-забавни центар „Стуборовни“;
- план генералне регулације за општи аеродром Дивци–Ваљево.

За остале урбанистичке планове одлука о приступању или не приступању изради стратешке процене доноси се у складу са одредбама из чланова 5, 6. и 9. Закона о стратешкој процени утицаја, уколико се конкретним планом успоставља оквир за одобравање будућих развојних пројеката за које је прописано утврђивање процене утицаја на животну средину, односно ако се на обухваћеном подручју планирају два или више пројеката обухваћених Уредбом о пројектима за које се израђује студија о процени утицаја на животну средину.

Скупштина града Ваљвево донеће на основу Просторног плана, као и донетог урбанистичког плана, средњорочни и годишње програме уређења грађевинског подручја за сва насеља, приоритетно за насеља за која су донети урбанистички планови и утврђени шематски прикази уређења насеља.

Скупштина града Ваљево донеће одлуку о комуналном реду, којом ће утврдити правила и обавезе власника и корисника изграђеног земљишта на уређењу и одржавању парцела у приватној својини.

2.2.1.2. Опис и одређење зона и целина грађевинског земљишта за које је дат шематски приказ уређења насеља

Шематски прикази уређења насеља у размери 1 : 2500 (*Књига 2. Просторног плана*) дати су за централне делове осам насеља: Ваљевска Каменица, Бобова, Доње Лесковице, Лелић, Причевић, Осладић, Миличиница и Гола Глава.

Шематским приказима утврђено је задржавање изграђеног земљишта као постојећег грађевинског подручја насеља и предвиђене су границе проширења грађевинског подручја са зонама и целинама претежно стамбене, јавне пословне и туристичке намене, и комплексима и локалитетима за МСП. Биланси намене површина на грађевинском подручју насеља дати су у *Табели 30.,* док је детаљна намена површина дата у табелама шематских приказа уређења насеља (*Књига 2. Просторног плана)*. Границе грађевинског подручја насеља утврђене су катастарским парцелама чији је попис дат на шематским приказима уређења насеља (*Књига 2. Просторног плана*).

Приоритет има изградња објеката на постојећем грађевинском подручју насеља. Само када је ова могућност исцрпљена, може се дозволити изградња на новим површинама у оквиру планираног проширења грађевинског подручја насеља предвиђеног шематским приказима уређења насеља. Уколико се појави већи број захтева за изградњу који се не могу задовољити у границама постојећег и планираног грађевинског подручја из претходног става и за наменама које нису предвиђене шематским приказима уређења насеља, могућности изградње утврдиће се одговарајућим урбанистичким планом.

Планирано проширење грађевинског подручја насеља се, по правилу, уређује и гради са претежно пословном наменом у коридору државног пута I и II реда, и са претежно стамбеном наменом у коридору јавног општинског пута.

Претежна стамбена намена на постојећем и планираном грађевинском подручју насеља може се пренаменити за компатибилну јавну и пословну намену. Компатибилне намене становању су: јавне службе, јавно зеленило, услуге и туристички садржаји, као и пословање које нема негативних утицаја на животну средину. Компатибилне намене се могу наћи као пратеће и допунске у оквиру претежне стамбене намене назначене у шематским приказима уређења насеља.

Површине јавне намене на постојећим и планираним грађевинским подручјима утврђују се за: објекте линијских и комуналних инфраструктурних система, објекте јавне намене, отворене јавне површине (скверови, зеленило и сл.), комуналне објекте (гробља, пијаце и сл.).

Табела 30. Биланс намене површина на грађевинском подручју шематских приказа уређења насеља, 2012-2022.

Насеље Намена површина	Грађевинско подручје (ha)		
	Постојећа површина 2012.	Планирана површина 2022.	Укупна површина 2022.
В.Каменица	**27,57**	**30,28**	**57,85**
Становање	17,36	3,49	20,85
Пословање	6,42	24,30	30,72
Јавна намена	3,79	2,49	6,28
Бобова	**11,88**	**16,43**	**28,31**
Становање	9,43	1,73	11,16
Пословање	1,88	13,54	15,42
Јавна намена	0,57	1,16	1,73
Д.Лесковице	**38,37**	**73,38**	**111,75**
Становање	35,37	12,39	47,76
Пословање	0,66	58,34	59,00
Јавна намена	2,34	2,65	4,99
Лелић	**15,18**	**21,53**	**36,71**
Становање	9,17	5,05	14,22
Пословање	4,15	12,91	17,05
Зона туристичке намене	0,00	2,05	2,05
Јавна намена	1,86	1,52	3,39
Причевић	**19,55**	**33,89**	**53,44**
Становање	9,67	2,55	12,22
Пословање	2,90	21,81	24,71
Јавна намена	6,98	9,53	16,51
Осладић	**7,84**	**9,88**	**17,72**
Становање	7,46	1,41	8,87
Пословање	0,38	8,47	8,85
Јавна намена	0,00	0,00	0,00
Миличиница	**6,60**	**25,13**	**31,73**
Становање	5,28	1,80	7,08
Пословање	1,21	22,68	23,89
Јавна намена	0,11	0,65	0,76
Гола Глава	**13,85**	**23,97**	**37,82**
Становање	12,06	1,80	13,86
Пословање	1,13	21,14	22,27
Јавна намена	0,66	1,03	1,69
УКУПНО	**140,84**	**234,49**	**375,33**

2.2.1.3. Смернице за спровођење Просторног плана у секторским плановима и програмима

Спровођење и разраду планских решења и пропозиција утврђених Просторним планом у **секторским плановима и програмима** у складу са законом обезбедиће:

1) Скупштина града Ваљево, у сарадњи са министарством надлежним за пољопривреду, асоцијацијама пољопривредних произвођача и власницима земљишта, доношењем програма уређења пољопривредно-шумског земљишта у зонама заштите изворишта вода и других посебно осетљивих екосистема, програма очувања пољопривредног земљишта и одрживог развоја пољопривреде у атарима рубне зоне Ваљева, програма ревитализације пашњачког сточарења и програма развоја органске производње хране.

2) Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме” ревизијом основа за газдовање шумама; а у сарадњи са власницима земљишта израдом програма газдовања шумама и пошумљавања земљишта у приватном власништву.
3) Министарство надлежно за здравље израдом Елабората о зонама санитарне заштите изворишта за акумулацију „Стуборовни” на иницијативу Скупштине града Ваљева, као и доношењем и спровођењем решења о зонама санитарне заштите овог изворишта.
4) Министарство надлежно за водопривреду, тј. Републичка дирекција за воде, у сарадњи са Јавним водопривредним предузећем "Србијаводе" и Водопривредним центром "Сава" и Јавним предузећем за коришћење водопривредног система "Стуборовни-Колубара" реализацијом пројекта антиерозивне заштите за слив акумулације, доношењем и реализацијом годишњих програма управљања водопривредним подсистемом "Стуборовни" и програма мониторинга квалитета воде у сливу Јошанице и Колубаре.
5) Корисници ловног подручја, односно ловишта доношењем програма развоја ловног подручја, ловне основе и годишњих планова газдовања ловиштем.
6) Јавно предузеће „Путеви Србије” надлежно за управљање државним путевима, у сарадњи са Градском управом Ваљево, усклађивањем средњорочних и годишњих програма изградње, рехабилитације и одржавања државних путева.
7) Градска управа Ваљева, односно градска дирекција надлежна за путеве, усклађивањем средњорочних и годишњих програма развоја јавних општинских путева.
8) Јавно предузеће „Железнице Србије”, усклађивањем петогодишњег плана развоја и годишњих програма одржавања јавне железничке инфраструктуре за потребе завршетка изградње планиране железничке пруге Ваљево-Лозница.
9) Скупштина града Ваљево, доношењем средњорочних и годишњих програма развоја водоводне и канализационе инфраструктуре; плана проглашења ерозивних подручја; оперативног плана заштите од поплава за воде II реда на основу карте угрожености и ризика од поплава; плана и двогодишњих програма управљања отпадом и одлуком о комуналном реду;
10) Скупштина града Ваљево израдом катастра клизишта за територију града Ваљева.
11) Јавно предузеће „Електропривреда Србије”, у сарадњи са Јавним предузећем „Електромрежа Србија” и „Електродистрибуција” у Ваљеву усклађивањем средњорочних планова, односно двогодишњих програма развоја енергетике, односно дистрибуције електричне енергије.
12) Скупштина града Ваљева, доношењем планова развоја енергетике којима се утврђују потребе за енергијом на подручју града, услови и начин обезбеђивања неопходних енергетских капацитета и доношењем програма рационалног коришћења енергије.
13) Скупштина града Ваљева, у сарадњи са надлежним министарствима, месним заједницама, приватним сектором и невладиним организацијама, утврђивањем градске политике здравствене заштите, социјалне заштите и развоја културе и физичке културе; доношењем акта о мрежи објеката дечјих вртића, основних школа и социјалне заштите и акционог плана пружања услуга здравствене и социјалне заштите у граду.
14) Скупштина града Ваљева, у сарадњи са министарством и националном развојном корпорацијом надлежним за туризам, доношењем програма одрживог развоја туризма и двогодишњих програма изградње туристичке инфраструктуре и уређења туристичких простора.
15) Скупштина града Ваљева, уз помоћ надлежног министарства, туристичких организација, различитих невладиних и других (планинарске, бициклистичке, спелеолошке, параглајдинг, скијашке и сл.) организација, доношењем програма промотивних активности за презентацију туристичког производа и понуде у простору града.

16) Градска управа Ваљева, у сарадњи с министарством и агенцијом надлежним за заштиту животне средине, реализацијом локалног акционог програма заштите животне средине за подручје града (ЛЕАП).
17) Градска управа Ваљева спровођењем локалног плана управљања отпадом и, у сарадњи са другим локалним самоуправама, регионалног плана управљања отпадом .
18) Скупштина града Ваљева доношењем локалног акционог плана заштите од буке, програма и плана мониторинга животне средине (ваздуха, буке, земљишта и др.) и програма праћења документације о стратешким проценама утицаја планова и проценама утицаја пројеката на животну средину.
19) Управљачи заштићених подручја доношењем и спровођењем планова и годишњих програма управљања заштићеним подручјем природних вредности.
20) Завод за заштиту споменика културе Ваљево, у сарадњи са Градском управом Ваљева и приватним сектором, утврђивањем средњорочних и годишњих програма истраживања и заштите непокретних културних добара.

2.2.2. ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРОЈЕКТИ

Приоритетне активности на имплементацији Просторног плана утврђују се за прву етапу реализације планских решења до **2016. године**.

Полазећи од планских концепција, циљева и решења Просторног плана града Ваљево, приоритетне активности јесу:

2.2.2.1. Заштита, уређење и развој природних система и ресурса

Планско решење 1:	Одрживо коришћење и заштита пољопривредног земљишта
Приоритетне активности:	1) Заустављање стихијског заузимања обрадивих површина за грађевинско земљиште у равничарско-долинском/сточарско-ратарском рејону и заустављање процеса спонтаног испадања из пољопривредне производње земљишта и других аграрних фондова у брдско-планинском/сточарско-воћарском рејону. 2) Поправљање агрохемијских особина обрадивих земљишта, селективним коришћењем подстицајних средстава из Аграрног буџета Републике Србије и других извора, на основу претходних агропедолошких анализа. 3) Израда карте бонитета земљишта за равничарско-долински/сточарско-ратарски рејон у размери 1:5000, ради заштите земљишта I до III бонитетне класе и примене правила изградње и уређења простора. 4) Затрављавање субмаргиналних ораница, посебно на нагибима изнад 180 и на другим еродибилним локацијама. 5) Подизање нових и обнова дела амортизованих воћних засада, који су по сортименту усклађени с трендовима тражње на домаћем и светском тржишту, на основу одговарајуће инвестиционе документације. 6) Израда и спровођење посебних програма обнове пашњачког сточарења и успостављања биолошког система овчарске производње, првенствено у функцији очувања и проградације природних травњака у брдско-планинским пределима. 7) Израда и спровођење програма очувања пољопривредног земљишта и одрживог развоја пољопривреде и села у атарима рубне зоне Ваљева. 8) Спровођење мера антиерозивне заштите, првенствено у систему органске производње хране, на сливном подручју акумулације "Стуборовни". 9) Спровођење Стратегије руралног развоја Ваљева од 2012. до 2022. године и њена разрада акционим програмима у складу са руралним рејонима утврђеним овим

	Просторним планом. 10) Сарадња произвођача и њихових удружења са саветодавном службом, научно-истраживачким институцијама и центром за рурални развој; јачање локалних партнерстава за развој пољопривреде и пратећих делатности.
Планско решење 2:	**Одрживо коришћење и заштита шума и шумског земљишта**
Приоритетне активности:	1) Превођење неуредних у пребирне шуме, увећање обраслости и примена интензивних мера неге, директна и индиректна конверзија изданачких шума у високе и друге одговарајуће узгојне облике и спровођење мера превентивне и репресивне заштите шума према динамици утврђеној основом газдовања шумама у државном власништву. 2) Пошумљавање 1371 ha у сливу акумулације "Стуборовни". 3) Пошумљавање земљишта слабијег производног потенцијала према динамици утврђеној основом газдовања шумама у државном власништву и програмима пошумљавања земљишта у приватном власништву. 4) Реализација просека шума за развој планираног ски-стадиона "Повлен". 5) Резервисање компензационих површина шума и шумског земљишта за развој туристичко-рекреативне инфраструктуре у односу на површине потребне за изградњу ски-стадиона "Повлен". 6) Побољшање мониторинга здравственог стања шума у складу са Међународним кооперативним програмом за шуме (ICPF).
Планско решење 3:	**Заштита квалитета вода и заштита од вода**
Приоритетне активности:	1) Заштита изворишта вода регионалних система водоснабдевања (у I и I/II класи квалитета) у зони постојећих и планираних акумулација на Ваљевским планинама (Јабланица, Сушица и др.), као и свих локалних изворишта. 2) Успостављање и спровођење режима зона санитарне заштите свих изворишта, посебно акумулације Стуборовни и резервисањем простора за зоне потапања планираних акумулација. 3) Довођење и одржавање вода Колубаре до Лајковца у IIа класи квалитета. 4) Израда карте угрожености и ризика од поплава за воде II реда на територији града Ваљева. 5) Забрана и контрола изградње нових и ширења постојећих урбаних и руралних насеља, привредних и инфраструктурних објеката у зонама угроженим од поплава (великих вода вероватноће 0,5%). 6) Спровођење детаљних хидрогеолошких истраживања и билансирања резерви подземних вода на територији града Ваљева, приоритетно у зони Лелићког карста.

2.2.2.2. Становништво, мрежа насеља и објеката јавних служби

Планско решење 1:	**Развој и уређење центара у мрежи насеља**
Приоритетне активности:	1) Јачање регионалних функција Ваљева (привредних, развојно-управљачких, научно-истраживачких и др.). 2) Јачање и развој привредних и јавно-социјалних функција субградских и микро-развојних центара, као и специфичних функција појединих центара (туристичких и услужних). 3) Побољшање квалитета мреже путева и развој јавног саобраћаја чиме ће се омогућити боља веза између центара и на релацији центри – насеља у њиховим пољима утицаја. 4) Израда и почетак реализације програма ревитализације, инфраструктурног опремања и уређења грађевинског подручја утврђеног урбанистичким плановима и шематским приказима уређења насеља за насеља Попучке, Дивци, В. Каменица,

	Бранковина, Пећута, Петница, Бобова, Д.Лесковице, Белошевац, Лелић, Миличиница, Причевић, Осладић и Г.Глава.
Планско решење 2:	**Развој и повећање доступности услуга јавних служби**
Приоритетне активности:	1) Повећање капацитета и ширење мреже објеката предшколског васпитања и образовања, организовање специјализованог превоза и мобилних, путујућих дечијих вртића. 2) Подизање квалитета наставе и увођење флексибилних програма основног образовања и васпитања, вишенаменско коришћење постојећих објеката и организовање специјализованог превоза ученика. 3) Усклађивање образованих програма на нивоу средњег образовања са професионалним квалификацијама потребним за развој града, округа и регионалног окружења. 4) Повећање доступности примарне здравствене заштите корисницима, нарочито на руралном подручју, организовањем мобилних здравствених тимова, интегрисаним пружањем услуга здравствене и социјалне заштите и пружањем квалитетне прехоспиталне хитне медицинске помоћи. 5) Развијање разноврсних услуга социјалне заштите усаглашених са потребама корисника које се приоритетно задовољавају у локалној заједници и породици (природном окружењу), развој нових облика заштите старих лица и смањење броја корисника смештених у установама социјалне заштите. 6) Субвенционисање јавног и приватног сектора из републичких фондова и донација и укључивање непрофитног сектора у развој нових услуга културе, посебних регионалних и локалних програма и организацију мобилне културне понуде на руралном подручју. 7) Развој сервиса е-управе, преношење дела административно-управних послова, побољшање кадровске и техничке опремљености постојеће мреже објеката месних канцеларија на територији града.

2.2.2.3. Привреда и туризам

Планско решење 1:	**Конкурентан развој малих и средњих предузећа**
Приоритетне активности:	1) Креирање повољног привредног амбијента у функцији развоја сектора МСП и предузетништва стварањем ефикасне администрације у правцу пружања разних услуга на једном месту („one stop shop”) и обезбеђења услуга јавног сектора према принципима е– пословања и on – line сервиса. 2) Обезбеђење и приступачност услугама пословно-логистичке подршке за мрежу МСП, консултантске услуге, услуге регионалног и локалног развојног тела (агенције, центар, канцеларије, одељење, савет), инфо-центри. 3) Јачање иновационе способности МСП подстицањем примене нових знања, иновација, нових и бољих технологија, јачање свести о истраживачко-развојним пројектима привреде, трансферу знања у МСП. 4) Подршка привредном, секторском умрежавању и развоју снабдевачких ланаца/ кластера (регионална сарадња великих и МСП у кључним секторима, маркетиншки подстицаји снабдевачких ланаца, и сл.). 5) Развој локалног финансијског и банкарског система и интензивније коришћење текућих подстицајних мера за развој МСП и приватног предузетништва (приступ изворима финанисирања за правна лица, подстицање микрокредита за почетнике – „start up”, постојећа и нова МСП, и др.). 6) Организација израде потребне планске и техничке документације и истраживања, програма, пројекција и бизнис планова који ће конкурисати за средства различитих фондова, као што су НИП, СИЕПА, средства Фонда за развој, укључујући и средства инструмента IPA Европске уније и европских институција (Европска банка

	за обнову и развој-EBRD, Европска агенција за реконструкцију-EAR, и др).
Планско решење 2:	**Развој нових просторних форми смештаја индустрије и МСП**
Приоритетне активности:	1) Оснивање и активирање нових просторних модела смештаја индустрије и МСП у урбаном центру — индустријске зоне, бизнис инкубатор, предузетничка зона, BID зона и др. 2) Прибављање земљишта у јавно власништво и/или кроз различите модалитете партнерства с приватним сектором (власницима земљишта) и минимално комунално опремање планираних зона и локалитета у насељима Попучке и Дивци, као и у осталим предвиђеним насељима. 3) Активирање и побољшање инфраструктурне опремљености постојећих локација и напуштених производних објеката (браунфилд локација).
Планско решење 3:	**Реструктурирање и повећање конкурентности пољопривреде**
Приоритетне активности:	1) Подршка пословној консолидацији и технолошкој модернизацији предузећа прехрамбене индустрије, посебно у сфери прераде воћа. 2) Организовање одговарајућих модалитета пословног повезивања породичних газдинстава, међусобно и са сфером промета и прераде пољопривредно-прехрамбених производа. 3) Успостављање система контроле квалитета у свим фазама производње, прераде и промета пољопривредно-прехрамбених производа, применом Global GAP i HACCP стандарда. 4) Операционализација услова за промовисање органске производње хране (избор локалитета и програма, укључивање у мрежу лабораторија за атестирање, маркетинг и сл).
Планско решење 4:	**Развој ловства**
Приоритетне активности:	1) Картирање биотопа ретких и угрожених врста дивљачи. 2) Ревизија и спровођење програма развоја ловног подручја, ловних основа и годишњих планова газдовања ловиштем на основу карте биотопа ретких и угрожених врста дивљачи. 3) Очување разноврсности ловне фауне (гајење, насељавање и заштитита дивљачи) уз усклађивање ловних и осталих делатности у ловиштима. 4) Побољшање услова станишта у ловиштима и постизање економског капацитета у бројности и одговарајуће полне и старосне структуре главних врста ситне и крупне дивљачи и квалитета трофеја у складу са капацитетом ловно продуктивних површина на шумским подручјима. 5) Побољшање мониторинга популација дивљачи и организација стручних служби за праћење и усмеравање развоја популације дивљачи. 6) Реализација комерцијалног ловишта Маглеш.
Планско решење 5:	**Развој туристичке понуде**
Приоритетне активности:	1) Консолидација и функционално интегрисање постојеће понуде у простору (градског туризма Ваљева са непосредном околином, планинског, одморишно-рекреативног, руралног-домаћинског, манифестационог, туринга и транзитног и других видова туризма специјалних интереса), уз уређење постојећих и развој додатних садржаја понуде. 2) Уређење и обележавање пешаке стазе Е7-6, бициклистичких стаза и параглајдинг комплекса. 3) Развој понуде руралног туризма – програма забавно-едукативних активности за децу и омладину у руралној средини, авантуристичких и спортских активности и др.; интензивирање и иницирање развоја домаћинског туризма у значајнијим туристичким насељима (Петници, Бранковини, В.Каменици и Лелићу), планинским туристичким местима (викенд насељима Мравињци и Дебело Брдо) и појединим центрима у мрежи насеља са специфичном туристичком функцијом (Пећута,

	Брезовице, Бобова и Д.Лесковице). 4) Развој туристичке и водне инфраструктуре и програма активности у туристичком центру Дивчибаре. 5) Уређење В. Каменице са комплексом мале акумулације и комплекса Вујиноваче са Бебића Луком, манастиром Пустиња и долином реке Јабланице (до насеља Ребељ). 6) Развој и уређење ски-стадиона „Повлен". 7) Формирање информационог система и увођење мониторинга развоја туристичких дестинација. 8) Едукација кадрова у туризму, формирање центара за подршку људским ресурсима у туризму, развој дестинацијске менадџмент организације за примарну туристичку дестинацију и локалних акционих група.

2.2.2.4. Саобраћај и инфраструктурни системи

Планско решење 1:	**Виши квалитет саобраћајне доступности и мреже саобраћајне инфраструктуре**
Приоритетне активности:	1) Рехабилитација државних путева на подручју града. 2) Израда техничке и планске документације и реализација радова на изградњи северне обилазнице и измештању деонице државног пута IБ-23 (бр. 4) Ваљево-Лајковац. 3) Израда техничке документације и реализација радова на изградњи деонице јавног општинског пута од везе са ДП IБ-13 (бр.21) у Бранковини до везе са ДП II бр.270а пре Ерачког гробља у дужини од око 12 km. 4) Завршетак реконструкције јавних општинских путева ОП-1024 (5 km), ОП-1023 (3.4 km) и ОП-1011 (око 1.2 km); изградња везних деоница од ДП II бр. 143 (бр.111) у Балиновићу и Ровнима до ОП-1011 (око 2.1 km) и од ДП II бр.213 до ОП-1022 у Сушици (1.2 km); израда техничке документације и реализација радова на реконструкцији и изградњи деоница јавних општинских путева од везе са ОП-1022 до везе са ОП-1021 у Стубо (око 3.5 km) и од везе са ОП-1021 у Стубо до везе са ДП II бр. 143 (бр.111) испод бране Стуборовни (око 1.7 km). 5) Реконструкција деоница јавних општинских путева ОП-1032 (2.5 km) и ОП-1028 (2.5 km); израда техничке документације и реализација радова на изградњи везних деоница јавних општинских путева од везе са ОП-1027 у Зарубама до везе са ОП-1028 у Жабарима (4.6 km) и од везе са ДП II бр.259 у Клинцима до везе са ОП-1029 у Белошевцу и даље до везе са ДП IБ-23 (бр.4) у Попучкама (око 6 km). 6) Завршетак рехабилитације ОП-1029 од Белошевца до границе општине Мионица, рехабилитација јавног општинског пута ОП-1016 Ставе-Ситарице-Кунице до везе са ДП II бр. 143 (бр.111) и изградња деонице јавног општинског пута од ОП-1018 у Бебића Луци до везе са ДП II бр. 143 (бр.111) у Вујићима (око 3.4 km). 7) Изградња железничке пруге Ваљево-Лозница. 8) Почетак реконструкције и проширења железничких станица у Ваљеву и Дивцима. 9) Почетак фазне изградње општег аеродрома „Дивци". 10) Израда техничке документације за изградњу робно-транспортног центра у Ваљеву и терминала у Дивцима.
Планско решење 2:	**Развој водне инфраструктуре**
Приоритетне активности:	1) Санитација и припрема зоне непосредне санитарне заштите за пуњење акумулације „Стуборовни". 2) Покретање иницијативе Скупштине града Ваљева код министарства надлежног за здравље за израду Елабората о зонама санитарне заштите изворишта за акумулацију „Стуборовни" и за доношење решења о зонама санитарне заштите овог изворишта.

	3) Санитација, уређење и обележавање уже зоне санитарне заштите акумулације. 4) Израда техничке документације на нивоу главног пројекта и реализација магистралног цевовода воде за пиће од резервоара "Гајине" у Ваљеву до резервоара у Лазаревцу и предвиђених доводних цевовода од магистралног цевовода до дистрибутивне мреже у насељима. 5) Реализација цевовода сирове воде од водозахвата у акумулацији до ППВ "Пећине" и магистралног цевовода воде за пиће низводно од резервоара "Гајине" и израда техничке документације II фазе "Пећине" за додатних 600 L/s. 6) Реализација мХЕ „Ровни". 7) Завршетак ревитализације локалног водоводног система "Кукаљ" и реализације новог локалног водоводног система "Ровни". 8) Израда техничке документације на нивоу главног пројекта за водоводни систем за Дивчибаре, као и за реконструкцију локалних водоводних система у насељима која ће се прикључивати на Регионални Колубарски систем. 9) Реализација I фазе водоводног система за Дивчибаре. 10) Ревитализација и реконструкција локалних водоводних система. 11) Почетак изградње доводних цевовода од магистралног цевовода воде за пиће Регионалног Колубарског система до ревитализованих локалних водоводних система насеља. 12) Наставак радова на уређењу Колубаре и Обнице на подручју урбаног центра по принципима урбане регулације. 13) Радови на рекалибрацији корита и реализацији обалоутврда на деоници реке Колубаре од Ваљева до Словца. 14) Израда техничке документације и почетак реализације натуралне регулације Обнице, Кривошије, Љубостиње, Рабаса, Кланичке и Лозничке реке и Бање.
Планско решење 3:	**Развој енергетске инфраструктуре**
Приоритетне активности:	1) Изградња планираних далековода 110 kV и 35 kV. 2) Реконатрукција, доградња и изградња планираних ТС 35/10kV. 3) Изградња планираних далековода и каблова 10 kV и трафостаница 10/0.4 kV на руралном подручју. 4) Изградња нове централне топлане, изградња нове и ревитализација постојеће топлотне мреже у Ваљеву и примена мерења код потрошача у циљу штедње и рационалног коришћења топлотне енергије. 5) Израда техничке документације и изградња магистралног и доводно-разводних гасовода на подручју града. 6) Израда техничке документације за дистрибутивну гасоводну мрежу, ради гасификације широке потрошње и индустрије. 7) Истраживање предвиђених и утврђивање профила за изградњу малих хидроелектрана на подручју града, израда одговарајуће техничке документације и урбанистичких планова за изабране локације са проценом утицаја на животну средину, а на основу прибављених водних услова и услова заштите природе. 8) Повећање или иницирање коришћења расположивих капацитета геотермалне енергије у Петници и Паунама. 9) Обављање основних и детаљних геолошких истраживања геотермалних потенцијала и извора енергије у зони Ваљево-Белошевац-Попучке-Дивци-Мионица-Љиг.
Планско решење 4:	**Развој телекомуникација и повећање доступности поштанских услуга**
Приоритетне активности:	1) Изградња оптичких каблова на релацији: Гола Глава-Памбуковица (општина Уб), Миличиница-Горње Црниљево и Мрчић-Рајковић (општина Мионица). 2) Изградња оптичких каблова до насеља Лелић, Бабина Лука и Тубравић (Пећута). 3) Замена постојећих комутација (централа) у Дивчибарама, Лелићу и Пећути, и осавремењавање приступних мрежа у Ваљеву и Дивчибарама.

	4) Уградња савремених мултисервисних приступних чворова (MCAH) у Ваљеву и дигиталних приступних мултиплексера (ДСЛАМ) у насељима Гола Глава, Златарић, Котешица, Лозница, Миличиница и Оглађеновац. 5) Изградња планираних базних станице мобилних оператера Телеком-МТС, VIP и Telenor. 6) Отварање поштанских јединица у Доњој Лесковици, Миличиници и Голој Глави.
Планско решење 5:	**Развој комуналне инфраструктуре**
Приоритетне активности:	1) Реализација Трансфер станице у Ваљеву. 2) Реализација Локалног плана управљања комуналним отпадом града Ваљева. 3) Затварање и санација локалних сметлишта на руралном подручју. 4) Реализација регионалне депоније Каленић, са затварањем, санацијом и ремедијацијом градске депоније на локацији Горић. 5) Уређење и одржавање постојећих градских гробаља и проширење и опремање Новог гробља у Ваљеву. 6) Израда и спровођење програма опремања, уређења и одржавања постојећих и уређења нових гробља у центрима у мрежи насеља на руралном подручју.

2.2.2.5. Заштита животне средине, природних и непокретних културних добара

Планско решење 1:	**Заштита квалитета ваздуха**
Приоритетне активности:	1) Израда и спровођење плана заштите и управљања квалитетом ваздуха по зонама и појасевима с различитим оптерећењем аерозагађења. 2) Развој система мониторинга квалитета ваздуха на подручју града.
Планско решење 2:	**Заштита од буке**
Приоритетне активности:	1) Израда и спровођење локалног акционог плана заштите од буке. 2) Акустичко зонирање територије града, израда стратешких карата буке и успостављање мониторинга буке.
Планско решење 3:	**Заштита квалитета земљишта**
Приоритетне активности:	1) Доношење и спровођење Плана за проглашење ерозионих подручја. 2) Израда и реализација пројеката санације клизишта на подручју града.
Планско решење 4:	**Заштита, презентација и контролисано коришћење природних добара**
Приоритетне активности:	1) Спровођење мера заштите, уређење, презентација и укључивање природних добара у туристичку понуду града. 2) Утврђивање статуса заштићеног подручја за Ваљевске планине и за Таорска врела. 3) Израда и спровођење средњорочних планова и годишњих програма управљања заштићеним подручјима.
Планско решење 5:	**Заштита и презентација непокретних културних добара**
Приоритетне активности:	1) Диференцирање и уређење простора проглашене заштићене околине знаменитог места Бранковина на зоне с различитим режимима заштите, изградње и уређења простора. 2) Прекатегоризација просторне културно-историјске целине Бебића Луке, израда и реализација пројекта интегралне ревитализације и презентације с потребном техничком документацијом, извођење радова на реконструкцији и изградњи и комуналном опремању објеката у склопу Регионалног програма заштите културног и природног наслеђа у Југоисточној Европи (Европска Комисија и Савет Европе). 3) Формирање етно паркова поред знаменитог места Бранковина, просторне културно-историјске целине Бебића Луке, у Лелићу и/или поред цркве брвнаре у Миличиници. 4) Утврђивање граница заштићене околине и зона са различитим режимима заштите,

	изградње и уређења простора за категорисана културна добра. 5) Истраживање археолошких налазишта, објеката народног градитељства и руралних просторних целина и спровођење процедуре категоризације и стицања статуса културног добра. 6) Ефикаснија заштита пећинских археолошких налазишта у оквиру интегралне заштите природних простора кањона реке Градац и горњих токова Јабланице и Обнице. 7) Израда и спровођење средњорочних програма заштите, уређења и презентације непокретних културних добара. 8) Систематско рекогносцирање руралног подручја града у оквиру пројекта „Атлас народног градитељства Србије”.

2.2.3. МЕРЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ РАВНОМЕРНОГ РЕГИОНАЛНОГ РАЗВОЈА И КООПЕРАЦИЈЕ СА СУСЕДНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

Јавни и приватни сектор и локалне акционе групе града Ваљево остваривaће континуелну сарадњу на јачању суседских веза са суседним општинама и градовима, и развоју регионалних веза са општинама на функционалним урбаном подручју Ваљева, приоритетно у процесу припреме и реализације планова, програма и пројеката у домену:

- модернизације, реконструкције и изградње саобраћајне инфраструктуре – државних путева и железничке пруге са општинама Лајковац, Мионица, Уб, Коцељева, Косјерић, Осечина, Крупањ и Лозница, као и са општинама и градовима у коридору планираног аутопута Београд–Јужни Јадран;
- развоја водопривредне инфраструктуре са општинама Мионица, Лајковац, Лазаревац и Уб;
- развоја и кооперације локалних акционих група за рурални развој са суседним општинама, приоритетно на подручју општина Мионица, Лајковац, Коцељева, Осечина и Косјерић;
- развоја кластера планинског и руралног туризма са општинама Мионица, Љиг, Горњи Милановац, Косјерић и Осечина, као и са другим општинама у примарној туристичкој дестинацији Ваљевске и Подрињске планине – Дрина;
- јачања привредних веза са општинама на функционалним урбаним подручјима Београда, Ужица и Чачка, као и са осталим градовима и општинама у региону Шумадија и Западна Србија;
- јачање функцијских веза са општином Мионица на функционалном урбаном подручју Ваљева и деловима општинама у пољу његовог утицаја (Лајковац, Косјерић, Осечина и Коцељева) у домену високог образовања, здравства, културе, информатике, банкарства и развоја институција регионалног значаја;
- развоја регионалног система управљања отпадом са општинама Лајковац, Љиг, Мионица, Осечина, Уб, Коцељева, Владимирци, Обреновац, Барајево и Лазаревац.

2.2.4. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ

Кључни учесници у спровођењу Просторног плана су у складу са својим надлежностима и делокругом рада: органи управљања Града Ваљево, републички ресорни органи и фондови, републичка и градска јавна предузећа, јавне установе и посебне организације; Привредна комора Србије, Регионална привредна комора у Ваљеву, регионалне и локалне пословне асоцијације, домаће и стране банке, заинтересовани пословни субјекти, трећи сектор (невладине организације) и локално становништво.

Кључни учесници на **републичком нивоу управљања** су министарства са одговарајућим управама, дирекцијама и агенцијама за послове пољопривреде, шумарства, водопривреде, саобраћаја, енергетике, телекомуникација, привредног и регионалног развоја, туризма, услуга, просвете, здравствене заштите, социјалне заштите, културе, спорта, изградње објеката и заштите животне средине; затим јавна предузећа надлежна за послове водопривреде, електропривреде, шумарства, путеве, железничке пруге и телекомуникације; као и заводи надлежни за заштиту природе и споменика културе и други републички ресорни органи, организације, агенције и фондови.

Кључни учесници на **регионалном нивоу управљања** су Регионална привредна комора у Ваљеву, „Дирекција за изградњу и развој Колубарског округа погођеног земљотресом" и Завод за заштиту споменика културе Ваљево, као и Центар за органску производњу воћа у Ваљеву и Пољопривредна стручна служба Ваљево (покрива општине Лајковац, Уб, Осечину, Љиг и Лајковац).

На **локалном нивоу управљања** кључни учесници су: градска управа Ваљева, Привредни савет града Ваљева, Канцеларија за рурални развој Ваљева, Национална служба за запошљавање – Филијала Ваљево, ЈП Дирекција за урбанизам и грађевинско земљиште, Удружење – Фонд за развој Дивчибара, Удружење - Ваљевски бизнис клуб, Удружење домаћина Ваљева, Дирекција за пољопривреду и робне резерве Ваљево, ЈП Ваљево-турист са профитним центром Ваљево, „Народни Музеј Ваљево", јавна комунална предузећа, дирекције, агенције, фондови, јавне установе, месне заједнице, пословни (привредни) субјекти, пословне асоцијације, невладине организације, непрофитне асоцијације (Еколошко бициклистичко друштво ″Green bike″, Гљиварско друштво Ваљево, Авантуристичко удружење ″Wild Serbia″, Удружење за унапређење и очување традиционалних заната и културне баштине „Тешњарска ризница", планинарска, ловна, риболовна и друга спортска друштва и асоцијације) и становништво града Ваљева.

2.2.5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ

Ефикасност спровођења Просторног плана условљена је обезбеђењем координације предвиђених активности и различитих актера/учесника. Полази се од искустава земаља ЕУ да се успешна координација може обезбедити применом мултисекторског приступа – комбинације мера и инструмената различитих политика према тематским областима и проблемима који се планом решавају, као и успостављањем институционално-организационих аранжмана и партнерства на различитим релацијама (јавни-приватни сектор, јавне-независне институције/организације, ниво управљања-јавност и др.).

Основне мере и инструменти различитих политика за имплементацију Просторног плана за период до 2016. године базирани су на постојећем систему управљања у Србији, а у одређеној мери се сугеришу мере и инструменти који ће, према очекивањима, у овом периоду бити дефинисани и примењивани током процеса приступања ЕУ.

При томе треба имати у виду да је Европска комисија донела одлуку да све предприступне фондове (Phare, ISPA, SAPARD и CARDS) замени новим предприступним инструментом (IPA – Instrument for Pre-accession Assistance). ИПА садржи пет основних компоненти: (1) подршка у транзиционом процесу и изградња институција; (2) регионална и прекогранична сарадња; (3) регионални развој; (4) развој људских ресурса; (5) рурални развој; где се за сваку од наведених компоненти обезбеђују посебни фондови.

Један од задатака у ефикасној употреби фондова ЕУ и Републике Србије јесте успешно програмирање и предлагање пројеката за финансирање из средства ЕУ, Националног инвестиционог плана и републичких фондова, међу којима су и пројекти номиновани у делу II 2.2.2. Просторног плана.

Полазећи од претходних ставова, мере и инструменти за имплементацију Просторног плана су отворени за усклађивање с променама система управљања и планирања у Србији у току спровођења овог плана.

Ради спровођења Просторног плана, Скупштина града Ваљева покренуће преко својих представника код надлежних републичких органа измене и иновацију одговарајућих прописа, норми и активности у вези са мерама и инструментима политика.

2.2.5.1. Мере и инструменти опште економске политике

Значајним се сматра установљавање мера и инструмената опште економске политике, и то повољних дугорочних кредита и пореских подстицаја за: (а) приватан сектор и власнике непокретности за улагања у спровођење мера заштите и програме комплексног уређења пољопривредно-шумског простора у складу са смерницама руралне рејонизације, програме антиерозионе заштите земљишта, програма прикупљања и пречишћавања отпадних вода, санитарно безбедног прикупљања, прераде и депоновања комуналног отпада, коришћења обновљивих извора енергије и повећања енергетске ефикасности производње, услуга и објеката, као и мера заштите животне средине и природних ресурса, заштите и презентације природних и непокретних културних добара; (б) развојно опредељене пољопривредне произвођаче, уз посебне додатне стимулације за младе пољопривреднике који преузимају напуштена и старачка газдинства и/или уводе методе органске производње, улажу у изградњу објеката за откуп и прераду локалних пољопривредних производа, откуп и примарну прераду шумских плодова, лековитог и ароматичног биља, изградњу ветеринарских амбуланти, станица и апотека, објеката саветодавне пољопривредне службе, сервиса за пољопривредну механизацију и других техничких сервиса, малих и микро предузећа на селу, услужног и производног карактера; (ц) изградњу и модернизацију садржаја туристичке понуде и опреме (улагања у прибављање и уређење грађевинског земљишта, комунално опремање, изградњу и реконструкцију објеката сеоских домаћинстава за туристички смештај, изградњу туристичке опреме и др.); и (д) организацију и пружање услуга јавних служби у приватном сектору.

2.2.5.2. Мере и инструменти других политика

Основне мере и инструменти политике *заштите и коришћења пољопривредног земљишта и развоја пољопривреде* јесу:

1) Обезбеђење услова за повољну кредитну политику за инвестирање у: програме уређења пољопривредно-шумског земљишта; програме ревитализације воћарства; програме ревитализације пашњачког сточарења; и програме развоја органске производње.
2) Обезбеђење пореске подршке диверсификовању сеоске привреде и интегралном управљању природним ресурсима, применом следећих мера: ороченом ослобађању од пореза, како за планирану изградњу туристичких објеката и других услужних делатности на селу, тако и за улагања у оснивање малих и микро предузећа за откуп и прераду локалних пољопривредних производа, откуп и примарну прераду шумских плодова, лековитог и ароматичног биља, ветеринарских станица, сервиса за пољопривредну механизацију и сл.; пореским стимулацијама за младе пољопривреднике који преузимају напуштена и старачка газдинства, као и за произвођаче који уводе методе органске производње, улажу у унапређење интегралне производње воћа, оснивају матични запат за пашњачко сточарење и сл; смањењем пореза на пренос апсолутних права коришћења непокретности при куповини пољопривредног земљишта и напуштених стамбених и економских зграда у селима; смањењем/ослобађањем од пореза на закуп пољопривредног земљишта; и временски прогресивним повећавањем пореза власницима

који не обрађују, односно не користе пољопривредно земљиште, у складу са Законом о пољопривредном земљишту и решењима овог Просторног плана.

3) Обезбеђење буџетске подршке Републике увођењем директних субвенција и подстицаја за рурални развој, који се односе на: (1) одржавање и унапређење пољопривредне производње и пласмана; (2) обнову и развој сеоске инфраструктуре; (3) развој и промоцију руралних области, заштиту животне средине и сеоских предела; и (4) развој и промоцију органске производње; приоритетно је коришћење средстава за следеће намене: пошумљавање терена угрожених ерозијом; подршка интегралним пројектима за поновно успостављање пашних производних система у брдско-планинским областима; кошење брдско-планинских ливада за припрему сена; подршка интегралним пројектима руралног развоја; изградња и опремање центара за развој села, и сл.; промовисање и заштита органских производа; промовисање и заштита локалних производа; доградња и адаптација објеката и набавка опреме на газдинствима за бављење агро, руралним и другим видовима туризма, и др.

Основне мере и инструменти политике *заштите и коришћења шума, развоја шумарства и ловства* јесу:

1) Удруживање средстава јавних предузећа и јавних прихода града Ваљева у области шумарства и водопривреде с приватним сектором за финансирање: (а) унапређења стања постојећих шума и повећање степена шумовитости – Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме” – ШГ „Лозница” – ШУ „Ваљево” и приватни шумовласници у граду; (б) пошумљавања и одржавања шума заштитног карактера у сливу изворишта водоснабдевања – Републичка дирекција за воде при министарству надлежном за водопривреду, Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе”, Градска управа и приватни шумовласници у граду; (ц) заштите и очувања природних добара и биодиверзитета – министарство за заштиту животне средине, стараоци природних добара, власници непокретности и невладине организације; (д) рекреативног опремања, одржавања шуме у функционално оптималнијем стању и обезбеђења компензационих површина шума и шумског земљишта – министарство надлежно за туризам, Градска управа и заинтересовани пословни субјекти/инвеститори туристичко-рекреативне инфраструктуре (за ски-стадион „Повлен” и ски-полигон „Дивчибаре”).
2) Обезбеђење средстава корисника ловишта („Јелова Бреза” и „Маглеш”) за улагања у заштиту, производњу и узгој дивљачи.

Основне мере и инструменти политике *заштите и коришћења вода и развоја водопривреде* јесу:

1) Успостављање мониторинга параметара квалитета воде у водоакумулацији Стуборовни, њеним притокама и другим значајнијим водотоцима на подручју Просторног плана, с математичким моделом за прогнозу квалитета воде који обезбеђује Републичка дирекција за воде, у сарадњи са ЈВП „Србијаводе”, Јавно предузеће за коришћење водопривредног система „Стуборовни-Колубара” и надлежно градско јавно комунално предузеће.
2) Реализација посебног програма и система за остваривање пуне безбедности подручја низводно од водоакумулације, које обезбеђује Јавно предузеће за коришћење водопривредног система „Стуборовни-Колубара”.
3) Појачан надзор над спровођењем мера санитарне заштите изворишта (посебно акумулације „Стуборовни”), радом објеката и постројења за пречишћавање и дистрибуцију воде за пиће и објеката и постројења за прикупљање и пречишћавање отпадних вода, који обезбеђују министарства надлежна за санитарну заштиту, водопривреду (тј. Републичка дирекција за воде), заштиту животне средине и Градска управа Ваљева.
4) Свођење губитака у мрежи на мање од 20%, односно оптимално до 15% и успостављање поузданог мерног система (са водомерима који региструју потрошњу сваког корисника) и мониторинг система (са мерењем протока у свим гранама система, регистровањем водних

биланса регистроване и нерегистроване потрошње и контролом свих кључних тачака у мрежи), ради обезбеђења потпуне хидрауличке осмотривости система.

5) Сва локална коришћена изворишта у алувионима крај река треба заштитити по принципима заштите изворишта подземних вода, чак и ако се напуштају спајањем са регионалним системима, јер и даље задржавају важну функцију резервног изворишта водовода насеља за случај хаваријских ситуација. Та извориште се могу користити за потребе обезбеђивања воде за технолошке потребе, уз заштиту као у случају изворишта за снабдевања насеља.
6) Обезбеђење средстава јавних прихода Републике Србије и Скупштине града Ваљева у области водопривреде и заштите животне средине, као и конкурисање за коришћење средстава предприступних програма ЕУ за финансирање реализације локалних водоводних и канализационих система, а нарочито за руралну санитацију насеља.

Основне мере и инструменти политике развоја и *размештаја индустрије и МСП* јесу:

1) Развој локалног финансијског и банкарског система и интензивније коришћење текућих подстицајних мера за развој приватног предузетништва.
2) Предузимање низа подстицајних мера на нивоу локалне самоуправе у поспешивању развоја приватног предузетништва (пореске олакшице, обезбеђивање локација, стимулативне мере комуналне политике и политике цена грађевинског земљишта, организовање обуке и курсева за заинтересоване предузетнике и друге мере).
3) Обезбеђење услова за привлачење инвестиција/извора финансирања (домаћих и страних) – банкарских кредита, финансијских зајмова, стратешких партнера, браунфилд и гринфилд инвеститора (уз повољну локалну регулативу); стварање активне, стабилне и сигурне климе за инвестиције и налажење стратешких партнера за реструктурирање великих система.
4) Подизање ниво знања и способности у МСП реформом стручног образовања, едукацијом предузетника, запослених и незапослених, промоцијом предузетништва, подршком у промоцији и повезивању са партнерима, истраживању тржишта, подршка трансферу технологије и увођењу страндарда и сл.
5) Обезбеђење координације, мониторинга и управљања привредним развојем на градском и регионалном нивоу координираним и обједињеним активностима Привредне коморе у Ваљеву, Регионалне агенције за економски развој Шумадије и Поморавља, Центра за органску производњу воћа у Ваљеву, Дирекције за изградњу и развој Колубарског округа погођеног земљотресом и Градске управе Ваљева: подршка самозапошљавању и развоју МСП и предузетништва, развој сарадње јавног и приватног сектора; контактирање потенцијалних финансијера (локални привредници и предузетници и инострани стратешки партнери за финансирање атрактивних пројеката од интереса за град); активирање баунфилд локација израдом регистра браунфилд локација, стратешких пројеката активирања браунфилд локација и објеката, инвестиционих каталога за браунфилд локалитете; организација израде потребне планске и техничке документације и истраживања, програма, пројекција и бизнис планова који ће конкурисати за средства различитих фондова, укључујући и средства предприступног инструмента IPA Европске уније и европских институција (Европска банка за обнову и развој – ЕБРД, Европска агенција за реконструкцију – ЕАР, и др); ефикасно руковођење буџетом локалне заједнице, локалним економским развојем, инвестицијама у развојне пројекте, интересним повезивањем са локалним заједницама на регионалном и националном нивоу.

Основне мере и инструменти политике *развоја туризма* јесу:

1) Обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежног за туризам, Националне развојне туристичке корпорације и фондова (за развој туризма, за развој и др.), јавних прихода града у области туризма и приватног сектора, уз конкурисање града за коришћење средстава предприступног инструмента ИПА Европске уније (у оквиру компоненте 3 и

5), за припрему и спровођење програма развоја туризма и комплементарних делатности, изградње туристичке инфраструктуре и уређења простора.

2) Интензивнији развој маркетиншких активности на организацији туристичке понуде презентирањем свих туристичких активности и садржаја, а нарочито итинерера са посебним тематским, односно специфичним обележјима намењеним различитим циљним групама туриста.
3) Обезбеђење подршке стимулативних и дестимулативних мера пореске политике: ослобађање или смањење пореза на добит; ослобађање или смањење пореза на новозапослене; диференциране боравишне таксе и туристичке накнаде; пенали за изградњу неадекватних капацитета на приоритетним туристичким локацијама; убрзана амортизација, концесије, ниже царине на увоз опреме и др.
4) Развој модела уговорног повезивања/организовања, односно различити видови кластерског и дестинацијског удруживања (републичких, регионалних и локалних) туристичких субјеката, у креирању понуде туристичких простора и примарне туристичке дестинације Ваљевске и Подрињске планине са Дрином; избор управљача и контрола ефикасности управљања одрживим развојем туризма, реализацијом програма развоја туризма и пројеката развоја туристичке инфраструктуре и супраструктуре, односно уређењем грађевинских подручја/локација туристичких дестинација.
5) Обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежног за туризам и из јавних прихода града, приватног сектора и невладиних организација за реализацију програма едукације локалног становништва и њиховог укључивања у туристичку понуду.

Основне мере и инструменти политике *развоја саобраћаја и инфраструктурних система* јесу:

1) Удруживање средстава за развој државних путева из буџета Републике Србије и средстава Јавног предузећа „Путеви Србије” и кредитних средстава међународних асоцијација и Европске банке за реконструкцију и развој.
2) Обезбеђење средстава из буџета града, уз партиципацију ЈП „Путеви Србије”, као и уз конкурисање за коришће IPA (у оквиру компоненте 5), различитих кредитних средстава и донација за реконструкцију, рехабилитацију и изградњу општинских путева.
3) Обезбеђење средстава из буџета Републике Србије, Јавног предузећа „Железнице Србије”, предприступног инструмента Европске уније, Европске банке за обнову и развој, Европске агенције за реконструкцију и других кредитних и средства из донација за реализацију планираног развоја железничке пруге Ваљево-Лозница.
4) Обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежног за енергетику и Јавног предузећа „Електромрежа Србије” у планирани развој преносних система и енергетских објеката (објекти напона 110 kV – део) на подручју града и окружења, као и средстава Јавног предузећа „Електропривреда Србије” у реконструкцију постојеће и изградњу планиране дистрибутивне мреже и електроенергетских објеката (мрежа и објекти напона 110 kV – део, 35 kV и 10 kV) на подручју града.
5) Формирање регистра потрошача који обезбеђује Градска управа Ваљева у сарадњи с агенцијама за енергетику и енергетску ефикасност.
6) Формирање градске службе и савета за енергетику скупштина града за припрему и праћење реализације планова развоја и енергетског биланса града, као и градске енергетске инспекцијске службе за надзор над радом енергетских уређаја у погледу ефикасности коришћења енергије и заштите животне средине.
7) Обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарстава надлежних за енергетику и рударство и животну средину, и средстава приватног сектора за истраживање и комерцијално коришћење локалних обновљивих извора енергије, као и подстицајних и кредитних

средстава за улагања у енергетски ефикасну изградњу и нове енергетски ефикасније и еколошки прихватљивије технологије.

8) Обезбеђење средстава Јавног предузећа „Србијагас" Нови Сад, у складу са законом, Стратегијом развоја енергетике Републике Србије до 2015. године и Националним акционим планом гасификације, за планирање и реализацију система снабдевања територије града природним гасом.
9) Обезбеђење средстава телекомуникационих оператера – „Телеком Србија", „Telenor", VIP и других оператера с лиценцом, као и Јавног предузећа „Пошта Србије" за реализацију планираних активности на телекомуникацијама и поштанском саобраћају, уз обезбеђење партиципације средстава јавних прихода града, из буџета Републике Србије преко министарства надлежног за телекомуникације и других извора за реализацију фиксне телекомуникационе мреже и месних (приступних) мрежа за ретко настањене делове подручја града.
10) Обезбеђење средстава јавних прихода града и приватног сектора, уз конкурисање за коришћење средстава предприступног инструмента ИПА Европске уније (у оквиру компоненте 5) за развој локалне инфраструктуре (локалних путева, водовода, канализације и/или руралне санитације насеља – санитарно безбедног третмана отпадних вода, санитацију сеоских сметлишта, фиксне телекомуникационе мреже и месних мрежа и објеката комуналне инфраструктуре).
11) Обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко надлежних министарстава, јавних прихода града и приватног сектора, уз конкурисање града за коришћење средстава предприступног инструмента ИПА Европске уније (у оквиру компоненте 3), Европске банке за обнову и развој, Светске банке за инвестиционе програме и других кредитних и средстава из донација, за реализацију регионалног и локалног плана управљања отпадом на развоју регионалног система управљања комуналним отпадом. Обезбеђење средстава из буџета Републике Србије, донације Чешке развојне агенције и јавних прихода града за изградњу Трансфер станице у Ваљеву (www.valjevo.rs, 14.05.2012).
12) Обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарстава надлежних за енергетику и животну средину и из јавних прихода града за реализацију програма информисања и едукације становништва о могућностима и ефектима штедње и рационалне потрошње и супституције енергије, руралне санитације насеља и управљања отпадом (селекције, санитарно безбедног одлагања и рециклаже отпада).

Основне мере и инструменти политика *заштите животне средине, природних и непокретних културних добара* јесу:

1) Оснивање градског фонда за заштиту животне средине.
2) Обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежног за заштиту животне средине и из јавних прихода града за реализацију предвиђених програма заштите животне средине, информисања и едукације становништва о могућностима и ефектима унапређења квалитета животне средине и за узимање активног учешћа у процесу доношења одлука од значаја за животну средину, нарочито у одлучивању о стратешкој процени утицаја планова и процени утицаја пројеката на животну средину.
3) Формирање интегралног регистра загађивача и емисија загађујућих материја који обезбеђује градска управа, у сарадњи са министарством надлежним за заштиту животне средине.
4) Појачани надзор над обављањем и контролом утицаја активности (ППОВ, саобраћај, пољопривреда, туризам и др.) на квалитет животне средине, који обезбеђује градска управа и министарство надлежно за заштиту животне средине.
5) Формирање и одржавање катастра појава нестабилности земљишта на основу посебних геолошких истраживања, откривања, евидентирања и праћења појава нестабилности, које обезбеђује градска управа у сарадњи са Републичким геодетским заводом.

6) Обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарстава надлежних за животну средину и културу, јавних прихода града и средстава приватног сектора за спровођење заштите природних и непокретних културних добара.

Основне мере и инструменти политике заштите, *резервисања и уређења простора* јесу:

1) Резервисање простора за планиране коридоре и објекте инфраструктурних система, туристичке просторе, зоне и локалитете за смештај индустрије и МСП, контролом примене режима и правила изградње и уређења утврђених Просторним планом.
2) Прибављање земљишта за планиране трасе и објекте линијских и комуналних инфраструктурних система, туристичку инфраструктуру и локалитете за смештај индустрије и МСП експропријацијом и куповином земљишта у јавну/државну својину и/или укључивањем приватног сектора (власника земљишта, девелопера, предузетника и сл.) применом различитих модалитета јавно-приватног партнерства.
3) Целовита трансформација система управљања грађевинским земљиштем – почев од преиспитивања и диференцијације постојећих накнада за коришћење грађевинског земљишта у односу на стварне погодности коришћења локација и накнада за уређивање грађевинског земљишта у односу на подстицање или ограничавање појединих намена и активности и изградње простора, као и одговарајуће пореске олакшице и субвенције за финансирање комуналне инфраструктуре. У склопу трансформације система управљања грађевинским земљиштем утврђиваће се и примењивати дестимулативне (повећавања) или стимулативне (умањења) мере наплате разних такса (нпр. локалних комуналних такси и др.) и висине накнаде за коришћење грађевинског земљишта за власнике непокретности у зависности од тога да ли граде и уређују грађевинско земљиште у складу или са одступањима од правила утврђених овим Просторним планом.
4) Припрема и постепено увођење система компензација и нагодби (услова, обрачуна, модалитета и аранжмана) с власницима земљишта и титуларима својине над земљиштем за настале штете, ускраћивање и умањење добити, као и компензационих програма (за развој пољопривреде и села, комуналне инфраструктуре, јавних служби, туризма и др.) за ограничења у развоју локалних заједница на подручју Просторног плана, ради спровођења режима и мера заштите простора и животне средине у зонама заштите изворишта водоснабдевања и непокретних културних добара, на заштићеном подручју природног добра и резервисаног или проглашеног туристичког простора.

III ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Градска управа Ваљева пратиће примену Просторног плана и најмање сваке четврте године подносити Скупштини града Ваљева извештај о спровођењу Просторног плана, посебно прве етапе имплементације плана. Саставни део тог извештаја је оцена спровођења Просторног плана, с евентуалним предлогом за допуне и измене плана.

На основу извештаја из претходног става, Скупштина града Ваљева утврђиваће потребу да се приступи допуни и измени Просторног плана.

Просторни план града Ваљева ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику града Ваљева“.

СКУПШТИНА ГРАДА ВАЉЕВА
Број: 350-130/13-07

ПРЕДСЕДНИК
СКУПШТИНЕ ГРАДА ВАЉЕВА

Проф. др Михаило Јокић

РАДНИ ТИМ ЗА ИЗРАДУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Руковођење: Проф. др Марија Максин, дипл.инж.арх.

Одговорни планери: Проф. др Марија Максин, дипл. инж. арх.,
мр Весна Јокић, дипл. просторни планер

Књига 1

Синтеза и редакција текста: Проф. др Марија Максин, дипл. инж. арх.

Радни тим:

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ
сви чланови тима
синтеза Проф. др Марија Максин, дипл. инж. арх.

ЦИЉЕВИ И ОПШТИ КОНЦЕПТ
сви чланови тима
синтеза Проф. др Марија Максин, дипл. инж. арх.

ЗАШТИТА И КОРИШЋЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА И РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ
др Марија Николић, дипл. инж. пољопривреде

ЗАШТИТА И КОРИШЋЕЊЕ ШУМА И ШУМСКОГ ЗЕМЉИШТА И РАЗВОЈ ЛОВСТВА
Проф. др Милан Медаревић, дипл. инж. шумарства

ЗАШТИТА И КОРИШЋЕЊЕ ВОДА И РАЗВОЈ ВОДНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ
Проф.др Бранислав Ђорђевић, дипл. инж. грађ.

РАЗВОЈ И РАЗМЕШТАЈ ИНДУСТРИЈЕ И МСП
др Славка Зековић, дипл. просторни планер

СТАНОВНИШТВО
мр Весна Јокић, дипл. просторни планер

МРЕЖА НАСЕЉА
Проф. др Марија Максин, дипл. инж. арх.

ЈАВНЕ СЛУЖБЕ
мр Весна Јокић, дипл. просторни планер

КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА
мр Бошко Јосимовић, дипл. просторни планер

САОБРАЋАЈ И САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА
Радомир Илић, дипл. инж. грађ.

ЕНЕРГЕТИКА И ЕНРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА
Проф. др Ненад Ђајић, дипл. инж. маш.
др Никола Крунић, дипл. просторни планер

ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И ПОШТАНСКИ САОБРАЋАЈ
Радован Јовановић, дипл. инж. електро.

ТУРИЗАМ, ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ ПРОСТОРА
Слободан Митровић, дипл. инж.арх.
др Саша Милијић, дипл. просторни планер

ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
др Бошко Јосимовић, дипл. просторни планер

ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА
Завод за заштиту природе Србије

ЗАШТИТА НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА
Завод за заштиту споменика културе Ваљево

ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА, СЕИЗМИЧКИ РИЗИК И ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ИНТЕРЕСА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ
др Никола Крунић, дипл. просторни планер

ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА
Миленија Марушић, дипл.инж.арх.
Надежда Танкосић, дипл. инж. арх
Проф.др Бранислав Ђорђевић, дипл. инж.грађ.
др Славка Зековић, дипл. просторни планер
др Саша Милијић, дипл. просторни планер
Радован Јовановић, дипл. инж. електро.
Синтеза: Проф. др Марија Максин, дипл.инж.арх

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА
сви чланови тима
Синтеза: Проф. др Марија Максин, дипл.инж.арх.

РЕФЕРАЛНЕ КАРТЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА
мр Весна Јокић, дипл. просторни планер

ТЕХНИЧКА ПОДРШКА
Срђан Милосављевић

Књига 2

ШЕМАТСКИ ПРИКАЗИ УРЕЂЕЊА НАСЕЉА
Надежда Танкосић, дипл. инж. арх.
Бранислава Ковачевић, дипл. инж. арх.

ДЕТАЉНА РЕШЕЊА ЗА ЗОНУ МХЕ „РОВНИ“
Гордана Џунић, дипл. инж. грађ.
Сарадници:
мр Јасмина Ђурђевић, д.п.п.
мр Јелена Живановић Миљковић, д.п.п.
Консултати:
др Ненад Спасић, д.и.а., Институт за архитектуру и урбанизам Србије
др Миодраг Здравковић, д.и.м., Институт за водопривреду „Ј.Черни“
Дејан Вуксановић, д.и., ЈП ЕПС, Дирекција за стратегију и инвестиције
Техничка подршка
Срђан Милосављевић
Слађана Недељковић, техн.

РЕФЕРАЛНЕ КАРТЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

РЕФЕРАЛНА КАРТА БР. 1.

НАМЕНА ПРОСТОРА

РЕФЕРАЛНА КАРТА БР. 2.1.

МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ, САОБРАЋАЈНА И ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

РЕФЕРАЛНА КАРТА БР. 2.2.

МРЕЖА НАСЕЉА, ЕНЕРГЕТСКА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

РЕФЕРАЛНА КАРТА БР. 3.

ТУРИЗАМ И ЗАШТИТА ПРОСТОРА

РЕФЕРАЛНА КАРТА БР. 4.

СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

ТЕМАТСКА КАРТА БР. 1

СЕВЕРНА ДЕОНИЦА ОБИЛАЗНИЦЕ ВАЉЕВА И ИЗМЕШТАЊЕ ДЕОНИЦЕ ДП IБ 23